

גמרא סדורה

מסכת

בבא בתרא

פרק ח

לימוד פרק זה לרפואת רחל מזל טוב בת אסתר לרפואה שלימה
ולנחת בכל מעשה ידיה

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

ניתן להיות מנויים על הגמרא סדורה לדף היומי.
רישום קל מהיר ובחינם באתר גמרא סדורה (צד שמאל של עמוד הבית למטה)
או במייל אלי vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ד. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לדניאל ברק ווינט ולעמותת "וכל בנייך לימודי ה".

אייר תשע"ז

מִסְכַּת בְּבֵא בְּתֵרָא פֶּרֶק ח' י"ש נוֹחֲלִין

1. קח, א - קט, ב

מִשְׁנָה

יֵשׁ נוֹחֲלִין וּמְנַחֲלִין,
וְיֵשׁ נוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין,
מְנַחֲלִין וְלֹא נוֹחֲלִין,
לֹא נוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין.

וְאֵלּוּ "נוֹחֲלִין וּמְנַחֲלִין":
הָאֵב אֶת הַבָּנִים,
וְהַבָּנִים אֶת הָאֵב,
וְהָאֲחִין מִן הָאֵב - נוֹחֲלִין וּמְנַחֲלִין.

הָאִישׁ אֶת אִמּוֹ,
וְהָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ,
וּבְנֵי אֲחִיּוֹת - נוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין.

הָאִשָּׁה אֶת בְּנֵיהָ,
וְהָאִשָּׁה אֶת בְּעָלָהּ,
וְאֲחֵי הָאֵם - מְנַחֲלִין וְלֹא נוֹחֲלִין.

וְהָאֲחִין מִן הָאֵם - לֹא נוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין

רַס"י

מִתְנִי'

יֵשׁ. קְרוּבִים שְׁנוּחֲלִין אֶת קְרוּבֵיהֶם כְּשִׁמְתֵימָם וְגַם אִם הֵם מֵתִים מְנַחֲלִין לָהֶם אֶת מִמּוֹנָם דְּהֵיִינוּ שְׁשֵׁנִיהֶם נוֹחֲלִין זֶה אֶת זֶה וְהָאִישׁ דְּלֹא קִתְּנֵי יֵשׁ נוֹחֲלִין זֶה אֶת זֶה הֵיִינוּ מִשּׁוֹם דְּבַעֵי לְמִיתָנִי סִיפָא נוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין תְּנָא נְמִי רִישָׁא נוֹחֲלִין וּמְנַחֲלִין:
וְיֵשׁ שְׁנוּחֲלִין. אֶת קְרוּבֵיהֶם אֲבָל אִם יָמוּתוּ הֵם אִין מְנַחֲלִין לְאוֹתָן קְרוּבִים שְׁהֵן מוֹרִישֵׁיהֶן:
מְנַחֲלִין וְלֹא נוֹחֲלִין. הֵם אוֹתָם דְּאִמְרוּ בְּהוּ נוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין מְכַלֵּל דְּאִינְךָ שְׁאֵלוּ נוֹחֲלִין אוֹתָם וְלֹא מְנַחֲלִין לְהֵן מִיקְרוּ מְנַחֲלִין וְלֹא נוֹחֲלִין וּבְגַמְיָ מִפְּרִשׁ לְמֵאִי אִיצְטְרִיכוּ הֵנֶךְ תְּרִי בְּבִי דְּהָא חֲדָא נִפְקָא מְכַלֵּל חֲבִירְתָּהּ:
הָאֵב. נוֹחַל אֶת הַבָּנִים וְגַם מְנַחֵל לָהֶם וְכַגּוֹן שְׁאִין לְאוֹתָן הַבָּנִים זְרַע אִזּוּ נוֹחַל אוֹתָן הָאֵב אֲבָל אִם יֵשׁ לָהֶם בָּנִים הֵם קוֹדְמִין לְזַקְנִים כְּדִמְפְּרֵשׁ בְּגַמְיָ:
וְהַבָּנִים אֶת הָאֵב. נוֹחֲלִין וּמְנַחֲלִין:
וְהָאֲחִין מִן הָאֵב. כַּגּוֹן רְאוּבֵן וְיוֹסֵף בְּנֵי יַעֲקֹב אֲעִי"פ שְׁהֵן מְלֵאָה וּמְרַחֵל יוֹרְשִׁים זֶה אֶת זֶה בְּשִׁבִיל שְׁהֵן אֲחִין וְכַגּוֹן שְׁמֵת יַעֲקֹב אֲבִיהֶן אֲבָל אִם יַעֲקֹב קִיִּים הוּא קוֹדֵם וְכַגּוֹן שְׁאִין לָהֶם בָּנִים וְדוֹקָא אֲחִין מִן הָאֵב דְּמִשְׁפַּחַת אֲב קְרוּיָה מִשְׁפַּחָה כְּדִילְפִינָן כו':

הָאִישׁ נוֹחַל אֶת אִמּוֹ. אֲבָל לֹא מְנַחֵל שְׁהֵרִי קְרוּבֵי הָאֵב יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ דְּמִשְׁפַּחַת אִם אֵינָה קְרוּיָה מִשְׁפַּחָה:
וְהָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ. נוֹחַל אוֹתָהּ כְּדִנְפָקָא לָן בְּגַמְיָ:

ה"ג בְּסִדְר הַמִּשְׁנָה וּבְנֵי אֲחִיּוֹת נוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין. דְּבָן נוֹחַל אֶת אֲחוֹת אִמּוֹ שְׁהֵרִי הוּא בֵּא מִכַּח הָאֵם וְאֵילוּ מִתָּה דוֹדְתָּ בְּחֵי אִמּוֹ יוֹרְשָׁתָהּ וְגַם הוּא יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ נִמְצָא שְׁבָאוּ לִידוֹ נִכְסֵי דוֹדְתּוֹ:
וְלֹא מְנַחֲלִין. דְּכִשְׁמֵת הֵבן אֵינוּ מְנַחֵל לְאֲחוֹת אִמּוֹ אֲלֵא לְקְרוּבֵי אֲבִיו דְּמִשְׁפַּחַת אִם אֵינָה קְרוּיָה מִשְׁפַּחָה וְעוֹד דְּאֲחוֹת אִמּוֹ הֵיאֵךְ תִּירְשֵׁנוּ הֵלֵךְ הֵיאֵךְ בֵּאָה מִכַּח אֲחוֹתָהּ שְׁהֵיא אִמּוֹ שֶׁל זֶה וְלֹא הָאֵם יִכְוֵלָה לְיוֹרְשׁוֹ כְּדִאֲמַרְן הָאִישׁ אֶת אִמּוֹ נוֹחַל וְלֹא מְנַחֵל קַל וְחוֹמֵר שְׁהֵיא לֹא תִירֵשׁ אֶת בְּן אֲחוֹתָהּ וּבְאֲחִיּוֹת מִן הָאֵב מִיִּירֵי אֲבָל אֲחִיּוֹת מִן הָאֵם אִין נִכְדָּה בְּן אֲחוֹתָהּ יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ דְּמִשְׁפַּחַת אִם הוּא ל"א וּבְנֵי אֲחוֹת בְּנֵי אֲחוֹתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן כַּגּוֹן בְּנֵי דִינָה נוֹחֲלִין אוֹתוֹ שְׁהֵרִי דִינָה יוֹרְשָׁתָה אֶת רְאוּבֵן אֲחִיהָ וּבְנֵיהָ בְּאִין מִכַּח אֲבָל לֹא מְנַחֲלִין לְרְאוּבֵן שְׁהֵרִי רְאוּבֵן מִכַּח אֲחוֹתוֹ דִינָה בֵּא לִירֵשׁ אוֹתוֹ וְהֵלֵךְ דִינָה עֲצָמָה אִין יוֹרְשָׁתָן כְּדִאֲמַרְן דְּהָאֵם אֵינָה נוֹחֲלָתָה אֶת בְּנֵה אֲלֵא קְרוּבֵי בְעָלָהּ שֶׁל דִינָה יוֹרְשִׁין אֶת בְּנֵיהָ דְּמִשְׁפַּחַת אֲב יוֹרְשָׁתָה וְלֹא מִשְׁפַּחַת אִם זוֹה נְרָאָה בְּעֵינֵי מִשּׁוֹם דְּקִתְּנֵי סִיפָא הָאִשָּׁה אֶת בְּנֵה וְהָאִשָּׁה אֶת בְּעָלָהּ וְאֲחֵי הָאֵם מְנַחֲלִין וְלֹא נוֹחֲלִין וְכֵל הֵנֶךְ תִּלְתָּא שְׁמַעֲינָן לְהוּ מֵהֵנֶךְ תִּלְתָּ דְהֵךְ בְּבֵא דְנוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין כְּדִאֲמַרְיָן בְּגַמְיָ דְּהֵיִינוּ הֵךְ דְּקִפְרִיךְ בְּגַמְיָ דְּאֲחֵי הָאֵם הֵיִינוּ דְּבֵנֵי אֲחוֹת וְהֵלֵכְךָ גְרַסִי בְּנֵי אֲחוֹת דְּהֵיִינוּ נְמִי דְּאֲחֵי הָאֵם מְנַחֲלִין אֶת בְּן אֲחוֹתוֹם וְלֹא נוֹחֲלִין וְאִי נְמִי גְרַסִינָן בְּנֵי אֲחִיּוֹת אִיכָא לְפְרוּשֵׁי בְּבֵנֵי אֲחִיּוֹת כְּלוּמֵר בְּנֵי אֲחִיּוֹתוֹ שֶׁל אָדָם נוֹחֲלִין אוֹתוֹ אֲבָל לֹא מְנַחֲלִין דְּהוּא אֵינוּ יוֹרְשִׁין:

הָאִשָּׁה אֶת בְּנֵיהָ וְהָאִשָּׁה אֶת בְּעָלָהּ כו'. בְּגַמְיָ פְרִיךְ דְּהֵיִינוּ נְמִי הֵךְ בְּבֵא דְנוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין דְּמַהֵיאָה שְׁמַעֲינָן לָהּ דְּהֵיִינוּ הֵךְ: לֹא נוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין. זֶה לִזְהָ אֲלֵא קְרוּבֵי אֲבִיו שֶׁל זֶה וְאֲבִיו שֶׁל זֶה יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ וְכֵל הֵנֶךְ קְרוּבִים דְּקִתְּנֵי שִׁיּוֹרְשִׁים זֶה אֶת זֶה הֵיִימ' כְּשִׁאִין קְרוּב לְמֵת יוֹתֵר מִזֶּה גַם הֵנְהוּ קְרוּבִים דְּקִתְּנֵי בְהֵן לֹא נוֹחֲלִין וְלֹא מְנַחֲלִין כַּגּוֹן קְרוּבִים שְׁמַצְד הָאֵם הֵנִי מִיִּלֵּי שֵׁשׁ קְרוּבִים מִצְד הָאֵב הַיּוֹרְשִׁין אוֹתוֹ וְקְרוּבִים לוֹ יוֹתֵר מִקְרוּבֵי הָאֵם וְאֲעִי"פ שְׁגַם אִמּוֹ מִמִּשְׁפַּחַת אֲבִיו אֲבָל אִם אִמּוֹ קְרוּבָה לוֹ מִצְד מִשְׁפַּחַת אֲבִיו וְאִין לוֹ קְרוּב מֵאֲבִיו שְׁקְרוּב לוֹ כְּמוֹ אִמּוֹ אִזּוּ הָאֵם יוֹרְשָׁתָה אֶת הֵבן וְאִם אִין הָאֵם בְּחֵיִים קְרוּבֵי הָאֵם יוֹרְשִׁין אוֹתוֹ דְּהוּי לִיָּה מִשְׁפַּחַת אֲב דְּמִכַּח קְרוּבָתָה אֲבִיו בְּאִין לְיוֹרְשׁוֹ כַּגּוֹן רְאוּבֵן שְׁנִשָּׂא סֶרַח בֵּת אֲשֶׁר וְיִלְדָה לוֹ נִפְתְּלֵי וּמֵת נִפְתְּלֵי בְלֵא בָנִים הֵרִי רְאוּבֵן אֲבִיו יוֹרְשׁוֹ וְאִם אִין לוֹ אֲב וּנְתַתָּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאֲחִיו שֶׁל נִפְתְּלֵי וְאִם אִין לוֹ אֲחִין וּנְתַתָּם נַחֲלָתוֹ לְאֲחִי אֲבִיו דְּהִי. נוֹ אֲשֶׁר אֲבִי אִמּוֹ וְאִם אִין לוֹ אֲחִין לְאֲבִיו דְּאִין אֲשֶׁר קִיִּים וּנְתַתָּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְקְרוּב אֲלִיו נִמְצָאָתָה סֶרַח דְּהֵיִינוּ בְּנֵי אֲשֶׁר אוֹ בְנוֹת אֲשֶׁר אִם אִין לוֹ בָּנִים דְּהֵיִינוּ סֶרַח יוֹרְשָׁתָה אֶת בְּנֵה:

רַש"י

גְּמָרָא

מַאי שְׁנָא דְקִתְנִי "הָאֵב אֶת הַבְּנִים" בְּרִישָׁא?
לִיתֵנִי "הַבְּנִים אֶת הָאֵב" בְּרִישָׁא!

גמ' מאי שנא דתני. ברישא דמתניי האב נוחל את הבן ומנחיל והלא בעת שנוחל האב לבנו נמצא שמת הבן בחיי האב ולא הניח הבן ההוא זרע ליורשו לפיכך אביו יורשו וזו קללה היא ששארם מת בלא בנים וגם כשהאב רואה במיתת בנו והיה לו לתא דמתניתין לפתוח הבן נוחל את האב שזה ברכה שימות האב ויקברנו בנו כדכתיב (בראשית מו) ויוסף ישית ידו על עיניך הבטיחו שיקברוהו בנו:

ועוד דכתיב ואיש כי ימות ובן אין לו וגו'. היאש לו בן בנו יורשו זכי היכי דפרשת נחלות פתחה בירושת הבן לאביו כך היה לו לתא לפתוח:
חזא דאתחול כו'. מסקנא דקושיא היא:
דאתיא ליה מדרשא. שהאב נוחל את בנו:

דתניא ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו זה האב. של מת ואשמעינן קרא שהאב פעמים שירש את בנו דשאריו היינו אביו כדכתיב (ויקרא יח) שאר אביך הוא כדלקמן וכתיב נמי כי אם לשאריו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו':

מלמד שהאב. של מת קודם לאחיו של מת כגון שאם מת ראובן בלא בנים יעקב יורשו ולא שמעון אחיו יורשו ולקמיה מפרש ואזיל היאך למדין? אנו מכאן שקודם לאחין ולא לבנים ובנות של מת לקמן פרכינן והא קראי לאו הכי כתיבי ומשני קראי שלא כסדרן דמאי דכתיב הקרוב אליו דמשמע הקרוב קרוב קודם אתא לגלויי על (פי) סדר נחלות דשלא כסדרן כתיבי אלא הקרוב קרוב תקדים לירש וכן תסדר אותו איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשאריו הקרוב ואח"כ ונתתם וגו' לאחיו כלומר שאם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה:

יכול. יהא יעקב קודם לחנוך בן ראובן דאפי' היכא דהניח ראובן זרע יירש יעקב ולעולם לא יירש בן ראובן אלא היכא דאין יעקב קיים ונסדר הפסוק כן איש כי ימות ונתתם את נחלתו לשאריו ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו וגו' כלומר אם אין לו שאר וגם בן אין לו שירש במקום שאין שאר והעברתם את נחלתו לבתו:

הקרוב קרוב. למת יותר הוא קודם בנחלה ליורשו והבן של מת כגון חנוך בן ראובן קרוב הוא לראובן יותר מיעקב אביו שהרי קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה כדלקמן אבל האב לא מצינו שיחא קם תחת בנו לכלום ומשום דמילתא דפשיטא הוא לא חשש הגמרא להקשות ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האב כי היכי דפרך לקמיה ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האב דבשלמא גבי אח שאכחן שום קרובה שקם תחת אחיו ליבום אבל באב לא מצינו כלל:

ומה ראית לרבות את הבן. של מת שיהא קודם לאבי המת וכל שכן שקודם לאחי המת היכא דליכא אב ולהוציא את האב ולומר שהאב קודם לאב וכל שכן שהבן שקודם לאב קודם לאח אדרבה מרבה אני את האב כדלקמיה:

מרבה אני את הבן. חנוך בן ראובן שיקום תחת אביו לנחלה טפי משמעון אחי ראובן שהרי קם חנוך תחת אביו ראובן ליעוד שאם קנה ראובן אמה העבריה יכול ליעדה לו כשירצה בכסף מקנתה שנתנו לאביו זה ימים וכבר ניתנו להוצאה ואין צריך ליתן קדושין אחרים אלא כך יאמר הרי את מיועדת לי כדכתיב (שמות כא) ואם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה וגו' מכלל שיכול ליעדה וגם לבנו יכול ליעדה כדכתיב ואם לבנו ייעדה וגו' אבל לאדם אחר אין יכול ליעדה אלא אי"כ קדשנה האיש קדושין גמורין ואפי' לאחיו אין יכול ליעדה:

ולשדה אחוזה. דרשינן בערכין בפרק אין מקדישין ותיניא נמי בתורת כהנים ואם לא יגאל את השדה בעליו שהקדישו ואם מכר את השדה הגדול מרבה לאיש אחר לאיש אחד ולא לבנו של מקדיש והיה השדה בצאתו ביוכל קודש וגו' שיוצאה לכהנים ביוכל אבל אם לא פדאו איש אחר אלא בנו חוזרת לאביו ביוכל אבל אם אחיו של מקדיש פדאו יוצאה לכהנים כדכתיב לאיש אחר דהיינו אחיו אבל בנו לאו אחר הוא והתם נמי פרכינן מה ראית לרבות את הבן כו' כי הכא שכן קם תחת אביו כו' אבל לא מצי' למימר שבן קודם את אחי המת לנחלה כמו שסודר בפרשה ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו דכיון דקראי לאו כסדרן כתיבי כדמכח קרא דכתיב הקרוב קרוב קודם ונימא דאח קודם בין לאב בין לבן:

אדרבה מרבה אני את האב כו'. ומתפסוק קרא כי האי גוונא איש כי ימות ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לבנו אי נמי ואם אין לו אחים ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשאריו ואם אין לו שאר ונתתם נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש:

ליבום. כדכתיב (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' אבל הבן אינו מייבם את אמו:
ומשני כלום יש יבום כו' הא יש בן אין יבום. אלמא אפילו לגבי יבום קם הבן תחת אביו טפי מאחי אביו שהרי פוסר אותה ממנו:
דהכא תרתי. יעידה ושדה אחוזה:
והכא חזא. יבום והוה מצי' לתרצויי הנך נפשי:

ומשני. משום דשדה אחוזה גופה לא קיימא לן במס' ערכין שיהא הבן במקום האב טפי מאחיו אלא מהך פירכא דפרכינן התם כלום יש יבום כו' דאמר'י נמי התם מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האב מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה כו' אדרבה מרבה אני את האב שכן קם תחת אחיו ליבום ומשני כלום יש יבום כו' שהרי לא מצינו כתוב בפירוש שיהא הבן קם תחת אביו טפי מאחיו אלא ליעדה שגם האב קם תחתיו ליבום ונמצא דהכא חזא והכא חזא הוא דברים שהבן קם תחת אביו טפי מאחיו כגון שדה אחוזה ועבד עברי במסכת קדושין וקיימת הבן לאח בנחלה כולוהו מיייתין לה מדין יעידה לחוד שכי בפירוש שהבן קם תחת אביו ואי לא דמשנינן דאפי' לגבי יבום אין האב קם תחתיו כמו בנו דכלום יש יבום אלא במקום שאין לו לא הוה מצינו לרבוני בן שיקום תחת אביו טפי מאחיו דליהוי הכא חזא והכא חזא ולקמיה פרכינן דבן ובת ואח כמו שסודרין בפרשה ליקדמו כולוהו לאב שהרי כולם קרובים למת טפי מאביו שהם קמים תחתיו ליעדה וליבום אבל האב אינו קם תחתיו לכלום:

מלמד שהאב קודם לבת. דהא אינה קמה תחת אביה לכלום כענו וכאחיו וסדר את הפסוקים כן איש כי ימות ובן אין לו ונתתם את נחלתו לשאריו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש:

בן ובת בי הדדי יינהו. כדכתיב ובן אין לו עיני עליו נמצאת גם הבת פוטרת את האחין מן היבום אבל אבי המת אינו פוסר את אשת בנו מן היבום נמצאת הבת קמה תחת אביה טפי מאבי המת ואחי המת:

קודם לאחי האב. של מת ולא לאחין משום דקרובים למת יותר מאביו שהרי קמים תחתיו ליבום אבל אביו אין קם תחתיו לכלום וסדר המקרא כך הוא ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לשאריו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש:

ומשני אחי האב לא צריכי קראי. לא היה צריך לכתוב לבסוף שארו לקדם את אחי האב דסברא הוא דקודם האב לאחיו שלו לירש את בנו דאחי האב מכח מאן קאתו לירש את נכדס בן אחיו שפיטא דמכח אבי המת שהוא אחיהם אתו והלכך למה לי קרא מאחר שכתוב למעלה מאחי האב יורשין את נכדס מי איכא למימר דהיכא דקאי אב ירתי אחים של אב בתמיה הלכך לא נכתב שארו אלא לקדם אחיו של מת דלקדם אחי האב כבר שמעינן ליה ממאי דאמר ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו הרי הוא כמי שכתב ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאביו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחי אביו הלכך לא נכתב שארו אלא לחדש ולומר שיקדם ואם מהני דכתב לעיל ומנו אחי המת שהן בניו דלקדם אחי האב לא שדינן ליה דהא לא צריך דכפרשיטת ולקדם את בנו ואת בתו של מת לא אמרי' שהרי קרובים למת יותר מן האחין כדאמרן הלכך שדינן ליה אחינן של מת לקדם האב לבניו לירש את בנו דסד"א יקדמוהו הם שהרי קמים תחת אחיהן ליבום מה שאין כן באב:

דִּתְנִיָא:

"שֶׁאָרוּ"³³² (במדבר כז, יא) - זֶה הָאֵב,

מִלְמַד שֶׁהָאֵב קוֹדֵם לְאָחִיו.

יְכוּל יֵהָא קוֹדֵם לְבִן?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "הַקְּרֹב" קְרֹוב קְרֹוב קוֹדֵם,

וּמַה רְאִית לְרִבּוּת אֶת הַבֵּן וּלְהוֹצִיא אֶת הָאָב?

מְרַבֵּה אֲנִי אֶת הַבֵּן,

שֶׁבֶן קָם תַּחַת אָבִיו לְיַעֲדָה,

וּלְשֵׁדָה אַחוּזָה.

אֲדַרְבֵּה מְרַבֵּה אֲנִי אֶת הָאָב,

שֶׁבֶן קָם תַּחַת אָחִיו לְיַבּוּם!

כִּלּוּם יֵשׁ יַבּוּם אֲלֵא בְּמִקּוּם שְׂאִין בֵּן,

הָא בְּמִקּוּם שְׂאִישׁ בֵּן אִין יַבּוּם.

טַעְמָא דְאִיכָא הָאִי פִּירְכָא,

הָא לֹא הִכִּי הָוֵה אֲמִינָא: אַח עֲדִיךְ,

קַטָּא תִּפְּוּק לִיָּה אֲדַהֲכָא - תַּרְמֵי, וְהָכָא - חֲדָא!

שְׂדָה אַחוּזָה גּוֹפֵה מֵהָאִי טַעְמָא הוּא דְקָא קִיָּמָא לִיָּה לְתַנָּא:

"כִּלּוּם יֵשׁ יַבּוּם אֲלֵא בְּמִקּוּם שְׂאִין בֵּן,

הָא יֵשׁ בֵּן אִין יַבּוּם."

אִימָא:

"שֶׁאָרוּ" זֶה הָאֵב,

מִלְמַד שֶׁהָאֵב קוֹדֵם לְבֵת,

יְכוּל יְקַדֵּים לְבֵן?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "הַקְּרֹוב" - קְרֹוב קְרֹוב קוֹדֵם!

פִּיּוֹן דְּלַעֲנִין יַבּוּם בֵּן וּבֵת כִּי הֲדִדִי נִינְהוּ,

לַעֲנִין נַחֲלָה נְמִי בֵּן וּבֵת כִּי הֲדִדִי נִינְהוּ.

וְאִימָא:

"שֶׁאָרוּ" זֶה הָאֵב,

מִלְמַד שֶׁהָאֵב קוֹדֵם לְאָחִי הָאֵב;

יְכוּל יְקַדֵּים לְאָחִיו?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "הַקְּרֹוב" - קְרֹוב קְרֹוב קוֹדֵם!

אָחִי הָאֵב לֹא צְרִיכִי קְרָא,

אָחִי הָאֵב מִכָּח מֵאֵן קָא אָתוּ? מִכָּח אָב,

³³² וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבַר לְאִמּוֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אִין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבֵתוֹ

³³³ וְאִם אִין אַחִים לְאָבִיו וְנָתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשֶׁאָרוֹ הַקְּרֹוב אֲלִיוֹ מִמְשַׁפְּחָתוֹ וְיָרֵשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לְבֵנִי יִשְׂרָאֵל לְהִקְשֵׁת מִשְׁפַּט פְּאֻשֵׁר צִוְּהָ ה' אֶת מִשְׁחָה

רָשָׁי

והא קראי לאו הכי כתיבי. דשארן לבסוף כתב אחר אחי האב והוה לן למימר דגזירת הכתוב הוא שאחי האב של מת קודמין לאביו:

קראי שלא כסדרן כתיבי. דהא כתיבי אחי האב ואח"כ שאר אב ובעל כרחך אב קדים להו כדאמרן דהא מכח אב קאתו דלא דקדק הכתוב בסדרן משום דסמך אמאי דכתב הקרוב קרוב קודם ומעצמך תסדר אותם כפי קורבתן ואם תאמר כיון דאין אנו הולכין אחר הסדר לשתוק קרא מיניה וליכתוב איש כי ימות ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו וגוי איכא למימר דקרא צריכא טובא כדלקמן בפירקין (דף קטו.) וכן אין לו עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה וכן כולן:

הכי גרסינן והאי תנא מיייתי לה מהבא. דהאב קודם לאחין: **והעברת.** משמע תעביר מקרוב זה שהוא קיים כדי לתת לזה והעברת מן האב כדי לתת לבת:

במקום אחין. שאין למת בן ובת אלא אחין ובסיפרי מסיים לה הכי ומנין שהאב יורש אמרת קל וחומר כו': **אימא.** דהאי והעברת אחין דקיימי קמן קאי וקאמר והעברת מן האחין לתת לבת הא אין בת אחין יורשין אותו ואכתי אב מנלן דירית מקמי אח ואי משום דדייקין ואי אתה מעביר נחלה מן האב ואפי' במקום בת הך דיוקא לאו מוהעברת שמעינן לה דאדרבה מוהעברת איכא למידק אתה מעביר נחלה מן האב במקום הבת:

אם כן. דלגלויי אתא האי והעברת דאחין ירתי במקום שאין בת לא לכתוב והעברת דממילא שמעינן לה מדכתב ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאביו דהא להאי תנא קראי כסדרן כתיבי דהא לא דריש שארו לאב דנימא שלא כסדרן כתיבי:

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפי' במקום בת. הך לאו דוקא מקרא משתמעא מידי אלא הי'ק מהאי קרא לא תילף דבת קודמת לאב דלא מיירי קרא באב אלא באחיו אלא לעולם אימא לך דאב קודם לבת דהוא קרוב טפי:

שארן זו אשתו. כדכתיב והיו לבשר אחד (בראשית ב) וכתב נמי שארה כסותה ועונתה לא יגרע (שמות כא):

יורש את אשתו. דקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין וקרי הכי ונתתם את נחלת שארו לו והכי מפרשין לה לקמן בפירקין ויליף לה מוירש אותה לשון נקבה:

האי והעברתם מאי עביד ליה. לכתוב ונתתם:

משבט לשבט. נחלת שבט ראובן לשבט שמעון:

הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה. כגון סרח בת אשר שנסואה לחנוך בן ראובן ומת אשר בלא בנים זכרים וירשתו סרח בתו ומתה סרח וירשה בנה או בעלה שהם משבט ראובן נמצא שהוסבה נחלת שבט אשר לשבט ראובן ואשמעינן קרא שהבעל או הבן יורש את אשתו ואת אמו ואיכא דדריש לקמן ירושת הבן את אמו מקרא אחרינא ורבי דריש לה מהכא:

אימא שארו זו האם. ונילף מכאן דבין אביו בין אמו יורשין אותו:

ממשפחתו. היינו הקרובים לו מצד אביו:

קאי אב קאי ירתי אחי האב?!

והא קראי לאו הכי כתיבי!
דכתיב: **"ואם אין אחים לאביו"** (במדבר כז, יא) וגו'

קראי שלא כסדרן כתיבי.

והאי תנא מיייתי לה מהכא:
דתניא:

**"את זו דרש רבי ישמעאל ברבי יוסי:
"איש מי ימות וכן אין לו"** (במדבר כז, ח) -
**במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב,
ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין."**

ואימא:

במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין,
קטב, ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת!

אם כן,

לא נכתוב רחמנא: **"והעברתם"**.

ולמאן דנפקא ליה מ'**"והעברתם"**,
האי **"שארן"** מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדתניא:

"שארן" - זו אשתו,

מלמד שהבעל יורש את אשתו."

ולמאן דנפקא ליה מ'**"שארן"**,
האי **"והעברתם"** מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדתניא:

"רבי אומר:

**בבבולן, נאמר בהן 'נתינה' (במדבר כז, יא) וכן נאמרה בהן 'העברה' (במדבר כז, ח),
שאין לה שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת,
הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה.**

וממאי ד'**"שארן"** זה האב?

דכתיב: **"שאר אביך הוא"**³³⁴ (ויקרא יח, יב),
אימא:

"שארן" זו האם?

דכתיב: **"שאר אמה הוא"**³³⁵ (ויקרא יח, יג)!

אמר רבא:

אמר קרא: **"ממשפחתו יורש אתה"** (במדבר כז, יא),

משפחת אב קרויה 'משפחה',

משפחת אם אינה קרויה 'משפחה',

דכתיב: **"למשפחתם לבית אבתם"**³³⁶ (במדבר א, ב).

³³⁴ ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך הוא

³³⁵ ערות אחות אמה לא תגלה מי שאר אמה הוא

³³⁶ שאר את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם

רש"י

ויהי נער וגו'. בספר שופטים כתיב בפרשת פסלו של מיכה: וקא מתמה גמרא ממשפחת יהודה אלמא מיהודה קאתי וכתוב והוא לוי אלמא מלוי קאתי קשיין אהדדי: **אלא לאו דאבוה מלוי.** להכי קרו ליה לוי שהלויים למטה אבותם נקראים לויים והאי דקאמר ממשפחת יהודה על שם שאמו משבט יהודה:

ומשני לא גברא דשמיה לוי. האי דכתיב והוא לוי כלומר כך שמו ולא משבט לוי הוא אלא משבט יהודה כדכתיב ממשפחת יהודה דמשפחת אב קרויה משפחה:

היינו דקאמר מיכה כו'. בתמיה שהיה מתגאה בעצמו על שנקרה לו איש לוי לכהן לע"ז ואי משבט יהודה הוא ממה היה משתבח לעצמו אלא ודאי משום דמשבט לוי הוא שבהם בחר הקדוש ברוך הוא לשרתו ולעולם אבוה מלוי ואימיה מיהודה והדרא קושיין לדוכתה:

ומשני דאתרמי ליה גברא ששמיה לוי. בכך היה משתבח כאילו הוה משבט לוי ולעולם לאו לוי הוא אלא משבט יהודה:

והלא יונתן שמו. בעל כרחך האי דקרי ליה לוי היינו דמשבט לוי הוי וקרי ליה משפחת יהודה אלמא משפחת האם קרויה משפחה:

בן מנשה. הנו"ן תלויה לפי שהיא יתירה דבן משה הוא ויהונתן בן גרשם כו' בההיא פרשתא כתיב שגזלו שבט הדני פסלו של מיכה והלוי הלך עמם להיות להם לכהן ומשני וכי בן מנשה הוא והלא בן משה הוא דלכך הנו"ן תלויה וגם מדקרי ליה לוי שהיה משבט לוי וכדכתיב בדברי הימים ובני משה גרשום ואליעזר:

אלא מתוך שעשה מעשה מנשה. בן חזקיה מלך יהודה שעבד ע"ז תלאו הכתוב במנשה הכא נמי לעולם משבט לוי הוא כדקאמרת והאי דקרי ליה ממשפחת יהודה לאו משום דאתי מיהודה לא אביו ולא אמו אלא מתוך שעשה מעשה מנשה בן חזקיה כו':

מכאן. מדקרי ליה בן מנשה וממשפחת יהודה: **הקלקלה.** דבהך פרשתא מיירי שנעשה כהן לע"ז:

במקולקל. מנשה:

ילדה אחרי אבשלום. משמע שמאם אחת היו:

והלא אדניה. היה בן חגית:

ומשפחת אם אינה קרויה 'משפחה'!? והא כתיב: **"ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה, והוא לוי והוא גר שם"** (שופטים יז, ט).

הא גופא קשיא אמרת: **"והוא לוי"** - אלמא מלוי אתי, **"ממשפחת יהודה"** - אלמא מיהודה אתי! אלא לאו דאבוה - מלוי, ואימיה - מיהודה, וקאמר **"ממשפחת יהודה"**!

אמר רבא בר רב חנן:

לא!

גברא דשמיה לוי.

אי הכי,

היינו דקאמר מיכה:

"עתה ידעתי כי יטיב ה' לי כי הנה לי הלוי לכהן"³³⁷ (שופטים יז, ג)!

אי,

דאיתרמי ליה גברא דשמיה לוי.

וכי לוי שמו? והלא יהונתן שמו!

שנאמר: **"ויהונתן בן גרשם בן מנשה,**

הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני"³³⁸ (שופטים יח, ל).

אמר ליה:

וליתעמיה וכי בן מנשה הוא?

והלא בן משה הוא,

דכתיב: **"בני משה גרשום ואליעזר"** (דברי הימים א' כג, טו)!

אלא, מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה,

הכא נמי, מתוך שעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה, תלאו הכתוב ביהודה.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

מכאן שתולין את הקלקלה במקולקל.

רבי יוסי בר חנינא אמר:

מהכא: **"וגם הוא טוב תאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום"**³³⁹ (מלכים א' א, ו),

והלא אדניה בן חגית ואבשלום בן מעכה!

אלא, מתוך שעשה מעשה אבשלום דמרד במלכות,

תלאו הכתוב באבשלום,

הכא נמי, מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה.

³³⁷ ויאמר מיכה עתה ידעתי כי יטיב ה' לי כי הנה לי הלוי לכהן

³³⁸ ויקימו להם בני דן את הפסל ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ

³³⁹ ולא עצבו אביו ממיו לאמר מדוע ככה עשית וגם הוא טוב תאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום

2. קט, ב

כ"י

יצא ממנו יהונתן. בן בנו של משה : **פנחס.** בן בנו של אהרן : ומתמחין פנחס והלא מיתרו קאתי מבת יתרו אלמא קרוב היה ליתרו יותר מיהונתן בן גרשום ואפי' הכי חסיד היה ואין ללמוד מכאן שידבק אדם בטובים שהרי אלעזר אבי פנחס לקח בת יתרו ויצא ממנה פנחס ואם אהרן דבק בטובים אלעזר בנו לא דבק בטובים :

מאי לאו. מבנות יתרו כו' כלומר בת יתרו ממש אחת מבנותיו : **מבנות יוסף.** כלומר משבט יוסף : **שפטפט.** מתריס ונלחם כנגד יצרו כדאמר' לקמן בפירקין (דף קטו :) חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו :

ופרכינן והלא שבטים מבזין אותו כו'. בסנהדרין בפרק אלו הן הנשרפין התחילו שבטים מבזין אותו כו' :

שפיטס. כדכתיב כהן און (בראשית מא) כומר :

אלא אי אבוא דאמיה כו'. אלא לעולם לאו מבת יתרו ממש נולד פנחס שהרי גם מיוסף היה כדרשינן לקמן פוטיאל שני פיטפוטין משמע מיוסף שפיטפט ביצרו ומיתרו שפיטס עגלים והלכך אי אפשר שתהא אמו בת יתרו ממש דמה ענין בת יתרו אצל שבט יוסף אלא הי"ק ואלעזר לקח לו אשה מבנות פוטיאל כלומר שאשתו נולדה מיתרו ומיוסף ומהשתא מצין למימר שדור רביעי או דור חמישי היה פנחס לבת יתרו ולא היה קרוב ליתרו כיהונתן בן גרשם ולהכי אהני מה שדבק אהרן בטובים ואותו זקינן של פנחס מצד האם שדבק ביתרו ואעפ"כ יצא ממנו פנחס ליכא לאקשוויי מיניה למאי דבעינן למילף ממשא שיצא ממנו יהונתן שהרי פנחס היה רחוק מיתרו יותר מיהונתן :

אבוא דאמיה מיוסף. ואמיה דאמיה נפקא מיתרו כגון מבניו של יתרו או מבני בניו וליכא למימר אמה דאמיה מיתרו בת יתרו ממש דאם כן קרוב הוא ליתרו כיהונתן ולא ילפינן ממשא ומאהרן מידי :

אבוא דאמיה מיתרו. מבנות יתרו ונראה בעיני דה"ג אלא אי אבוא דאמיה מיוסף כו' ואאמה של אם פנחס קאי והי"ק אי אבי אמה של אשת אלעזר מיוסף כו' דהשתא הוה ליה לפנחס דור אחד רחוק מיתרו יותר מיהונתן :

פוטיאל תרתי משמע. מדלא כתב פוטאל בלא יו"ד הלכך שני פיטויים דרשינן שפיטפט ושפיטס אי נמי מדכתיב מבנות דמשמע משתי בנות של פיטפוט ופיטוס מדלא כתיב בת פוטיאל כן נראה בעיני :

שיבדוק באחיה. שהבנים דומין לאחי האם כדלקמן :

מלמד שבדק באחיה. לפי שהיתה אחות נחשון שהיה נשיא למטה יהודה מתוך חשיבותו לכך לקחה :

אמר רבי אלעזר :

לעולם ידבק אדם בטובים, שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן, אהרן שנשא בת עמינדב יצא ממנו פנחס.

ופנחס לאו מיתרו אתי?!

והא קתיב: "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה"³⁴⁰ (שמות ו, כה)! מאי לאו דאתי מיתרו, שפיטס עגלים לעבודה זרה?

לא!

דאתי מיוסף שפטפט יצרו.

והלא שבטים מבזים אותו ואומרים דאיתם בן פוטי זה?

בן שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה זרה, יהרוג נשיא שבט מישראל?!

ק"א, אלא אי אבוא דאמיה מיוסף, אמה דאמיה מיתרו, אי אבוא דאמיה מיתרו, אמה דאמיה מיוסף.

דיקא נמי דכתיב: "מבנות פוטיאל" (שמות ו, כה), תרתי שמע מינה.

אמר רבא :

הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה,

שנאמר: "ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון"³⁴¹ (שמות ו, כג),

ממשמע שנאמר "בת עמינדב", איני יודע שאחות נחשון היא?!

מה תלמוד לומר "אחות נחשון"?

מכאן, שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה.

תנא :

רוב בנים דומין לאחי האם.

³⁴⁰ ואלעזר בן אהרן לקח לו לאשה ותלד לו את פינחס אלה דאשי אבות הלויים למשפחתם

³⁴¹ ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את נדב ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר

3. קי, א

"ויסורו שמה ויאמר מי הביאך הלא ומה אתה עושה בזה ומה לך פה" (שופטים יח, ג).

רס"י

ויסורו שם וגו'. ביהונתן בן גרשם מיירי בפרשת מיכה: **ויאמרו לו.** שבט הדני שבאו שם: **ישכיר עצמו כו'.** אלא שלא יהא לבו לעי"ז: **שהיא זרה לו.** הוא חשוב והמלאכה נמבזה ומכוערה אלא שאין בה איסור: **נטוש.** הפשט: **וטול אגרא.** כלומר הפשיטנה בשכר בשוק לעין כל ואין כאן חילול השם כלל ולא קרינא ביה ומשניאי אהבו מות דדרשינן ליה במסכת שבת (דף קיד.) בתלמידי חכמים שיש רבב על בגדו אבל לעשות מלאכה להתפרנס אין כאן גנאי: **ה"ג ולא תימא גברא רבא אנא.** ואית דגרסינן נמי ולא תימא כהנא אנא כהן אני וחשוב וגנאי לי הדבר: **והלא יהונתן שמו.** שלא היה לו לגרשם בניס כי אם זה בלבד כדכתיב בדברי הימים ובני גרשם שבואל הראש: **ששב לאל בכל לבו.** עכשיו שהיה לו ממון הרבה ואי משום דכתיב ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ ואמרינן בסדר עולם עד יום שגלה מטה דן ופסלו של מיכה עמו כך מפורש בפרק בתרא דברכות ירושלמי מתביין ליה והכתיב עד יום גלות הארץ אמרי כיון שמת דוד עמד שלמה והחליף כל הסנקליטין והחליפו עמהן חזר לקקולו הראשון הה"ד ונביא אחד זקן יושב בבית אל אמרין הוא הוה וקבעי התם כהן לעי"ז והאריך ימים אמרי עי"י שהיתה עינו צרה בעי"ז שלו כיצד הוה בר נש מייתי ליה תור או אימר או גדי לעי"ז והוה אי"ל פייסיה עלוי והוא אמר מה מועילה לך לא אכלה ולא שותה לא מטיבה ולא מריעה אי"ל ומה נעביד אי"ל זיל אייתי לי חדא פינד דסלת ועשר ביעין עלוי ואנא אפייס לה עלך וכיון דאזל ליה אכיל לון אתא חד בר פחין ואמר ליה כן אמר ליה אם אינה מועילה כלום מה את עביד הכא אמר ליה בגין חיי וכיון שעמד דוד כו':

אמר לו: לאו ממלשה קא אתית, דכתיב ביה: **"אל תקרב הלאם"**?
לאו ממלשה קא אתית, דכתיב ביה: **"מה זה בידך?"**
לאו ממלשה קא אתית דכתיב ביה: **"ואתה פה עמד עמדי?"**
תעשה כהן לעבודה זרה?!

אמר להן: קד מקובלני מבית אבי אבא: לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרף לבריות.

והוא סבר לעבודה זרה ממש, ולא היא, אלא עבודה זרה - עבודה שזרה לו, קדאמר ליה רב לרב כהנא: נטוש נבילתא בשוקא ושקול אגרא וְלֹא תִימָא: "גברא רבא אנא וזילא בי מילתא".

כיון שראה דוד שממון חביב עליו ביותר, מינהו על האוצרות, שניאמר **"ושבאל בן גרשם בן מנשה"**³⁴³ נגיד על האצרות" (דברי הימים א כו, כד). וכי שבואל שמו? והלא יהונתן שמו!

אמר רבי יוחנן: ששב לאל בכל לבו.

³⁴² ויסורו שם, ויאמרו לו מי הביאך הלא ומה אתה עושה בזה, ומה לך פה הפסוק במקור שונה מהפסוק בגמרא.

³⁴³ מסורת השי"ס על פי הפסוק, במהדורת הדפוס: מנשה

4. קי, א-ב

רש"י

והבנים את האב מנלן. דהבנים קודמים לבנות מדלא קתני הבנים והבנות את האב ומיהו בנות נוטלות עישור נכסים כתקנת חכמים במס' כתובות (דף סח.):

דכתוב איש כי ימות וכן אין לו וגו'. והוה ליה למכתב איש כי ימות וכן ובת אין לו אי נמי איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו ולבנו:

טעמא דאין לו בן. עם הבת האיש לו בן ובת הבן קודם:

א"ל רב פפא לאביי אימא. דהכי אשמועינן קרא איכא בן בלא בת לירות בן איכא בת בלא בן תירות בת איכא בת בלא בן ובת לא הא לירות כו' כדמפרש לקמיה לא הא לירות כולו ולא הא לירות כולו אלא כחדא ירתון דה"ק קרא איש כי ימות בן אין לו עם הבת שירשו שניהן כאחת אלא בת יחידית בלא בן יש לו והעברתם את הנכסים לבתו הא איתנהו תרוייהו ירתון כחדא:

מאן כו'. אם לא קרוביו הקרובים לו יותר:

בר קשא. מושל העיר:

א"ל אביי לרב פפא. אי איתא דאמר רחמנא דכחדא ירתון נמצא שאין הבן ראוי לירושה יותר מן הבת וכן ובת כשני בנים דמו וכי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא חד ברא לירתינהו לכולהו נכסי דאב בתמיה ואמאי כתב ואם אין לו בן והעברתם את נחלתו לבתו פשיטא לישתוק קרא מיניה והכי איבעי ליה למכתב איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו וגו' וממילא ידענא דאם אין לו הבת תירש את הכל מאחר ששניהן שוין בנחלה אלא ודאי לאשמועינן אתא דבן קודם לבת ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דאין הבת יורשת במקום שיש בן וסד"א היכא דלית בן ונתתם את נחלתו לאחיו אבל לא לבתו דכי היכי דאין אמו יורשתו דמשפחת אם אינה קרויה משפחה הכי נמי אין בתו יורשתו דאין משפחת נשים קרויה משפחה לא למעלה דידיה כגון אמו ולא למטה דידיה כגון בתו קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו:

אמר ליה רב פפא לאביי. אימא להכי כתב רחמנא כי האי גוונא וכן אין לו והעברתם ולא כתב ונתתם את נחלתו לבנו ולבתו דהא קא משמע לן דבת נמי בלא בן בת יורשת הויא דסד"א בן ובת ירתון כחדא אבל היא לבדה איכא למימר דלא תירות מידי קמ"ל והעברתם את נחלתו לבתו וכל שכן שתירש עם הבן כל רבותי מפרשין כן ולא נהירא דכיון דא"ל אביי איצטריך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא חד ברא כו' אלמא פשיטא ליה הך סברא דכיון דכחדא ירתון היא שקולה כבן ופשיטא דתירות כל הנכסים כי ליכא בן בהדה ואין זו שיטת גמרא שיכחיש המקשה סברת המתרחץ בלא טענה אחרת אלא

אם כן מקשה לו מצד אחר ונראה בעיני דה"פ ודלמא הא קמ"ל האי ועברתם דבת נמי כמו בן בת ירושה הויא שיטתה בכלל ירושת אב סד"א לא תירש בת כלל לא עם הבן ולא בלא בן דבזכרים קפיד רחמנא כדכתב ונתתם את נחלתו לאחי אביו וכתב נמי משפחתו משפחת אב קרויה משפחה קא משמע לן דירשת הויא והלכך כי איכא בן נמי תפלוג בהדיה דמחיקא ממעטינן לה דלמא ה"ק קרא איש כי ימות וכן אין לו שירש עם הבת והעברתם את כל הנחלה לבתו כלומר אז עוברת כל הנחלה משבט לשבט על ידי בתו כדרבי אבל היכא דאיכא בן בהדה אין כל הנחלה נעקרת משבט זה ומשום דאתא קרא לאשמועינן כדרבי לא הוה מצי למכתב לבנו ולבתו:

ומשני הווא מוכל בת יורשת נחלה נפקא. דמינה שמעינן דבת יורשת כל נכסי אביה כי ליכא בן בהדה דבבת בלא בן מיירי קרא וללשון האחרון שפירשתי שמעינן מיהת דבת ישנה בכלל ירושה וה"מ למכתב איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו לאחיו ולא איצטריך וכן אין לו אלא להקדים בן לבת:

רב אחא בר יעקב אמר מהכא. נפקא דבן קודם לבת דקאמרי בנות צלפחד למשה למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו שלא ליטול כלום בנחלה בשביל שאין לו בן ולא תעשה לנו תקנה ליטול במקום בן מאחר דליכא בן שאילו היה לאבינו בן היינו שותקות ולא היינו תובעות נחלה שהרי לא היה נגרע שם אבינו אבל עתה כי אין לו בן תנה לנו נחלה וגו':

דקאמרן הכי. שהיו סבורות שיהיה הדין כן:

ניתנה תורה. לאחר דברי בנות צלפחד שלאחר דבריהן נאמרה פרשת נחלות ונתחדשה הלכה דברא וברתא ירתון כחדא ולא כשהיו סבורות:

כדשני מעיקרא. מאיש כי ימות וכן אין לו:

רבינא אמר מהכא. [נפקא] בן קודם לבת:

הקרוי. יש מפרשין דהקרוי דריש כדאמר רבא (פסחים דף נח:): דהעולה עולה ראשונה ואמרינן נמי (חולין דף צא:): הירך המיומנת שבירך הכא נמי הקרוי קרוב קודם מי שקרוב יותר קודם לחבירו וכן קרוב מבת כדמפרש ואזיל: ופרקינן ומאי קורביה דבן לאב טפי מבת אם תאמר שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה מה שאין כן בבת הא לאו מילתא היא דאי משום יעדה אינו קרוב יותר אלא מפני שהבת אינה בת יעדה שאי אפשר לאשה להנשא לאשה אחרת וגבי שדה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת אביה דמהך פירכא דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן קיימא ליה לתנא דהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האח והכי נמי איכא למימר גבי בת כלום יש יבום אלא במקום שאין בת ואע"ג דבמס' ערכין פרק אין מקדישין (דף כח:): ממעט לה לבת משדה אחוזה מדכתב אם מכר את השדה לאיש אחר ותנא דבי ר' ישמעאל כל שהוא אחר במקום בן ובת נמי במקום בן כי אחר דמיא הני מילי דחשבינן לה כי אחר לגבי בן משום דדרשין איש כי ימות וכן אין לו וגו' שהבן קודם לבת אבל אי לא הך דרשה דאיש כי ימות וגו' הוה אמינא בין לגבי ירושה בין לגבי שדה אחוזה כי הדדי נניהו:

"והבנים את האב"

מנלן?

דְּכֵתִיב: **"אִישׁ כִּי יָמוּת"**³⁴⁴ (במדבר כז, ח) וגו'

טַעֲמָא דְּאִין לֹא בֵּן,

הָא יֵשׁ לֹא בֵּן - בֵּן קוֹדֵם!

אָמַר לִיה רַב פֶּפְא לְאַבְי:

אִימָא: אִי אִיכָא בֵּן - לִירוֹת בֵּן,

אִיכָא בַת - תִּירוֹת בַּת,

אִיכָא בֵּן וּבַת - לֹא הָאִי לִירוֹת, וְלֹא הָאִי לִירוֹת!

קי, ב

וְאָלָא, אִמָּאן לִירוֹת?

אֲטוּ בַר קָשָׁא דְּמַתָּא לִירוֹת?!

הָכִי קָא אָמִינָא:

אִיכָא בֵּן וּבַת - לֹא הָאִי לִירוֹת פּוֹלְיָה, וְלֹא הָאִי לִירוֹת פּוֹלְיָה,

אָלָא כִּי הִדְדִי לִירוֹתוּ.

אָמַר לִיה אַבְי:

וְאַצְטְרִיךְ קְרָא לְאַשְׁמוּעִינָן,

הִיכָא דְּלִית לִיה אָלָא חַד בְּרָא לִירוֹתֵיהוּ לְכוּלְהוּ נַכְסֵי?!

וְדִלְמָא הָא קָא מִשְׁמַע לָן:

דְּבַת נְמִי בַת יְרוּשָׁה הִיא!

הֵוּא מ' **"וְכָל בַּת יְרוּשָׁת נַחְלָה"**³⁴⁵ (במדבר לו, ח) וְנִפְקָא.

רַב אַחָא בַר יַעֲקֹב אָמַר:

מְהֵקָא: **"לְמָה יִגְרַע שֵׁם אַבְיֵנוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אִין לֹא בֵּן"**³⁴⁶ (במ' כז, ד),

טַעֲמָא **"אִין לֹא בֵּן"**,

הָא יֵשׁ לֹא בֵּן - בֵּן קוֹדֵם.

וְדִלְמָא בְּנוֹת צִלְפָּחַד הוּא דְּקָאֲמְרוּ הָכִי,

נִיתְנָה תּוֹרָה, וְנִתְחַדְּשָׁה הִלְכָה!

אָלָא,

מְחִוּוֹרְתָא כְּדִשְׁנִין מַעֲיַקְרָא.

רַבִּינָא אָמַר:

מְהֵקָא **"הִקְרַב אֱלֹוִי"**³⁴⁷ (במדבר כז, יא),

"הִקְרַב" - קְרוֹב קוֹדֵם.

וּמָאִי קוֹרְבָה דְּבֵן מִבַּת?

שְׁבֹן קָם תַּחַת אָבִיו לְיַעְדָּה, וְלִשְׁדָּה אַחוּזָה.

³⁴⁴ וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאִמְרוּ אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אִין לֹא וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחְלָתוֹ לְבֵתוֹ

³⁴⁵ וְכָל בַּת יְרוּשָׁת נַחְלָה מִמּוֹטוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אַבְיָה תְּהִיָּה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחְלַת אָבִיו

³⁴⁶ לְמָה יִגְרַע שֵׁם אַבְיֵנוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אִין לֹא בֵּן תְּנֶה לָנוּ אַחָה בַּתוֹךְ אַחֵי אַבְיֵנוּ

³⁴⁷ וְאִם אִין אַחִים לְאַבְיֵי וְנָתַתְּ אֶת נַחְלָתוֹ לְשָׂארוֹ הִקְרַב אֱלֹוִי מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֶתָּה וְהִיתָ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִקְתָּ מִשְׁפָּט פֶּאֶשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה

רש"י

אלא מחורתא כו'. ומהשתא איכא למידרש מיניה גבי שדה אחוזה דבת במקום בן כאחר דמיא כדאשכחן גבי ירושה: **לבניכם אחריכם**. הוה מצי למכתב לזרעכם: **ולא בנותיכם**. במקום שיש בן: **ברכה שאני**. דלכל ישראל מברך ולא איצטריך למכתב זרעכם דסברא היא דבין אבנים בין אבנות קאי דאין ברכה לחצאין אבל גבי ירושה אם איתא דבנות יורשות במקום בן הוה ליה למכתב זרעכם:

יעדה, בת לאו בת יעדה היא, שדה אחוזה נמי! מהאי פירקא גופיה הוא דהא קיימא ליה לתנא, כלום יש ביום אלא במקום שאין בן!

אלא, מחורתא כדשנינו מעיקרא.

ואי בעית אימא:

מהא, "והתנהלתם אתם לבניכם אחריכם"³⁴⁸ (ויקרא כה, מו), **"בניכם"** - ולא בנותיכם.

אלא מעתה, "למען ירבו ימיכם וימי בניכם"³⁴⁹ (דברים יא, כא), הכי נמי **"בניכם"** ולא בנותיכם!?

ברכה שאני.

³⁴⁸ והתנהלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה לעלם בהם תעבדו ובאחריכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך
³⁴⁹ למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם מימי השמים על הארץ

5. קי, ב

רש"י

אחיה אחיה. כתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתוב התם (בראשית מב) שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד וגו' בני איש מיותר הוא לדרוש דסתם אחין אינן אלא מן האב: **למה לי**. גזרה שוה גבי ירושה הא נפקא לן מדכתיב ממשפחתו ואחין מן האם אינן ממשפחתו: **לענין יבום**. כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו וגו' (דברים כה) דאחיו מאביו מייבם את אשתו ולא אחיו מאמו:

"האחין מן האב נחלין ומנחילין" וכו'.

מנלן?

אמר רבה:

אתיא 'אחיה' ³⁵⁰ (במדבר כז, ט) 'אחיה' ³⁵¹ (בראשית מב, יג) מבני יעקב, מה להלן - מן האב ולא מן האם, אף כאן - מן האב ולא מן האם.

ולמה לי? "ממשפחתו וירש אתה" ³⁵² (במדבר כז, יא) קתיב, משפחת אב קרויה 'משפחה', משפחת אם אינה קרויה 'משפחה' ³⁵³ (במדבר א, ב)!

אין הכי נמי,

וכי איתמר דרבה, לענין יבום איתמר.

³⁵⁰ ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו

³⁵¹ ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש אחד בארץ כנען והנה הקטן את אבינו היום והאחד איננו

³⁵² ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה לבני ישראל לקחת משפט כאשר צוה ה' את משה

³⁵³ שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם

6. קי, ב - קיא, ב

רָש"י

מה"מ. דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמה דבן קודם לבת בנכסי האם דכי כתיב בן קודם לבת בנכסי האב הוא דכתיב איש כי ימות ובן אין לו והעברתם וגוי אבל אשה כי תמות מנלן דירית לה בן וגם מנלן שיקדום לבת:

וכל בת יורשת נחלה ממשות וגוי. סיפא דקרא לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה כדי שלא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ומיהו לא נהג אלא באותו הדור כדלקמן בפירקין (דף קכ). ולקמן מפרשין כיון דירשת שני מטות והיא נשאת למטה אביה הרי מכל מקום נוסבת נחלת האם למטה אחר ולקמן מתרצין לה:

בת יורשת נחלה ממשות. משמע שבת אחת מקבלת נחלה משני מטות ואי אתה מוצא קרובים לה שתקבל נחלה מהם יותר מאביה ואמה וכגון שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון וכשנישאת אמה לאביה היו לה אחין לאמה של בת זו שירשו נחלת אביהן דליכא הסבת נחלת אם לאב בשעת נישואין דלא קפיד קרא אלא שבשעת נישואין לא תהא ראויה לירש נכסי אביה ומיהו אחרי כן מתו אחיה ואחר כך מת אביה וירשה אותו ומתו האם והאב ולא היה להם כי אם בת זו וירשתו נמצאת יורשת שני מטות נחלת אמה ממטה שמעון ונחלת אביה ממטה ראובן:

בן מנין. שירש את אמו דאיכא למימר בהכי קפיד קרא הבן יירש את האב והבת תירש את האם: שהורע כחה בנכסי האב. דבן קודם לה:

יפה כחה בנכסי האם. דירשת את האם:

אינו דין שיפה כחו בנכסי האם. שירש כמו הבת אבל עדיין לא למדנו שיקדום לבת והיינו דקאמר וממקום שבת וממקום שהתחלת ללמוד דהיינו מנכסי האב חזור ולמד עוד מה להלן כו' ולקמיה פריך לימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון:

שוין. דירתון כחדא: מדין קל וחומר כו'. בריש תורת כהנים תניא רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן מקל וחומר ומגזרה שוה ומבנין אב כו' והדר מפרש להו חדא חדא מקל וחומר כיצד באיזה ענין אנו דורשין דבר מדבר ע"י קל וחומר:

ויאמר ה' כו'. כלומר לא להחמיר על החמור מבקל הואיל ובא ללמוד מן הקל אלא דיו ללמוד שיהא כמלמד כלומר דיו לבא מן הדין כו' לפיכך תסגר שבעת ימים כו':

מקיש מטה האם כו'. מאחר דאתא בן בקל וחומר דירוש את אמו כבת והוקשו המטות בתיבה אחת דלא כתב שני מטות הלכך דרשין מה מטה האב כו' ולקמיה פרכינן אי מה מטה האב בכור נוטל בה פי שנים כו':

ניתאי. שם חכם:

כו' זכריה בן הקצב. דהבן והבת יחלקו בשוה בנכסי האם:

אפס זכריה. כמו כי אפס כסף (בראשית מז) כלומר בטלו שאין הלכה כמותו:

והאיש את אמו" וכו'.

מנא הני מילי?

דתנו רבנן:

"וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל" (במדבר לו, ח).

קיא, א

היאך בת יורשת שני מטות?

אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר, ומתו וירשתו.

ואין לי אלא בת, בן מנין?

אמרת קל וחומר,

ומה בת שהורע נחה בנכסי האב, יפה נחה בנכסי האם,

בן שיפה כחו בנכסי האב אינו דין שיפה כחו בנכסי האם?

וממקום שבאת, מה להלן בן קודם לבת, אף באו בן קודם לבת.

רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי יוסי אמרו משום רבי זכריה בן הקצב:

אחד הבן, ואחד הבת - שוין בנכסי האם."

מאי טעמא?

דיו לבא מן הדין, להיות כנדון'.

ותנא קמא לא דריש דיו'!

וקא דיו' דאורייתא הוא!

דתניא:

"מדין קל וחומר, כיצד?

"ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ורק בפניה הלא תכלם שבעת ימים" (במדבר יב, ד).

קל וחומר לשכינה ארבעה עשר!

אלא: דיו לבא מן הדין להיות כנדון!"

בעלמא דריש דיו',

ושאני קא דאמר קרא: "ממשות" (במדבר לו, ח),

מקיש מטה האם למטה האב,

מה מטה האב בן קודם לבת, אף מטה האם בן קודם לבת.

רב ניתאי סבר למעבד עובדא פרבי זכריה בן הקצב.

אמר ליה שמואל:

כמאן כזכריה?

אפס זכריה!

רבי טבלא עבד עובדא פרבי זכריה בן הקצב.

אמר ליה רב נחמן:

מאי האי?

אמר ליה:

דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב:

הלכה פרבי זכריה בן הקצב.

אמר ליה:

354 וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו

355 ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ורק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר התאסף

זיל אַהַדְר בְּךָ,
וְאִי לֹא - מִפִּיקְנָא לְךָ רַב חִינְנָא בַר שְׁלֵמְיָא מְאוּיָיְדָה.

רַב הוּנָא בַר חִיָּיא
סָבַר לְמַעַבְד עוּבְדָא פְּרַבֵּי זְכָרְיָה בְּן הַקָּצָב.

אָמַר לִיה רַב נַחְמָן:
מַאי הָאִי?

אָמַר לִיה:
דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב:
הִלְכָה פְּרַבֵּי זְכָרְיָה בְּן הַקָּצָב.

אָמַר לִיה:
אֲשַׁלַּח לִיה?

אִיכְסִיף.

אָמַר לִיה:
הַשְׁתָּא כִּי נַח נְפִשְׁיָה דְרַב הוּנָא, אִיתְרִיסַת לְקַבְלֵי.

וְאִיהוּ, פְּמָאן סָבְרָה?

כִּי הָא דְרַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תְרוּוּיָהוּ:
אִין הִלְכָה פְּרַבֵּי זְכָרְיָה בְּן הַקָּצָב.

מִסְתְּמִיךְ וְאִזְלֵי רַבֵּי יֵנָאי, אַכְתָּפָא דְרַבֵּי שְׁמֵלָאִי שְׁמַעֲיָה,
וְאִתֵּי רַבֵּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה לְאַפִּיָּיהוּ.
אָמַר לִיה: בַּר אֵינְשׁ דְּאֶתָא לְקִיבְלָנָא - הוּא יְאִי וְגוּלְתִּיה יְאִי.
כִּי מְטָא לְגַבְיָה - גְּשִׁשָׁה, אָמַר לִיה: 'דִּין שִׁיעוּרִיה כִּשְׁק'.
בְּעָא מִיָּנִיָּה: מַנִּין לְבֹן שְׁקוּדִים לְבַת בְּנַכְסֵי הָאָם?
אָמַר לִיה: דְּכַתִּיב: "מִטּוֹת", מְקִישׁ מְטָה הָאָם לְמְטָה הָאָב,
מַה מְטָה הָאָב - בֶּן קוּדִים לְבַת, אֶף מְטָה הָאָם - בֶּן קוּדִים לְבַת.
אָמַר לִיה: אִי מַה מְטָה הָאָב בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם, אֶף מְטָה הָאָם בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם!

קִיא, אָמַר לִיה לְשְׁמַעֲיָה: גּוֹד, לִית דִּין צְבִי לְמִילָף.

וְטַעְמָא מַאי?

אָמַר אַבְיִי:
אָמַר קְרָא: "בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לּוֹ"³⁵⁶ (דְּבָרִים כ"א, יז).
"לוֹ" - וְלֹא לָהּ.

וְאִימָא:
הֲנִי מִלִּי: בַּחוּר שְׁנַשָּׂא אֶלְמָנָה,
אֲבָל בַּחוּר שְׁנַשָּׂא בְּתוּלָה הֲכִי נְמִי דִשְׁקִיל!

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יֶצְחָק:
אָמַר קְרָא: "רְאשִׁית אֲנִי" (דְּבָרִים כ"א, יז),
"אֲנִי" - וְלֹא אֲוֹנָה.

רַבֵּי

מִפִּיקְנָא לְךָ כּוֹי. מִשְׁמַתִּינָא לְךָ
וְלֹא יִסִּיעַ לְךָ רַב חִינְנָא בַר
שְׁלֵמְיָא:

דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב כּוֹי. רַב
הוּנָא בַר חִיָּיא מֵהַדְר הֲכִי לְרַב
נַחְמָן:

אָמַר לִיה. רַב נַחְמָן לְרַב הוּנָא בַר
חִיָּיא:

אֲשַׁלַּח לִיה. לְרַב הוּנָא וְאוּדִיעֵנוּ
שְׂאֵתָה אֹמַר כֵּן מִשְׁמוּ וְאִדַּע אִם
אִמַּת הוּא שְׂאֵמַר רַב הוּנָא כֵּן:

אִכְסִיף. דְּשִׁמְא חוּזַר בּוּ רַב הוּנָא
אוּ לֹא הִיָּה סוּמֵךְ בְּשִׁמוּעַתּוּ:

אִיתְרִיסַת לְקַבְלֵי. וְלֹא הִיָּית
חוּזַר בְּךָ:

וְאִיהוּ. רַב נַחְמָן:
רַבֵּי יֵנָאי. זְקָן הִיָּה וְהַחֲלוּ עֵינָיו
כְּהוּת:

אִ"ל. שְׁמַעֲיָה דְרִי יֵנָאי:
בַּר אֵינְשׁ דְּאִתֵּי לְקִיבְלָנָא הוּא
יְאִי. אָדָם חָשׁוּב בְּאִ כְּנַגְדָּנוּ:

וְגוּלְתִּיה יְאִי. כְּלוּמַר טְלִית שֵׁל
תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים אִי נְמִי נָאָה
מִמֶּשׁ כְּדַמוּכַח לְקַמִּיָּה דְאָמַר דִּין
שִׁיעוּרִיה כִּשְׁק:

גְּשִׁשָׁה. רַבֵּי יֵנָאי לְגוּלְתִּיה דְרַבֵּי
יְהוּדָה נְשִׂיאָה:

דִּין שִׁיעוּרִיה כִּשְׁק. בְּגַד עַב
וְגָרוּעַ וְשִׁיעוּרוֹ לְקַבֵּל טוּמְאָה דִּי
טַפְחִים עַל דִּי טַפְחִים כִּשְׁק
כְּדַתְנָן הַשְׁק דִּי עַל דִּי הַבְּגַד גִּי עַל
גִּי בְּמַסַּכְת שַׁבַּת (דף ע"ו).

וּבְמַסַּכְת סוּכָה (דף י"ז):
אָמַר לִיה. רַבֵּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה
לְרַבֵּי יֵנָאי בֶּן קוּדִים לְבַת כּוֹי:

אָמַר לִיה. רַבֵּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה
לְרַבֵּי יֵנָאי אִי מַה מְטָה הָאָב כּוֹי:

אָמַר לִיה רַבֵּי יֵנָאי לְשְׁמַעֲיָה
גּוֹד. מִשׁוּךְ אוֹתִי וְאַלְךָ:

לִית דִּין רוּצָה לְמִילָף. אֵלֶּא
לְהַקְשׁוֹת דְּבָרִים שְׂאִינְן צְרִיכִין
כְּלוּמַר דְּדַבְר קַל הוּא לְתַרְץ
כְּדַלְקָמֵן:

וְאִימָא הֲנִי מִלִּי. דְאִין נוֹטֵל:
בַּחוּר שְׁנַשָּׂא אֶלְמָנָה. שְׁהִיו לָהּ
בְּנִים מֵאִישׁ אַחַר הִילַכְךָ לוּ וְלֹא
לָהּ דְהוּי רֵאשִׁית אוֹנוּ וְלֹא
רֵאשִׁית אוֹנָה אֲבָל בַּחוּר שְׁנַשָּׂא
בְּתוּלָה דְהוּי אוֹנוּ וְאוֹנָה הֲכִי נְמִי
דְשַׁקִּיל בְּנַכְסֵי הָאָם פִּי שְׁנַיִם:

אוֹנוּ וְלֹא אוֹנָה. דְמַצִּי לְמִיכַתֵּב
רֵאשִׁית אוֹן כְּדַלְקָמֵן וְהִלַּכְךָ
אֲפִילוּ בְּבַתּוּלָה דְהוּי רֵאשִׁית
אוֹנָה לֹא שַׁקִּיל חֶלֶק בְּכוּרָה:

וּמְקַשְׁיָן הָאִי רֵאשִׁית אוֹנוּ
אִיצְטְרִיךְ לְדְרֵשָׁא אַחְרִינָא
לְאַשְׁמוּעֵינָן דְּהָבָא אַחַר נְפִלִים
שִׁילְדָה אִמּוּ לְפָנֵינוּ הֲרַבְּהָ נְפִלִים
כְּגוֹן נוֹלְדוּ מֵתִים אוּ בֶן חִי חִיִּים
וְזֶה נוֹלְד אַחְרֵיהֶם הוּי בְּכוֹר
לְנַחֲלָה דְאֵעִיג דְלֵא הוּי בְּכוֹר
לְכַהֵן דְּבַפְטָר רַחַם תֵּלֵא רַחֲמָנָא
וְזֶה לֹא פִטַר אֶת הַרַחַם אֲפִילוּ
הֲכִי הוּי בְּכוֹר לְנַחֲלָה דְבוּלְד
רֵאשׁוֹן שְׁלַבּוּ דוּוּה עֵלְיוּ אִם יָמוּת
תֵּלֵא רַחֲמָנָא וְזֶה שְׁנוּלְד אַחַר
הַנְּפִלִים הוּא רֵאשׁוֹן שְׁלַבּוּ דוּוּה
עֵלְיוּ אִם יָמוּת דְבָן קִימָא הוּא
אֲבָל נְפִלִים קִמָּאִי אִין לְבוּ דוּוּה
עֲלִיהֵן:

³⁵⁶ מי את הבכור בן השנואה ימיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה

רש"י

יצא נפל שאין לבו דווה עליו. ולא יהא קרוי בכור לנחלה לעשות פשוט אותו הבא אחריו: **ואימא הני מילי**. דממעט קרא דקאמר אונו ולא אונה ה"ק אם הוא בחור שנשא אלמנה דראשית אונו נוטל פי שנים בכל אשר ימצא לו אבל לא אונה שאם הוא אלמון שנשא בתולה דאיכא אונה לחוד אינו נוטל בה פי שנים אבל היכא דהוי גם אונו כגון בחור שנשא בתולה אימא מגו דשקיל פי שנים בשלו שקיל נמי פי שנים בשלה דהוי בכור לנחלה בין לאב בין לאם דליכא לאוקמי מיעוטא דאונו ולא אונה אלא במאי דדמי למעוטי טפי כגון היכא דליכא ראשית און משני צדדין: **לו משפט הבכורה**. האי לו דריש ליה לגבי אב לומר שמשפט הבכורה בנכסי האיש ולא בנכסי האשה והכא ליכא למימר הני מילי בבחור שנשא אלמנה כדלעיל דמדקאמר משפט הבכורה כלל הוא שכלל דיני בכורה בנכסי איש ולא בנכסי אשה:

ההוא מבטיח ליה לבא אחר נפלים, דלהוי בכור לנחלה, מי שלבו דווה עליו, יצא זה שאין לבו דווה עליו!

אם כן, לימא קרא: 'פי הוא ראשית און', מאי "אונו"? שמע מינה תרתני.

ואפתי אימא: הני מילי אלמון שנשא בתולה, אכל בחור שנשא בתולה הכי נמי דשקיל!

אלא אמר רבא:

אמר קרא: "**לו משפט הבכורה**" (דברים כא, ז) - משפט הבכורה לאיש, ולא משפט הבכורה לאשה.

7. קיא, ב - קיב, א

כ"י

והאיש יורש את אשתו. אפילו היכא דאיכא בן שהרי הבעל אינו קרוב לה כשאר קרובים שלה שקרובים לה ממשפחתה ואפילו הכי אמרינן שהוא יורש את אשתו הלכך ודאי לקדם כל קרובים שלה הוא דאמרינן דבעל יורש ולא הם:

מנהגי מילי. דהאיש נוחל את אשתו ולא מנחיל: שארו. ונתתם את נחלתו לשארו זו אשתו כדכתיב (בראשית ב) והיו לבשר אחד ולא אדכתיב לעיל מיניה ואם אין אחים לאביו קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא והאי דכתיב הקרוב אליו מסקנא דמילתא דההוא קרא הוא דכתיב ואם אין אחים לאביו:

יכול אף היא תירשנו. דעיקר פשטיה הכי משמע ונתתם את נחלתו לשארו ונדרשיה לקרא הכי ונתתם את נחלתו אם ימות לשארו וירש כלומר וגם הוא יירש שארו אם תמות היא:

ת"ל יורש אותה. דמצוי למיכתב וירש בלא אותה דהוה שמעינן מקרא דהוה יורשה והיא יורשתו כדפרישית ונתתם את נחלתו לשארו וירש קרי ביה ונתתם נחלתו לשארו וקרי ביה נמי שארו יורש שהוא יורש את אשתו הלכך כתב רחמנא אותה למעוטי שהיא לא תירשנו ואתא לגלויי ארישא דקרא דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמיבעי לן לפרושי דבעל יורשה כדלקמן:

והא קראי לאו הכי כתיבי. דכתיב ונתתם את נחלתו לשארו דמשמע שהאשה יורשת את בעלה:

ונתתם את נחלתו להקרוב אליו. דהקרוב קרוב קודם: שארו וירש אותה. מילתא אחריתי היא דאשתו יירשנה בעלה:

מפסקא קראי. שאתה מסרס התיבות לעשות שארו המוקדם מאוחר והקרוב אליו שהוא מאוחר אתה עושה מוקדם א): אלא אמר רבא ה"ק ונתתם את נחלת שארו לו קסבר גורעין ומוסיפין ודורשין. גרע וי"י מנחלתו ולמ"ד מלשאר ומוסיפין שתי אותיות הללו זו על גב זו לעשותו תיבה אחת והיא לו ודרוש הכי ונתתם את נחלת שארו לו ולא דוקא מגרע ומוסיף דאם כן רבא נמי סכינא חריפא הוא אלא פשטיה דקרא איכא לפרושי כאילו גורעין ומוסיפין ודורשין דהכי משמע ונתתם את נחלתו כלומר תתנו לזה האיש שתהיה נחלתו:

לשארו. כלומר על מי מצוה אני ונתתם את הירושה להיות נחלתו לשארו לאותו האיש שאשה זאת שארו כלומר נחלת האשה תתנו לבעל אי נמי איכא למימר דלא חשיב פיסוק קראי אלא בהקדמת תיבות שלימות להקדים הקרוב לשארו אבל בשינוי אותיות ליכא פיסוקי קראי והרי הוא כמו שכתוב ונתתם את נחלת שארו לו וירש אותה והני לו לאשמועינן דירש את אשתו ואהני אותה למעוטי אשה שאינה יורשת לבעלה וממילא שמעינן דצריך לגרוע ולהוסיף ולדרוש ראשו של פסוק כמו שאמרנו דלא תקשי ראשו לסופו:

והאי תנא. דבי ר' ישמעאל:

מיייתי לה. לבעל שירש את אשתו: **ירש אותה.** משום דעיקר דרשא נפקא לן לעיל מוירש אותה הלכך נקט ליה דאיהו מגלי עליה דרישיה דקרא לפרושי שהבעל יורש את אשתו:

אינו צריך. דלית ליה גורעין ומוסיפין ודורשין ומוקי לה בשארו זה האב כדאמר בריש פירקא:

בסיבת הבעל הכתוב מדבר. כלומר בשביל הסבת נחלה ממוטה למטה על ידי הבעל שירש את אשתו והוא משבט אחר ונמצא שהוסבה משבט לשבט בכך דבר הכתוב והקפיד שלא תנשא למטה אחר אלא לאחד ממשפחת מטה אביה כיצד אם תנשא אשה מבנות שבט ראובן לאחד משבט שמעון והיא יורשת שלא הניח אביה בן אלא אותה הבת לכשתמות יירשנה בעלה ונמצאת נחלת שבט ראובן הוסבה לשבט שמעון לפיכך

הזהירה תורה שלא תנשא בת יורשת אלא לאחד ממשפחת מטה אביה מכאן שהבעל יורש את אשתו ולקמיה פריך ודלמא בסיבת הבן הכתוב מדבר שהבן יירש את אמו והוא מתייחס אחר מטה אביו ונמצא שעל ידו הוסבה נחלה אם תנשא לשבט אחר אבל הבעל איכא למימר דלא ירית ואינו מיסב הנחלה לשבט שלו ובשביל סיבת הבעל לא אזהר רחמנא להנשא לשבט שלה אלא בשביל סיבת בנה:

[ואומר]. לקמיה מפרש מאי ואומר:

בגבעת פנחס בנו. מכלל דלא היתה של אלעזר:

מנין היה לו לפנחס. שום קרקע אלא אם כן ירשה מאביו:

וירשה. ולקמיה פריך דלמא זבן מיוזבן:

ויחי לו. ליאיר ולא לשגוב דכתיב לעיל מיניה ותלד לו את שגוב והתם הוה ליה למכתב ויהי לו וגו' אלא איאיר קאי ועוד

דכתיב בתריה ויקח גשור וארם את חות יאיר מאתם וגו':

וכי תימא. לא מפני שהבעל יורש את אשתו אלא מפני בן שתלד והוא יורשה והוא נקרא על שבט אביו ועל סיבת הבן

התורה מקפדת שהרי הוא קרוב לה מן הבעל:

"והאיש את אשתו" וכו'

מנהגי מילי?

דתנו רבנן:

"שאר" (במדבר כו, יא) - זו אשתו,

מלמד שהבעל יורש את אשתו.

יכול אף היא תירשנו?

תלמוד לומר: "וירש אתה",

הוא - יורש אותה,

ואין היא יורשת אותו".

והא קראי לאו הכי כתיבי!

אמר אביי:

תריין הכי,

"ונתתם את נחלתו לקרוב אליו, שארו וירש אותה".

אמר רבא:

סכינא חריפא מפסקא קראי!

אלא, אמר רבא:

הכי קאמר: ונתתם את נחלת שארו לו,

קא סבר: גורעין ומוסיפין ודורשין.

והאי תנא מיייתי לה מהכא:

דתנאי:

"וירש אתה" (במדבר כו, יא) - מלמד שהבעל יורש את אשתו.

דברי רבי עקיבא.

רבי ישמעאל אומר:

אינו צריך!

הרי הוא אומר:

"וכל בת ירשת נחלה ממוטות בני ישראל לאחד ממשפחת" (במדבר לו, ח),

בהסבת הבעל הפתוב מדבר,

ואומר: "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממוטה אל מטה" (במדבר לו, ז).

ואומר: "ולא תסב נחלה ממוטה למטה אחר" (במדבר לו, ט).

ואומר: "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אתו בגבעת פנחס בנו" (יהושע כד, ג).

וכי מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר?

אלא, מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירשה.

ואומר: "ושגוב הוליד את יאיר,

ויהי לו עשרים ושלוש ערים בארץ הגלעד" (דברי הימים א' ב, כב).

וכי מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב?

מלמד שנשא יאיר אשה ומתה וירשה".

מאי "ואומר"?

וכי תימא: בסבת הבן קא קפיד קרא,

357 ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה לבני ישראל להקת משפט כאשר צוה ה' את משה

358 וכל בת ירשת נחלה ממוטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירש בני ישראל איש נחלת אבתיו

359 ולא תסב נחלה לבני ישראל ממוטה אל מטה מי איש בנחלת מטה אבתיו ודקו בני ישראל

360 ולא תסב נחלה ממוטה למטה אחר מי איש בנחלתו ודקו ממוטות בני ישראל

361 ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אתו בגבעת פנחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים

רס"י

תא שמע. מקרא אחרינא לא תסוב וגוי הא תו למה לי אלא לאו לסיבת הבעל אתא לאשמועינן שהבעל יורש:

וכי תימא לעבור עליו בלאו ועשה. דתרווייהו בסיבת הבן ומה ששנה הכתוב לא נתכוין אלא להתרות שלא תנשא לשבט אחר כדי להתחייב מלקות דמקרא קמא לא שמעינן אלא עשה דכתיב ביה לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה אבל לא למטה אחר ולא הבא מכלל עשה עשה:

וכי תימא אלעזר הוא דנסיב איתתא. ומתה בחיי אלעזר וירתה פנחס בנה ולא אלעזר דאין הבעל יורש את אשתו אלא בנה יורשה ואתא לאשמועינן דהבן יורש את אמו דמהני קראי דלעיל דמייירי בסיבת הבן איכא למימר דבסיבת הבת הוא דמייירי כדאשכחן לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה ואיצטריכו הני קראי לשני לאוין ועשה כדאמרן אבל לא אשכחן דהבן יורש את אמו בהדיא אלא מקל וחומר פריכא דאיכא למיפרך דיו והשתא אתא האי קרא דפנחס לאשמועינן דבן יורש את אמו ולא איירי בסיבת הבעל כלל:

תא שמע. מפסוק חמישי ושגוב הוליד את יאיר: **וכי תימא התם נמי הכי הוא.** כדאמרן גבי פנחס שהיתה לו לשגוב אשה ומתה וירשה יאיר: **תרי קראי למה לי.** לאשמועינן שהבן יורש את אמו כמו הבת:

ויאיר דזבן מזבן. לקח בכסף הנהו עירות ולא אתא קרא לאורויי לן מידי אלא עשרו של יאיר מראה לנו כמו שמצינו בהרבה מקומות בביאורים ולא מבעיא קאמר לא מבעיא דאם בירושות מייירי כדקאמרן דליכא למיפרך תרי קראי למה לי שהפסוקים לא באו ללמד לנו אלא עשרם וסיפור דברים בעלמא הוא ואיכא למילף מינייהו מיהא סיבת הבן אלא גדולה מזו יש להקשות לך דאיכא למימר דקראי לא איירי בירושה כלל ולא תשמע מיניה לא סיבת הבן ולא סיבת הבעל אלא תרווייהו זבין מזבן וסיפור דברים בעלמא הוא והתנא עצמו לא נתכוין לדרוש יתור קראי אלא הכי קאמר מנין היה לו לפנחס כו' ואיכא לאקשוויי יכול להיות לו ממקח וממכר:

ופנחס נמי דזבן מזבן. רבותא הוא דקפריך דבלאו האי פירכא נמי לא הוה מצי למילף מיניה סיבת הבעל כדפרכינן לעיל וכי תימא אלעזר הוא דנסיב כו' כלומר ואפילו פנחס נמי דסלקא דעתך מעיקרא למילף מיניה ירושת הבעל איכא למימר דלא איירי בשום ירושה בעולם:

ומשני. הך רבותא דקפרכת מפנחס ליתא דליכא למימר גביה דזבן מיזבן דאם כן לא היה קובר בה את אביו דנמצאת חוזרת כו' ומיהו איכא לאקשוויי הנך קושיות דלעיל דבלאו הך קושיא איכא פירכא אחריתי דלעיל דלא מצינו למילף מיניה ירושת הבעל:

משדה חרמים. כדכתיב (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה אי נמי ההוא דכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם שמתחלק לכהנים והוה התם חרמים טובא ונטל אלעזר חלקו בהנהו חרמים ולחלק פנחס נפלה ההיא גבעה: יש שגורסין כן א"ל אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית סוף סוף כי מינסבא כו' ואי אפשר ליישבה ועוד מה תירוץ מותרץ אביי לרב פפא דאקשי ליה דמקראי דברייתא לא משמע ליה ירושת הבעל דקאתי אביי ליתן טעם מצד אחר שהבעל יורש את אשתו מ"מ ברייתא לא מיתרצא וקראי לא מיתרצי שהתנא שאמר כל הני ואומר הוכיח שאין ללמוד אלא מן האחרון וגם באותו פריכא לעיל ואביי מה בא לפרש וא"ת לא נתכוין אביי לתרץ הברייתא אלא להודיע לרב פפא שהבעל יורש את אשתו הלא רב פפא עצמו היה יודע דודאי בעל יורש את אשתו מקראי טובא דלקמן בשמעתין ובפירקין דלעיל אלא ה"ג וכן נמצא בתשובת רבינו גרשום מאור עיני הגולה זצ"ל אמר אביי סוף סוף הא קמתקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא ממאי דלמא שאני התם שכבר הוסבה ודלמא שכבר הוסבה לא אמרינן אמר ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא אמרינן שכבר הוסבה שפיר אלא אי אמרת לא אמרינן שכבר הוסבה הא מתקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דמנסבינן לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוה ואימיה משבטא דאימיה:

אכל בעל לא ירית.

תא שמע: "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה למטה" (במדבר לו, ז).

וכי תימא: לעבור עליו בלאו ועשה,

תא שמע: "ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר".

וכי תימא: לעבור עליו בשני לאוין ועשה,

תא שמע: "ואלעזר בן אהרן מת".

וכי תימא: אלעזר הוא דנסיב איתתא ומתה, וירתה פנחס,

תא שמע: "ושגוב הוליד את יאיר".

וכי תימא: התם נמי הכי הוא - אם כן, תרי קראי למה לי?

אמר ליה רב פפא לאביי:

ממאי?

דלמא לעולם אימא לך בעל לא ירית,

וקראי בסבת הבן כדשנינן,

ויאיר דזבין מיזבן,

ופנחס נמי דזבין מיזבן.

אמר ליה:

פנחס דזבין מיזבן לא מצית אמרת,

דאם כן, נמצאת שדה חוזרת ביובל, ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו.

אלא אימא דנפלה ליה משדה חרמים.

8. קיב, א-ב

רס"י

[תנו רבנן:]

"וְכָל בַּת יִרְשֵׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"³⁶² (במדבר לו, ח).

היאך בת יורשת שני מטות?

אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר, ומתו וירשתו".]

אמר אביי:

סוף סוף, הא קא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא?

וממאי? ודלמא שאני התם, שפבר הוסבה.

אמר ליה: 'שפבר הוסבה' לא אמרינן.

אמר ליה רב יימר לרב אשי:

אי אמרת בשלמא: 'שפבר הוסבה' היינו דמתוקמא קרא, בין בסבת הבן, בין בסבת הבעל.
אלא אי אמרת: לא אמרינן 'שפבר הוסבה', כי מינסבא לאחד ממשפחת מטה אביה, מאי הוה?
הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא!

דמנסבין לה לגברא דאבוהי משבטא דאבוהי ואימיה משבטא דאימה.

קיב, ב אי הכי, האי "לאחד ממשפחת מטה אביה ואמה" מיבעי ליה!

אי כתיב הכי, הוה אמיןא: אפילו איפכא,
קא משמע לן.

אי הכי האי לאחד כו'. וה"פ
אביי האי קרא דוכל בת יורשת
נחלה מספקא ליה אי דוקא
קאמר לאחד ממשפחת מטה
אביה תהיה לאשה אבל לשבט
דאמה דידה לא חיישינן או
דלמא בעינן נמי שיהא
ממשפחת אמה והאי דקאמר
משפחת אביה לאו דוקא דהוא
הדין דבעינן שיהא ממשפחת
אמה כדלקמן במסקנא והכי
קמבעיא ליה האי קרא דוכל בת
יורשת נחלה ממשפחת הא
אוקימנא ביורשת שני מטות
שהיה אביה משבט ראובן ואמה
משבט שמעון ומתו וירשתו זו
הבת ואמרה תורה לאחד
ממשפחת מטה אביה תהיה
לאשה והוא שבט ראובן עכשיו
משתנשא לאחד משבט ראובן
ותלד בו ויירשנה בנה או תמות
ויירשנה בעלה הלא הבן ההוא
או הבעל ההוא לשבט ראובן
מתייחסים למשפחת אביו והנה
נמצאת הנחלה שירשה מאמה
שהיתה משבט שמעון הוסבה
משבט שמעון לשבט ראובן
והכתוב הזהיר לנו ולא תסוב
נחלה כלומר הזהירו בכל נשואי
נשים שבשעת נישואין לא יוכלו
לבא לידי הסבת נחלה לא שנא
הסבת נחלת אב של אשה לא
שנא הסבת נחלת אמה
בתרוייהו איכא למימר דקפיד
קרא שלא תסוב למטה אחר
ולקמיה פריך הא בעל כרחך
קרא קאמר למשפחת מטה
אביה וגוי אבל למשפחת אמה
לא חייש וכיון דלא שייך שמעינן
מינה דהאי לא תסוב לא קפיד
אלא אנחלה שירשת מאב
ולאבי משנינן לה לקמן דאיכא
למימר דמנסבין לה גברא דדמי
לה שאביו מראובן ואמו
משמעון:

³⁶² וְכָל בַּת יִרְשֵׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מֵטֵה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבִתָּיו

רפ"ז

9. קיב, ב - קיג, א

תְּנִיָּא בְּסַבְת הֶבֶן,
וְתִנְיָא בְּסַבְת הַבְּעַל.

תְּנִיָּא בְּסַבְת הֶבֶן:

"וְלֹא תִסַּב נַחְלָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֵל מַטֵּה" ³⁶³ (במדבר לו, ז) -

בְּסַבְת הֶבֶן הַפְּתוּב מְדַבֵּר,

אֲתָה אוֹמֵר: בְּסַבְת הֶבֶן, אוֹ אֵינוּ אֵלָא בְּסַבְת הַבְּעַל?

בְּשֵׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תִסַּב נַחְלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר" ³⁶⁴ (במדבר לו, ט) -

הֲרִי בְּסַבְת הַבְּעַל אָמוֹר,

הֲאֵ מָה אֵנִי מְקַיְיִם: "וְלֹא תִסַּב נַחְלָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֵל מַטֵּה"?

בְּסַבְת הֶבֶן הַפְּתוּב מְדַבֵּר.

קיג, א תְּנִיָּא אִידָּה:

"וְלֹא תִסַּב נַחְלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר" (במדבר לו, ט) -

בְּסִיבַת הַבְּעַל הַפְּתוּב מְדַבֵּר,

אֲתָה אוֹמֵר בְּסִיבַת הַבְּעַל, אוֹ אֵינוּ אֵלָא בְּסִיבַת הֶבֶן?

בְּשֵׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תִסַּב נַחְלָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֵל מַטֵּה" (במדבר לו, ז) -

הֲרִי הַסִּיבַת הֶבֶן אָמוֹר,

הֲאֵ מָה אֵנִי מְקַיְיִם: "וְלֹא תִסַּב נַחְלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר"?

בְּסִיבַת הַבְּעַל הַפְּתוּב מְדַבֵּר.

דְּכוּלֵי עֲלָמָא מִיָּהִת "מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר" בְּסִיבַת הַבְּעַל הַפְּתוּב מְדַבֵּר,
מֵאֵי מִשְׁמַע?

סִימָן ³⁶⁵ אָמַר רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא:

אָמַר קְרָא: "אִישׁ" (במדבר לו, ט).

תְּרוּיָהוּ "אִישׁ" כְּתִיב בְּהוּ?!

אֵלָא אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יֶצְחָק:

אָמַר קְרָא: "וְדַבְּקוּ".

תְּרוּיָהוּ "וְדַבְּקוּ" כְּתִיב בְּהוּ?!

אֵלָא אָמַר רַבָּא:

אָמַר קְרָא: "וְדַבְּקוּ מִטּוֹת".

רַב אֲשִׁי אָמַר:

אָמַר קְרָא: "מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר", וְבֵן לָאוּ אַחֵר הוּא.

וּמְשַׁנֵּינָן דְּלִמָּא שְׂאֵנִי הַתִּם שְׂכַבְר הוֹסְבָה.
כְּלוּמַר לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ דְּקִרָא לֹא קִפִּיד אִם
מוֹסַבְת נַחְלָת אִם לְמַטָּה אַחֵר שְׂהַרִי בַעַל כְּרַחֵךְ
כְּבַר הוֹסְבָה מְשַׁעָה שְׁנַפְלָה יְרוּשָׁת הָאָם שְׂמַשְׁבַּט
שְׂמַעוֹן לֹוּ הַבַּת שְׂאֵבִיָּה מְשַׁבַּט רְאוּבֵן וְהִיא
מִתִּיחַסַּת לְמַטָּה אֵבִיָּה נִמְצָא שְׂמַעְצַמָּה הוֹסְבָה
הַנַּחְלָה שֶׁל שְׂמַעוֹן לְשַׁבַּט רְאוּבֵן בְּלֹא נִישׁוּאֵי
הַבַּת הַלֶּכֶךְ כִּי מִנְסַבִּינָן לָהּ לְאַחַד מִמְשַׁפְּחַת
מַטָּה אֵבִיָּה שְׂפִיר דְּמִי וְלֹא קִפִּיד קְרָא אֵלָא
אַנְחַלָּה שְׂהִיא יוֹרֶשֶׁת מֵאֵבִיָּה שְׂלֹא תוֹסַב לְמַטָּה
אַחֵר דְּהִיא שְׂיורֶשֶׁת מֵאֵבִיָּה כְּדִקְיִימָא קִיִּימָא
דְּאִכְתִּי בַּחזֻקַת שַׁבַּט רְאוּבֵן אֵיתָא לְנַחְלָה שְׂהַבַּת
עַל שֵׁם שַׁבַּט רְאוּבֵן מִתִּיחַסַּת וְאֵבִיָּי פְּרִיךְ
וְדִלְמָא שְׂכַבְר הוֹסְבָה לֹא אִמְרִינָן כְּלוּמַר בְּשַׁבִּיל
שְׂהוֹסְבָה קֶצֶת אֵינָן לִנּוּ לִוְמַר לֹא חִיִּישִׁי תוּ אִי
מִתְעַקְרָא לְגַמְרִי וּמִנְסַבִּינָן לָהּ לְגַבְרָא דְּהוּא
מְשַׁבַּט רְאוּבֵן מֵאֵבִיָּו וּמֵאִמּוֹ וּמִתְעַקְרָא נַחְלַת
אִם שִׁירֶשָׁה בַּת זֹו שְׂהִיא מִנְחַלַּת מַטָּה שְׂמַעוֹן
אֵינָן לִנּוּ לִוְמַר כֵּן שְׂהַרִי לֹא תִסּוּב כְּתִיב דְּמִשְׁמַע
לֹא תִסּוּב עַל יְדֵי נִישׁוּאֵינָן כְּלָל שְׂאֵעִי"פ שְׂהוֹסְבָה
קֶצֶת לֹא נוֹסִיף לְהַסִּיבָה יוֹתֵר וְלַעֲקָרָה לְגַמְרִי
אֵלָא נַעֲשֶׂה לָהּ תִקְנָה שְׂלֹא תַעֲקֵר לְגַמְרִי
כְּדִלְקַמֵּן לְפִי שְׂהִיא יוֹדַע אֵבִיָּי שְׂאֵפְשֵׁר לְעִשׂוֹת
תִּקְנָה שְׂלֹא תַעֲקֵר נַחְלַת הָאָם כְּדִלְקַמֵּן הַלֶּכֶךְ
פְּרִיךְ הִכִּי וְדִלְמָא שְׂכַבְר הוֹסְבָה לֹא אִמְרִינָן
שְׂאֵפְשֵׁר בַּתְּקַנָּה אוֹ דְּלִמָּא קְרָא לֹא חִיִּישׁ לְהִיא
הַסְבָּה דְּלֹא קִפִּיד אֵלָא שְׂתַנְשָׂא לְאַחַד מִמַּטָּה
אֵבִיָּה אֵבִל לֹא חִיִּישׁ:

א"ל רב יימר לרב אשי. אמאי מספקא ליה
לאבביי אי אמרינן שכבר הוסבה או לא אמרינן
הא ודאי מקרא שמעינן דאמר' שכבר הוסבה
דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא
כדכתיב לאחד ממשפחת מטה אביה וגו'
ולאמה לא חייש דאי אמרת בשלמא אמרינן
שכבר הוסבה שפיר דהא לא קפיד קרא אי
מיעקרא נחלה דאימא כדכתיב לאחד ממשפחת
מטה אביה דהא השתא ודאי מיעקרא לגמרי
נחלת אימא אלא אי אמרת לא אמרינן דכבר
הוסבה כדקאמר אביי והלא כשניסת לאחד
ממשפחת אביה כדכתב בקרא הא ודאי
מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא
אלא לאו שמע מינה דאמרינן שכבר הוסבה
והלכך כי אמר רחמנא לא תסוב אירושת אב
קאי אבל ירושה דאימא כבר הוסבה ולא
חיישינן אס תעקר לגמרי:

דמנסבינן לה כו'. אליבא דאבביי קא משני דהכי
קמיבעיא ליה מי אמרינן שכבר הוסבה כדמוכח
קרא כדכתיב ממשפחת מטה אביה תהיה
לאשה דהשתא מיעקרא נחלה דאימא וכי כתיב
לא תסוב אנחלת אב קא מזהר רחמנא ולא
אנחלת אס או דלמא לא תסוב דוקא דאפילו
בנחלת אס מזהר לן רחמנא ולא אמרינן שכבר
הוסבה והאי דכתיב מטה אביה לאו דוקא אלא
דמנסבינן לה לגברא שהוא דומה לה מכל וכל
שאביו משבט ראובן כמותה ואמו משבט
שמעון דוגמת האשה הזאת דהשתא ליכא
עקירת נחלה כלל דבדאי נחלתה מאביה לא
מיעקרא כלל דמשבט ראובן היתה והשתא נמי
של שבט ראובן היא דבין בנה ובין בעלה
מתייחסין על שבט ראובן ואע"ג דמעיקרא
היתה משבט ראובן לגמרי והשתא נהפכה
לאיש שמקצת משמעון שהרי אמו משמעון אין
זו הוסבה שהרי לא אסר הכתוב ליקח לאיש
משבט ראובן אשה משבט שמעון כדי שלא
יירש הבן שהוא משבט אחר מצד אמו ואע"פ
שנהפכה נחלת איש שכולו מראובן לבנו
שמשבט שמעון מצד אמו ונחלת אמה של בת זו
שמשבט שמעון לא מיעקרא כלל דאי ירית לה
בעל שהוא משמעון מצד אמו ואביו מראובן או
בנו נמצאת גם עתה הנחלה בחזקת איש
שמקצת מאב ומקצת מאם כמו שהיתה
בחזקתה שהיא מראובן ומשמעון:

³⁶³ וְלֹא תִסַּב נַחְלָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֵל מַטֵּה מִי אִישׁ בְּנַחְלַת מַטָּה אֲבֹתָיו וְדַבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

³⁶⁴ וְלֹא תִסַּב נַחְלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר מִי אִישׁ בְּנַחְלָתוֹ וְדַבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

³⁶⁵ יֵשׁ כְּתִיבֵי יָד שְׂלֹא גוֹרְסִים אֶת הַמִּילָה: סִימָן

חֲסִי

אי הכי. דאשה היורשת ב' מטות בעינן נמי שתנשא לאיש שנולד מהנהו ב' מטות ממשפחת מטה אביה ואמה מיבעי ליה אלא מדכתב מטה אביה לחוד שמעינן דלא קפיד קרא אעקירת נחלת אם לפי שכבר הוסבה ואכתתי מאי איבעיא ליה לאביי:

ומשני אי כתב. רחמנא הכי מטה אביה ואמה הוה אמינא אפילו איפכא אביו משמעון ואמו מראובן ואע"פ שאביה מראובן ואמה משמעון דסד"א לא קפיד קרא אלא שיהא הוא נמי מאותן שני מטות שלה בין באותו ענין בין למפרע דהשתא נמי לא מיעקרא לא נחלת אב ולא נחלת אם לגמרי דהא בהאי בעל איכא חד צד מראובן וחד צד משמעון ונמצאו שני הנחלות של שבט שמעון וראובן בחזקתן קיימי קמ"ל דוקא ממשפחת מטה אביה יהא עיקר היחס של בעלה שיהא נמי אביו משבט ראובן שאילו היה אביו משמעון אע"פ שאמו מראובן הרי הוסבה נחלת ראובן למטה שמעון שעיקר יחס הבן אחר אביו והבת אחר אביה ומדכתב לא תסוב ממילא שמעינן דמנסבינן לה גברא דאימיה נמי משבטא דאימא של זו כדי שלא תעקר נחלת האם יותר והיינו דמספקא ליה מעיקרא סוף סוף הא קא מתעקרא כו' אם לא תרצה לומר דמנסבינן לה גברא דאימיה משבטא דאימיה ואבוהי משבטא דאבהו משום דקשיא לך מטה אביה ואמה מיבעי ליה וללא תסוב לא חיישת דלא איירי קרא בהסבת נחלת אם משום דכבר הוסבה אדרבה לא תסוב דוקא הוא ולא אמרינן שכבר הוסבה אבל מטה אביה לאו דוקא דהאי דלא כתב מטה אביה ואמה משום דהוה אמינא אפילו איפכא ולעולם מנסבינן לה לגברא דהוה נמי משבטא דאימיה ולא מיעקרא נחלה דאימא וכיון דאיכא למימר הכי לא אמרינן שכבר הוסבה:

תניא בסיבת הבן תניא בסיבת הבעל. כלומר אע"ג דאוקמינן להני תרי קראי לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה ולא תסוב נחלה ממטה למטה אחר תרוייהו בסיבת הבן ולשני לאוי כדקתני ואומר אפילו הכי אשכחן ברייתות דמוקי לקמא בסיבת הבן ולתניינא בסיבת הבעל וקדייק לה לקמן מדכתב ביה למטה אחר ובן לאו אחר הוא אלא בבעל מיירי ומדבתינא בסיבת הבעל קמא בסיבת הבן ושני הברייתות תנו בסיבת הבן ותנו נמי בסיבת הבעל דבשני הברייתות מפרש להני תרי קראי ומוקי חד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל: ה"ג תניא בסיבת הבן ותניא בסיבת הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבן הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבן או אינו אלא בסיבת הבעל כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי הסבת הבעל אמור הא מה אני מקיים לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסיבת הבן הכתוב מדבר:

תניא אידך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה הרי בסיבת הבן אמור הא מה אני מקיים ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר. ומשמעות דורשין איכא בינייהו תנא דברייתא קמיתא פשיטא ליה דקרא בתרא דהיינו ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי כדמפרש לקמיה מדכתב ביה אחר והלכך מוקי לקמא בסיבת הבן דתרי קראי בסיבת הבעל למה לי וסבירא ליה להאי תנא כדאמרינן בעלמא (פסחים כד.) דכל היכא דאיכא למיירי דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי ותנא בתרא לא סבירא ליה הך דרשא דאחר דלקמן ומוקי מסברא לקרא קמא בסיבת הבן דקריב ליה טפי מבעל ומתוך כך אייתר ליה קרא תניינא לסיבת הבעל כן נראה בעיני ועיקר:

דכולי עלמא מיהת. אפילו תנא דברייתא קמיתא סבירא ליה דהאי ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי:

מאי משמע. לתנא קמא קבעי ליה דבשלמא לברייתא בתרייתא קרא קמא סבירא ליה בסיבת הבן משום דקרוב לאמו טפי מבעל אייתר ממטה למטה אחר לסיבת הבעל ולא ממשמעותא מוקי ליה הכי אלא מיייתורא אלא לת"ק דאמר דהאי ממטה למטה אחר פשיטא ליה דבסיבת הבעל מיירי ואיהו מגלי אידך קרא דבסיבת הבן מיירי ממאי משמע ליה סיבת הבעל:

אמר קרא איש. דמשמע בעל כמו איש נעמי (רות א) כלומר בסיבת הבעל קפיד קרא סיפא דהאי קרא דממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל כלומר הבעל בנחלתו ידבק ולא בנחלת שבט אחר:

תרוייהו נמי איש כתיב בהו. דכתיב בקרא קמא ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבקו בני ישראל ואי איש משמע ליה סיבת הבעל תרוייהו נמי בסיבת הבעל ומיהו גם המתוך היה יודע דבהאי קרא איש כתיב דזיל קרי בי רב הוא ואמאי דבעינן לעיל ממאי משמע דהאי קרא ממטה למטה אחר בסיבת הבעל מיירי אתא איהו למימר דשפיר משמע דבסיבת הבעל מיירי דהא כתיב ביה איש ותמה על עצמך למה גם הראשון אינו מדבר בסיבת הבעל כיון דכתיב ביה איש אלא מתוך שמויתר מוקי ליה בסיבת הבן וההוא איש דקרא קמא לדרשא בעלמא אתא וגם המקשה משיב תרוייהו נמי איש כתיב בהו ומה ראית שיהא אחרון דוקא וקמא לדרשא אדרבה קמא לגופיה לסיבת הבעל ובתרא לדרשא ואכתתי מאי משמע דבתרא בסיבת הבעל:

ידבקו. אין לשון דבק אלא בין איש לאשה כדכתיב ודבק באשתו (בראשית ב) דכיון דמפורש כל כך דכתיב ביה לשון דביקה ודאי בסיבת בעל מיירי ומהכא הוא דהוה פשיטא ליה לתנא ואע"ג דבקרא קמא נמי ידבקו כתיב תיתי לדרשא בעלמא:

מטות. משמע בעל דבדיקת מטות על ידי בעל הוא: תרוייהו נמי מטות כתיב בהו לא גרס: **רב אשי אמר.** הכי משמע קרא לא תסוב נחלה ממטה האשה למטה אחר שירשנה בעלה אם תנשא לו שהוא אחר לגבה אבל אם נוסבת הנחלה על ידי בנה שירשנה אינו אחר ממש לגבה דירוש כרעיה דאימיה הוא:

10. קיג, א

רפ"י

בראוי. כגון שמתה אשתו ואח"כ מת אביה דנחלה זו ראויה לה אילו היתה קיימת מנין שלא יירש אלא קרוביה מצד האב או בנה יירשנה שהבן יורש את זקנו כדכתיב ואם אין לו בת עיין עליה שבן הבת יורש אביה:

במחוזק. ירושה שהיא מחוזקת כבר קודם מיתתה כגון שמת אביה ואחר כך מתה היא ומנין שלא יירש דסד"א כיון דבעל קודם לבנה לירשה וה"ל כשמתה ואחר כך נפלה לה ירושה יקדים האב לבנו דק"ו הוא כיון דבמקום בן הוא קודם ליטול במחוזק בראוי נמי הוא יורש ק"ו מבן שירש בראוי:

ירשה יאיר. ולא שגוב אביו לפי שאין הבעל נוטל בראוי דאילו היה נוטל בראוי הוא היה יורשה ולא יאיר בנה שהאב קודם לבנו בירושת אשתו:

ירשה יאיר. לאשתו: **נחלה הראויה לו וירשה בנו.** מאשר ניתן לו בהר אפרים קדייק דמשמע שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק ירושה זו לפי שהיתה ראויה לאלעזר ונתנה בבית דין לפנחס בנו לפי שאין הבעל נוטל בראוי ורבינו חננאל פירש דדייקין מדכתיב בהאי קרא בנו וכי אילו כתב בגבעת פנחס ולא אמר בנו הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא ומפני מה כתב בנו ללמד כי זו הגבעה היתה ראויה לאלעזר וירשה פנחס בנו דבנו מיעוט משמע בנו ולא הוא מכלל שהיתה ראויה לאלעזר והלכך ליכא למימר דנפלה ליה משדה חרמים שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר כן כתוב בפירושי רבינו חננאל:

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי אמר רבי,

ומטו בה משמיה דרבי יהושע בן קרחה:

מנין לבעל שאינו נוטל בראוי כבמחוזק?

שנאמר: "ושגוב הוליד את יאיר והיה לו עשרים ושלוש ערים בארץ הגלעד" (דברי הימים א' ב, כב).

מנין ליאיר שלא היה לו לשגוב?

אלא, מלמד שנשא שגוב אשה ומתה בחיי מורישיה,

ומתו מורישיה, וירשה יאיר.

ואומר: "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו" ³⁶⁶ (יהושע כד, לג).

מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר?

מלמד שנשא אלעזר אשה ומתה בחיי מורישיה, ומתו מורישיה, וירשה פנחס.

ומאי "ואומר"?

וכי תימא: יאיר דהוה נסיב איתתא ומתה וירתה?

תלמוד לומר: "ואלעזר בן אהרן מת" (יהושע כד, לג).

וכי תימא: דנפלה ליה בשדה חרמים - אמר קרא: "בנו" (יהושע כד, לג),

נחלה הראויה לו וירשה בנו.

³⁶⁶ ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אתו בגבעת פינחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים

11. קיג, א - קיד, א

רש"י

בני אחות. יורשין אחי אמן :
תנא בני אחות ולא בנות אחות.
וכדמפרשין לקמיה :

למאי הלכתא. ממעט להו הא ודאי יורשות אחי אמן שהרי הבת יורשת אמה ובמקום אמה עומדת לירש אחי אמה שהרי האשה יורשת את אחיה במקום שאין אח כדלקמן בסמוך דמקיש ירושה שניה לירושה ראשונה כו' :

לקדם. שיקדמו הבנים לבנות לירש את דודיהן דילפינן לקמן מירושה ראשונה דהבן קודם לבת :

ה"ג דתני רב שמואל כו' וירש אותה. הכי נמי הוה מצי למינקט ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו דהיינו ירושה שניה אלא סיפא דכולהו נקט וכ"ש ירושה שניה ושלישית דסמיכי לירושה ראשונה ירושה ראשונה הכתובה תחלה וקודמת לכל היורשין שהבן קודם לכל יורשין שבעולם :

מקיש. דכתיב ואם אין לו בת ואם אין לו אחים וכן כולם בו"י מוסיף על ענין ראשון :

אף ירושה שניה. והוא הדין לעשירית דבן קודם לבת דאחין קודמין לאחות לירש בנכסי האב והאחות קודמת לאחי האב של מת ואחי האב קודמין לאחות האב ואחות האב קודמת לבני אחי האב ובני אחי האב קודמין לבנות אחי האב אחיותיהן אבל אם יש שני אחי האב ולזה בנים ולזה בנות אלו יורשין חלק אביהן ואלו יורשות חלק אביהן וכן הלכה :

ביום החילו. הוה מצי למכתב בהנחילו :
ביום אתה מפיל נחלות. לקמיה מפרש לה :

א"ל אביי כו'. סבור היה דהאי מפיל נחלות כלומר מת ביום מפילין הנחלות ליורשין שאם מת ביום יירשו בניו נכסיו :
דלמא דין נחלות קאמרת. שאין דנין אותן אלא ביום כשאר דיני ממונות דכתיב בהו (ירמיה כא) בית דוד דינו לבקר משפט דהא כל שאר נחלות נמי מיקרו משפט כדתניא דכתיב בסוף פרשת נחלות והיתה לבני ישראל לחוקת משפט מדקרי להו משפט ש"מ כל שאר נחלות נמי ביום ואי משום דכתיב ושפטו את העם בכל עת הא אוקמיה רבא בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (דף לד:) לגמר דין אבל תחלת דין ביום דלחכי כתיב ביום הנחילו והיינו דתנן דיני ממונות דנין ביום וגומרין אף בלילה :

דתניא כו'. כלומר דהכי נמי אשכחן בברייתא אחריתי דמשוי להו לכל נחלות דין דסד"א חילוק נחלות הרי הוא כחלוקת שותפין בעלמא ולא חשיב דין קמ"ל ומיהו תרוייהו קראי צריכי ביום הנחילו איצטריך לתחלת דין דביום וחוקת משפט אצטריך לרבויי כל שאר נחלות דליהו דין דהאי ביום הנחילו לא איירי אלא בבן היורש אביו לחוד :

אורעה. לשון מאורע לשון ויקר מקרה (רות ב) כלומר נסתיימה להיות דין וצריך נ' וביום וילפינן נמי מינייהו לכל דיני ממונות להיות דנין תחלתן ביום כנחלות דכתיב בהו ביום הנחילו :

וכדרב יהודה. אתא לאשמועינן רבה בר חנינא דצריך ג' לחלק נחלות כדין וביום :

המשך פרוש רשי בעמוד הבא

"ובני אחות - נוחליו ולא מנחיליו".

תנא:

**"בני אחות,
ולא בנות אחות".**

קיג, למאי הלכתא?

אמר רב ששת:

לקדם.

תני רב שמואל פר רב יצחק קמיה דרב הונא:

"וירש" 367 (דברים כא, טז) - **מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה,**

מה ירושה ראשונה - בו קודם לבת,

אף ירושה שניה - בו קודם לבת".

תני רבה פר חגיגא קמיה דרב נחמן:

"והיה ביום הנחילו את בניו" (דברים כא, טז) - ביום אתה מפיל נחלות,

ואי אתה מפיל נחלות בלילה".

אמר ליה אביי:

אלא מעתה, דשכיב ביממא - הוא דירתי ליה בניה,
מאן דשכיב בליליא - לא ירתי ליה בניה?!

דלמא דין 'נחלות' קא אמרת,

דתניא:

"והיתה לבני ישראל לחקת משפט" 368 (במדבר כו, יא) -

אורעה כל הפרשה בולה להיות דין,"

וכך רב יהודה,

דאמר רב יהודה:

שלשה שנכנסו לבקר את החולה,

רצו - כותבין,

רצו - עושין דין.

שנים - כותבין ואין עושין דין.

ואמר רב חסדא:

לא שנו אלא ביום,

קיד, אכל בלילה - אפילו שלשה כותבין ואין עושין דין,

מאי טעמא?

דהוה להו עדים,

ואין עד נעשה דין.

אמר ליה: אין,

הכי נמי קאמינא.

367 והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבקר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר

368 ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה ה' את משה

רַש"י

ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין כו'. נראה בעיני דדוקא נקט שנכנסו לבקר הלכך רצו יעידו רצו יהיו דיינים אבל אם נכנסו להעיד לשם והביאום לשמוע כדי להעיד הרי הם עדים ואין עד נעשה דין דמי לנכנסו בלילה דחשיב להו עדים לקמן הואיל ומתחלה לא היו ראויין לדין דלילה לאו תחלת דין הוא וכ"ש הכא דאם באו לשם עדות אין עד נעשה דין וראיה לדבר בפ"ק דמכות (דף ו.) דקחשיב להו רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמהן את המעשה והן פסולין לעדות וחשיב לה עדות שנמצא אחד מהן קרוב או פסול ותבטל עדות כולן ורבי פליג עליה ואמר מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש ואמרינן בגמ' דרבי נמי מודה דהוה להו עדים בראיה בעלמא אם באו לראות כדי להעיד דאמר רבא כי אמרינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו כלומר כשבאתם לראות את המעשה לאיזה דעת באתם לראות או להעיד אי אמרי לאסהודי אתינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה ואי אמרי למיחזי אתינן מה יעשו שני אחין כו' ואמר רב נחמן התם הלכה כרבי וקיי"ל הלכה כרב נחמן בדיני נמציו למדין שהבא לראות מעשה כדי להעיד חשבינן ליה עד ואפילו לפסול כל חבירו לבטל עדותן אם הוא פסול וכל שכן היכא דזימנוהו לבוא לראות צוואת שכיב מרע כדי להעיד דשוב אינו עושה דין והדתנן בראש השנה (דף כה:) ראוהו ג' יהודה ג' שנכנסו יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד התם הוא שלא באו מתחלה כדי לראותו על מנת להעיד דאי"כ שוב אין היחיד יכול להיות דין דאין עד נעשה דין אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק או שהיו יושבין במקום אחד ומשם ראוהו וסייג מצאתי לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מ"כ שכתב בה כן ועוד מדרב יהודה שמעינן דאין צריך למר אתם עדי בשכיב מרע דאמר רב יהודה ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין שנים כותבין ואין עושין דין ופירש רב חסדא לא אמרן אלא ביום אבל בלילה כותבין ואין עושין דין כיון דליליא לא חזי לדינא עדים הוא דשוניהו ואין עד נעשה דין והאי ביום היכי דמי אי דאמר להו הו עדים מי מצי למימר רצו עושין דין הא בהדיא סהדי שוניהו אלא לאו דלא אמר להו הו עדים וקתני רצו כותבין:

רצו כותבין. את העדות כמו ששומעין מפי החולה היאך מנחיל נכסיו:

רצו עושין דין. דהא שלשה ניהו ודנין ואומרים כך הדין שפלוני יטול חלק זה ופלוני חלק זה שדמיהן מכוונין בשוה וכותבין להם פסק דין שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום ואע"ג דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום הא פרכינן בר"ה לא תהא שמיעה גדולה מראיה וכיון דהן רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ולצורך מה יעידו עדים בפניהם והני מיילי דאם רצו עושין דין דמשמע שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו כגון מתנת שכיב מרע במקצת ודאיכא קנין דתו לא מצי הדר ביה כדאמרן לקמן בפרק מי שמת (דף קנא:) אבל בלא קנין כיון דיכול לחזור אין עושין דין כדמוכח לקמן שאין להן לדיינין לעשות דין בדבר שאפשר להבטל ואם דנו אין דיניהן דין דעדין לא קנו עד שימות האב שמא יחזור בו:

רצו עושין דין. אם לא כתבו אבל אם כתבו שוב אין עושין דין שהרי הכניסו עצמם בתורת עדות ואין עד נעשה דין:

לא שנו. הא דאם רצו עושין דין אלא שנכנס לבקר את החולה ביום דכיון דשמעו מפי החולה הרי הועד בפניהן ולא תהא שמיעה גדולה מראיה ויכולין היו לעשות דין באותה שעה דיום הוא וכיון דנתרצו להיות דיינין בדבר כששמעו את העדות מפי החולה יכולין לדון היום או למחר כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לבתייהן ונושאין ונותנין בדבר ופוסקין את הדין כפי מה שעניניהם רואות אבל אם נכנסו לבקר את החולה בלילה שבאותה שעה לא היו ראויין להיות דיינין ועדות שהועד בפניהם מפי החולה בלילה לא בפני בית דין הוא דבהיא שעתא אין יכולין להיות דיינין וההיא ראייה דידהו אינה כשמיעת ב"ד ששומעין עדות מפי עדים אלא הן עצמן עדים הם במה ששומעין מפי החולה:

אפילו הן שלשה כותבין ואין עושין דין. למחר אפילו לא כתבו אלא אם כן יבואו אחרים ויעידו בפניהם כדאמר בראש השנה ראוהו שלשה והן בית דין יושיבו מחבריהם אצל היחיד אחד מהשלשה ויעידו השנים בפניהן ויאמרו השלשה מקודש ופרכינן התם ולוקמו בדוכתייהו ולקדשו ומוקמינן כשראוהו בלילה הלכך הן עצמן אינם יכולין לקדש למחר שהרי בלילה עדים היו ולא דיינין ולמחר אין עד הרואה בדבר נעשה דין על פי עדות עצמו אלא אם כן יעיד אחר בפניו דהשתא אינו עושה דין על פי עדות עצמו והלכך אחד מן השלשה שראו החדש כשמושיבין שנים אצלו להיות דיינין ושנים הרואין מעדין בפניהם יכול הוא להיות דין אע"פ שראוהו בלילה עמהן שהרי ע"פ עדות אחרים שמעדין לפניו הוא דן את הדין ולא על פי ראיית עצמו דאין לנו לפסול דיינין בשביל שראו בדבר כל זמן שלא העידו אלא שהוא עצמו לא ידון את הדין על פי ראיית עצמו דאין עד נעשה דין וכגון שראה בשעה דאינו יכול להיות דין אבל אם ביום ראה דבהיא שעתא מצי לדון את הדין דלא תהא שמיעה גדולה מראייה מה לי אם ידון עכשיו מה לי אם ידון למחר והכא נמי מהאי טעמא משום דהוה להו עדים בראיית הלילה דלא מצי למימר לא תהא שמיעה גדולה מראייה דהיא ראייה לא חשבינן לה כעדות שהועד בפניהן אלא היכא דראו בשעה שיכולין לעשות הדין אבל היכא דראו בשעה שאין יכולין להיות דיינין כגון בלילה היא ראייה ראיית עדים היא שרואין בדבר ולא ראיית דיינין היא והלכך ע"פ ראיית דהיינו כאילו הם עדים אין יכולין הן עצמן להיות דיינים על פי ראיית עצמן דאין עד נעשה דין ומיהו ב"ד שהעידו לפנייהם עדות בלילה עדות גמורה היא ויכולין לדון למחר ביום אבל ראייה דידהו שרואין בלילה לא חשבינן כאילו הועד לפנייהם בלילה דכיון דלא חזו בהיא שעתא לדינא ראייה דידהו אינה כשמיעה ממש ששמעו מפי עדים בלילה אלא הן עצמן נעשו עדים ושוב לא יהו דיינין בעדות עצמן א"כ יעידו אחרים בפניהם והכי הלכתא וכי הא סוגיא אשכחן בב"ק בפי החובל (דף צ:) גבי התוקע לחבירו:

ואין עד נעשה דין. המעיד על הדבר אין נעשה עוד דין באותו דבר וגם אם ראה את הדבר ונעשה עד אין נעשה עליה עוד דין בעדות עצמו אלא אם כן מעידין אחרים בפניו ונראה בעיני דגזירת הכתוב היא דכתב ועמדו שני האנשים וגו' בעדים הכתוב מדבר (שבועות דף ל.) לפני ה' היינו לפני הדיינין אשמועינן קרא דצריך להעיד שנים לפני הדיינין אבל העדים אין חוזרין ויושיבין ודנין:

12. קיד, א-ב

רס"י

ה"ג קניו עד אימתי יכול לחזור.

וכ"כ בפירושי רבינו חננאל ובין מתנת בריא ובין מתנת שכיב מרע במקצת דאית ביה קנין מיירי וקבעי עד אימתי יכול לחזור בו מקנינו ולבטלו דהא לא גמר ומקני מיד אלא לדעת לקיים לו תנאים שיפרש אחרי כן או אם ירצה לחזור בו מיד שיוכל לחזור דקים להו לרבנן דאדעתא דהכי מקני איניש שיתן לבו אחרי כן וידע אם אפשר לו בקנין זה לעשותו קנין גמור:

כל זמן שיושבין. דאדעתא דהכי בו באותו מעמד אבל אם יחזור בו יבטל:

באותו ענין. של אותה מתנה: **שלושה שנכנסו כו'.** במתנת שכיב מרע במקצת ובקנין מיירי דאינו יכול לחזור בו:

ליחוש דלמא הדר ביה. ואמאי קאמר רצו עושין דין דמשמע באותו מעמד אע"פ שעדיין יושבין עושין דין גמור ואמאי הא כיון דיכול לחזור בו ויבטל הדין לא הוי דין:

אמריה לשמעתא כו'. ותוכחתו בדבר לפניו והקשיתו לו:

ולרב יוסף מי ניחא כו'. והכי גרסינן אמריה לשמעתא קמיה דרב כהנא:

מענינא לענינא. שפסקו מאותו ענין ודברו בענינים ובמעשים אחרים ואז אם רצו עושין דין אבל כל זמן שעסוקין באותו ענין אין עושין דין:

והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה. בפ"ק (לעיל דף יב:) אמר רב יוסף מצי אמר ליה מעלינא לך כנכסי דבר מריון:

ענין. הא דאמרן: **ומחצה.** לקמן במי שמת (דף קמג.) ההוא דאמר לדביתהו נכסי לך ולבריק אמר רב יוסף קנאי פלגא דדריש והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו:

איתמר:

קנין עד אימתי חוזר?

רבה אמר:

כל זמן שיושבין.

רב יוסף אמר:

כל זמן שעוסקין באותו ענין.

אמר רב יוסף:

כוותי דידי מסתברא,

דאמר רב יהודה:

שלושה שנכנסו לבקר את החולה,

רצו - כותבין,

רצו - עושין דין.

ואי סלקא דעתך ד'כל זמן שיושבין' - ליחוש דלמא הדר ביה!

אמר רב אשי:

אמריה לשמעתא קמיה דרב כהנא,

ולרב יוסף מי ניחא?! וליחוש דלמא הדר ביה!

אלא מאי אית לך למימר?

דיסליקו מענינא לענינא,

הכי נמי דקמו והדר יתיבו.

קיד, ב

והלכתא כוותיה דרב יוסף:

ב'שדה',

'ענין',

ו'מחצה'.

רַשׁ"י

האשה את בנה למה לי. למיתנא מנחלת ולא נוחלת היינו רישא דקתני האישה את אמו נוחל ולא מנחיל והאשה את בעלה נמי דקתני מנחלת ולא נוחלת היינו נמי רישא האישה את אשתו נוחל ולא מנחיל וכן אחי האם דקתני דמנחילין לנכדם בני אחותם ולא נוחלין היינו נמי רישא דקתני בני אחות של איש נוחלין דודיהן ולא מנחילין ולמאן דתני נמי במתניתין בני אחיות הך סיפא נמי היינו בני אחיות דכי היכי דהאיש נוחל את דודו ואינו מנחיל ה"נ נוחל את דודתו ואינו מנחיל:

ה"ג הא קא משמע לן דהאשה כו'. ולא גרסינן אלא כלומר להכי תנא בבא יתירה לאקושי האשה את בנה להאשה את בעלה דבאותו ענין שהאשה מנחלת לבעלה מנחלת נמי לבנה:

מה האשה את בעלה. אינה מנחלת לו בראוי לה לאחר מיתתה אלא במוחזק כדאמרן לעיל וילפינן מקראי דאין הבעל יורש את אשתו בנחלה הבאה לה ממורישיה כשהיא בקבר אלא או בנה או בתה יורשה ואם אין לה בן הקרוב למורישה יותר קודם:

אף האשה את בנה. אינה מנחלת לו בראוי לו לאחר מיתתו כדי שינחיל הוא לקרוביו שמצד אביו ולא מצד אמו כגון שאם מת הבן ואח"כ מתה אמו אין זה הבן שהוא כבר מת ונתון בקבר מקודם מיתת אמו יורש עתה את אמו להנחיל את אחיו מאביו אלא יורשי אביה יורשין אותה וסברא הוא דכיון דמת בנה מקמי דידיה פקע לו כחו בירושת אמו ומיהו להכי איצטרך לאשמועינן דלא ירית כשהוא בקבר את אמו דס"ד אמינא לא תשוב תרי זימני כתיב ותרוייהו בסבת הבן חד להיכא דמתה אמו מקמיה דירית לה ואידך לאשמועינן דאפילו היכא דמית איהו ברישא ומתה היא אחריו דהוסבה נחלה לאביו או לקרוביו מן האב קמ"ל משנה יתירה דלא ירית בראוי וקראי לכדדרשינהו לעיל והאי דקתני אחי האם דלא צריך אגב גררא דהנך נקט ליה והאי דקתני ברישא האב את הבנים והבנים את האב והוה מצינו למשמע סיפא מרישא מיהו כיון דמיתני ליה בתרוייהו נוחלין ומנחילין קתני להו דכל נוחלין ומנחילין קחשיב אבל הך בבא דמנחילין ולא נוחלין כולה מיותרת היא שהרי כבר נשנית בבית נוחלין ולא מנחילין:

יורש את אמו בקבר. דמי לההוא בקבר דלעיל שכשהאשה בקבר אינה יורשת אביה כדי להנחיל לבעלה והכא נמי כשהבן בקבר אינו יורש את אמו כדי להנחיל לאחיו מן האב:

13. קיד, ב

"האשה את בנה, והאשה את בעלה, ואחי האם - מנחילין ולא נוחלין".

הא תו למה לי?

הא תנא ליה רישא: **"האיש את אמו והאיש את אשתו"!**

הא קא משמע לן:

דאשה את בנה, דומיא דאשה את בעלה:

מה אשה את בעלה - אין הבעל יורש את אשתו בקבר,

אף אשה את בנה - אין הבן יורש את אמו בקבר, להנחיל לאחיו מן האב.

14. קיד, ב - קטו, א

"הָאִשָּׁה אֶת בְּנָהּ, וְהָאִשָּׁה אֶת בַּעְלָהּ, וְאִחֵי הָאֵם - מְנַחֲלִין וְלֹא נֹחֲלִין".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן:

דְּבַר תּוֹרָה: הָאֵב יוֹרֵשׁ אֶת בְּנֵהּ,

וְאִשָּׁה יוֹרֵשֶׁת אֶת בְּנָהּ,

שְׁנֵאמַר: "מִטּוֹת"³⁶⁹ (במדבר לו, ח),

מְקִישׁ מִטָּה הָאֵם לְמִטָּה הָאֵב,

מִה מִטָּה הָאֵב - אֵב יוֹרֵשׁ אֶת בְּנֵהּ,

אֵף מִטָּה הָאֵם - אִשָּׁה יוֹרֵשֶׁת אֶת בְּנָהּ.

אִיתִיבֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן שְׁמַעוֹן:

"הָאִשָּׁה אֶת בְּנָהּ, וְהָאִשָּׁה אֶת בַּעְלָהּ, וְאִחֵי הָאֵם מְנַחֲלִין וְלֹא נֹחֲלִין".

קטו, א

אָמַר לֵיהּ:

מִשְׁנֵתָנּוּ אֵינִי יוֹדֵעַ מִי שְׁנֵאָהּ.

וְלִמָּא לֵיהּ: רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקָּצֵב הִיא,

דְּלֹא דְרִישׁ: "מִטּוֹת"!

לֹא מִיתוּקְמָא מִתְנִיתִין כְּרַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקָּצֵב,

דְּקִתְנִי: "וּבְנֵי אַחוֹת",

וְתֵנָּא: "בְּנֵי אַחוֹת וְלֹא בְנוֹת אַחוֹת",

וְאִמְרִינוּ: לְמָאי הִלְכְתָּא!

וְאָמַר רַב שְׁשֵׁת: לְקֵדָם,

וְאִי סְלִקָּא דְעֵתָךְ מִתְנִיתִין רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן הַקָּצֵב הִיא,

הָא אָמַר: "אַחַד הֵבֵן וְאַחַד הֵבֵת שׁוֹיִן בְּנַכְסֵי הָאֵם!"

וְתֵנָּא דִידָן, מִמָּה נִפְשָׁךְ:

אִי דְרִישׁ "מִטּוֹת" - אִשָּׁה נְמִי תִירֵשׁ אֶת בְּנָהּ!

אִי לֹא דְרִישׁ "מִטּוֹת" - בֶּן קוֹדֵם לְבֵת בְּנַכְסֵי הָאֵם מְנָא לֵיהּ?

לְעוֹלָם דְרִישׁ "מִטּוֹת",

וְשֵׁאֵי הֵכָא דְאָמַר קְרָא: "וְכָל בֵּת יֹרֵשֶׁת נַחֲלָה",

יֹרֵשֶׁת וְאִינָהּ מוֹרֵשֶׁת.

רַבִּי

מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. מִשּׁוּם דְלֹא הִיָּה רַבּוּ מוֹבָחָא קְאָמַר מִשּׁוּם שְׁלֹא הוֹרַגְל רַ' יוֹחָנָן לּוֹמַר דְּבָרִים מִשְׁמוֹ שֶׁל רַ' יְהוּדָה בְּרַ' שְׁמַעוֹן אֲבָל מִרְבּוּ יֹאמַר אִמַר רַ' יוֹחָנָן אִמַר רַ' יֵנְאִי:

דְּבַר תּוֹרָה. כְּלוֹמַר מִן הַפְסוּק יֵשׁ לְלַמּוּד:

הָאֵב יוֹרֵשׁ אֶת בְּנֵהּ. וְהִיָּה לְבֵתוֹ כְּדִילְפִינָן

בְּרִישׁ פִּירְקִין:

יֹרֵשֶׁת אֶת בְּנָהּ. וְהִיָּה לְבֵתָהּ בְּמִקּוּם שְׁאִין הָאֵב אֲבָל אִם אֲבִיו קִיִּים הוּא קוֹדֵם דְּלַחֲכִי מִיָּהָא אֲהִנִּי מִשְׁפַּחַת אֲבִי שְׁקִרְוִיהָ מִשְׁפַּחָה

לְהַקְדִּים שְׁאֵר הָאֵב לְשֵׁאֵר הָאֵם:

מִטּוֹת. וְכָל בֵּת יֹרֵשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת

וּבִיּוֹרֵשֶׁת שְׁנֵי מִטּוֹת אוֹקִימָנָה:

אִיתִיבֵיהּ כּו'. הֲכִי נְמִי מְצִי לְמִפְרָךְ מְרִישָׁא דְקִתְנִי הָאִישׁ אֶת אִמּוֹ נוֹחַל וְלֹא מְנַחֲלִין אֲלֵמָא אִין הָאֵם נוֹחַלֶת אֶת בְּנָהּ אֲלֵא דְעֵדִיפָא לִיהּ לְאוֹתוּבֵיהּ מְסִיפָא דְקִתְנִי

בְּהֵדִיא מְנַחֲלֶת וְלֹא נוֹחַלֶת וְקִשְׂיָא לִיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְאָמַר יֹרֵשֶׁת:

מִשְׁנֵתָנּוּ אֵינִי יוֹדֵעַ מִי שְׁנֵאָהּ. דְאִינָה עִיקַר דְהִיא גּוֹפָה קִשְׂיָא כְּדִלְקַמֵּן דְּפִרְכִין וְתֵנָּא

דִּידָן מִה נִפְשָׁךְ כּו' וְהִלְכְךָ כִּיּוֹן דְּשִׁמְעִינוּ לִיהּ דְּדִרִישׁ הִיקְשָׁא דְמִטּוֹת כְּדִאֲמַרִּין לְעִיל בְּפִירְקִין (ד' ק"א). לְהַקְדִּים הֵבֵן לְבֵת בְּנַכְסֵי

הָאֵם הֲכִי נְמִי הוּוּ מְצִי לְאִקּוּשֵׁי וְלִמְיַמַר

דִּיּוֹרֵשֶׁת אֶת בְּנָהּ:

דְּלֹא דְרִישׁ. הִיקְשָׁא דְמִטּוֹת כְּדִאֲמַרִּין לְעִיל

דְּאֲחַד הֵבֵן וְאֲחַד הֵבֵת שׁוֹיִן בְּנַכְסֵי הָאֵם

דְּלֹא מְקִישׁ מִטָּה הָאֵם לְמִטָּה הָאֵב:

לֹא מִיתוּקְמָא כְּרַבִּי זְכַרְיָה. דְאִיכָא לְמִשְׁמַע

מִמִּתְנִי דְהֵבֵן קוֹדֵם לְבֵת בְּנַכְסֵי הָאֵם:

וְתֵנִי עֵלָה בְנֵי אַחוֹת וְלֹא בְנוֹת אַחוֹת. וְהִיא

בְּרִיתָא אִינָה מוֹסַפְתָּ עַל הַמִּשְׁנָה אֲלֵא

מִפְרִשֶׁת הִיא דְדוּקָא נִקְטָ מִתְנִי בְנֵי אַחוֹת

לְמִיַמַר שֶׁהִבְנִים נוֹחֲלִין אֶת דּוּדֵיהֶן וְלֹא

הִבְנוֹת כֹּל זְמַן שֵׁשׁ בֶּן לְפִי שֶׁהִבְנִים בְּאִין

לִירֵשׁ אֶת דּוּדֵיהֶן מִכַּח אֲמַם שֶׁהִיָּתָה אַחוֹתָן

כְּדַתְיָב וְאִם אִין לֹא אַחִים וְדִרְשִׁין לְקַמֵּן

עֵיין עֵלֵיו דְבֵן אַחִין בְּמִקּוּם אַחִין קָאִי וְהִיָּה

דְבֵן אַחוֹתָן בְּמִקּוּם אַחוֹתָן קָאִי וְכִמִּי

שְׁאֲמַם מוֹחֲזֶקֶת דְמִי וְהֵן בְּאִין לִירֵשׁ מִכַּחַה

וְסִבִּירָא לִיהּ דְבֵן קוֹדֵם לְבֵת בְּנַכְסֵי הָאֵם

אֲבָל לִ' זְכַרְיָה בֶּן הַקָּצֵב הִבְנִים וְהִבְנוֹת

יִירֵשׁוּ כְּאֲחַד אֶת דּוּדֵיהֶם דְּמִכַּח אֲמַם קָא

יִרְתִּי וְסִבִּירָא לִיהּ דְבֵן וְבֵת כִּי הִדְדִי יִרְתִּי

בְּנַכְסֵי הָאֵם:

וְתֵנָּא דִידָן מִה נִפְשָׁךְ. כְּלוֹמַר מִה הוּא דְעֵתוֹ

דְּסִבִּירָא לִיהּ תְּרֵתִי בֶּן קוֹדֵם לְבֵת בְּנַכְסֵי

הָאֵם כְּדִקְתְּנִי הָאִישׁ אֶת אִמּוֹ וְלֹא הֵבֵת אֶת

אִמָּה וְנִפְקָא לֵן לְעִיל מִהִיקְשָׁא דְמִטּוֹת

וְסִבִּירָא לִיהּ דְאִין אִשָּׁה יֹרֵשֶׁת אֶת בְּנָהּ

דְּלַחֲכִי לֹא דְרִישׁ הִיקְשָׁא דְמִטּוֹת מִה נִפְשָׁךְ

דְּמִקְשֵׁי לְחֻצְאִין וְהֵלֵא אִין הִיקְשֵׁי לְמַחְצָה:

לְעוֹלָם דְרִישׁ מִטּוֹת. לְהִיקְשָׁא שִׁיקְדוּם הֵבֵן

לְבֵת בְּנַכְסֵי הָאֵם וּמִיָּהּ לְהַכִּי לֹא דְרִישִׁין

הִיקְשָׁא לּוֹמַר שְׁתִּירֵשׁ הָאֵם אֶת הֵבֵן דְאָמַר

קְרָא וְכָל בֵּת יֹרֵשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת וְגו' וְהוּוּ

מְצִי לְמַכְתָּב וְכָל בֵּת נַחֲלָה וְכַתְיָב יֹרֵשֶׁת

לְמִיַמַר דּוּקָא יֹרֵשֶׁת שְׁנֵי מִטּוֹת אֲבָל אִינָה

מוֹרֵשֶׁת לְשְׁנֵי מִטּוֹת אִם מִתָּהּ הִיא אֲלֵא

אֲחַד מֵהֶם דְהִיִּינוּ אֲבִי דְאִין הָאֵם יֹרֵשֶׁת

וּרְבִינוּ חֲנַנְאֵל דִּיִּיק מִיִּים דְּמִמִּטּוֹת מְקַצֵּת

שְׁנֵי מִטּוֹת הוּא דִיּוֹרֵשֶׁת וְאִינָה מוֹרֵשֶׁת כְּגוֹן

אִם שְׁאִין הָאֵם יֹרֵשֶׁת בֵּתָהּ וְהוּוּ הַדִּין

לְבֵנָה דְעַל כִּרְחָךְ הָאִי מִיִּים לְדִיּוּקָא דִּידֵיהּ

אֲתָא דְאִי לְגוֹפִיָּה לְאַשְׁמוּעִינָן דְּבִירוֹשֶׁת

אֲחַד מִשְׁנֵי מִטּוֹת מִיַּרְי לְשִׁתּוּק קְרָא מִיַּנְיָה

וְלֹא לְכַתּוּב לֹא מִטּוֹת וְלֹא מִיִּים וְהוּוּ

אֲמִינָא דְלַכְּלֵל אִשָּׁה אֲזַהֵר רַחֲמָנָא שְׁלֹא

תִּנְשָׂא לְשִׁבְטֵי אַחֵר בִּין שְׁהִיא יֹרֵשֶׁת מִטָּה

אֲחַד בִּין יֹרֵשֶׁת שְׁנֵי מִטּוֹת:

15. קטו, א

רַש"י

מתגי'

בו קודם לבת. ראובן קודם לדינה אחרותו לירש את יעקב וכן כל יוצאי יריכו של ראובן אם מת ראובן קודמין לדינה אחרותו לירש את יעקב כגון מת ראובן חנוך בנו קודם לדינה לירש נכסי יעקב וכן של חנוך וכן בנו עד אלף דור כולן קודמין לדינה ובגמרא מפרש טעמא מדכתיב אין לו עיין עליו:

בת קודמת לאחיו. ואם יש אב למת גם לו קודמת:

אחין קודמין לאחי האב. ואם יש להן אחרות הן קודמין לאחרות והאחרות ויוצאי יריכה קודמין לאחי האב:

כל הקודם בנחלה. ומת יוצאי יריכו עומדין במקומו לירש אותה נחלה ולא שאר קרובי המת יורשין אותו אע"פ שקרובין למת יותר מיוצאי יריכו של זה:

והאב קודם. לירש בנו או בתו שמתו לכל יוצאי יריכו דהיינו אחי המת וכבר נפקא לן בריש פירקין מוהעברת דהאב קודם לאחין ודוקא מיוצאי יריכו אבל יוצאי יריכו של בנו קודמין לכל אדם:

גמ'

ובת הבן. במקום שאין שם בן הבן ובן של בת הבן והוא הדין לבת של בת הבן אבל לישנא קלילא הוא דנקט אבל בת של בת תרי זימני רצופין לאו לישנא קלילא הוא:

אין לו עיין עליו. של מת אם יש לו בן או הבא מכחו של בן כגון יוצאי יריכו ויו"ד יתירא קא דריש דמצוי למכתב אן בלא יו"ד כדכתיב מאן בלעם והכי מפרשינן בקידושין (דף ד. גבי ויצאה חנם אין כסף):

עיין עליו. דהאי מת אם יש לו בת כלל וכלל וכיון דאיכא יוצאי יריכה עובר ירך אמו הוא:

משנה

סדר נחלות בן הוא:

"איש מי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו"³⁷⁰ (במדבר כז, ח),

בן - קודם לבת,

כל יוצאי יריכו של בן - קודמין לבת.

בת - קודמת לאחין,

יוצאי יריכה של בת - קודמין לאחין.

אחין - קודמין לאחי האב,

יוצאי יריכו של אחין - קודמין לאחי האב.

זה הכלל:

כל הקודם בנחלה - יוצאי יריכו קודמין,

והאב - קודם לכל יוצאי יריכו.

גמרא

תנו רבנן:

"בן" (במדבר כז, ח) - אין לי אלא בן,

בן הבן, או בת הבן, או בן בת הבן מניין?

תלמוד לומר: "אין לו" - עיין עליו.

"בת"³⁷¹ (במדבר כז, ט) - אין לי אלא בת,

בת הבת, ובן הבת, ובת בן הבת מניין?

תלמוד לומר: "אין לו" - עיין עליו.

הא ביצד?

נחלה מממששת והולכת, עד ראובן.

ולמא עד יעקב!

אמר אביי:

גמירי דלא כלה שבטא.

³⁷⁰ ואל בני ישראל תדבר לאמר איש מי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו

³⁷¹ ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו

17. קטז, א

רש"י

ה"ג מלא עליו עברה. בפירוש רבינו חננאל כלומר שונא אותו: **חליפות**. חליפין ממלא מקומו: **דין גרמא דעשיראה ביר**. נשאר אצלו שן אחד מבניו ובו היה מנחם למרי נפש האבלים שהשן של מת אינו טמא דתנן באהלות פרק ג' (מ"ג) כל שבמת טמא חוץ מן השיניים והשיער והצפורן ובשעת חיבורן הכל טמא וכיון דרבי יוחנן לא הניח בן אם איתא דסבירא ליה דמי שלא הניח בן נקרא לא ירא אלהים לא היה אומר לבריות דין גרמא דעשיראה ביר דאמרינן בעלמא (ברכות דף לד:) חציף עלי מאן דמפרסם חטאיה כדכתיב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה: **לא הוה עייל לבי טמיא**. לבית המת להתאבל עליו כדתנן (אהלות פ' טז מ"ג) בית מלא טמיא מלא מתים לפי שלא היה רוצה להתבטל מלמודו: **הא דידיה**. דין גרמא כו' דסבירא ליה כרי יהושע בן לוי זה שלא הניח תלמיד: **הא דרביה**. מאי דאמר זה שלא הניח בן ולא סבירא ליה:

אמר רבי יוחנן משום **רבי שמעון בן יוחאי**:

כל שאינו מניח בן ליוֹרְשׁוֹ - הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה. פְּתִיב הַכֹּא: **"וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ"**³⁷³ (במדבר כז, ח), וְכִתִּיב הַתָּם: **"יּוֹם עֲבָרָה הַיּוֹם הַזֶּה"**³⁷⁴ (צפניה א, טו).

"אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ וְלֹא יֵרְאוּ אֱלֹהִים"³⁷⁵ (תהלים נה, כ).

רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי:

חד אמר: כל שאינו מניח בן.

וחד אמר: כל שאינו מניח תלמיד.

תסתיים: רבי יוחנן דאמר 'תלמיד',

דאמר רבי יוחנן: 'דין גרמיה דעשיראה ביר'.

תסתיים דרבי יוחנן אמר: 'תלמיד'.

ומדרבי יוחנן אמר תלמיד,

רבי יהושע בן לוי אמר בן!?

והא רבי יהושע בן לוי: לא אזיל לבי טמיא, אלא לבי מאן דשכיב בלא בני,

דכתיב: **"בְּכֹוּ בְּכֹה לְהִלָּךְ"**³⁷⁶ (ירמיהו כב, י).

ואמר רב יהודה אמר רב:

להולך בלא בן זכר!

אלא רבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד.

ומדרבי יהושע בן לוי הוא דאמר 'תלמיד',

רבי יוחנן אמר 'בן'.

קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן!

לא קשיא:

הא - דידיה,

הא - דרביה.

³⁷³ ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו
³⁷⁴ יום עברה היום ההוא יום צרה ומצוקה יום שאה ומשואה יום השך ואפלה יום ענן וערפל
³⁷⁵ ישמע אל ויענם וישב קדם סלה אשר אין חליפות למו ולא יראו אל-הים
³⁷⁶ אל תכמו למות ואל תגדו לו ככו ככו להלך מי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו

18. קטז, א

רָט"י

קשה עניות כו'. וצריך למיבעי רחמי ואגב גררא דדרשות דר' פנחס בר חמא נקט ליה הכא: **כי יד אלוה וגו'**. היינו נ' מכות שהרי במצרים דכתיב ביה אצבע אלהים הוא (שמות ח) לקו י' מכות נמצא ליד שיש בה חמש אצבעות חמשים מכות: **אל תפן אל און**. אל תהרהר אחר מדת הדין כי יש מצירים יותר ממך כי טוב לך זה החמשים מכות מעוני והרי יש לך כסף וזהב וקרקות ועדיין הקב"ה מרחם עליך יותר מהרבה בני אדם שהן עניים: **חמת מלך**. היינו צער שבאה לו חימה מאת המקום מלאכי מות היינו חולה שנוטה למות:

(סימן: הדר עני וחקם).

דרש רבי פנחס בן חמא:

מאי דכתיב: **"והדד שמע במצרים מי שכב דוד עם אבתיו,****וכי מת יואב שר הצבא"**³⁷⁷ (מלכים א' יא, כא)?

מפני מה בדרך נאמרה בו 'שכיבה', וביואב נאמרה בו 'מיתה'?

דוד שהניח בן - נאמרה בו 'שכיבה',
יואב שלא הניח בן - נאמרה בו 'מיתה'.

ויואב לא הניח בן?!

והכתיב: **"מבני יואב עבדיה בן יהואל"**³⁷⁸ (עזרא ח, ט)!

אלא,

דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו 'שכיבה',
יואב שלא הניח בן כמותו נאמרה בו 'מיתה'.

דרש רבי פנחס בן חמא:

קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות,

שנאמר: **"הגני חגני אתם רעי כי יד אלוה נגעה בי"** (איוב יט, כא).וקא אמרי ליה חבריה: **"השמר אל תפן אל און מי על זה בחרת מעני"** (איוב לו, כא).

דרש רבי פנחס בר חמא:

כל שיש לו חולה בתוך ביתו,

ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים.

שנאמר: **"חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם ימפרנה"** (משלי טז, יד).

³⁷⁷ והדד שמע במצרים מי שכב דוד עם אבתיו וכי מת יואב שר הצבא ויאמר הדר אל פרעה שלחני ואלה אל ארצי
³⁷⁸ מבני יואב עבדיה בן יהואל ועמו מאתים ושמנה עשר הזכרים

מסכת בבא בתרא פרק ח' "יש נוהלין"

19. קטז, א-ב

רש"ס

בעי רמי בר חמא אבי אביו. של מת ואחי אביו של מת איזה מהן קודם ומשום דתרוייהו אתו לירש את המת מכח אבי המת קא בעי לה:

בנכסי עשו. מיתה נקט בעשו שהוא רשע ולא ביעקב:

האב קודם לירש את בנו לכל יוצאי ירכו. נמצא אברהם יורש את יצחק מקמי ישמעאל והלכך כיון דתרוייהו מכח יצחק אתו הרי הוא כאילו יורש יצחק את עשו וחוזר אברהם ויורש את יצחק בנו כדאמרן בריש פירקין שהאב קודם לאחין דכי היכי דדרשינן אין לו בן עיין עליו הכי נמי דרשינן בכל קרובים וגבי אבי המת נמי דרשינן אם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו עיין עליו שאם יש ליצחק שום יורש דראוי ליורשו יבא במקומו והיינו אברהם שקודם לישמעאל וכן הלכה:

בעי רמי בר חמא אבי אביו. של מת ואחי אביו של מת איזה מהן קודם ומשום דתרוייהו אתו לירש את המת מכח אבי המת קא בעי לה:

בנכסי עשו. מיתה נקט בעשו שהוא רשע ולא ביעקב:

האב קודם לירש את בנו לכל יוצאי ירכו. נמצא אברהם יורש את יצחק מקמי ישמעאל והלכך כיון דתרוייהו מכח יצחק אתו הרי הוא כאילו יורש יצחק את עשו וחוזר אברהם ויורש את יצחק בנו כדאמרן בריש פירקין שהאב קודם לאחין דכי היכי דדרשינן אין לו בן עיין עליו הכי נמי דרשינן בכל קרובים וגבי אבי המת נמי דרשינן אם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחיו עיין עליו שאם יש ליצחק שום יורש דראוי ליורשו יבא במקומו והיינו אברהם שקודם לישמעאל וכן הלכה:

אגב חורפיה. חריפותו שהיה טרוד בשאלה אחרת דלקמן דעדיפא מינה:

אבי האב. של מת והאחין של מת דהיינו זקנו ואחין איזה מהן קודם מי לימא כיון דיצחק קודם ליעקב לירש את עשו דהאב קודם לאח הרי הוא כאילו ירשו יצחק לעשו והלכך יבוא יעקב וירש את יצחק אביו אבל אברהם לא יירשנו שהבן של מת קודם לאבי המת או דלמא בני בניס הרי הן כבנים ונמצא עשו בן אברהם וקודם אברהם ליעקב בנכסי עשו דהאב קודם לאחין:

ת"ש האב קודם לכל יוצאי ירכו. ויעקב יוצא ירכו של אברהם היה והלכך אברהם קודם לו בנכסי עשו:

ורמי בר חמא. אמר לך משום הכי מספקא לי דאיכא למימר יוצאי ירכו משמע יוצאי ירך שלו דהיינו בניו מאשתו ולא יוצאי ירך בנו:

הכי נמי מסתברא. דיעקב קודם לאברהם בנכסי עשו דקתני רישא כל הקודם בנחלה ואיינו כגון יצחק שקודם לאברהם בנכסי עשו אילו היה קיים השתא דליתיה ליצחק יוצאי ירכו קודמין דהיינו יעקב שיוורש זכות אביו יצחק שכן הוא הדין שהרי אם מת יצחק אחר עשו היה יעקב יורש ולא אברהם דהבנים קודמין לאב כדאמרן בריש פירקין הוא הדין כשמת יצחק מקמי עשו יעקב יורש את זכותו ולא אברהם וכן הלכה והשתא שמעינן מפירקין שסדר נחלות כך הוא ראובן שמת חנוך ופלוא חצרון וקרמי בניו יורשין אותו ואם מת אחד מן הבנים קודם ראובן וההוא בן הניח בן או בת או בן בת או בת עד מאה דורות יירש במקום אביו בנכסי ראובן ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואף לא בנות בנים אז יורשות בנות ראובן את ראובן ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות אפילו בסוף הדורות אז יורש יעקב את ראובן בנו ואם אין יעקב קיים ונתתם את נחלת ראובן לאחיו בני אביו שמעון ולוי ויהודה ויוסף ובנימין ואם אינם קיימין תתנו נחלת ראובן לבני שמעון ולוי ואם אין להם בנים ולא בני בנים תתנו לבנותיהן או לבני בנותיהן או לבנות בנותיהן דבכ"מ הזכר ויורשי קודמין לנקבה כדאמרן מקיש ירושה שניה לירושה ראשונה ואם אין לו אחים לראובן ולא בני בנים לאחים שמתו אחיו בלא בנים או שלא היה לו אח מעולם ונתתם את נחלתו לבת יעקב אחותו מן האב או לבניה ולבני בניה או לבנותיה ולבנות בנותיה עד עולם ואם אין לראובן אחות ולא בני אחות מן האב ונתתם את נחלתו לאבי אביו דהיינו יצחק ואם אין יצחק קיים ונתתם את נחלתו לעשו בן יצחק שהוא אחי אביו של ראובן ואם אין עשו קיים ונתתם את נחלתו של ראובן לאלפיז בן עשו או לבניו ובניו ואם אין בנים לעשו ונתתם את נחלת ראובן לבנות עשו ולבניהם ולבנות בנותיו ואם אין אחין לאביו של ראובן ונתתם את נחלתו לבנות יצחק דהיינו אחות אביו או לבניהן ולבני בניהן או לבנותיהן ולבני בנותיהן ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים לא אחות ולא בני אחות ונתתם את נחלת ראובן לאברהם אבי אביו ואם אין אברהם קיים ונתתם לישמעאל אחי אביו או לבניו של ישמעאל ולבני בניו או לבנותיו ולבני בנותיו ואם אין ישמעאל ולא בני קיימין וגם לא אחותו ובני אחותו ונתתם נחלתו לתרח אבי אברהם ואם אין תרח תתנו לחור ולחרן בניו או לבני בניהן או לאחותם וליוצאי ירכם וכן לעולם עד אדם הראשון האב קודם לאבי האב ואבי האב קודם לאחי אבי האב (ולאחותו) ואחי אבי האב [ואף] אחותו קודמין לאבי אבי האב וכן לעולם וגם למדנו שהבעל יורש את אשתו ואם אין בעל קיים בנה יורשה ואם אין בנה בתה יורשתה ככל הסדר הזה עד אדם הראשון:

"זה הכלל: כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין; והאב קודם לכל יוצאי ירכו."

בעי רמי בר חמא:

אבי האב ואחי האב, כגון אברהם וישמעאל, בנכסי עשו, איזה מהן קודם?

אמר רבא:

תא שמע:

"האב קודם לכל יוצאי ירכו."

ורמי בר חמא

אגב חורפיה, לא עיין בה.

קטז, ב

בעי רמי בר חמא:

אבי האב ואחיו כגון אברהם ויעקב בנכסי עשו, איזה מהן קודם?

אמר רבא:

תא שמע:

"האב קודם לכל יוצאי ירכו."

ורמי בר חמא, יוצאי ירכו שלו,

ולא יוצאי ירכו של בנו!

הכי נמי מסתברא:

דקתני: "זה הכלל: כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין",

ואילו איתיה ליצחק, יצחק קודם,

השתא נמי דליתיה יצחק - יעקב קודם,

שמע מינה.

20. קטז, ב - קיז, ב רז"ס

מתני'

בנחלה. בנחלת ארץ ישראל ומשום דאמרן לעיל (דף קטו). כל יוצאי יריכו של בן קודם לאחין דאשמועינן דבת הבן נוחלת במקום הבן משום הכי נקט לה שהרי בנות צלפחד נחלו חלק אביהן בנכסי חפר במקום צלפחד אביהן:

חלק אביהו. צלפחד שהיה מיוצאי מצרים שהבן הנכנס לארץ לא היה נוטל בשביל עצמו חלק בארץ הואיל ולא יצא ממצרים כדאמר בגמ' דקטבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ ונפקא לן מקראי ואע"פ שיוצאי מצרים לא נכנסו לארץ אלא מתו במדבר ולא נטלו חלק בארץ מיהו להכי אהני שאם יצא ראובן ושמעון ממצרים ונולדו להם במדבר בנים שנכנסו לארץ לראובן עשרה בנים ולשמעון בן אחד יטול בן שמעון חלק כנגד עשרה בני ראובן שהרי לראובן ושמעון נתחלקה הארץ וזכו בני כל אחד בנכסי אביהן וצלפחד יצא ממצרים ומת במדבר לפיכך נטלו בנותיו חלקו וכל שלשה חלקים דמתני' נפקא לן בגמרא מקראי הלכך בעינן לפרושי דבכי האי גוונא הוה מעשה דצלפחד יצא ממצרים כשהוא בן עשרים וכן חפר אביו ושהיה צלפחד בכור כל דברים הללו יש לך ללמוד מן הפסוק דנתן נתן להם וגוי' דילפינן מיניה בגמ' להני שלשה חלקים:

וחלקו עם אחיו בנכסי חפר. דחפר יצא ממצרים ונטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים לבד חלק עצמן שגם הם יצאו ממצרים ובנות צלפחד קבלו חלק אביהן מנכסי חפר בשעה שחלקו אחי צלפחד נחלת אביהן ביניהן דבת הבן הרי היא במקום הבן לירש עם האחין כדקתני לעיל כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין:

ושהיה צלפחד בכור. והיה ראוי ליטול פי שנים עם אחיו בנכסי חפר ואע"ג שאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים כדאמר בגמ' וכמי שהחזיק חפר בחלקו דמי ואפילו אם מת צלפחד מקמי חפר נמצא צלפחד יורש פי שנים בכל אשר ימצא לחפר כי הוא ראשית אונו ואע"ג דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים אפילו הכי בנותיו היו יורשות חלק בכורת צלפחד בנכסי חפר כי היכי דיורשות חלק פשיטותו בנכסי חפר כדנתיא בהדיא בתוספתא דבכורות (פ"ו) כיצד אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק מת אביו בחיי אביו נוטל פי שנים מנכסי אביו ואין נוטל פי שנים מנכסי אבי אביו כגון יעקב שמת בחיי יצחק הרי ראובן הבכור נוטל בנכסי יעקב פי שנים אבל לא בנכסי יצחק זקנו שהרי אפילו אם היה יעקב קיים כשמת יצחק לא היה יעקב נוטל פי שנים שהרי פשוט הוא הלכך ראובן הבא לירש מכת יעקב בנכסי יצחק לא יטול אלא חלק פשיטותו של אביו ואם היה אביו בכור אף הוא נוטל פי שנים בנכסי אבי אביו שאם היה יעקב בכור אף על פי שמת בחיי יצחק הרי בא ראובן ונטל חלק בכורת יעקב אביו בנכסי יצחק שהבן במקום אב עומד בין לחלק בכורה בין לחלק פשיטות והוא הדין לבנות צלפחד בנכסי חפר דאף על פי שמת צלפחד בחיי חפר יורשות חלק בכורת אביהן בנכסי חפר והיינו תניא בהדיא בגמרא ויורשתי ויורשתי נמי התם ריש לקיש אמר בשם אבא כהן ברדלא נאמר משפט לענין כפילה ונאמר משפט לענין פשיטה מה לענין פשיטה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול פשיטות אביו אף לענין כפילה אתה רואה את הבן כאילו קיים ליטול כפילת אביו מפירוש רבינו חננאל גאון זכר צדיק לברכה למדתי זאת וכן הלכה ומדאמרין בגמרא והעברת זו חלק בכורה ילפינן דצלפחד בכור היה והאי דכתיב בדברי הימים (א ז) ושם השני צלפחד לאו שני לאחין קאמר דהא לא איירי לעיל באחין כלל אלא בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי ואיכא למימר דאגלעד קאי ומאי שני שני לגלעד כלומר בן בנו דכתיב בן חפר בן גלעד הרי ג' חלקים ב' חלקי בכורה וחלק צלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים והאי דלא קחשיב במתני' ד' חלקים שהיה להם לבנות צלפחד כדכתיב (יהושע יז) ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבע דידהו דהוה להו חד אחא דאבא ונטלו חלק בנכסיו כדאמרין בגמ' היינו טעמא דלא הוה משמע לן מידי דהא כבר אשמועינן דבת הבן הרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי חפר דהוא הדין דהרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי האח ואי לאשמועינן דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ הא שמעינן לה מדנטלו חלק צלפחד בשביל שהיה מיוצאי מצרים אבל בהני ג' חלקים דקתני אשמועינן תלתא מיילי דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ובת הבן היא כבן לירש עם האחין וארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים ונטל בה בכור פי שנים:

המשך רשי בעמוד הבא

משנה

בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים בנחלה:
חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים,
וחלקו עם אחיו בנכסי חפר,
ושהיה בכור נוטל שני חלקים.

גמרא

תנן כמאן דאמר: "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ".

ק"ב

דתניא:

רבי יאשיה אומר:

ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ,

שנאמר: "לשמות משות אבתם יחלו"³⁷⁹ (במדבר כו, נה),

אלא מה אני מקיים "לאלה תחלק הארץ בנחלה"³⁸⁰ (במדבר כו, נג)?

"לאלה" - באלה, להוציא, את הטופלים.

רבי יונתן אומר:

לבאי הארץ נתחלקה הארץ,

שנאמר: "לאלה תחלק הארץ בנחלה",

אלא מה אני מקיים "לשמות משות אבתם יחלו"?

משנה נחלה זו מכל נחלות שבועלם,

שכל נחלות שבועלם חיי יורשין מתים, וכאן מתים יורשין חיי.

אמר רבי:

אמשול לך משל, למה הדבר דומה?

לשני אחיו בנהים שהיו בעיר אחת.

לאחד יש לו בן אחד, ואחד יש לו שני בנים,

והלכו לגור.

זה שיש לו בן אחד נוטל חלק אחד,

וזו שיש לו שני בנים נוטל שני חלקים

ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

לאלו ולאנו נתחלקה הארץ, בדי לקיים שני מקראות הללו.

הא כיצד?

היה מיוצאי מצרים - נוטל חלקו עם יוצאי מצרים.

היה מבאי הארץ - נוטל חלקו עם באי הארץ.

מכאן ומכאן - נוטל חלקו מכאן ומכאן.

מרגלים - יהושע וכלב נטלו חלקם.

מתלוננים ועדת קרח - לא היה להם חלק בארץ.

הבנים - נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן.

מאי משמע דהאי "לשמות משות אבתם" ביוצאי מצרים כתיב?

דלמא לשבטים קאמר לה!

דכתיב: "ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'" - ירושה היא לכם מאבותיכם,

וליוצאי מצרים קאמר להו.

³⁷⁹ אף בגזל יחלק את הארץ לשמות משות אבתם יחלו

³⁸⁰ לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות

פְּשָׁט

גמ'

ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. כלומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ כפי חשבון של יוצאי מצרים שנטלו בתורת ירושה מאבותיהם דלפי חשבון הראשון שנמנו בשנה שניה לצאתם ממצרים נתחלקה הארץ כאילו ירשוה הן עצמן ומי שהיה לו עתה בביאת הארץ בן אחד נטל כל חלקו ומי שהיה לו עשרה בנים נמי לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד :

שנאמר בבאי הארץ באותו מנין דערבות מואב דכתיב בהו ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן וגו' :

לשמות מטות אבותם. של אלה שנמנו ביציאת מצרים ינחלו אלו דלאותן יחלקו הנחלה ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום ולקמן מפרש נגלן דהאי אבותם ביוצאי מצרים קאמר :

לאלה תחלק. דכתיב לעיל אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ושבע מאות ושלשים וסמיך ליה וידבר ה' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ אלמא לבאי הארץ נתחלקה :

כאלה. שהן בני עשרים דלבני עשרים שיצאו ממצרים נתחלקה הארץ אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן כ' שלא נטלו חלק בארץ לא הם ולא בניהם אלא בזכות מורשיהן ואם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואח שמתו במדבר בלא בנים אז לא נטלו חלק בארץ ובסיפרי כתב מה ת"ל לאלה תחלק הארץ מפני כשרים וקדושים כלומר לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה ואפילו בניהן אינן זוכין בה בשביל אביהן אלא בזכות זקניהם אם היו מיוצאי מצרים כדאמרין לקמן בני מרגלים ומתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן :

לבאי הארץ נתחלקה הארץ. ולא ליוצאי מצרים דאין הולכין אחר היוצאין אלא אחר הנכנסים דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי הוה אזלינן בתר יוצאי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו העשרה נוטלין ו' חלקים והאחד נוטל חלק אחד :

אלא מה אנן מקיים לשמות מטות אבותם. דמשמע דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה ומפרש ואזיל דלהכי אהני לשמות מטות אבותם ינחלו דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון וי"א חלקים בארץ מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מטות אבותם כאילו ליוצאי מצרים דהיינו ראובן ושמעון אבותם נתחלקו הני י"א חלקים וכגון דהנהו יוצאי מצרים היו בני עשרים דומיא דבאי הארץ דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני כ' כדכתיב לאלה והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן וי"א חלקים וחזרו ראובן ושמעון ומורישין לבניהן בניו של ראובן נוטלין מחצה מי"א חלקים ובנו של שמעון נוטל מחצה והכי תניא בתוספתא (מ"ז) כיצד שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לאחד יש לו ט' בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהם בית ה' כורין דהיינו ו' לתכין תשעה נטלו לתך לתך ט' לתכין והאחד נטל לתך החזירום לאבותיהם וחזרו האבות והורישום לבניהן ט' אחין נטלו מחצה שהן כוריים וחצי אחד נטל מחצה שהן כוריים וחצי וזהו שאמרו בכל מקום חייך יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים וכך היא הצעה של ברייתא בסיפרי שינה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה שכל נחלות שבתורה חייך יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים אמר רבי משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר לזה לו בן אחד ולזה לו ג' בנים ויצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוליקו אצל אביהן וחזרו וחלקו בשוה כיוצא בו אתה אומר בבאי הארץ זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והורישו את אבותיהן וירשו מתים את חייך וחזרו וחלקו בשוה כדפרישית לעיל והשתא מתוקמי שני קראי לאלה תחלק הארץ אשמועינן שיטול כל אחד חלק אחד ואהני לשמות מטות אבותם לענין חלוקה לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי מצרים אבותיהם נתחלקו ונהו חלקים שנטלו ונוטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן :

שני אחין כהנים. והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה :

לאלו ולאילו. ליוצאי מצרים ולבאי הארץ וחזרה לית ליה להאי תנא ומתני' מתוקמא שפיר אליביה דבנות צלפחד לדידיה נמי נטלו ג' חלקים דהא אית ליה נמי ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ והיינו דאמרן לעיל תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ולא אמרינן מתניתין רבי יאשיהו היא משום דמתוקמא נמי כר' שמעון בן אלעזר :

היה מיוצאי מצרים (ולא מבאי הארץ) כו'. הכי פירושו אם היה מיוצאי מצרים ולא מבאי הארץ כגון ראובן שיצא ממצרים והוא בן כ' והוליד בנים במדבר ומת ראובן ובניו היו טפלים בכניסתן לארץ ואינן יכולין ליטול בשביל עצמן לפי שאינן בני עשרים נוטלין בניהן חלק אחד בשביל ראובן שהיה מיוצאי מצרים :

היה מבאי הארץ. ולא מיוצאי מצרים כגון ראובן שהוליד בנים במצרים ומת במצרים והבנים היו טפלים ביציאתן וכשנכנסו לארץ היו בני עשרים נוטלין כל אחד חלקו עם באי הארץ אי"נ כשיצא ראובן ממצרים לא היה בן עשרים והוליד בנים במדבר ומת ראובן והבנים נכנסו לארץ נוטלין לארץ בשביל שהן באי הארץ א"נ כשיצא ממצרים והוליד בנים במדבר ומת והבנים היו בני כ' בכניסתן לארץ נוטלין חלקן

היה מכאן ומכאן. כגון ראובן שהיה בן כ' כשיצא ממצרים והוליד בנים במדבר ומת והבנים היו בני כ' בכניסתן לארץ נוטלין חלקן בשביל עצמן שהן באי הארץ ונוטלין נמי חלק אחד בשביל אביהן שהיה מיוצאי מצרים ויש מפרשים היה מכאן ומכאן באדם אחד מיירי שהיה מיוצאי מצרים ומבאי הארץ כגון שיצא ממצרים יתר מבן ששים ונכנס לארץ דאמרין לקמן לא נגזרה גזירה ביתר מבן ששים דהוה ליה האי גברא עצמו מיוצאי מצרים ומבאי הארץ הלכך יטול שני חלקים ולא מילתא היא דמשום באי הארץ לא יטול דכי כתיב לאלה תחלק הארץ אבני יוצאי מצרים הוא דכתיב שלא היה בהן איש מפקודי משה ואהרן הכהן ולא איוצאי מצרים עצמן קאי ומיהו יש ללמוד דנוטל שני חלקים מדתני בתוספתא וכן היה ר' שמעון אומר יהושע וכלב נטלו ג' חלקים בנחלה שהיו מיוצאי מצרים ומן העומדים בערבות מואב ושנטלו חלקם של מרגלים :

מרגלים. אף על פי שהיה לבניהן שבאו לארץ ליטול חלק אביהן שהיו מיוצאי מצרים אפילו הכי לא נטלו אלא יהושע וכלב נטלו חלקן דכתיב חיו מן האנשים ההם לקמן בשמעתין שחיו בחלקן שאמרה תורה נתחייב רשע יבא צדיק ויזכה בחלקו דמקרא שמעינן שלא היה למרגלים ומתלוננים ועדת קרח חלק בארץ מדקאמרין בנות צלפחד אבינו מת במדבר (במדבר כז) והוא לא היה בתוך העדה אלו מרגלים הנועדים על ה' אלו מתלוננים עדת קרח כמשמעו למה יגרע שם אבינו מאחר דלא היה לא ממרגלים ולא ממתלוננים ועדת קרח מכלל דכל הנך לא נטלו בניהן חלק בארץ בזכות אבותיהן :

מתלוננים ועדת קרח. לקמן מפרש מתלוננים שבעדת קרח דהיינו חמשים ומאתים איש ולא היה להם חלק בארץ שלא נטלו בניהן את חלקן אע"פ שהיו מתלוננים מיוצאי מצרים אלא כמאן דליתנהו דמו וזכו כל השבטים בחלקם כאילו נתחלקה ליוצאי מצרים בלא מתלוננים ונתרבה חלק כל אחד ואחד פורתא והאי תנא סבירא ליה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואיכא למימר דמסקנא דמילתא דר' שמעון בן אלעזר היא דאמר לאלו ואלו נתחלקה הארץ :

והבנים. של מרגלים ומתלוננים שבאו לארץ ולא היו יכולין ליטול בשביל אביהן יטלו בזכות אבי אביהן אם היו מיוצאי מצרים אבל חלק אביהן שהיה ראוי להן ליטול בשביל אביהן עצמו שהיה מיוצאי מצרים אותו חלק ניתן ליהושע וכלב מן המרגלים ושל מתלוננים ניתן לכל השבטים :

ובזכות אבי אמותיהן. אם לא היה לאמותיהן אחין ולקמן מוקי להך סיפא אפילו למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה וכגון דלא היו בני עשרים כשנכנסו לארץ דלא נטלו בשביל עצמן אלא נטלו ע"י חזרה שהחזירו בני אבי אביהן ובני אבי אמותיהן נחלה שלקחו בניהן לזקניהן כדכתיב לשמות מטות אבותם וחזרו והורישו לבניהן ולבני המתלוננים עמהן דבני בנים הרי הן כבנים :

ממאי. דהאי אבותם על יוצאי מצרים קאמר דילפינן מיניה ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דלמא לשבטים קאמר י"ב בני יעקב להם נתחלקה הארץ ולא ליוצאי מצרים קאמר :

ליוצאי מצרים קאמר להו. דודאי להם נאמר פסוק זה :

22. קיז, ב - קיח, ב

רָצוּס

נראה בעיני דה"ג בשלמא למ"ד ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה מאי לרב תרבה נחלתו וגו' קשיא. ולא גרסינן מאי בין לרב ולמעט דמההוא לא מצי לאקשווי מידי דהא איצטרך למדרש מיניה דא"י לשבטים איתפלג שלקחו כל השבטים זה כזה ע"פ הגורל שבת המועט כמרוכה דהכי משמע על פי הגורל תחלק נחלתו בין שהוא רב בין שהוא מעט אותו השבת מה שיוכחו הגורל יחלק לקמן בפירקין (דף קכב). ועוד דרשינן מיניה דבכספיים נתחלקה הארץ אבל מלרב תרבה נחלתו מקשה דמשמע למי שהיה רב ביציאת מצרים כדכתיב בתריה לשמות טעות אבותם ינחלו וא"ע"פ שעשוי נתמעט בכניסתו לארץ תרבה נחלתו ולאותו שהיה מעט ביציאת מצרים תמעט גם עתה נחלתו א"ע"פ שנתרבה והכי קתני לה בספרי בהדיא לרב תרבה נחלתו וגו' הרי שיצאו עמו י' בניס ממצרים ובכניסתו לא נמצאו אלא ה' קורא אני עליו לרב תרבה נחלתו הרי שיצאו עמו ה' בניס ממצרים ובכניסתו נמצאו עשרה קורא אני עליו ולמעט תמעט נחלתו דסלקא דעתך

(ס'מן לרב צלפחד, ויוסף, איכפל מנשה יחשב).

אמר ליה רב פפא לאב"י:

בשלמא למאן דאמר: "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ",

היינו דכתיב: "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו"³⁸¹ (במדבר כו, נד).

אלא למאן דאמר: "לבאי הארץ" - מאי "לרב תרבו נחלתו"!

ק"ח, א

קשיא.

ואמר ליה רב פפא לאב"י:

בשלמא למאן דאמר: "ליוצאי מצרים" - היינו דקא צווחו בנות צלפחד,

אלא למאן דאמר: "לבאי הארץ" - אמאי צווחו? הא ליתיה דלשקול!

אלא, לחזרה, וליתול בנכסי חפר.

בשלמא למאן דאמר: "ליוצאי מצרים" - היינו דקא צווחו בני יוסף,

דכתיב: "וידברו בני יוסף"³⁸² (יהושע יז, יד),

אלא למאן דאמר: "לבאי הארץ" - מאי קא צווחי כולהו שקול!

משום טפלים דהוו נפישיה להו.

אמר אב"י:

שמע מינה: לא הוה חד דלא שקיל,

דאי סלקא דעתך הוה חד דלא שקיל, איבעי ליה למצווח!

וכי תימא:

דצווח ואהני - כתביה קרא,

דצווח ולא אהני - לא כתביה קרא,

הא בני יוסף דצווחי ולא אהני וכתביהו קרא!

התם - עצה טובה קא משמע לן,

דאיבעי ליה לאיניש לאיזדהורי מעינא בישא.

והיינו דקאמר להו יהושע,

דכתיב: "ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה"³⁸³ (יה' יז, ט).

אמר להו: לכו והחבאו עצמכם בעיירים, שלא תשלוט בכם עין רע.

אמרו ליה:

אנו מזרעא דיוסף, דלא שלטא ביה עינא בישא.

דכתיב: "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין"³⁸⁴ (בראשית מט, כב).

ואמר רבי אבהו:

אל תקרי "עלי עין" אלא "עולי עין".

ק"ח, ב

רבי יוסי ברבי הנינא אמר:

מהכא: "וידעו לרב בקרב הארץ"³⁸⁵ (בראשית מח, טו).

מה דגים שבפים מים מכסוים עליהם ואין העין שולטת בהם,

אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם.

אמינא ניזול בטר השתא קא משמע לן:
קשיא. לידן קשיא דלא ידעינן לתרוצי קרא אלבא דההוא תנא דהא ליכא למימר לרב תרבה אותו שהוא רב עכשיו תרבה נחלתו ולמעט שהוא מעט עכשיו תמעט נחלתו דסברא הוא כדכתיב לעיל לאלה תחלק הארץ ולא צריך קרא וגם אין לשון תרבה ותמעט משמע אלא כשזה נוטל הרבה וזה מעט שחלק איש זה מרובה וחלק חברו מועט אבל כשכל החלקים שוים אין זה תרבה ותמעט אלא הכי הו"ל למימר חלק חלק ינחלו ובחזרה נמי ליכא לאוקומיה דמלשמות טעות אבותם שמעתי לה שפיר אליביה דהאי תנא ועוד תרבה ותמעט משמע נטילה ראשונה שנטל כל אחד חלקו קודם שיחזירו לאבותיהם כדכתיב בספיה דקרא איש לפי פקודיו יותן נחלתו:
היינו דקא צווחו בנות צלפחד. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו שזכה בארץ ישראל כי אין לו בן שאילו היה לו בן היה נוטל הבן חלקו של אבינו שהיה מיוצאי מצרים ועתה בשביל שאין לו בן למה לא נירש את חלקו:
לא הוה. לצלפחד נחלה בארץ ישראל דלשקול לא הוה ולא יוצאי וריכו בזכותו שהרי לבאי הארץ ניתנה ואפילו אם היה לו בן לא היה נוטל כלום בשביל אביו ואפילו בשביל עצמו אם הוא פחות ממי ומאי דקא צווחו בשביל שאין לו בן:

אלא לחזרה וליטול בנכסי חפר. דמאן דאית ליה לבאי הארץ אית ליה חזרה שמחזירין לאבותיהן כל מה שנטלו וחוזרין ויורשין מאבותיהן כמשפט והכי אמרי למה יגרע שם אבינו צלפחד מתוך משפחתו שהיה לו לזכות עם אחיו בנכסי חפר זקנו אילו היה לו בן כשיטלו בני חפר שהם אחי אבינו נחלה בא"י יחזירו אותה לחפר אביהן ויורש אותה לכל בניו ויטול אבינו שהוא בכור ב' חלקים או הוא או בנו שקם תחתיו כדכתיב ואם אין לו עיין עליו והשתא שאין בן למה לא נקום תחת אבינו לירש נחלתו הבאה לו מחפר אביו ע"י חזרה שהחזירה בניו או בני בניו שהיו מבאי הארץ שהרי בן הבן יורשת עם האחין ולקמן נמי אמרינן דרשניות היו והיו יודעות שבת הבן תירש עם האחין שלמדו מפרשת יבמין כדלקמן (דף ק"ט):

היינו דקא צווחי בני יוסף. שהיו עכשיו מרובין וגברו יותר משאר שבטים והו' לא נטלו אלא לחשבון של יוצאי מצרים והיתנה נחלת כל אחד מועט מחלק כל איש ואיש מישראל:

כולהו שקול. בשוה ומיהו לקמן אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג ובדין צווחו בני יוסף שלא נטלו אלא אחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלחן אלא משום דמבעיא ליה לקמן לא בעי לתרוצי הכי:
משום טפלים. יתומים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ וגם לא היה להם אב הנכנס לארץ שינחילם חלקו כשימות וגם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים שירשו ממנו על ידי חזרה:

שמע מינה. מצווחת בני יוסף ובנות צלפחד דלא הוה חד בכל השבטים דלא שקיל או הוא או אביו ואף על גב דהוה מצי מתרמי דאלבא דמאן דאמר ליוצאי מצרים כל אותן שיצאו פחות מבן עשרים בלא אב לא נטלו חלק בארץ שהרי לא חן ולא אביהן היו מיוצאי מצרים דטפלין שיצאו לא נתחלקה להם ואפילו הכי לא איתרמי שלא יצא יתום ממצרים פחות מבן עשרים ואם יצא עם כן מת אחד מקרוביו במדבר שהיו מיוצאי מצרים להורישו חלקו דומיא דבנות צלפחד שלא היו ראויין לנטול חלק בארץ כדתינא בספרי איש לפי פקודיו להוציא את הנשים דדמו לטפלים ואפילו הכי ירשו חלק אביהן ולמאן דאמר לבאי הארץ נמי כל הנכנסין לארץ פחות מבן עשרים לא נטלו חלק בארץ אלא על ידי חזרה וכגון שהיו מורישו מיוצאי מצרים ואם לאו לא יטול ואפילו הכי לא הוה חד דלא שקיל דלא איתרמי מילתא דכל אותן ששכחו לארץ בני עשרים נטלו חלקם והטפלים ילדומין הפחותים מבן עשרים נטלו כולן על ידי חזרה כבנות צלפחד דאיתן שהיו להם אב ואם ולא היו יכולין לנטול בחזרה לא מאבי אביהן ולא מאבי אמותיהן שהרי אביו ואמו קודמין הרי אביהן נוטל חלק בארץ משום באי הארץ וכמאן דשקיל איהו דמי ואין לו לצעוק:

איבעי ליה למצווח. כבנות צלפחד ובני יוסף וגם הנביא היה לו לכתוב כדכתיב בבנות צלפחד ובני יוסף:

צווח ואהני. כגון בנות צלפחד:
דצווח ולא אהני. שלא יוכל לגזול שאר שבטים וליתן להם ומה שהשיבם עלה לך היערה וגו' לדרשה איצטרך כדלקמן ולא כפסטיה שנתן להם יערות להרחיב נחלתו שאם מנחלת שבת אחר חן אין הרשות בידו ואם של מטה בני יוסף היו הרשות בידם לכרות היער ולגרשם ועדיין לא נתנה להם יהושע כלום:

ומשני התם עצה טובה קא משמע לן. בשביל שלמדן או ממה שהשיב להם יהושע דמבעי ליה לאיניש להטמין עצמו לאזדהורי מעינא בישא להכי כתביה קרא לצווחת בני יוסף:

ויאמר להם יהושע. להוסיף נחלה אי אפשר אך עצה טובה אני נותן לכם שאם עם רב אתה עלה לך היערה וגו' ובראת כרות היער ותבנה לך שם בית מושב כדכתיב וברא אותהן בחרבותם (יחזקאל כג):
אמרו לו [אנן] מזרעא דיוסף כו. והיינו דכתיב ויאמרו בני יוסף לא ימצא לנו החר כלומר אין אנו חוששין לאותו חר היינו יער כדכתיב התם חר יהיה לך כי יער הוא:

עולי עין. חן עולין על העין ושולטין עליו ואין העין עולה עליהן:
והכתיב קרא אחרינא. ותרי קראי למה לי: נראה בעיני דהכי גרס לא קשיא מר מקיש מתלוננים למרגלים ומר לא מקיש מתלוננים למרגלים דתינא כו' ולקמן מפרש לה:

381 לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקודיו יותן נחלתו

382 וידברו בני יוסף את יהושע לאמור מדוע נתתה לי נחלה גודל אחד וחבל אחד ואני עם רב עד אשר עד מה ברבני ה'

383 ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם בארץ הפרוז והרפאים מי אין לך הר אפרים

384 בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור

385 המלאך הגאל אתי מכל דע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק וידעו לרב בקרב הארץ

23. קיח, ב

רש"ס

זה צלפחד. מילתא דפשיטא היא דהא כתיב לעיל בנות צלפחד אלא אגב גררא דהנך קאמר לה ונראה בעיני שחסר מן הספרים דהכי קתני רישא דהך ברייתא בסיפרי אבינו מת במדבר ר' עקיבא אומר נאמר כאן במדבר ונאמר להלן מדבר מה מדבר האמור כאן צלפחד אף מדבר האמור להלן צלפחד דמינה שמעינן דהיינו מקושש והוא לא היה בתוך העדה כו' כי הכא:

זו עדת מרגלים. דכתיב בהו עד מתי לעדה הרעה הזאת אשה המה מלינים עלי (במדבר יד) את השאר:

אלו מתלוננים. כדמפי' מתלוננים שבעדת קרח דכתיב בהו לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה' והאי דקאמר עדת קרח כמשמעו מסקנא דמילתיה היא:

מר מקיש. הואיל ונכתבו בפסוק אחד וכי היכי דירשו המרגלים ירשו נמי המתלוננים: ומר לא מקיש. לא חשיב ליה היקש כיון דלא כתיב ביה ויין בתוך העדה והנועדים:

לכולה ארעא דישראל. לא דוקא כולה אלא רובה כדכתיב וילונו העם על משה לאמר מה נשתה דבשלמא למייד דלא מקיש הרי כל שבט ושבט נחלו חלק קרוביהם מתלוננים שבשבטים אלא למאן דמקיש נגרעה כל נחלת שבט ושבט טובא ואנן קיימא לן ומקראי איכא למילף דאפילו חלק אחד מאלף לא נטלו:

"מַרְגְּלִים יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב - נָטְלוּ חֶלְקָם".

מנהגי מילי?

אמר עולא:

דאמר קרא: "ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם"³⁸⁶ (במדבר יד, לח).

מאי "חיו"?

אילימא חיו כמש' -

והא כתיב קרא אחריןא:

"ולא נותר מהם איש מי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון"³⁸⁷ (במדבר כו, סה).

אלא מאי "חיו"? - שחיו בחלקם.

"מתלוננין ועדת קרח - לא היה להו חלק בארץ".

והתניא:

"מַרְגְּלִים, מֵתְלוֹנְנִים וְעֵדֵת קֶרַח יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב - נָטְלוּ חֶלְקָם!"

לא קשיא:

מר - מקיש מתלוננים למרגלים,

מר - לא מקיש מתלוננים למרגלים.

דתניא:

"אבינו מת במדבר"³⁸⁸ (במדבר כו, ג) - זה צלפחד, "והוא לא היה בתוך העדה" - זה עדת מרגלים, "הנועדים על ה'" - אלו מתלוננים, "בעדת קרח" - כמשמעו".

מר - מקיש מתלוננים למרגלים,

וקר - לא מקיש מתלוננים למרגלים.

ואמר ליה רב פפא לאביי:

ולמאן דמקיש מתלוננים למרגלים,

איכפול יהושע וכלב וירתו לכולה ארץ ישראל?!

אמר ליה:

מתלוננים שבעדת קרח קאמרינן.

³⁸⁶ ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ
³⁸⁷ מי אמר ה' להם מוות ימותו במדבר ולא נותר מהם איש מי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון
³⁸⁸ אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח מי בקטאו מת זבנים לא היו לו

24. קיח, ב - קיט, א

רַשְׁיָא

היינו דכתיב. ביהושע אחר שנטלו בנות צלפחד ויפלו חבלי מנשה עשרה דהיינו שיתא דשיתא בתי אבות הכתובים למעלה וד' דידהו הרי עשרה דכתיב לעיל ויהי לבני מנשה הנותרים למשפחות לבני אביעזר ולבני חלק ולבני אשריאל ולבני שכס ולבני חפר ולבני שמידע אלה בני מנשה בן יוסף הזכרים למשפחותם ולצלפחד בן חפר וגוי' ויתן להן יהושע נחלה על פי ה' בתוך אחי אביהן ויפלו חבלי מנשה עשרה בין נטילת ששה בתי אבות וארבעה דבנות צלפחד חלק צלפחד שהיה מיוצאי מצרים ושני חלקים מנכסי חפר וחד אחא דאבא שהיה מיוצאי מצרים ונטלו חלק הראוי לצלפחד בנחלת אחיו כדלקמן ולקמן פריך קרא מאי קחשיב כו' :

ותרי דידהו. שני חלקים בנכסי חפר בתורת חזרה שנטלו בני חפר איש איש חלקו בארץ אותן שהיו באי הארץ או הם או בני חפר כדכתיב לאלה תחלק הארץ וגוי' והחזירו כולן נחלתן למוריש שלהן דהיינו חפר שהיה מיוצאי מצרים דאינן אלא שלוחיו כדכתיב לשמות מטות אבותם ינחלו ונמצא כאילו זכה והוחזק חפר בכל חלקים הללו וכשמת חפר ירשו ממנו כל בניו בנות צלפחד ירשו שני חלקים לפי שהוא בכור וכל אחיו איש איש חלק אחד הרי לבנות צלפחד שני חלקים של אביו בנכסי חפר וגם כשמתו שנים מאחי צלפחד כדלקמן ירשו אחי צלפחד אותן שבחיים וגם בנות צלפחד במקום אביהן ירשו אותן אחין המתים וזכו בחלק שהיה להם ליטול בנכסי חפר כשהחזירו לו בניו שבאו לארץ והוא חזר והוריש להם כדפרישית אבל חלק צלפחד עצמו לא נטלו שהרי לא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ וחזרה לא שייך ביה שהרי לא היו לו בנים הנכסין לארץ שיחזירו לו נחלה :

תשעה הו. שיתא דשיתא בתי אבות ותלתא דידהו השנויין במשנתינו :

ה' ע תרי אחי דאבא כו'. והנהו תרי אחי מתו אחרי מות חפר אביהן וזכו קודם מיתתן בנכסי חפר שהחזירו לו בניו שבאו לארץ כדפרישית לעיל כגון שהיו לחפר ח' בנים השנים מתו במדבר וגם צלפחד עמהם והחמשה באו לארץ ונטלו ה' חלקים החזירו לחפר אביהם מת חפר ירשוהו שמונה בניו צלפחד נטל שני חלקים כי הוא הבכור וז' אחין נטלו ז' חלקים מת צלפחד נטלו בנותיו שני חלקים שלו שירש מנכסי חפר מתו שני אחיו בלא בנים באו חמשה האחין ובנות צלפחד במקום צלפחד אביהם וירשום נמצאו בנות צלפחד נטלות ארבעה חלקים ב' חלקים גדולים בנכסי חפר וב' חלקים קטנים בנכסי שני אחי אביהן ומיהו המקשה לא הוה סבירא ליה תרי אחי אלא חד אחא דאבא כדאשכחן בברייתא :

נתן נתן. קראי יתירי דריש דמצי למכתב ינחלו בנות צלפחד ותו לא :

זו נחלת אביהן. שהיה מיוצאי מצרים וקסבר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ :

בתוך אחי אביהן זו נחלת חפר. אבי אביהן שנטל בה צלפחד חלק כאחד מאחיו :

והעברת זו חלק בכורה. כדכתיב והעברת כל פטר רחם (שמות יג) שנטל צלפחד בנכסי חפר חלק אחד יותר על אחיו בשביל שהיה בכור ומיהו סבירא ליה נמי להאי תנא כר' אליעזר דחד אחא דאבא הוה להו ונפקא ליה מייטור דאחוות נחלה כדאמרינן לקמן דאי לית ליה לא משכחת לה חבלי מנשה עשרה אבל מנתון נתן אינו רוצה לדרוש מכפל המקרא כרבי אליעזר דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם וכה"ג הויה פלוגתא דתנאי בקידושין (דף יז.) גבי העניק תעניק לו ובכמה מקומות בגמ' :

מאחות נחלה. דמצי למיכתב נתן נתן להם נחלה בתוך אחי אביהן :

קרא. דכתיב חבלי מנשה עשרה מאי קחשיב :

טובא הו. כל אחין שבמטה מנשה שנטלו חלק אביהן היה לו לחשוב כדקחשיב חלקי בנות צלפחד :

שיתא הו. דהא בנות צלפחד על שם משפחת החפרי נקראין ככל בני חפר וכיון דקחשיב בית אב של חפר למה לי למיתני חלקי בנות צלפחד :

לעולם בתי אבות קא חשיב. ולא טפלים חוץ מבנות צלפחד דקחשיב ד' חלקים שלהן ואשמועינן דדרשינן האי קרא דנתן נתן דמיניה נפקא לן ד' חלקים על ידי שאנו דורשינן והעברת זו חלק בכורה אלמא אשמועינן דא"י מוחזקת היא להן מיציאת מצרים ואף על פי שעדיין לא נכנסו בה :

ואמר ליה רב פפא לאב"י :

בשלמא למאן דאמר: "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ",

היינו דכתיב: "ויפלו חבלי מנשה עשרה"³⁸⁹ (יהושע יז, ה-ו).

שיתא - דשיתא בתי אבות,

וארבעה - דידהו,

הא - עשרה.

אלא למאן דאמר: "לבאי הארץ",

תמניא הוא דהו,

שיתא - דשיתא בתי אבות,

ותרי - דידהו,

הא תמניא!

ולטיעמיה,

ולמאן דאמר: "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ",

תשעה הו!

אלא מאי אית לך למימר?

חד אחא דאבא הוה להו!

הכי נמי תרי אחי דאבא הוה להו.

דתנאי:

"נתן נתן להם"³⁹⁰ (במדבר כו, ז) - זו נחלת אביהן.

"בתוך אחי אביהן" - זו נחלת אבי אביהן.

"והעברת את נחלת אביהן להן" - זו חלק בכורה.

דבי אליעזר בן יעקב אומר:

אף חלק אחי אביהם נטלו.

שנאמר: "נתן נתן".

ולמאן דאמר: "תרי אחי דאבא הוה להו"?

ההוא מ"אחות נחלה" (במדבר כו, ז) נפקא.

ואמר ליה רב פפא לאב"י :

קרא מאי קא חשיב?

אי טפלים קא חשיב - טובא הו!

אי בתי אבות קחשיב - שיתא הו!

קיטא לעולם בתי אבות קא חשיב.

והא קא משמע לן:

דבנות צלפחד נטלו חלק בכורה.

אלמא ארץ ישראל מוחזקת היא.

³⁸⁹ ח ויפלו חבלי מנשה עשרה לבד מארץ הגלעד והמשן אשר מעבר לירדן. ו מי בנות מנשה חבלי נחלה בתוך בניו וארץ הגלעד היתה לבני מנשה הנותרים

³⁹⁰ מן בנות צלפחד דברת נתן נתן להם אחות נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן

25. קיט, א

רָצַב"ס

הא. דקתני בזכות אבי אביהן אבל לא בזכות עצמן:

כמאן דאמר ליוצאי מצרים. נתחלקה הארץ ולא לבאי הארץ: **הא.** דקתני בזכות עצמן כמ"ד לבאי הארץ וכגון דהוּו בני כ' כשנכנסו לארץ:

הא והא לבאי הארץ. דאע"ג דרישא דההיא ברייתא דלעיל ליכא לאוקומה אלא למאן דאמר ליוצאי מצרים דקתני מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם איכא למימר מסקנא דר' שמעון בן אלעזר היא דאית ליה ליוצאי מצרים ולבאי הארץ:

הא. דקתני בזכות עצמן דהוּו בני עשרים כשבאו לארץ:

הא. דקתני בזכות אבי אביהן:

דלא הוּו בני עשרים. כשבאו לארץ ובבני בני המתלוננים קמייירי שמתו להן אביהן שהיו בני המתלוננים ממש במדבר והם נשארו טפלים ולא נטלו לעצמן שעדיין לא הגיעו לכ' ובזכות אביהן ממש בני המתלוננים אין להם ליטול שהן ממצרים לא יצאו ולארץ לא באו אלא בזכות אבי אבי אביהן דהיינו אבות המרגלים שיצאו ממצרים וכיון דהך ברייתא כרבי שמעון בן אלעזר מוקמינא לה דאית ליה תרתי נמצאו אלו בני בניהן יורשין אותן כבנות צלפחד שירשו בנכסי חפר זקנם ואע"ג דחשיבי כטפלים דעלמא דלענין ירושת אביהן שהיו מיוצאי מצרים לא בעינן בני כ' בכניסתן לארץ וחזרה ליכא למימר דהא רבי שמעון בן אלעזר לית ליה חזרה דמהיכא תיתי הא משמע ליה קראי תרוייהו לגופייהו ואפילו אם תמצוי לומר דהא סיפא לאו ר' שמעון היא איכא לאוקומה דנטלו בזכות אבי אביהן ע"י חזרה כגון שהיו להם למתלוננים אחים שלא היו בני כ' בשעת הגזירה ולא מתו במדבר דהא לא נגזרה גזירה על פחות מבן כ' וכשנטלו חלקם בארץ החזירו אצל (אב) אביהן מה עשו האבות חזרו והורישו נכסיהן לכל יוצאי יריכין בין לאחי המתלוננים בין לבני בני המתלוננים דכולן יוצאי חלציהן היו וחולקים אחי המתלוננים עם בני נכדיהן בשוה דאע"ג דטפלים לא שקלי באנפי נפשייהו ירושת אבות מיהא קשקלי כדאמר בבנות צלפחד דהוּו להו כטפלים שאין להן חלק לעצמן וחלקו עם אחי אביהן בנכסי חפר והבנים דקתני היינו בני הבנים דבן בנו של אדם קרוי בנו כדאמרינן לקמן במי שמת (דף קמג:) ואבי אבי אביהן קרי ליה אבי אביהן דבבני המתלוננים עצמן ליכא למימר דלא הוּו בני עשרים דקיימא לן בשנה שניה שלח משה מרגלים ותניא בסדר עולם אחר ביאת מרגלים היתה בליעתו של קרח ובו ביום נשרפו המתלוננים נמצאו שבניהן כשבאו לארץ הוּו בני ל"ח שנה שכן עמדו ישראל במדבר אחרי כן:

אמר מר:

"וְהַבְּנִים נָטְלוּ בְּזִכּוֹת אָבִי אֲבִיהֶם, וּבְזִכּוֹת אָבִי אֲמוֹתֵיהֶן."

וְהִתְנַיָּא:

"בְּזִכּוֹת עַצְמָן!"

לֹא קָשִׁיא:

הא - כמאן דאמר: **"לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם,"**

הא - כמאן דאמר: **"לְבָאֵי הָאָרֶץ."**

וְאִיבְעִית אִימָא:

הא והא **"לְבָאֵי הָאָרֶץ,"**

וְלֹא קָשִׁיא:

הא - דְהוּוּ בְּנֵי עֶשְׂרִים,

הא - דְלֹא הוּוּ בְּנֵי עֶשְׂרִים.

26. קיט, א-ב

רַטְטִים

(ת'. ולפי האי לישנא בתרא לית להאי תנא דברייתא דלעיל דיהושע וכלב נטלו כלל חלק בשביל מרגלים והאי קרא דחיו מן האנשים לא דריש ליה אלא כפשטיה. ת'):

ראויה היה. לחפר ולצלפחד משמתו במדבר אבל לא הוחזקו בה מעולם שהרי לא באו לארץ:

ואין הבכור נוטל בראוי. לקמן בפרקין (דף קכד):

ביתדות אהלים. כלומר במטלטלין שהיה להם במדבר כגון יתדות שתוקעין בהן אהליהם ושאר מטלטלין שהן מוחזקין בהן ולהכי נקט יתדות אהלים דודאי לכולן היו אהלים ואין אדם במדבר בלא אהל אבל בנחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה וכל שלשה חלקים דמתניתין בין במקרקעי בין במטלטלי מיירי לבד מחלק בכורה דמיירי במטלטלי:

חבלי מנשה. היינו קרקע שחולקין בחבל וחלק בכורה מאלו ארבע חבלים היה:

מוחזקת היא. ליוצאי מצרים כדכתיב ונתתי אותה לכם מורשה כלומר אני נתתיה לכם ירושה:

יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן. כמו בן שהרי דינן נצטוו במרה כדאמרין בסנהדרין (דף נו.) וכדכתיב שם שם לו חק ומשפט ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף המי שנה ועוד דאיכא למילף מפרשת יבמין שהבת כבן כדכתיב ומת אחד מהם ובן אין לו עיין עליו דהא בנות צלפחד משם למדו כדלקמן אם כבן אנו נירש ואם לאו תתיבם אמנו:

וראויה היתה וכו'. ולא תאמר אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתחייב מקושש היו שתי פרשיות הללו חסרין מן התורה והכי נמי איכא למימר שהרבה מצות חסרים מן התורה לפי שלא אירעו המעשים:

שמקושש במיתה. ואף על גב דכתיב כי לא פורש מה יעשה לו היינו שלא היה יודע אם בסקילה חמורה אם בחנק הקל כדמפרש ואזיל:

שמגלגלים זכות. שהבנים והקרובים יירשו את קרוביהם:

על ידי זכאי. בנות צלפחד:

וחובה. היינו סקילה שחמורה דנוח הוא לאדם לדון בחנק:

על ידי חייב. מקושש:

היא גופה. קמבעיא ליה מה דפשיטא לן השתא דארץ ישראל מוחזקת היא קמספקא ליה ואנן דפשיטא לן היינו ממאי דפשט ליה הקב"ה והעברת זה חלק בכורה:

דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה. והאי מורשה לשון ירושה משמע כמו למורש קפוד (ישעיה יד) מועד מופת מוצא מורד וגם לשון מוריש לאחרים מדלא כתיב ירושה וקא מיבעיא ליה האי מורשה דקאמר רחמנא פשיטא ליי דמורישין ואינן יורשין הוא מדכתיב מורשה ולא כתיב ירושה ועוד שהרי כבר מתו כולן במדבר אלא הכי קמבעיא ליה מי איכא למימד נמי דהכי קאמר ירושה היא לכם מאבותיכם ונטל בה הבכור חלק בכורה דכיון דכתיב לכם מורשה ירושה היא לכם נמי בעי למימר:

או דלמא מורישין ואינן יורשין. לחוד קאמר אבל אינה ירושה להם ולא יטול בה הבכור חלק בכורה:

ופשטו ליה. משמאי דתרוייהו משמע מדאמר ליה רחמנא והעברת זה חלק בכורה ש"מ דירושה היא לכם מאבותיכם נמי קאמר רחמנא אבל מורישין ואינן יורשין ממילא הוה ידע כדפרישית והאי דפשט ליה תרוייהו לא קאי אמורישין ואינם יורשין אלא אירושה היא לכם מאבותיכם קאי וממילא ידע דתרוייהו קאמר רחמנא דכתיב מורשה ולא כתיב ירושה ועוד שכבר מתו מתי מדבר כן נראה בעיני ועיקר:

כיוצא בדבר אתה אומר. דכי היכי דהאי מורשה אתא להתנבאות עליהן דמורישין ואינן יורשין ואע"ג שלא חטאו עדיין חטא דמרגלים ולא נגזרה גזירה כך אנו מוצאים פסוק אחר שתנבאו שלא יכנסו לארץ ואע"פ שעדיין לא נגזר עליהן שלא ליכנס:

"וְשִׁיחָהּ בְּכֹר נֹטֵל שְׁנֵי חֻלְקִים".

ואמאי ראוי הוא,

ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק!

אמר רב יהודה אמר שמואל:

ביתדות אהלים.

מתיב רבה:

רבי יהודה אומר:

בנות צלפחד נטלו ארבעה חלקים,

שנאמר "ויפלו חבלי מנשה עשרה"³⁹¹ (יהושע יז, ה)!

אלא אמר רבה:

ארץ ישראל מוחזקת היא.

מיתיבי:

"אמר רבי חידקא:

שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא,

וכן היה רבי שמעון השקמוני אומר:

יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן,

אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו.

וראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה,

אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידו.

ויודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה,

שנאמר: "מחלליה מות יומת"³⁹² (שמות לא, יד),

אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות.

וראויה היתה פרשת מקושש שתכתב על ידי משה,

אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו.

ללמדך, ^שמגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב".

ואי סלקא דעתך ארץ ישראל מוחזקת - מאי קא מסתפקא ליה!

קיט,ב

היא גופה קא מסתפקא ליה.

דכתיב: "ונתתי אתה לכם מורשה אני ה"³⁹³ (שמות ו, ח).

ירושה היא לכם מאבותיכם,

או דלמא שמורישין ואינן יורשין.

ופשטו ליה: תרוייהו,

ירושה לכם מאבותיכם,

ומורישין ואינן יורשין.

והיינו דכתיב: "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך"³⁹⁴ (שמות טו, יז).

'תביאנו' לא נאמר, אלא "תביאמו" - מלמד שמתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין.

³⁹¹ ויפלו חבלי מנשה עשרה לבד מארץ הגלעד והבשן אשר מעבר לירדן

³⁹² ושמרתם את השבת מי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת מי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה

³⁹³ והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'

³⁹⁴ תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני מוננו ידך

27. קיט, ב

"ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה"

אפשר עמדו לפני משה כו', ולא אמרו להן דבר, ועמדו לפני הנשיאים וכל העדה!
אלא סרס המקרא ודרשהו,
דברי רבי יאשיה.

אבא חנן אמר משום רבי אליעזר:

בבית המדרש היו יושביו, והלכו ועמדו להו לפני כולן."

במאי קמיפליגי?

מר סבר: חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב,
ומר סבר: אין חולקין.

והלכתא:

חולקין.

והלכתא:

אין חולקין.

קשיא הלכתא אהלכתא!

הלכתא אהלכתא לא קשיא:

הא - דפליג ליה רביה יקרא,

הא - דלא פליג ליה רביה יקרא.

רס"ס

אפשר עמדו לפני משה ולא
אמר להן כלום. והלכו אחרי כן
לפני אלעזר משה לא שנאה
אלעזר מנין לו ואפשר שאלעזר
לא אמר כלום והלכו אחרי כן
לפני הנשיאים ואח"כ לפני
העדה:

ה"ג והלכו לפני הנשיאים וכל
העדה אלא סרס את המקרא
כו'. ולא גרסינן ולא אמרו
כלום:

ודרשהו. כלומר דרשהו כאילו
כתוב למפרע ותעמדנה לפני
משה ומקמי משה עמדו לפני
אלעזר ומקמי אלעזר עמדו לפני
הנשיאים ומקמי הנשיאים
עמדו לפני העדה והאי דלא כתב
ותעמדנה לפני העדה ולפני
הנשיאים ולפני אלעזר ולפני
משה היינו לפי שאינו רוצה
להקדים בפסוק תלמיד לרב
אלא ראשון ראשון חשוב:

בבית המדרש היו יושבין. משה
ואלעזר ונשיאי העדה ועמדו
לפני כולן ששאלו לכולן ביחד
וחלקו כבוד לתלמידים במקום
רבותיהם:

אבא חנן סבר חולקין. דכל זה
חשיבותו של רב הוא וניחא
ליה:

רבי יאשיה סבר אין חולקין.
הלכך מסרס המקרא:

הא דפליג ליה רביה. לתלמיד
יקרא ודאי ניחא ליה שיחלקו לו
גם אחרים כבוד ומשה רבינו
הוה פליג יקרא לכל ישראל וכן
זה לזה:

28. קיט, ב - קכ, א

רָשָׁ"ס

תנא:

"בְּנוֹת צִלְפַּחַד:
חֲכֻמַּיִתוֹת הֵיוּ.
דְּרָשְׁנוֹת הֵיוּ.
צְדָקְנוֹת הֵיוּ."

"חֲכֻמַּיִתוֹת הֵיוּ" - שְׁלֹפֵי שְׁעָה דְּבִירוֹ.

דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַב רַב יִצְחָק:

מְלֻמֵּד שֶׁהָיָה מִשָּׁה רַבֵּינוּ יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ בְּפִרְשֵׁת יִבְמִין,
שֶׁנֶּאֱמַר: "מִי יֵשְׁבוּ אֲחֵים יַחְדָּו"³⁹⁵ (דברים כה, ה).

אָמְרוּ לוֹ:

אִם כָּבוֹ אָנוּ חֲשׁוּבֵינָ תְּנֵה לָנוּ נַחֲלָה כָּבוֹ,

אִם לֹא תִתֵּיבֵם אָמְנוּ!

מִיָּד "וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי ה'" (במדבר כז, ה).

"דְּרָשְׁנוֹת הֵיוּ" - שֶׁהָיוּ אוֹמְרוֹת: אֵילוֹ הָיָה לוֹ בֵּן לֹא דְבִירוֹ.

וְהִתְנִיָּא:

"בֵּת!"

אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ:

סְמִי מִקָּאן "בֵּת".

אָבִי אָמַר:

אֲפִילוֹ הָיָה בֵּת לְבֵן לֹא דְבִירוֹ.

"צְדָקְנוֹת הֵיוּ" - שְׁלֹא נִישְׂאוּ, אֲלֵא לְהַגּוֹן לָהֶן.

"תְּנֵי רַבִּי אֲלֵיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב:

אֲפִילוֹ קִטְנָה שְׁבָהָן לֹא נִשְׂאָת פְּחוּתָה מְאַרְבָּעִים שָׁנָה."

אֵינִי?

וְהָא אָמַר רַב הֶסְדָּא:

נִיסָת: פְּחוּתָה מִבֵּת עֶשְׂרִים - יוֹלְדָת עַד שְׁשִׁים

בֵּת עֶשְׂרִים - יוֹלְדָת עַד אַרְבָּעִים,

בֵּת אַרְבָּעִים - שׁוֹב אֵינָה יוֹלְדָת!

אֲלֵא,

מִתּוֹךְ שְׁצַדְקָנוֹת הֵן נַעֲשֶׂה לָהֶן נֶס כְּיוֹכְבֵּד,

דְּכָתִיב: "וַיִּלְךְ אִישׁ מִבֵּית לֹוִי וַיִּקַּח אֶת בֵּת לֹוִי" (שמות ב, א).

אֲפִשֶׁר בֵּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְקָרָא לָהּ בֵּת?!

קכ, א

דְּאָמַר רַבִּי חֲמָא בְרַב חֲנִינְיָא:

זוּ יוֹכְבֵּד שֶׁהוֹרְתָהּ בְּדֶרֶךְ וְנוֹלְדָהּ בֵּין הַחוּמוֹת,

דְּכָתִיב: "אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלוִי בְּמִצְרַיִם"³⁹⁶ (במדבר כז, נט).

לִידְתָּהּ בְּמִצְרַיִם, הוֹרְתָהּ שְׁלֹא בְּמִצְרַיִם.

וְאֵמַאי קָרוּ לָהּ "בֵּת"?

חֲכֻמַּיִתוֹת הֵיוּ. בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ:

שְׁלֹפֵי שְׁעָה דְּבִירוֹ. שְׁכַשְׁמַצְאוּ פִתְחַ לְדִבְרֵיהֶם בְּאוֹ

בְּעִלְיָהּ וּבִטְעָנָה מְעַלְיָתָא לְבֵית דִּין כְּדַמְפְּרֵשׁ וְאוֹזִיל:

בְּפִרְשֵׁת יִבְמִין. וּבֵן אֵין לוֹ עֵינֵי עֵלְיוֹ:

אִם כָּבוֹ אָנוּ. לְפִטוֹר אָמְנוּ מִיבּוּם שֶׁהָרִי הֵיבֵם קִם עַל

שֵׁם אַחִיו לְנַחֲלָה כְּדִרְשִׁינָן בִּיבְמוֹת (דף כד.) וְהַבֵּן

מוֹנְעוּ מִלִּיבֵם אֶת אָמוֹ וּמְלִירֵשׁ אֶת אָבִיו וּפוֹטֵר הוּא

אֶת אָמוֹ וְיִוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו וְאֶף הַבֵּת כֵּן וְסִבְרָא בְּעֵלְמָא

הוּא:

אֵילוֹ הָיָה לוֹ בֵּן. כְּדַכְתִּיב כִּי אֵין לוֹ בֵּן וְכִבְרָה הָיָה יְדוּעַ

שֶׁהַבֵּן יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו שֶׁהָרִי הָיוּ יוֹדְעוֹת פִּרְשֵׁת נַחֲלוֹת

כְּדַאֲמַרְן לְעִיל דְּלֹא הוּוּהוּ מְסַפְקָא לְהוּ אֵלֵא אֵי נוֹטְלוֹת

חֶלֶק בְּכוֹרָה אִם לֹא וְנִמְצָא שֶׁהָיוּ יוֹדְעוֹת לְדִרוֹשׁ דֵּהֵא

דְּכָתִיב וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם וְגוֹי הָאֵי יֵשׁ לוֹ בֵּן הוּא

קוֹדֵם לְבֵת וְלֹא כְּדַאֲמַר רַב פְּפֵא לְאִבֵּי לְעִיל בְּפִרְקִין

(דף קי.) אֵימָא בֵּן וּבֵת לֹא הָאֵי לִירֵשׁ בּוֹ וְלֹא הָאֵי לִירֵשׁ

בּוֹ:

(הגה"ה. וְאִם לֹא שְׁאִין הַנִּקְבוֹת חֲשׁוּבוֹת זֶרַע תִּתִּיבֵם

אָמְנוּ לְאַחַד מֵאַחֵי אָבִינוּ וְהוּא יִירֵשׁ נַחֲלַת אָבִינוּ וּבֵן

הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לְאָמְנוּ יִירֵשׁ אַחֲרָיו נִכְסֵי אָבִינוּ. ע"כ

תוֹס'!)

וְהִתְנִיָּא. אֵילוֹ הִיתָה בֵּת לֹא דְבִירוֹ וְהַמְקַשָּׁה עֲצָמוֹ אֵינוֹ

יְדוּעַ לְפִרְשָׁה:

שְׁאֲפִילוֹ הָיָה בֵּת לְבֵן לֹא דְבִירוֹ. שֶׁהָיוּ יוֹדְעוֹת לְדִרוֹשׁ

שֶׁהַבֵּת אֵינָה יוֹרֵשֶׁת עִם בֵּת הַבֵּן כְּדַאֲמַרְן לְעִיל:

שְׁלֹא נִישְׂאוּ אֵלֵא לְהַגּוֹן לָהּ. כְּדַאֲמַרְן לְקַמֵּן בְּנוֹת

צִלְפַּחַד הוֹתֵרוּ לְהַנְשֵׂא לְכָל מִי שִׁרְצוּ כְּדַכְתִּיב לְטוֹב

בְּעֵינֵיהֶן וְגוֹי אֵלֵא מָה אֵנִי מְקִיִּים לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶן

תְּהִינָה לְנִשִּׁים עֲצָה טוֹבָה שִׁיֵּאֵן הַכְּתוּב שְׁלֹא יִנְשְׂאוּ

אֵלֵא לְהַגּוֹן לְהָן אֲלֵמָא מִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶן הַגּוֹנִין הָיוּ

וְאִשְׁכַּחַן שְׁנִישְׂאוּ לְהֵם כְּדַכְתִּיב וְתִהְיִינָה מַחֲלָה וְנוּעָה

חֹגְלָהּ וּמִלְכָּה וְתִרְצָה לְבִנֵי דוֹדֵיהֶן לְנִשִּׁים דְּאֶף עַל גַּב

דְּהוֹתֵרוּ לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶן לֹא רְצוּ לְהַדְבֵּק אֵלֵא בְּהַגּוֹנִים:

לֹא נִישְׂאָת פְּחוּתָה מְאַרְבָּעִים. שֶׁהָיוּ מְצַפּוֹת לְהַגּוֹן לָהֶן:

שׁוֹב אֵינָה יוֹלְדָת. וְאִם נִתְעַכְבוּ עַד אַרְבַּעִים שָׁנָה לֹא

הָיָה אָדָם נוֹשֵׂא אוֹתָן וְהָן נִמִּי לֹא הָיָה לָהֶן לְהִתְעַכֵּב עַד

אַרְבַּעִים שָׁנָה מֵאַחַר שְׁלֹא יִלְדוּ עוֹד:

וּמִשְׁנֵי מִתּוֹךְ שְׁצַדְקָנוֹת הָיוּ. בְּטוּחוֹת בְּצַדְקָתָן שִׁיעֶשֶׂה

לְהֵם נֶס כְּיוֹכְבֵּד וְלִכְּךָ נִתְעַכְבוּ עַד אַרְבַּעִים שָׁנָה בְּשִׁבִיל

לְהַנְשֵׂא לְהַגּוֹן כְּיוֹכְבֵּד שִׁלְדָה אַחַר אַרְבַּעִים וּמִיָּהוּ

נִישְׂוֵאֵיהָ אֵיכָא לְמִימְרָ דְּהָיוּ קוֹדֵם אַרְבַּעִים:

אֲפִשֶׁר בֵּת מֵאָה וְל' שָׁנָה. כְּדַלְקַמֵּן וְקָרִי לָהּ בֵּת אִשָּׁה

הוּוּהוּ לֵיהָ לְמִיכְתָּב וּמִנְלָךְ דְּבֵת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים הִיתָה:

דְּאָמַר ר' חֲמָא בְרַב חֲנִינְיָא. לְקַמֵּן בְּפִירְקִין דְּמִבְעִיָּא לָן

דְּבַכְלָלָן אֶתְהָ מוֹצֵא שְׁבַעִים וּבְפִרְטוֹן אֵי אֶתְהָ מוֹצֵא

אֵלֵא שְׁבַעִים חֲסֵר אַחַת וְעַל זוֹ אֵייר חֲמָא בְרַב חֲנִינְיָא זוֹ

יוֹכְבֵּד כּוֹי וּבֵת לֹוִי דְּקָאֲמַר קָרָא הֵינִי בֵּת לֹוִי מִמֶּשׁ בְּתוֹ

שֵׁל לֹוִי וְהָא דְלֹא קַחְשִׁיב לָהּ בְּהִדְיָא לְפִי שְׁלֹא בָאָה

לְמִצְרַיִם אֵלֵא בְּבִטּוֹן אִמָּה וְלִידְתָּהּ בֵּין הַחוּמוֹת כְּלוּמַר

בְּתוֹךְ מִצְרַיִם וּמִשּׁוּם דְּקָאֲמַר בְּדֶרֶךְ גַּבֵּי הוֹרְתָהּ קָאֲמַר

נִמִּי בֵּין הַחוּמוֹת גַּבֵּי לִידְתָּהּ:

אֲשֶׁר יִלְדָה. קָרָא יִתִּירָא הוּא דֵּהֵא כְּבַר כְּתִיב בֵּת לֹוִי

וְיִשְׂרָאֵל עֲמִדּוֹ בְּמִצְרַיִם מֵאַתִּים וְעֶשֶׂר שָׁנָה שֶׁכֵּן רַמִּז

יַעֲקֹב לְבִנָיו רַד"ו שְׁמָה וּבִסְדֵּר עוֹלָם יִלְפֵי מִקְרָא נֶאֱמַר

לְאַבְרָהָם בְּבֵרִית בֵּין הַבְּתֵרִים כִּי גַר יִהְיֶה זֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ

לֹא לְהֵם אִיזִיהָ זֶרַע זֶה יִצְחָק שְׁנֵאֲמַר כִּי בִיִּצְחָק יִקְרָא

לְךָ זֶרַע בִּיִּצְחָק הוּא אוֹמַר וְיִצְחָק בֵּן שְׁשִׁים שָׁנָה בְּלִדְתָּ

אוֹתָם וְיַעֲקֹב אָבִינוּ אָמַר לְפִרְעָה יִמִּי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים

וּמֵאַתְּ שָׁנָה הָרִי ס' דִּיִּצְחָק וְקִי"ל דִּיעֲקֹב הָרִי מֵאָה

וְתִשְׁעִים וּמֵאַתִּים וְי' עֲמִדּוֹ בְּמִצְרַיִם הָרִי ד' מֵאוֹת שָׁנָה

שְׁנֵאֲמַרו לְאַבְרָהָם וְכָל ד' מֵאוֹת שָׁנָה הָיוּ בְּמִצְרַיִם אֵי

אֲפִשֶׁר לֹוִי מִרְשָׁה שֶׁהָיָה מִיּוֹרְדֵי מִצְרַיִם הָיָה כְּדַכְתִּיב

וּבְנֵי לֹוִי גִרְשׁוֹן קָהָת וּמִרְרֵי וּשְׁנֵי חֵיִי קָהָת שְׁלֹשׁ

וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאַתְּ שָׁנָה וּשְׁנֵי חֵיִי עֶמְרָם שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים

וּמֵאַתְּ שָׁנָה וּפ' שָׁנָה שֶׁל מֹשֶׁה הָרִי שִׁינ' אֵי"כ מָה תִּי"ל

וְעַבְדוֹם וְעֵנוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה כִּי"ז שְׁזֶרַעְךָ בְּאֶרֶץ

לֹא לְהֵם תִּי' שָׁנָה נִמְצָאת יוֹכְבֵּד בֵּת קִי"ל שָׁנָה שֶׁהָרִי

בְּתַחֲלַת בִּיאַת מִצְרַיִם נוֹלְדָה וּמִשָּׁה בֵּן פ' שָׁנָה הָיָה

בְּצִאתָם נִשְׁתַּיִירוּ קִי"ל מִמֵּאַתִּים וְעֶשֶׂר:

³⁹⁵ מִי יֵשְׁבוּ אֲחֵים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זֶה וְכֵּן יִבְמָה וְכֵּן יִבְמָה וְכֵּן יִבְמָה וְכֵּן יִבְמָה

³⁹⁶ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ עֲמִרָם יוֹכְבֵּד בֵּת לֹוִי אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלוִי בְּמִצְרַיִם וְתִלְדֵּן לְעִמְרָם אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וְאֶת מִרְיָם אָחֵיהֶם

רשב"ס

נתעון הבשר. החליק כנער קטן:
ויחזור מיבעי ליה. שהרי עברו ימים רבים שלקחה שהרי כבר נולדו אהרן ומרים אלא שפירש עמרם ממנה מפני הגזירה שהיו משליכין הזכרים ליאור ועכשיו החזירה מפני מרים שנתבאה לו שעתיד בן לצאת ממנו שיושיע את ישראל כדנפקא לן (סוטה דף יב:) מדכתיב מרים הנביאה אחות אהרן בעוד שהיא אחות אהרן ולא אחות משה שעדיין לא נולד היתה היא נביאה שנתבאה על משה שעתיד להולד:
משוררין. מתוך שמחה שהיה עתיד משה רבינו לצאת מהן והיינו דכתיב לדעה מה יעשה לו מה יהיה סוף נבואתה כדאיתא בסוטה (דף יג.):

אמר רב יהודה בר זבידא:
 מלמד שנולדו בה:
 סימני נערות, נתעון הבשר, נתפשטו הקמטין, וחזר היופי למקומו.

"זיקה" (שמות ב, א), 'ויחזור' מיבעי ליה!

אמר רב יהודה בר זבידא:
 מלמד שעשה לה מעשה לקוחין, הושיבה באפריון, ואהרן ומרים משוררים לפניו, ומלאכי שרת אומרים: **"אם הבנים שימחה"**³⁹⁷ (תהלים קיג, ט).

29. קכ, א

רָצוֹס

להלן. כשנישאו בנות צלפחד מנאן הכתוב דרך גדולתן דכתיב ותהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים ומסתבר דכך נולדו כדכתיב לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה (בראשית כט):

וכאן. כשעמדו לפני משה דרך חכמתם כסדר שהן חכמות זו יותר מזו הקדימן הכתוב מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה ומסברא אמריי הכי דלא ליקשו קראי אהדדי:

בישיבה. בין לדין בין לשאר ישיבות של תורה משיבין את החכם למעלה מן הזקן וכדמפרש לקמיה שהחכם מופלג מכל חביריו בחכמה שחכם הוא מאד אבל בשביל שהוא חכם מעט מן הזקן אין מכבדין אותו יותר מן הזקן שהוא חכם קצת ומבנות צלפחד איכא למילף דגבי שאילת הדין מקדים הכתוב חכמה תחלה:

במסיבה. של משתה וה"ה לנישואין:

והוא דמפליג. החכם בחכמה אז הלך אחר החכמה ולא אחר זקנה:

והוא דמפליג בזקנה. שזקן מאד אז חולקין לו כבוד בבית המשתה יותר מן החכם ואע"ג דמופלג ההוא חכם בחכמה וכגון שהזקן חכם קצת אבל אם אינו מופלג בזקנה החכם שהוא מופלג קודם לכבודו שמעינן מהכא דחכם מופלג זקן מופלג שאינו חכם כל כך כבחור בישיבה הלך אחר חכמה להושיב החכם בראש ולדבר תחלה במסיבה הלך אחר זקנה והיכא דחכם הוי מופלג בחכמה והזקן אינו מופלג בזקנה בכ"מ הלך אחר חכמה אפילו במסיבה והיכא דהזקן הוי מופלג בזקנה והחכם אינו מופלג בחכמה בכל מקום הלך אחר זקנה ואפילו בישיבה הואיל והזקן חכם קצת אע"פ שהבחור חכם יותר ממנו והיכא דלא מופלג לא האי בחכמה ולא האי בזקנה נראה בעיני דבכל מקום הלך אחר זקנה מדאמר רב אשי והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה דהיכא דהווי תרוייהו מופלגין הולכים בישיבה אחר החכם ובמסיבה אחר הזקן מכלל דהיכא דלא הווי תרוייהו מופלגין לא האי ולא האי הולכין בכל מקום אחר אחד מהן ומדלא פירש איכא למימר דמסתמא הולכין אחר הזקן דבשביל שהבחור חכם קצת יותר ממנו אין לנו לבייש את הזקן והחכם אינו בוש בכך מאחר שזקן ממנו יודע הוא שבשביל זקנתו חולקין לו כבוד:

שקולות היו. ולכך פעמים שהקדים זו לזו ופעמים איפכא כדדרשינן נמי ה' (מגילה דף יב) הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן מלמד ששקולין היו ולא תסייעה לרי' אמי:

ותהיינה. מיותר הוא דמצוי למכתב בנות צלפחד לגבי דודיהן לנשים:

הותרו. אע"פ ששאר בת יורשת נחלה נאסרה:

עצה טובה. ואינה מצות עשה:

אמור אליהם לדורותיכם. כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו:

אמור אליהם. היינו לאותן העומדין על הר סיני שנשה פסוק זה ומכאן תלמוד לשאר מצות האמורות בתורה סתם שנאמרו בין לאבות בין לדורות הבאין:

וכל בת וגו'. ליוצאי מצרים נאמר כדמפרש לקמיה אבל לדורות הבאין ליכא איסור הסבת נחלה:

נצטוו בנים. מצות התלויות בארץ תרומה ומעשר חלה ערלה ורבעי לקט שכחה ופיאה וכן הרבה:

הוצרך לומר לאבות והוצרך לומר לבנים. שאם נכתב סתם ולא פירש לא אבות ולא בנים הוה אוקימנא ליה באבות מדלא כתב כי תבואו כדכתב בשאר מצות האמורות לבנים אי נמי הוי ילפינן או בגזירה שוה או בבנין אב או בקל וחומר מאחי ממצות המפורשות לבנים או לאבות והוי אוקימנא ליה באחת מהן להכי כתיבי תרוייהו ומהשתא נילף מהכא לכל מצות הסתומות שנוהגות בין בבנים בין באבות עד שיפרט לך הכתוב כי תבואו או יכתוב לך זה הדבר להעמידו בדור הזה כדלקמן:

לבר מבנות צלפחד. דהאי וכל בת יורשת נחלה לאו אבנות צלפחד קאי דהא גלי להו קרא לטוב בעיניהם תהיינה לנשים:

להלן מנאן הכתוב דרך גדולתו, וכאן דרך חכמתו.

מסייעא ליה לרבי אמי,

דאמר רבי אמי:

בישיבה - הלך אחר חכמה,

במסיבה - הלך אחר זקנה.

אמר רב אשי:

והוא דמפליג בחכמה,

והוא דמפליג בזקנה.

תנא דבי רבי ישמעאל:

"בנות צלפחד שקולות היו,

שנאמר: "ותהיינה"³⁹⁸ (במדבר לו, יא) הנייה אחת לכוון".

אמר רב יהודה אמר שמואל:

בנות צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים,

שנאמר: "לטוב בעיניהם תהיינה לנשים"³⁹⁹ (במדבר לו, ו),

אלא מה אני מקיים "אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים" (במדבר לו, ו)?

עצה טובה השיאן הכתוב, שלא ינשאו אלא להגון להן,

מותיב רבה:

"אמר אליהם"⁴⁰⁰ (ויקרא כב, ג) - לאותן העומדים על הר סיני.

"לדורותיכם" - אלו דורות הבאים.

אם נאמר אבות, למה נאמר בנים?

ואם נאמר בנים, למה נאמר אבות?

מפני שיש באבות מה שאין בבנים, ויש בבנים מה שאין באבות.

באבות הוא אומר: "וקל בת ירשת נחלה"⁴⁰¹ (במדבר לו, ח),

והרבה מצות נצטוו בנים שלא נצטוו אבות,

הא מפני שיש באבות שאין בבנים,

ויש בבנים מה שאין באבות,

הוצרך לומר אבות, הוצרך לומר בנים.

קתני מיתה: באבות הוא אומר: "וקל בת ירשת נחלה"!

הוא מותיב לה והוא מפרק לה:

לבר מבנות צלפחד.

398 ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים

399 זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים

400 אמר אלהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מקל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל ליהוה וטומאתו עליו ונקרתה הנפש ההוא מלפני אני ה'

401 וקל בת ירשת נחלה ממוטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען ירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו

30. קכ, א-ב

רפז"ס

מאי משמע. דהאי קרא לא משתעי אלא באותו הדור: **זה הדבר** אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגוי ולא תסוב נחלה ועל כרחך האי זה לאו אבנות צלפחד קאי אלא אוכל בת יורשת נחלה דכתיב בתריה ולא תסוב נחלה:

זה הדבר אשר צוה ה' דשחטי חוץ. זה הדבר אשר צוה ה' איש איש מבני ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה דהכי נמי דלא הוזהרו על שחטי חוץ אלא אותו דור בלבד:

שאני התם. דכתיב חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותם:

זה הדבר דראשי המטות. דכתיב וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידור נדר וגוי ה"נ לא יהא נוהג דין הפרת נדרים אלא בדור הזה בתמייה:

יליף זה. דהפרת נדרים מזה דשחטי חוץ דכתיב ביה דורות ה"נ דורות:

ופרכינן ה"נ. לענין הסבת נחלה נילף זה דידיה מזה דשחטי חוץ לדורות:

בשלמא התם. בשחטי חוץ ובנדרים להכי כתב זה דהא איצטריך להך גזירה שוה דבעינן למימר בסמוך והלכך דרשינן ליה נמי להא גזירה שוה דאמרן דקיימא לן אין גזירה שוה למחצה:

אבל הכא. בהסיבת נחלה לא איצטריך האי זה לשום גזירה שוה אחריתי דנדרשיה נמי למילף זה מזה דשחטי חוץ לדורות ולהא גזירה שוה לחוד ליכא למימר דלהכי איצטריך למילף משחטי חוץ לדורות דהא לא צריך קרא לישתוק קרא מיניה דלא נכתביה כלל ואנא ידענא דודאי הסבת נחלה נוהגת לדורות מידי דהוה אשאר מצות דעלמא דלא גרע האי לאו משאר לאוין שבתורה שהיו נוהגין לעולם אלא מדכתביה ש"מ למעוטי אתא דאינה נוהגת אלא בדור הזה:

מאי גזירה שוה. דילפי זה דנדרים וזה דשחטי חוץ מהדדי:

מה להלן. בשחטי חוץ כתיב בהו דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל אף בנדרים אהרן ובניו כאילו כתיב בהם וכל ישראל כדמפרש לקמן למאי הלכתא:

מה כאן ראשי המטות אף להלן. בשחטי חוץ ראשי המטות ובסמוך מפרש לה:

אמר מר:

"בַּאֲבוֹת הוּא אָמַר וְכָל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה"⁴⁰² (במדבר לו, ח).

"בַּאֲבוֹת" - אִין,

בְּבָנִים - לא?

מאי משמע?

אמר רבא:

אמר קרא: **"זה הדבר"**⁴⁰³ (במדבר לו, ו) - דְּבַר זֶה לֹא יִהְיֶה נוֹהֵג אֲלָא בְּדוֹר זֶה.

אמר ליה רבה זוטרי לרב אשי:

אָלָא מֵעַתָּה, **"זה הדבר"**⁴⁰⁴ (ויקרא יז, ב) דְּשַׁחֲטֵי חוּץ הֲכִי נִמְי דְּלֹא יִהְיֶה נוֹהֵג אֲלָא בְּדוֹר זֶה?

שאני התם,

דְּכָתִיב: **"לדורותם"**⁴⁰⁵ (ויקרא יז, ז).

קכ, ב

"זה הדבר"⁴⁰⁶ (במדבר ל, ב) דְּרֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת, הֲכִי נִמְי לֹא יִהְיֶה נוֹהֵג אֲלָא בְּדוֹר זֶה?

אמר ליה:

ההוא יליף **"זה"** (במדבר ל, ב) **"זה"** (ויקרא יז, ב) מִהֶתָּם.

האי נמי ליליף **"זה"** **"זה"** מִהֶתָּם!

האי מאי?!

בְּשֵׁלְמָא הֶתָּם אֵיצְטְרִיף לְגִזְרָה שְׁוֵה,

הַכָּא לְמָאי אֵיצְטְרִיף? לְשִׁתּוּק קְרָא מִיְנִיה, וְאַנָּא יְדַעְנָא דְּלְדוֹרוֹת הוּא!

מאי גזירה שוה?

דַּתְנִיא:

"נאמר כאן זה הדבר" (במדבר ל, ב) וְנֹאמַר לְהֵלֶן **"זה הדבר"** (ויקרא יז, ב),

מֵה לְהֵלֶן אֶהְרֹן וּבְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל, אִף כָּאן אֶהְרֹן וּבְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל;

וּמֵה כָּאן רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת אִף לְהֵלֶן רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת.

⁴⁰² וְכָל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבִתּוֹ

⁴⁰³ זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְבָנוֹת צֶלְפַּחַד לְאָמַר לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיִינָה לְנָשִׁים אִף לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶם תִּהְיִינָה לְנָשִׁים

⁴⁰⁴ דָּבָר אֶל אֶהְרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְאָמַר

⁴⁰⁵ וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זְבַחֵיהֶם לְשַׁעִירִים אֲשֶׁר הֵם זָנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם לְדוֹרֵתָם

⁴⁰⁶ וְיִדְבַר מֹשֶׁה אֶל רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָמַר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'

31. קכ, ב - קכא,

רַשָּׁיִם

אָמַר מֶר:

**"מָה לְהֵלֵן אַהֲרֹן וּבְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל,
אֵף בָּאוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל".**

לְמָאי הִלְכְתָּא?

אָמַר רַב אַחָא בְרַי יַעֲקֹב:

לֹמַר, שֶׁהִפְרַת נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת.

וְהָא **"רֵאשִׁי הַמְטוֹת"**⁴⁰⁷ (במדבר ל, ב) כְּתִיב בְּיָהּ!

קָדָמְר רַב חֲסֵדָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

בְּיָחִיד מוֹמָחָה,

הָכִי נִמְי בְּיָחִיד מוֹמָחָה.

"וַיִּמָּה בָּאוּ רֵאשִׁי הַמְטוֹת, אֵף לְהֵלֵן רֵאשִׁי הַמְטוֹת".

לְמָאי הִלְכְתָּא?

אָמַר רַב שְׁשֵׁת:

לֹמַר, שֶׁיֵּשׁ שְׂאֵלָה בְּהַקְדָּשׁ.

וּלְבִית שְׁמַאי דְאָמְרִי: **"אֵין שְׂאֵלָה בְּהַקְדָּשׁ"**,

דִּתְנֵן:

"בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: הַקְדָּשׁ טַעוֹת הַקְדָּשׁ,**וּבֵית הֵלַל אֹמְרִים: אֵינוֹ הַקְדָּשׁ"** (נזיר ל:).הָא **"זָה"** (במדבר ל, ב) וְ"**זָה"** (ויקרא יז, ב) מָאי עֲבָדִי לִיהָ?**"זָה הַדְּבָר"** (ויקרא יז, ב) - שְׁחוּטִי הוּזַן מִיַּבְעֵי לִיהָ,

עַל הַשְּׁחוּטָה הוּא חַיִּיב, וְאֵינוֹ חַיִּיב עַל הַמּוֹלֵק.

"זָה הַדְּבָר" (במדבר ל, ב) - דְּרֵאשִׁי הַמְטוֹת מִיַּבְעֵי לִיהָ,

לְחַכְמֵי מַתִּיר וְאֵין בְּעַל מַתִּיר. בְּעַל מַתִּיר וְאֵין חַכְמֵי מַתִּיר.

וּלְבִית שְׁמַאי דְלִית לְהוּ גְזֵרָה שְׁנָה,

הִפְרַת נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת מְנָא לְהוּ?

נִפְקָא לְהוּ מִדְתַּנְיָא:

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מַעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא כג, מד),**רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אֹמַר:****"מוֹעֲדֵי ה'" נְאֻמְרוּ, שֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית, לֹא נְאֻמְרָה;****בִּן עֲזַאי אֹמַר:****"מוֹעֲדֵי ה'" נְאֻמְרוּ, הִפְרַת נְדָרִים לֹא נְאֻמְרָה".****רַבִּי יוֹסִי בְרַ נְתַן גְּמִיר לְהָ לְהָא מַתְנִיתָא, וְלֹא יָדַע לִיהָ לְפְרוּשָׁה,****אֲזַל בְּתַרְיָה רַב שְׁשֵׁת לְנַהֲרְדְעָא, וְלֹא אֲשַׁכְחִיהָ,****אֲזַל בְּתַרְיָה לְמַחֲזֵא אֲשַׁכְחִיהָ.**אָמַר לִיהָ: מָאי **"מוֹעֲדֵי ה'" נְאֻמְרוּ, שֶׁבֶת בְּרֵאשִׁית, לֹא נְאֻמְרָה?**

אָמַר לִיהָ:

"מוֹעֲדֵי ה'" - צְרִיכִין קִידוּשׁ בֵּית דִּין,

למאי הלכתא. בעינן גבי נדרים אהרן ובניו וכל ישראל:
לומר שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות. דכתיב לא יחל דברו הוא
אינו מיחל אבל אחרים מתירין לו כגון שלשה דהוּו בית דין
כדאמרין בסנהדרין (דף ג.) ואפי' לשמואל דאמר התם שנים שדנו
דיניהן דין אלא שנקראו ב"ד חצוף הני מילי דיני ממונות אבל
למישרי איסור נדר לא סגי בפתוח מגי ולהכי אהני גזירה שוה כאילו
נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל לומר לך ששקולין כל ישראל
להתיר נדרים ואפי' הדיוטות כאהרן ובניו:

הא ראשי המטות כתיב. דמשמע מומחין:
כדאמר רב חסדא. לקמן בשמעתין:

ה"י ביחיד מומחה. בקי בגמרא כלומר רב מובהק והאי דכתב ראשי
לשון רבים מומחין דעלמא קאמר:

למאי הלכתא. צריך ראשי המטות גבי שחוטי חוץ:

שיש שאלה בהקדש. כמו שיש שאלה בנדרים ובנדרים כתיב לא יחל
דברו והוא הדין לכל הקדשות שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת
ואח"כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה
ועקר את ההקדש מעיקרו ועבדיה כהקדש טעות איגלאי מילתא
למפרע דלא הוה ההקדש מעולם ופטור מכרת והוא הדין לכל דבר
הקדוש במוצא שפתיו כגון תרומות ומעשרות דאי בעי מיתשיל
עלייהו וחוזר"י לטיבילן כדאמר"י בנדרים בשילהי פרק הנדר מן הירק
(דף נט.).

ולב"ש דאמרי אין שאלה בשום הקדש. בעולם דאפי' כשימצא לו
החכם פתח של חרטה אינו יכול להתירו דאע"ג דעוקר את הנדר
מעיקרו ועושהו נדר של טעות אפי' הכי גבי הקדש לא אמרי ב"ש הכי
דאפי' כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדיש חשבי ליה הקדש
גמור כ"ש היכא דהוקדש בלא טעות שלא יועיל פתח החרטה שימצא
לו החכם להתירו:

דתנן ב"ש אומרים כו'. תחלת הפרק הוא במסכת נזיר:

הקדש טעות. כדמפרש התם כיצד אמר שור שחור שיצא מביתו
ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן ב"ש אומרים הקדש ובית הלל
אומרים אינו הקדש ואמרין בגמרא מאי טעמייהו דב"ש דילפי
תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפי' בטעות אף הקדש אפי'
בטעות ובית הלל סברי ה"מ תמורה אבל אחותי הקדש בטעות לא
מחתיין:

הקדש טעות הקדש. וכיון דסבירא להו דהוה הקדש אפי' בטעות כ"ש
דסבירא להו דכל הקדש שהוקדש בלא טעות כגון שור זה הקדש דלא
יוכל החכם לעשותו חולין על ידי שום חרטה דחכם נמי הקדש טעות
משוי ליה והקדש שטעות ידוע למקדיש לבית הלל אפי' שאלה אין
צריך שהרי הוא עצמו יודע שלא נתכוין להקדיש את זה וכיון דחשבי
ליה בית שמאי הקדש גמור אלמא שאילת חכם אין מועיל ובי"ה
אומרים כו' ואפילו שאלה אינו צריך:

האי זה מאי עבדי ליה. זה דשחטי חוץ וזה דראשי המטות מאי
דרשי בהו דכיון דלית להו שאלה בהקדש לית להו גזירה שוה דזה זה
כלל ואפי' למילף נדרים משחוטי חוץ לאהרן ולבניו וכלל בני ישראל
דאין גזירה שוה למחצה ולקמן בעי להו הדיוטות מנא להו:

על השחיטה. בחוץ חייב כרת אפילו השוחט עוף קדשים בחוץ
כדנפקא לן בתורת כהנים ובזבחים (דף קז.) מאו אשר ישחט ואינו
חייב על המליקה של עוף בחוץ משמע דזה כענין שמפרש בפרשה
חייב כדכתיב כי ישחט ולא כי ימליק: ה"ג בתורת כהנים ובנדרים
בפרק נערה המאורסה על השחיטה חייב ואינו חייב על המליקה
ולב"ה דדרשי ליה לג"ש נפקא להו מהיכא דנפקא לן בתי"כ ת"ל אשר
ישחט על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה:

חכם מתיר. בלשון מותר לך מותר לך כדכתיב לא יחל דברו הוא דלא
יחל אבל אחרים מוחלין לו ולשון היתר משמע להו לרבנן האי לא
יחל וטעם יש לדבר לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל בלא
טענה אלא ע"י שמוצא לו חרטה ועקר את הנדר מעיקרו הלכך לא
שייך ביה לשון הפרה אלא לשון התרה שהתיר לו איסור ע"י הוראה
וטענה גמורה אבל בעל מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה מגזירת
הכתוב כמו והפר את בריתי (דברים לא) כל דבר קיום הנעקר
ומתבטל בלא טעם קרוי הפרה:

ואין חכם מפר. שאם אמר מופר לך לא אמר כלום דהכי משמע זה
הדבר זה הדבור כמו שכתוב בפרשה מעב לזה לשון התרה ולזה
לשון הפרה והכי אמרי' בהדיא בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עו.):
א"ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר
כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר שיכול כו' ותניא
אידיך זה הדבר בעל מיפר ואין חכם מיפר שיכול כו' ולב"ה נפקא להו
מסבירא כדפרישית לעיל דבתכס שייך לומר לשון היתר ובעל לשון
הפרה:

הפרת נדרים בג'. היינו התרה חכם דבעינן ב"ד ג' הדיוטות או יחיד
מומחה דה"ל כב"ד אבל הפרת חכם אצל חכם ממש סגי בעל לחודיה ואפי' הדיוט
והיינו דאמרין בשילהי מסכת שבת (דף קנו.) דשאלה צריכה ב"ד
הפרה אינה צריכה ב"ד והפרה לדורות נפקא להו לב"ש מידי דהוה
אשאר מצות דהאי זה כיון דאיכא למידרשה למעוטי הפרת חכם
והתרת בעל לא ממעטינן נמי דורות:

מועדי ה' נאמרו. כוליה מפרש לקמיה:

מועדי ה' צריכין קידוש. שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה
ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו שלפי עיבור השנה ועיבור החדשים
המועדים מתעבבין אבל המועדים עצמן לא היו מקדשין כי אם
החדשים כדתנן ברי"ה (דף כד.) לגבי קידוש החדש שאב בית דין
אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש שנאמר אשר
תקראו אותם קרי ביה אתם ותרי זימני מקודש מקודש נפקא לן
מדכתיב מקראי קדש שהיו מקדשין את החדש על פי הראייה וזהו
תיקון המועדות וקדושתן:

⁴⁰⁷ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'

רפ"ס

שבת בראשית אינה צריכה קידוש. כעין שמקדשין המועדות על ידי קידוש ראשי חדשים אין מקדשין אחד בשבת להיות שביעי שלו שבת אלא לעולם יום שביעי שבת הוא בלא קידוש בית דין ונפקא ליה מדכתיב מועדי ה' יתירא דמצי למיכתב אלה אשר תקראו אותם מקראי קדש שבת בראשית קרי לשבת משום דכל מועדות נמי כתיב בהו שבת שבתון הלכך קרי ליה שבת בראשית שמקודשת ובאה מששת ימי בראשית דבשבת ראשונה כתיב בו בויכולו ויקדש אותו:

גבי מועדות. בפרשת שור או כשב (ויקרא כב):
מועדי ה' צריכין מומחין. ולא מקדשי בגי הדיוטות כהפרת נדרים ולא ביחיד מומחה כהפרת נדרים אלא בשלשה מומחין כדילפינן בראש השנה אין לך מומחה בישראל יותר ממשה רבינו וקאמר ליה רחמנא עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם ככם מומחין ואין בית דין שקול ומוסיפין עליהם עוד אחד:

"שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית" - אינה צריכה קידוש בית דין.

סלקא דעתך אמינא:
 הואיל וכתבי גבי מועדות, תיבעי קידוש בית דין כמועדות,
 קא משמע לן.

מאי **"מועדי ה' נאמרו, הפרת נדרים לא נאמרה"?**

"מועדי ה' - צריכין מומחין,
 הפרת נדרים - אינה צריכה מומחין.

והא **"ראשי המטות" (במדבר ל, ב) כתיב!**

אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן:
 ביחיד מומחה.

32. קכא, א-ב

תשנ"ט

תנן התם:

אמר רבן שמעון בן גמליאל:

לא היו ימים טובים לישראל בחמשה עשר באב וזיום הנפודים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בבלי לכן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו" (תענית כו:).

בשלמא "יום הנפודים" - יום סליחה ומחילה, יום שנתנו בו לוחות אחרונות, אלא "חמשה עשר באב" - מאי היא?

אמר רב יהודה אמר שמואל:

יום שהותרו שבטים לבא זה בזה.

מאי דרוש?

"זה הדבר" ⁴⁰⁸ (במדבר לו, ו-ח) - דבר זה לא יהא נוהג אלא בדרור זה.

רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

יום שהותרו שבטים לבא בקהל,

דכתיב: "ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר:

איש ממנו לא יתן בתו לבנימין לאשה" (שופטים כא, א).

מאי דרוש?

"ממנו" - ולא מבנינו.

רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן:

יום ששקלו בו מתי מדבר.

דאמר מר:

עד שלא פלו מתי מדבר לא היה דיבור עם משה,

שנאמר: "וזהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למוות מקרב העם" (דברים ב, טז) וסמך ליה: "וידבר ה' אלי לאמר" (דברים ב, יז) - אלי היה הדיבור.

עולא אמר:

יום שביטל בו הושע בן אלה פרדסאות שהושיב ירבעם על הדרכים, שלא יעלו ישראל לרגל.

רב מתנה: אמר:

יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה,

דאמר רב מתנה:

אותו היום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה "הטוב והמטיב".

"הטוב" - שלא הסריחו.

"והמטיב" - שנתנו לקבורה.

רבה ורב יוסף דאמרי תרוניהו:

יום שפוסקין בו מלכות עצים למערכה.

תנן התם. במסי תענית ומשום דקאמר לקמן יום שהותרו שבטים כו' נקט לה:

השאולין. שאפי' מי שיש לה היתה שואלת שלא לבייש את השואלת מחמת שאין לה כדאמרי' במסכת תענית (דף לא.) בת מלך שואלת מבת כהן גדול כו':

יום שנתנו בו לוחות האחרונות. כדתניא בסדר עולם משה עלה בששה בסיון לקבל לוחות הראשונות וירד בי"ז בתמוז דהיינו בסוף ארבעים יום עלה בי"ח ובקש רחמים בשביל עון העגל שגא' ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם (דברים ט) ובאותה שעה נתרצה הקב"ה לישראל ואמר לו למשה פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וירד בכ"ח באב ופסל שני לוחות אבנים כדכתיב ויפסול שני לוחות אבנים כראשונים וישכם משה בבקר ועלה בכ"ט באב ועשה עוד מ' יום מל' באב עד י' בתשרי שנאמר ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים ארבעים וגו' בי' בתשרי הוא יום הכפורים נתרצה המקום בשמחה לישראל ואותו היום ירד משה והלוחות בידו:

יום שהותרו שבטים. הכי הוה קים להו:

לבא זה בזה. שהותרו הסבת נחלה שפסק אותו דור של באי הארץ שנאסר להם הסבת נחלה והשתא מיהא אם נשתירו עדיין בני אדם שהיו באותו הדור אכתי באיסוריהו קיימי אבל שאר בני אדם שלא היו באותו הדור מותרין ויש מפרשים יום שהותרו שבטים שהרי בט"ו באב כלו מתי מדבר כדלקמן וטעות הוא בידם שהרי לא לדור המדבר נאמר אלא לבאי הארץ בערבות מואב בסוף המ' שנה:

יום שהותר שבט בנימן. כל הנך אמוראי לא פליגי אלא מר גמיר האי מרביה ומר גמיר האי מרביה:

שכלו בו מתי מדבר. במדרש איכה יום שבטל בו החפר דאמר ר' לוי כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא הכל יצאו לחפור חפרין וישנין בהן ובשחרית הכרוז יוצא יבדלו החיים מן המתים והיו בודקין אותן ונמצאו ט"ו אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה וכך עשו מ' שנה יום לשנה יום לשנה הרי מ' שנה בשנה אחרונה עשו כן בדקו עצמן ונמצאו שלמים אמרו שמא טעינו בחשבון וכן בי' בו וכן בי"א וכן בי"ב וכן בי"ג ובי"ד עד דאיתמלי סיהרא כיון דאיתמלי סיהרא אמרו ביטל הקב"ה אותה גזירה קשה מעלינו ועשו משתה ושמחה ויו"ט:

דאמר מר כו'. ולכך עשו ימי משתה ושמחה על הדיבור שחזר למשה:

לא היה דיבור עם משה. פה אל פה כבתחלה אבל אם הוצרכו לדיבור כגון במעשה דקרח שהיה אחר מעשה המרגלים היה מדבר על ידי מלאך או באורים ותומים אי נמי לא היה מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצריך להם:

אלי היה הדיבור. דמצי למכתב ויאמר ה' אלי כדכתיב לעיל ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב אי נמי מדסמכו ליהי כאשר תמו קדריש הכי ולא ממשמעוהא דקרא אלא מייטורא דויהי כאשר תמו דקרא יתירא הוא:

יום שביטל הושע בן אלה פרדסאות. שומרים כדתניא בסדר עולם כשראה הושע בן אלה שגלו עגלי הזהב עמד והעביר פרדסאות שהושיב ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל שבכל מלכי ישראל הוא אומר וילך בדרך ירבעם בן נבט ובחטאתו אשר החטיא את ישראל אבל בהושע כתיב רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו:

הרוגי ביתר. במסי גיטין (דף נו.):

דאמר רב מתנה כו'. ולכך שמחו שזכו לקבורה ושלא הסריחו:

ברכת הטוב והמטיב. שבברכת המזון תקנו באותו היום דמן התורה אינה אלא שלש ראשונות כדנפקא לן מהאי קרא וברכת את ה' אלהיך על הארץ וגו': מניסן ועד ט"ו באב היו כורתים עצים לצורך המערכה לכל השנה מאכין ואילך תשש כח החמה ויש בעצים לחלוחית ומעלין עשן וגם יגדל תולעת וכדאמרינן במדרש איכה רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוסי אומר שבו כלה זמן קציצה למזבח שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח וכל עץ שהוא נקצץ אינו עושה מאכולת ואותו יום שפסקו היו שמחים לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת:

⁴⁰⁸ ו זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפהד לאמוד לטוב בעיניהם תהינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם תהינה לנשים. ו לא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה מי איש בנחלת מטה אבתיו ידבקו בני ישראל. ח וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבתיו

דְּתַנִּיא⁴⁰⁹

"רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר:

בֵּין שֶׁהֵגִיעַ חֲמִשָּׁה עָשָׂר בָּאָב תִּשְׁשׁ בְּחָה שְׁל חֲמָה, וְהָיוּ בּוֹרְתִין עֲצִים לְמַעַרְכָּה."

אָמַר רַב מְנַשֶּׁה:

וְקָרוּ לֶיהָ 'יוֹם תְּבַר מִגֵּל',

מִכָּאֵן וְאֵילָּה, דְּמוֹסִיף - יוֹסִיף,

שְׂאֵינוּ מוֹסִיף - יוֹסִיף.

מַאי 'יוֹסִיף'?

תַּנִּי רַב יוֹסֵף:

"תְּקַבְּרִיהָ אִמְיָה."

רַבִּי כ"ס

יוֹם תְּבַר מִגֵּל. שְׁנִשְׁבְּרוּ
הַקְּרָדוּמוֹת שְׁאִין צוֹרֵךְ עוֹד בְּהֵן
לְחֻטּוֹב עֲצִים:

מַט"ו באב ואילך דמוסיף. מן
הלילה על היום לשנות יוסיף
ימים כדכתיב כי הוא חייד
(דברים ל) וכתיב (משלי ג) כי
אורך ימים ושנות חיים [ושלום]
יוסיפו לך שמתוך שהלילות
מאריכין והימים מתקצרין
צריך לעסוק בלימודו גם בלילה
ודלא מוסיף יסף:

מאי יסף תני רב יוסף תקבריה
אימיה. שימות בחצי ימיו כמו
(אסתר ט) וזכרם לא יסוף
מזרעם לשון כליה ולא גרסי
יאסף דא"כ מאי קבעי תלמודא
הא מילתא דפשיטא היא
דיאסף לשון מיתה כדכתיב
(במדבר כ) יאסף אהרן אל
עמיו:

33. קכא, ב

רָגְזִים

ת"ר **שבעה כו'**. ברייתא היא בסדר עולם (ספ"א) ומשום דמיירי בכלב ויהושע לקמיה נקט ליה אי נמי משום דאיירי לעיל דמוסיף יסיף ובא להודיענו שאלו שבעה מתוך שצדיקים היו ועסקו בתורה חיו כל כך : **קפלו את כל העולם**. סיבבוהו והקיפוהו שנתקפל העולם ביניהם וכל אלו השבעה שמשו זה את זה כדקתני לעיל מינה בסדר עולם נמצאת אומר שימש יעקב את שם כ' שנה שימש שם את מתושלח צ"ח שנה שימש מתושלח את אדם הראשון רמ"ג שנה ומחשבון שנות הדורות הכתובין בפרשה דור אחר דור יש ללמוד כל זה מתושלח לא מת עד תיכף למבול כדאמר בחלק (סנהדרין דף קח:) ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח הצדיק וכבר היה שם בן צ"ח שנה כדכתיב שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול ולמד נמי ראה את אדם ואת שם אלא צדיקים גמורים קחשיב כמו ששימשו זה את זה כדפרישית לעיל והאי תנא לא ס"ל חנוך זה מטטרון דהוה ליה למימר שנים קפלו את כל העולם דהאי תנא דסדר עולם הוא וס"ל דהאי ואיננו כי לקח אותו אלהים היינו שמת בחצי ימיו וכדקתני התם חנוך קבר את אדם ואת שם וחיה אחריו נ"ו שנה מתושלח הוציא שנותיו עד המבול :

עמרם ראה את יעקב. סברא הוא שהרי קהת אביו מיורדי מצרים היה כדכתיב ובני לוי גרשון וקהת (בראשית מו) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ובאותן י"ז שנה נולד עמרם לקהת שהרי בנו הראשון היה כדכתיב ובני קהת עמרם ויצהר :

אחיה השילוני ראה את עמרם ואליהו ראה את אחיה. גמרא והאי תנא לא סבירא ליה אליהו זה פנחס דאם איתא לימא משה ראה עמרם ופנחס ראה משה ועדיין הוא קיים ולא איצטריך ליה אחיה כלל : **והא כתיב ולא נותר מהם**. ואחיה השילוני נתבא בימי ירבעם ואם איתא דראה את עמרם במצרים היאך יצא ממדבר ובא לו לארץ והלא כל ימי יעקב במצרים י"ז שנה ועמרם ראה את יעקב יום אחד לכל הפחות ושני חיי עמרם קל"ז שנה הרי קנ"ד ואחיה ראה את עמרם כמה פשו להו ממאתים ועשר אחר מות עמרם נ"ו שנה נמצא אחיה השילוני בן נ"ו שנה כשיצא ממצרים לכל הפחות ושמה יותר כגון שנולד בחיי עמרם הרבה :

אחיה השילוני. לוי היה כדכתיב בדברי הימים (א כו) והלויים אחיה על אוצרות בית אלהים :

שפקודיו מבן שלשים. יום שהיו הלויים נמנין מבן חדש ומעלה לפדות עליהן הבכורות כדכתיב בפרשת במדבר סיני מבן חדש ומעלה תפקדם ולא נהירא לי דא"כ הוה ליה למימר יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן חדש אלא האי שלשים היינו שלשים שנה כדכתיב בני גרשון קהת ומררי מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה וההוא חשבון נקט שאותו חשבון כנגד חשבון של ישראל הוא דביוצאי צבא קפיד רחמנא דבישראל כתיב כל יוצא צבא ובלויים כתיב מבן שלשים שנה וגו' כל הבא לצבא לעבוד וגו' : **ומשאר שבטים לא עייל**. מיוצאי מצרים לארץ בתמיה ואמאי דחקת לתרוצי דמשום דלוי היה אחיה לכך בא לארץ :

נולדו בימי יעקב. גמרא :

ולא מתו כו'. לא יליף מקרא אלא חד מינייהו : סנהדרין היו ע"א נמצא רובן שלשים וששה : **ולא על יתר מבן שלשים**. ונהי נמי דאחיה ישראל הוה הרי ראה את עמרם ה' שנים וה"ל בן ס"א בצאתו ממצרים : יתר על שלשים בערכין אינו שוה לבן כ' שנה ומעלה שהרי ערכו מועט יותר כדכתיב בפרשת ערכין :

כפחות מכ'. שמועט ערכו נמי מבן כ' ומעלה ואע"ג דאין ערך פחות מבן עשרים ויתר על בן ס' שוין זה לזה מיהו בהכי שוים ששניהם מועטין מערך יתר מבן כ' ומוחלקין מדינו של יתר מבן כ' וה"נ כי היכי דמוחלק פחות מבן עשרים מן הגזרה של יתר מבן כ' ה"ה ליתר על בן שלשים ואיכא למימר נמי דלא נמנו בההוא חשבון :

תנו רבנן :

"שבעה קפלו את כל העולם בולו,

מתושלח - ראה אדם,

שם - ראה מתושלח,

יעקב - ראה את שם,

עמרם - ראה את יעקב,

אחיה השילוני - ראה את עמרם,

אליהו - ראה את אחיה השילוני, ועדיין קיים."

ואחיה השילוני ראה את עמרם!?

והא כתיב: **"ולא נותר מהם איש,**

כי אם קלב בן יפנה ויהושע בן נון"⁴¹⁰ (במדבר כו, טו)!

אמר רב המנונא :

לא נגזרה גזרה על שבטו של לוי,

דכתיב: **"במדבר הזה יפלו פגריכם,**

וכל פקדיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה"⁴¹¹ (במדבר יד, טט),

מי שפקודיו מבן עשרים,

יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן שלשים.

ומשאר שבטים לא עייל!?

והתניא :

"יאיר בן מנשה ומכיר בן מנשה נולדו בימי יעקב,

ולא מתו עד שנכנסו ישראל לארץ,

שנאמר: "וינו מהם אנשי העי כשלשים ושישה איש"⁴¹² (יהושע ז, ה),

ותניא :

"שלשים ושישה ממש,

דברי רבי יהודה.

אמר לו רבי נחמיה :

ובי נאמר שלשים ושישה!?"

והלא לא נאמר אלא "כשלשים ושישה!?"

אלא זה יאיר בן מנשה, ששקול כרובה של סנהדרין.

אלא, אמר רב אחא בר יעקב :

לא נגזרה גזירה לא על פחות מבן עשרים ולא על יתר מבן שלשים.

לא על פחות מבן עשרים דכתיב: **"מבן עשרים שנה ומעלה"** (במדבר יד, טט),

ולא על יתר מבן שלשים, גמר **"ומעלה" "ומעלה"**⁴¹³ (ויקרא כו, ז) מערכין.

מה להלן יתר מבן שלשים כפחות מבן עשרים,

אף כאן יתר מבן שלשים כפחות מבן עשרים.

410 כי אמר ה' להם מות ימתו במדבר ולא נותר מהם איש כי אם קלב בן יפנה ויהושע בן נון

411 במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי

412 וינו מהם אנשי העי כשלשים ושישה איש וירדפום לפני השער עד השקרים וינמו במווד וימס לבב העם ויהי למים

413 ואם מבן שלשים שנה ומעלה אם זכר והיה ערקו המשה עשר שקל ולקחה עשרה שקלים

34. קכא, ב - קכב, א

רָזַנְס

לשבטים איתפלג. שנתחלקה לשנים עשר חלקים שוין ואח"כ כל שבט ושבט מתחלק לפי אנשיו שהיו יוצאי מצרים או לפי באי הארץ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה:

לקרקף גברי. לראשי אנשים שכל אחד מיוצאי מצרים לרבי יאשיה או לבאי הארץ לרבי יונתן היה נוטל חלקו בארץ בפני עצמו והיו כולם שוין בחלוקה:

תא שמע בין רב למעט. על פי הגורל תחלק הארץ נחלתן של ישראל שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו הגורל בין שהיה מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שיש בו אנשים מעט בין שהיה לו חלק מועט כגון שיש לו אנשים הרבה דכיון דכל השבטים לוקחין בשוה שבט הקטן כשבט הגדול נמצאו חלקי בני שבט הקטן מרובה מחלק שבט בני הגדול ואי לקרקף גברי מאי בין רב למעט והלא נטלו כולן בשוה:

ועוד תניא. בהדיא דלשבטים איתפלג ומשום דאיכא למידרש נמי האי בין רב למעט לכדלקמן בברייתא איצטריך נמי האי:

ועוד תניא כו'. שתתחלק לעתיד לבא ליי"ג שבטים כלומר ליי"ג חלקים שוין ולקמן מפרש מאי ניהו אותו חלק דטפי התם דאי משום לוי דנקיט נחלה כשאר שבטים כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד כדכתיב התם שער יוסף אחד נמצאו יי"ב שבטים נוטלין יי"ב חלקים והיי"ג לנשיא כדלקמן:

שבתחלה. כשבאו לארץ:

לא נתחלקה אלא ליי"ב שבטים. שלוי לא היה לו חלק בארץ אלא שכל שבט ושבט נתנו לו ערים לשבת בהן להיות ערי מקלט אבל מנשה ואפרים נטלו שני חלקים כדכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית מח):

בכספים. קס"ד השתא מי שהיה לו חלק יפה היה נותן דמים למי שהגיע לו חלק כחוש מאי דביני ביני שנאמר בין רב למעט כלומר וצריך לדקדק בין רב למעט להוסיף דמים הרב למעט שהזיבורית קרי ליה מעט והעדיית קרי רב שכך אמר ר' יהודה סאה ביהודה שוה ה' סאין בגליל והיה מעלה דמים זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל לו חלקו בגליל:

הכי גרסינן אמר ר' יהודה כו'. ולא בא לחלוק מדלא קתני רבי יהודה אומר:

ולא נתחלקה אלא בגורל. מסקנא דמילתיה דתנא קמא היא:

על פי. משמע על פי אורים ותומים:

הא כיצד. אם אורים למה גורל ואם גורל למה אורים ושמה מכחישין זה את זה:

אלעזר מלובש כו'. כדכתיב (במדבר כז) ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על פני יצאו וגו':

וקלפי של שבטים. ארגו שמונחים בו יי"ב פתקים שכתוב בהן יי"ב שבטים וקלפי של תחומין ארגו שמונחין בו יי"ב פתקין של יי"ב חלקים של ארץ ישראל:

והיה מכיין ברוח הקודש. כלומר באורים ותומים ששואלים תחלה באורים ותומים קודם שיטרף הממונה בקלפי ובכך מתקרה דעתן של ישראל שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתבא תחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא ולא היו מרגנים בדבר השבטים מרובים ושני קלפי היו צריכין אחד לשבטים ואחד לתחומין ולא סגי בחד דתחומין ולימא עכשיו אני נוטל מה שיעלה בידי לצורך ראובן דא"כ אין כל החלוקה עשויה בגורל וקרא קאמר אך בגורל וגו' בלא הוצאת דיבור מפיו:

ואומר זבולן עולה. עכשיו יבא לידי הטורף בקלפי כתב של זבולן והאי דנקטינהו שלא כסדר לפי שאין עולה שום גורל על הסדר אלא על ידי מקרה:

טרף. עירבב הממונה לכך את השטרות יפה שלא יאמרו מדעת לקח את זו שהיה יודע מה כתוב בה כמו ביצים טרופות בקערה (עדות פ"ב מ"ד):

שער ראובן אחד. שוה דכל מה שיש לזה יש לזה:

נאום ה'. הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני:

איבעיא להו:

ארץ ישראל לשבטים איפלוג?

או דלמא:

לקרקף גברי איפלוג?

קכב, א תא שמע:

"בין רב למעט"⁴¹⁴ (במדבר כו, נו).

ועוד

תניא:

"עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים,

שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים,

ולא נתחלקה אלא בכסף,

שנאמר: "בין רב למעט" (במדבר כו, נו).

אמר רבי יהודה:

סאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל.

ולא נתחלקה אלא בגורל,

שנאמר: "אך בגורל"⁴¹⁵ (במדבר כו, נה).

ולא נתחלקה אלא באורים ותומים,

שנאמר: "על פי הגורל" (במדבר כו, נו),

הא כיצד?

אלעזר מלובש אורים ותומים, ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו,

וקלפי של שבטים,

וקלפי של תחומין מונחין לפניו,

והיה מכיין ברוח הקדש ואומר זבולן עולה, תחום עבו עולה עמו,

טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולן,

טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עבו,

וחוזר ומכיין ברוח הקדש ואומר: נפתלי עולה, ותחום גינוסר עולה עמו.

טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי,

טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר.

וכן כל שבט ושבט.

ולא בחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא,

העולם הזה: אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס,

שדה פרדס אין לו שדה לבן,

לעולם הבא: אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק,

שנאמר: "שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד"⁴¹⁶ (יחזקאל מח, לא),

הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו,

שנאמר: "ואלה מחלקותם נאם ה'"⁴¹⁷ (יחזקאל מח, כט).

קתני מיהת: "שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים".

שמע מינה: לשבטים איפלוג.

שמע מינה.

⁴¹⁴ על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט

⁴¹⁵ אך בגורל יחלק את הארץ לשמות מוטות אבתם יחלו

⁴¹⁶ ושערי העיר על שמות שבטי ישראל שערים שלושיה צפונה שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד

⁴¹⁷ ואת הארץ אשר תפילו מנחלה לשבטי ישראל ואלה מחלקותם נאם אדני ה'

35. קכב, א-ב

קכ"ט

איִדךְ לִמָּאן. חלק י"ג למי דהא י"ב שבטים לחוד הוא דשקלי כדכתיב ביחזקאל:

לְנִשְׂיָא. למלך המשיח:

הַעֲבֹד הַעִיר. היינו נשיא דעול רבים מוטל עליו כדכתיב ברחבעם אם היום תהיה עבד לעם הזה (מלכים א יב):

יַעֲבֹדוּהוּ. יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל:

רוֹנְגֵר. שכירים בעלמא לעבוד לו כתלמידים לרב אבל לא יותן לו מנחלתם ורבינו חננאל פירש רון גר רון בלשון פרס יום וגר שכיר כלומר שכיר יום:

וְהַנּוֹתֵר מִזֶּה וּמִזֶּה. משמע שנוטל חלק מזה ומזה:

לְתַרּוּמַת הַקֹּדֶשׁ. לבד מקומו של בית המקדש:

וְלֵאחֻזַּת הַעִיר. ולבד מקום העיר וכתב בסיפיה דקרא באחד החלקים:

וְלֹא נִתְחַלְקָה כּו'. כּו'. כמו אמר מר:

לְמֵאֵי הַלְכַתָּא. קאמר שיהו מעלין כספים זה לזה:

אֵילִימָא בְּשׁוּפְרָא וְסִנְיָא. מה שהיתה זו יפה מזו וזו רעה מזו דמסליק ליה בדמי מאן דאית ליה שופרא למאן דאית ליה סניא:

אַטּוּ בְּשׁוּפְטָנֵי עֶסְקִינָן. דמסתלקי מנחלתם בזווי אלא ודאי בגליל נוטל ה' סאין כנגד סאה ביהודה:

לְקִרְוָה וְרוּחֻקָּה. הקרקעות היו חולקין בשוה מי שלוקח מן הכחוש נוטל יותר עד כדמי היפה אבל מי שעולה לו גורלו בקרוב לירושלים מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים אחד מפני שרחוק מבית המקדש ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים ויש לו לדאג מהן ורבי יהודה מילתא באפי נפשה קאמר דמי שנפל גורלו בגליל נוטל ה' סאין כנגד סאה שחבירו נוטל ביהודה אי נמי משום דקאמר תנא קמא דקורבא ורוחקא מחלקין בכספים אתא איהו לסיועיה ולמימר דסאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל בשביל שיהודה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר וצריך להעלות כספין שוה ד' סאין לסאה שבגליל:

בְּכַסְפִּים הַעֲלוּהוּ. להחזיר בני דקורבא ורוחקא וסברא הוא ומבין רב למעט לא נפקא ליה דמקרא לא שמעין אלא העלאה לא שנה בכספים לא שנה בקרקע:

דְּלֹא דִידֵהוּ. חלק מרגלים כדאמרן בפירקין דלעיל (דף קיח):

כְּתִיב סֵרַח. ביהושע:

וְכְתִיב חֵרֶס. בשופטים:

בַּתְּחִלָּה. קודם שבאת ליד יהושע פירותיה דומין לחרס יבשין ורעים כחרס היבש בלי שומן:

וְלִבְסוּף. כשבאת לידו פירותיה מסריחין מרוב שומן כשמסריחין אותן יותר מדאי ומעליותא היא משום שומן וזכותו של יהושע גרם:

אָמַר מֶר:

"עֵתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁתַּחֲלַק לְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר שְׁבֵטִים".

איִדךְ לִמָּאן?

אָמַר רַב הִסְדָּא:

לְנִשְׂיָא,

דְּכְתִיב: **"וְהַעֲבֹד הַעִיר וְעַבְדוּהוּ מִכָּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל"** (יחזקאל מח, ט),

אָמַר לִיה רַב פֶּפְאֵ לְאַבְי:

אִמָּא: רוֹנְגֵר בְּעֵלְמָא.

לֹא סִלְקָא דְעֵתְךָ,

דְּכְתִיב: **"וְהַנּוֹתֵר לְנִשְׂיָא מִזֶּה וּמִזֶּה לְתַרּוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלֵאחֻזַּת הַעִיר"**⁴¹⁸ (יחזקאל מח, כא).

"וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶלָּא לְכַסְפִּים, שְׁנֵאמַר: "בֵּין רַב לְמַעֲט" (במדבר כו, נו)."

לְמֵאֵי?

אֵילִימָא לְשׁוּפְרָא וְסִנְיָא - אַטּוּ בְּשׁוּפְטָנֵי עֶסְקִינָן?!

אֶלָּא - לְקִרְוָה וְרוּחֻקָּה.

כְּתַנָּא:

"דְּבֵי אֲלֵיעֹזֵר אוֹמַר:

בְּכַסְפִּים הַעֲלוּהוּ,

דְּבֵי יהוֹשֻׁעַ אוֹמַר:

בְּקִרְקַע הַעֲלוּהוּ".

"וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶלָּא בְּגוֹרְלֵי, שְׁנֵאמַר: "אֶף בְּגוֹרְלֵי" (במדבר כו, נה)."

תַּנָּא:

"אֶף בְּגוֹרְלֵי" - יָצְאוּ יהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב.

לְמֵאֵי?

אֵילִימָא דְּלֹא שְׁקוּל כָּלֵל - הַשְׁתָּא דְּלֹא דִידֵהוּ שְׁקוּל דִּידֵהוּ מִיבְעָיָא?!

אֶלָּא - שְׁלֹא נָטְלוּ בְּגוֹרְלֵי, אֶלָּא עַל פִּי ה'.

יְהוֹשֻׁעַ -

דְּכְתִיב: **"עַל פִּי ה' נָתַנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאַל,**

אֶת תְּמִנַת סֵרַח בְּהַר אֶפְרַיִם"⁴¹⁹ (יהושע יט, ג).

כְּתִיב: **"סֵרַח"**⁴²⁰ (יהושע כד, ל),

וְכְתִיב: **"חֵרֶס"**⁴²¹ (שופטים ב, ט)!

אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר:

בַּתְּחִלָּה פִּירוּתֵיהָ כְּתָרִס,

וְלִבְסוּף פִּירוּתֵיהָ מְסֻרֵיחִין.

⁴¹⁸ והנוטר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחזת העיר אל בני המשנה ועשרים אלף תרומה עד גבול קדימה וימה על בני המשנה ועשרים אלף על גבול

ימה לעמת חלקים לנשיא והיתה תרומת הקדש ומקדש הבית בתוכו

⁴¹⁹ על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את תמנת סרח בהר אפרים ויבנה את העיר וישב בה

⁴²⁰ ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש

⁴²¹ ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת חרס בהר אפרים מצפון להר געש

רפ"ט

ואיכא דאמרי בתחלה פירותיה מסריחין. מרוב שמנן ולא היו משתמין וגרעותא היא ולבסוף פירותיה דומין לחרס כלומר שלא היו שמינין יותר מדאי אלא במדה שיכולין להכניסם לאוצר ומתקיימין טובא ומעליותא היא:

כאשר דבר משה. והיכן דבר דכתיב ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו וזו היא חברון שדרך בה כדרשינן באגדה ויבא עד חברון מלמד שנשתטח כלב על מערת קברי צדיקים שבחברון והתפלל שם לפני המקום שיצילהו מעצת מרגלים שלא יכשל בהן עמהן:

עיר מקלט הואי. כדכתיב ביהושע ולבני אהרן הכהנים נתנו את עיר מקלט הרוצח את חברון ואת מגרשיה: **פרוורא.** כפרים ושדות שסביב להעיר חוצה למגרש:

ואיכא דאמרי:
בתחלה מסריחין,
ולבסוף כחרס.

כלב -

דכתיב: **"ויתנו לכלב את חברון, כאשר דבר משה ויודש משם את שלשה בני הענק"** (שופטים א, כ).

"חברון"!? עיר מקלט הואי!

אמר אביי:

פרוורא,

דכתיב: **"ואת שדה העיר ואת הצריה, נתנו לכלב בן יפנה באחזתו"** (יהושע כא, יב).

36. קכב, ב

רַסְנִ"ס

מְשֻׁנָּה

אָחַד הֵבַן וְאָחַד הֵבַת בְּנַחְלָה,
אֲלֵא שֶׁהֵבַן נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנַכְסֵי הָאֵב,
וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנַכְסֵי הָאָם.
וְהֵבְנוֹת נִזְוָנוֹת מִנַּכְסֵי הָאֵב,
וְאֵינָן נִזְוָנוֹת מִנַּכְסֵי הָאָם.

גְּמָרָא

מאי "אָחַד הֵבַן וְאָחַד הֵבַת לְנַחְלָה"?

אילימא דירתי כי הדדי -

הא תנו: "בן - קודם לבת,

כל יוצאי יריבו של בן קודמין לבת" (בבא בתרא קטו.)!

סימן: נפש"ם

אמר רב נחמן בר יצחק:

הכי קאמר:

אָחַד הֵבַן וְאָחַד הֵבַת נוֹטֵלִין בְּרָאוּי, כְּבַמְוָחֶזֶק.

הא נמי תנינא:

"בְּנוֹת צֶלְפָּחַד נָטְלוּ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים בְּנַחְלָה,

חֲלֶק אַבְיָהוֹן שֶׁהָיָה מִיוֹצְאֵי מִצְרַיִם,

וְחֲלָקוֹ עִם אֶחָיו בְּנַכְסֵי חֲפָר" (בבא בתרא קטז.)

ועוד,

מאי "אֵלֵא"?

אֵלֵא אָמַר רַב פֶּפְאָ:

הכי קאמר:

אָחַד הֵבַן וְאָחַד הֵבַת נוֹטֵלִין חֶלֶק בְּכֹוֹרָה.

הא נמי תנינא:

"וְשֶׁהָיָה בְּכוֹר נוֹטֵל שְׁנַיִם חֲלָקִים" (בבא בתרא קטז.)!

ועוד

מאי "אֵלֵא"?

אֵלֵא אָמַר רַב אֲשִׁי:

הכי קאמר:

אָחַד בֶּן בִּין הַבְּנִים, וְאָחַד בַּת בִּין הַבְּנוֹת,

אם אָמַר: 'יִרְשׁ כָּל נַכְסֵי' - דְּבָרָיו קָיָמִין.

כְּמָאן?

כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא?

הא קתני לה לקמן:

"דְּבִי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר:

אם אָמַר עַל מִי שְׂרָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ - דְּבָרָיו קָיָמִין,

עַל מִי שְׂאִינוֹ רָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ - אֵין דְּבָרָיו קָיָמִין!"

וכי תימא: קא סתם לן כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא,

סתם ואחר כך מחלוקת היא!

וסתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה פסותם!

מתני'

אָחַד הֵבַן וְאָחַד הֵבַת כו'. כולה מפרש בגמרא:

אֲלֵא שֶׁהֵבַן כו'. בגמ' מפרש מאי אלא:

וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנַכְסֵי הָאָם. כדדרשינן לעיל (דף קיא.):

לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש אבל לא לאשה:

וְהֵבְנוֹת נִזְוָנוֹת כו'. בנכסים מועטים ולא הבנים כדתנן לקמן

בתחלת מי שמת (דף קלט.): מי שמת והניח בנים ובנות

בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים

מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים:

וְאֵינָן נִזְוָנוֹת מִנַּכְסֵי הָאָם. לא במרובין ולא במועטין במקום

בנים שהבנים יורשין את הכל אבל גבי נכסי אב נזונות

בתנאי כתובה שכך כתב לאשתו בן נוקבן דיהוון ליכי

מינאי יהון מתזון מנכסאי עד דתלקחן לגוברין:

גמ'

דירתון כי הדדי. בת במקום בן תירש עם הבן:

והתנו. דלא ירתון כי הדדי:

בן קודם לבת כו'. והכא לא גרסי' ועוד מאי אלא דהא טובא

קא פריך ליה ולא שייך למימר ועוד אלא היכא דפירכא

בתרייתא עדיפא מקמייתא:

א"ר נחמן בר יצחק הכי קאמר אָחַד הֵבַן וְאָחַד הֵבַת.

במקום שאין בן שוין בנחלה ליטול מה שהיה ראוי לאביהן

כאילו היה מוחזק לו דבן בנו או בת בתו של אדם יורשין

אותו שעומדין בני בנים במקום בנים לירש את הזקן

כדנפקא לן מובן אין לו עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה

אלמא הבן או הבת יורשין את מה שהיה ראוי אביהן לירש

אילו היה קיים:

הא נמי תנינא. דבנות צלפחד נטלו חלק הראוי לצלפחד

אביהן בנכסי חפר ואעיג' דהוה ליה ראוי גבי צלפחד אביהן

דאפי' אם מת בחיי חפר קאמר'י דנטלו בנותיו חלק הראוי

לו אילו היה קיים דהא לא מפליג תנא דמתני' מידי אלמא

בת יורשת את הראוי לאביה במקום שאין בן והוא הדין

דהוה מצי למימר הא נמי תנינא (לעיל דף קטו.) וכל יוצאי

ירכו של בן קודמין לבת דמהתם שמעינן דאפי' בת הבן

יורשת בנכסי זקן דהיינו ראוי לאביה שהרי מת אביה בחיי

זקינה ואפי' יורשת זקינה במקום אביה אלא מעובדא

דבנות צלפחד ניחא ליה לאקשווי דמעשה רב:

ועוד. אפי' תאמר דמשום סיפא קתני רישא שרוצה לתת

חילוק ביניהן בסיפא מאי אלא היאך מוסב על הראשון הא

לא קתני ברישא דנכסי האב ונכסי האם שוין דליתני

בסיפא אלא שבדבר זה יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם

שהבן כו' וכיון דרישא קאמר דבן ובת שוין לא היה לו

לשנות בסיפא חילוק דאב ואם אלא חילוק בין בן לבת והכי

ה"ל למיתני אלא שהבן נוטל פי שנים אבל לא הבת והבת

ניזונת מן הנכסים אבל לא הבן: ה"ג ועוד מאי אלא אלא

אמר רב פפא כו' וכן בכלהו גרסי' תרי זימני אלא:

אֲלֵא אָמַר רַב פֶּפְאָ כו'. לרב פפא נמי קשיא ליה אלא

כדלקמן ואיהו לא בא לתרץ האי אלא אבל קושיא קמייתא

הא נמי תנינא אתא לתרוצי ולאוקמה בענין אחר דלא

תקשי מההיא מתני' דלעיל ומההיא מתני' דלקמן דמקשינן

לרב פפא מינה אכתי לא הוה מסיק אדעתיה וכן כולם:

אָחַד הֵבַן וְאָחַד הֵבַת. במקום שאין בן נוטלין חלק בכורת

אביהן אפי' שמת בחיי זקנים דכי היכי דירתי חלק

פשיטותו הכי נמי ירתי חלק בכורתו וכדפרישית בפירקין

דלעיל (דף קטז): ד"ה ושהיה) גבי מתני' דבנות צלפחד

והבאתי ראיה מברייתא דבכורות ומגמרת ירושלמי:

הא נמי תנינא. שהיה צלפחד בכור ואעי"פ שמת בחיי חפר

נטלו בנותיו חלק בכורתו עם חלק פשיטותו וכשמת חפר

ואח"כ צלפחד לא היה צריך להשמיענו אָחַד הֵבַן וְאָחַד הֵבַת

נוטלין חלק בכורה דכיון דמת הזקן תחלה מיד ירש הבכור

חלק בכורתו דאין כאן ראוי כלל וכשמת הבכור אחרי כן

פשיטא דירשוהו בניו הן חלק פשיטותו הן חלק בכורתו:

ועוד מאי אלא. מי דבר עדיין למעלה בנכסי האם דקאתא

לאיפלוגי בסיפא בין נכסי האב לנכסי האם:

אָחַד בֶּן בִּין הַבְּנִים. ולא אחר בין הבנים דאינו יכול לעשותו

יורש דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה ועד שיתן לו בלשון

מתנה לא קני כדתנן בפירקין (דף קל.).

בת בין הבנות. ובן אין לו:

אם אמר יירש כל נכסי דבריו קיימין. הואיל ובר ירושה

הוא במקצת ונפקא לן מביום הנחילו את בניו שמנחיל

לבניו כל מה שירצה והיינו דקתני אָחַד הֵבַן וְאָחַד הֵבַת דינן

שוה שיכול האב להנחיל כל הנכסים לאחד מן האחין או

לאחת מן האחיות היכא דאין בן:

רפ"ס

ופרכינן כמאן כרבי יוחנן כו' ועוד מאי אלא. דאפי' אם תאמר שהרבה יש סתם ואח"כ מחלוקת בגמרא שבתחלה ראה את דברי התנא שהוא וסתמן ואח"כ חזר בו ופירשו ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה מאי אלא:

אחד הבן ואחד הבת. במקום שאין בן שוין בנכסי האם לירש חלק כחלק:

ובנכסי האב. שאין חילוק בין נכסי האם לנכסי האב בין לענין ירושת הבנים בין לענין הבנות חוץ משני דברים שיש חילוקין בין נכסי האם לנכסי האב דהיינו בכורה ומזון כדמפרש ואזיל אלא שהבן הזכר נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם דלענין ירושת הבן יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם אבל לענין ירושת הבת אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם דאין בת נוטלת בכורה כדדרשינן בסיפרי וילדו לו בנים הבנים בתורה הזאת ואין הבנות בתורה הזאת ועוד חילוק אחר שהבת ניוזנת כו' ומיהו הבן שוה לענין מזונות בשניהן שהרי יורש הכל והיכא דאין לו מה לירש אפילו מזונות אין לו כגון בנכסים מועטין דאב:

ועוד

מאי "אלא"?

אלא אמר מר בר רב אשי:

הכי קאמר:

אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם ובנכסי האב,

אלא: שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב, ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם.

37. קכב, ב - קכג, א

רָצַב"ס

פי שנים כאחד. כנגד אחד מן האחין נוטל פי שנים שאם היו חמשה אחין חולקין הנכסים בששה חלקים ונוטל הבכור פי שנים מהן:

בכל הנכסים. שנוטל פי שנים בכלן:

ודין הוא. דפי שנים כאחד שחלקו יהא עם ה' אחין דומה כחלקו עם אחד כשאין שם אלא בכור ופשוט נוטל פי שנים בכל הנכסים ממה נפשך דפי שנים כאחד הוא וגם פי שנים בכל הנכסים:

והיה ביום הנחילו את בניו וגו'. כוליה קרא יתירא הוא דהא כתיב בתריה כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים וגו':

ריבתה נחלה. שלא יטול פי שנים בכל הנכסים היכא דאיכא שנים וגו' אחים מלבדו:

ואומר. לקמן מפרש מאי ואומר הני קראי בדברי הימים כתיבי:

ולא להתיחש על הבכורה. לא שיקרא בכור ניתנה לו בכורה דלעולם ראובן קרי בכור ישראל אלא ליטול שני חלקים כבכור כדכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית מח):

בכורה לדורות. לו משפט הבכורה (דברים כא):

מה בכורה האמורה ליוסף פי שנים כאחד. כדלקמן: שכס אחד על אחיך שני חלקים כנגד שני אחין כדלקמן:

זו תפלה. שהתפלל יעקב על בניו ושזכה לקנות הבכורה מעשו בתפלתו:

ת"ש ובני ראובן בכור ישראל. וכתיב בהאי קרא ניתנה בכורתו וילפינן בבנין אב בכורה מבכורתו דנהי דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן גלויי מילתא בעלמא הוא דלא היינו יודעין מהו חלק בכורה ושמעוי מהתם דפי שנים כאחד כדאמרין נמי בעלמא (מ"ק דף ה.) דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ופירש וכל בן נכר וגו' לא יבא אל מקדשי וגו' ואמרין עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא הוה גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא והוא הדין לבכורה:

אימא דיקלא. קרקע מועט הוסיף לו יעקב ליוסף בשביל בכורה וה"ה דהוה מצי למיפרך פי שנים בכל הנכסים אלא משום דהא קא חזינן דלא הואי להו נחלה כולי האי דהא קצווחי בני יוסף:

כראובן ושמעון. כנגד שני שבטים וכדאמרן לשבטים איתפלג דהיינו פי שנים כאחד והאי דלא קאמר בברייתא ואומר כראובן ושמעון יהיו לי היינו משום דמילתא דפשיטא ליה לתנא יותר מדאי דהאי שכס אחד על אחיך אהוה קרא קאי דכתיב לעיל מיניה כראובן ושמעון יהיו לי ופירושא דההוא קרא הוא הלכך לא חש להזכיר דזיל קרי ב' רב הוא:

תנו רבנן:

"**לתת לו פי שנים**"⁴²² (דברים כא, ז), - פי שנים באחד,

אתה אומר פי שנים באחד?

או אינו אלא פי שנים בכל הנכסים?

ודין הוא, חלקו עם אחד, וחלקו עם חמשה,

מה חלקו עם אחד - פי שנים באחד,

אף חלקו עם חמשה - פי שנים באחד!

או בלך לדרך זו,

חלקו עם אחד וחלקו עם חמשה,

מה חלקו עם אחד - פי שנים בכל הנכסים,

אף חלקו עם חמשה - פי שנים בכל הנכסים!

תלמוד לומר: "**והיה ביום הנחילו את בניו**"⁴²³ (דברים כא, טז),

התורה ריבתה נחלה אצל אחין,

הא אין עליך לדון כלשון האחרון אלא כלשון הראשון;

ואומר: "**ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור,**

ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל,

ולא להתיחש לבכרה" (דברי הימים א ה, א),

ואומר: "**כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו והבכרה ליוסף**" (דברי הימים א ה, ב),

נאמרה "בכורה" ליוסף,

ונאמרה "בכורה" לדורות,

מה "בכורה" האמורה ליוסף - פי שנים באחד,

אף "בכורה" האמורה לדורות - פי שנים באחד;

ואומר: "**ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך,**

אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" (בראשית מח, כב).

וכי פחזבו ובקשתו לקח? והלא נבר נאמר:

"**כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני**"⁴²⁴ (תהלים מד, ז-ח)!

אלא,

"**חרבי**" - זו תפלה,

"**קשתי**" - זו בקשה.

מאי "ואומר"?

וכי תימא האי לכדרי יוחנן בן ברוקא הוא דאתא.

תא שמע: "**ובני ראובן בכור ישראל**" (דברי הימים א ה, א),

וכי תימא: "**בכרה**" מ"בכורתו" לא גמרין,

תא שמע: "**והבכרה ליוסף**" (דברי הימים א ה, ב).

וכי תימא: יוסף גופיה, ממאי פי שנים באחד הוה?

תא שמע: "**ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך**" (בראשית מח, כב).

אמר ליה רב פפא לאבבי:

אימא: דיקלא בעלמא

אמר ליה:

עליך, אמר קרא: "**אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי**"⁴²⁵ (בראשית מח, ה).

⁴²² מי את הבכור בן השנואה ימיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו פי הוא ראשיתו אנו לו משפט הבכרה

⁴²³ והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על בני בן השנואה הבכר

⁴²⁴ ה אתה הוא מלכי אלהים צוה וישועות יעקב. ו כך צרינו נגח בשמך נבוס קמינו. ז מי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני

⁴²⁵ ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליה מצריתמה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי

38. קכג, א

רש"ס

לבעל הבית. יוסף:
יתום. יעקב דכתיב ויכלכל את
 אביו וגוי (בראשית מז):
לסוף העשיר. יעקב שבאה לידו
 בכורת ראובן על ידי שחילל
 יצועי אביו והיה יכול ליתנה
 לכל מי שירצה:

**ואי לאו דחטא ראובן לא הוה
 מהני ליה ליוסף.** בתמיה כלומר
 מה נתן יעקב ליוסף שהרי
 מחלק שאר אחיו הוסיף לו אבל
 משלו לא נתן לו כלום דמשלו
 הוה לו להנותו ולא משל
 אחרים אלא ודאי משלו נתן לו
 הן ממונו הן ברכות שבירכו
 מכולן כגון ברכה שבירכו
 לאפרים ומנשה וידגו לרוב וגוי
 שאין עין רעה שולטת בהן וכגון
 מאל אביך ויעזרך וגוי תהיין
 לראש יוסף וגוי הלכך מה שנתן
 בכורת ראובן ליוסף טעם אחר
 יש בדבר:

אלא ר' יונתן רבך לא כד אמר.
 כדאמר' בכל דוכתא א"ר
 שמואל בר נחמני א"ר יונתן:
לצאת מרחל. שתלד רחל את
 יוסף קודם שתלד לאה את
 ראובן דליהוי יוסף ראשית אונו
 דיעקב:

שקדמתה לאה ברחמים.
 בתפלה לקמיה מפרש:
צניעות דרחל. לקמיה מפרש:
רכות ממש. עיניה נוטפות
 דמעה:
אפשר. לומר כן: והלא בגנות
 בהמה טמאה לא רצה הכתוב
 לדבר אלא עקם שמונה אותיות
 דכתיב אשר איננה טהורה
 דאיכא י"ג אותיות והוה מצי
 למיכתב הטמאה דליכא אלא ה'
 אותיות:

בגנותן של צדיקים דבר הכתוב.
 בתמיה:
אלא אמר רבי אלעזר כו'.
 אליבא דרי' אלעזר לא אשכחן
 שקדמתה לאה ברחמים אלא
 אליבא דרב:

ארוכות. גדולות בכהונה ולויה
 דלוי יצא ממנה שממונו כהנים
 ולוים ומלכות מיהודה:

בעא מיניה רבי חלפו מרבי שמואל בר נחמני:
 מה ראה יעקב שנטל בכורה מראובן ונתנה ליוסף?

מה ראה?! **"ובחללו יצועי אביו"**⁴²⁶ (דברי הימים א ה, א) כתיב!

אלא,

מה ראה שנתנה ליוסף?

אמשול לך משל, למה הדבר דומה?

לבעל הבית שגדל יתום בתוך ביתו,
 לימים העשיר אותו יתום, ואמר: אהניחו לבעל הבית מנכסי.

אמר ליה:

ואי לאו דחטא ראובן, לא מהני ליה ליוסף ולא מדעם?

אלא רבי יונתן רבך לא כף אמר!?

ראויה היתה בכורה לצאת מרחל, דכתיב: **"אלה תלדות יעקב יוסף"**⁴²⁷ (בראשית לו, ב),
 אלא שקדמתה לאה ברחמים,

ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל החזירה הקדוש ברוך הוא לה.

מאי קדמתה לאה ברחמים?

דכתיב: **"ועיני לאה רבות"**⁴²⁸ (בראשית כט, י).

מאי רכות?

אילימא רכות ממש - אפשר!?

בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב,

דכתיב: **"מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה"**⁴²⁹ (בראשית ז, ח),
 בגנות צדיקים דבר הכתוב!?

אלא אמר רבי אלעזר:

שמתנותיה ארוכות.

רב אמר:

לעולם רכות ממש,

ולא גנאי הוא לה, אלא שבח הוא לה.

שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים:

שני בנים יש לה לרבקה, שתי בנות יש לו ללבן, גדולה לגדול וקטנה לקטן.

והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת: גדול מה מעשיו?

איש רע הוא מלסטם בריות,

קטן מה מעשיו?

"איש תם ישב אהלים"⁴³⁰ (בראשית כה, כז),

והיתה בוכה עד ששנשו ריסי עיניה.

והיינו דכתיב: **"וירא ה' מי שנואה לאה"**⁴³¹ (בראשית כט, לא).

מאי שנואה?

אילימא שנואה ממש - אפשר!?

426 ובני ראובן כבוד ושראלי כי הוא הבכור ובהללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף בן ושראל ולא להתניחש לבכורה

427 אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו וזבא יוסף את דבתם רעה אל

אביהם

428 ועיני לאה רבות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה

429 מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה

430 וגדלו הנערים והיו עשוי איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים

431 וירא ה' מי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה

רֶשֶׁ"ס

ויפתח את רחמה. היינו שזכתה
לבכורה:
מסר לה. יעקב סימנין לרחל
שתאמר לו בלילה בשכבה:

בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, בגנות צדיקים דבר הכתוב!?!
אלא ראה הקדוש ברוך הוא ששנואין מעשה עשו בפניה,
"**ויפתח את רחמה**" (בראשית כט, לא).

ומאי "צניעות היתה בה ברחל"?

דכתיב: "**ויגד יעקב לרחל:**

כי אחי אביה הוא ומי בן רבקה הוא"⁴³² (בראשית כט, יב),

והלא בן אחות אביה הוא!

אלא אמר לה: מינסבת לי?

אמרה ליה: אין, מיהו אבא רמאה הוא, ולא יכלת ליה.

אמר לה: מאי רמאותיה?

אמרה ליה: אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסבא לי מקמה.

אמר לה: אחיו אני ברמאות,

אמרה ליה: ומי שרי להו לצדיקי לסגויי ברמאותא?

אין, "**עם נבר תתבר ועם עקש תתפל**" (שמואל ב כב, כז).

מסר לה סימנין.

כי קא מעיילי לה ללאה, סברה: השתא מיכספא אחתאי,

מסרתיהו וניהלה.

והיינו דכתיב: "**ויהי בבקר והנה הוא לאה**" (בראשית כט, כה),

מכלל עד השתא לאו לאה היא!?

אלא, מתוך סימנים שמסר לה יעקב לרחל ומסרתה ללאה,

לא הוה ידע לה עד ההיא שעתא.

⁴³² ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא ומי בן רבקה הוא ותרוץ ותגד לאביה

39. קכג, א-ב

רָצַ"ס

בַּעַא מִינִיה אַבָּא חַלִּיפָא קְרוּיָא מְרַבִּי חֵיָא בְּר אַבָּא: ⁴³³ (בראשית מו, כז), בְּפֶרְטָן אַתְהָ מוֹצֵא שְׁבַעִים חֶסֶר אֶחָד! אָמַר לֵיהּ: תַּאזְמָה הֵיתָה עִם דִּינָה, דְּכַתְיב: "וְאֵת דִּינָה בְּתוֹ" ⁴³⁴ (בראשית מו, טו). אֵלָא מַעַתָּה, תַּאזְמָה הֵיתָה עִם בְּנִימָן, דְּכַתְיב: "וְאֵת בְּנִימָן אַחִיו בֶּן אִמּוֹ" ⁴³⁵ (בראשית מג, כט). אָמַר לוֹ: מְרַגְלִית טוֹבָה הֵיתָה בְּיַדִּי וְאַתָּה מְבַקֵּשׁ לְאַבְדָּה מְמִנִי, הָכִי אָמַר רַבִּי חֲמָא בְּר חֲנִינָא: זֹו יוֹכְבֵד, שְׁהוֹרְתָה בְּדָרְךָ, וְלִידְתָה בֵּין הַחוֹמוֹת, שְׁנַאמֹר: "אֲשֶׁר יִלְדָה אֶתְהָ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם" ⁴³⁶ (במדבר כו, נט), לִידְתָה בְּמִצְרַיִם, וְאִין הוֹרְתָה בְּמִצְרַיִם.

בַּעַא מִינִיה אַבָּא חַלִּיפָא קְרוּיָא מְרַבִּי חֵיָא כּו'. מִשּׁוּם דַּאִירִי לַעִיל בְּבַעִיא דְקֵרַאי דִיעֻקֵּב וּבְנִיו נִקֵּט נִמְי לַהֲךְ בַּעִיא חַכָּא: בְּכַלְלָן. שֶׁל יִשְׂרָאֵל כִּשְׁבָאוּ לְמִצְרַיִם אַתְהָ מוֹצֵא כְּתוּב כֹּל הַנֶּפֶשׁ (הַבָּאָה לִיעֻקֵּב) מִצְרִימָה שְׁבַעִים וּבְפֶרְטָן כִּשְׁהוּא מוֹנָה אוֹתָן אַחַד אַחַד לְמַעַלָּה בְּפֶרֶשָׁה אִי אַתְהָ מוֹצֵא אֵלָא שְׁשִׁים וּתְשַׁע עִם יוֹסֵף וּשְׁנֵי בְנָיו וְכַדְכְּתִיב בַּהֲדִיא כֹּל נֶפֶשׁ שְׁשִׁים וּשְׁשׁ וּמִבְּנֵי לֵאָה חֶסֶר דְּכַתְיב בְּכַלֵּל דִּידָה שְׁלִשִׁים וְגַ' וּבְפֶרְטָם אִי אַתְהָ מוֹצֵא אֵלָא לִ"ב: תִּיּוֹמָה. שְׁנוּלְדוּ לְלֵאָה שְׁתֵּי בְנוֹת בְּכַרֵּס אַחַד: וְאֵת. רִיבּוּי הוּא: מְרַגְלִית טוֹבָה. טַעַם יִקָּר בַּעִינִי כְּמִרְגְּלִית שְׁלֵא הֵייתִי רוֹצָה לְגַלוֹת וּמַעִיקָרָא לְחַדוּדִי הוּא דְבַעִי: לְאַבְדָּה מְמִנִי. כְּלוּמַר לְגַלוֹתָה לְאַחֲרִים וּלְחַבְּבֵי הַטַּעַם הִיא אוֹמֵר כֵּן: זֹו יוֹכְבֵד. וְלִכְךָ לֹא פֶרַט בַּה שְׁהָרִי עֵדִיין לֹא יִצְאָה לְאוּרִי הָעוֹלָם אֵלָא עוֹבֵר בְּמַעִי אִמָּה הֵיתָה בְּכַנִּיסְתֵּי לְמִצְרַיִם:

קכג

⁴³³ ובני יוסף אשר ילד לו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים
⁴³⁴ אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש
⁴³⁵ וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו ויאמר הנה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר אלהים והנה בני
⁴³⁶ ושם אשת עמרם ויכבד בת לוי אשר ילדה אתה ללוי במצרים ותלד לעמרם את אהרן ואת משה ואת מרים אחתם

40. קכג, ב

רָצַב"ס

מאי שנא. דלא רצה לשוב לבית אביו עד שנולד יוסף:
ויכם דוד. בעמלק כשפשטו על צקלג ונהגו נשי דוד מיירי בספר שמואל והלא דוד מיהודה הוה ולא מיוסף ונפל זרעו של עשו בידו דעמלק היה בן אליפז בן עשו ואתה אמרת שאינו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף והלא גם ביד שאר שבטים נמסר ואמאי קאמר קרא ובית יוסף להבה טפי משבט יהודה:
דכתוב. בדברי הימים בלכתו אל צקלג להלחם בעמלק:
נפלו עליו כו'. ראשי האלפים אשר למנשה לפי שנשתתפו עמו ממנשה דהיינו משבט יוסף לכך נפלו בידו:
מבני שמעון וגו'. ויכו את שארית הפלטה לעמלק אלמא ביד בני שמעון נמי נפלו ואתה אמרת שאין נמסר אלא ביד זרעו של יוסף:

בְּעַא מִינֵיהּ רַבִּי חֵלְבֹו מְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי:

קְתִיב: **"וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף"**⁴³⁷ (בראשית ל, כה),
 מַאי שְׁנָא כִּי אֶתְיָלִיד יוֹסֵף?

אָמַר לֵיהּ:

רָאָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ שְׂאִין זָרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו נִמְסָר אֶלָּא בְּיַד זָרְעוֹ שֶׁל יוֹסֵף,
 שְׁנָאֲמַר: **"וַיְהִי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקִשִׁי"**⁴³⁸ (עובדיה א, יח).

אֶתְיָבִיָּה רַבִּי חֵלְבֹו:

"וַיְכַסּוּ דוֹד מִהַנְּשִׂיף וְעַד הָעֶרֶב לְמַחֲרָתָם"⁴³⁹ (שמואל א ל, ז)!

אָמַר לֵיהּ:

דְּאֶקְרִיָּךְ נְבִיאִי לֹא אֶקְרִיָּךְ כְּתוּבִי,
 דְּכְתִיב: **"בְּלִמְתוֹ אֶל צִקְלָג נִפְלוּ עָלָיו,
 מִמְּנֶשֶׁה עֲדָנָה וַיִּזְבְּד וּמִיֶּעָאֵל וּמִיֶּכָאֵל וַיִּזְבְּד וְאֵלִיהוּא וְצִלְתִּי
 רִאשֵׁי הָאֲלָפִים אֲשֶׁר לְמִנְשֶׁה"** (דברי הימים א יב, כא).

מְתִיב רַב יוֹסֵף:

**"וַיְמַחֲמוּ מִן בְּנֵי שְׁמֵעוֹן הַלְכוּ לְהַר שִׁעִיר
 אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מְאוֹת וּפְלִטָיָה וְנַעֲרָיָה וְרַפְיָה וְעִזִּיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֵאשִׁים,
 וַיִּכּוּ אֶת שְׂאֵרֵית הַפְּלִטָה לְעַמְלָק וַיִּשְׁבּוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה"** (דברי הימים א' ד, מב-מו)!

אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא:

"יִשְׁעִי" מִבְּנֵי מְנַשֶּׁה אֲתִי,
 דְּכְתִיב: **"וּבְנֵי מְנַשֶּׁה חֲפָר וַיִּשְׁעִי"**⁴⁴⁰ (על פי דברי הימים א' ה, כג-כד).

⁴³⁷ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לְבָן שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָה אֶל מִקְוֵמִי וְלֹאֲרִצִּי

⁴³⁸ וַיְהִי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקִשִׁי וְדִלְקוּ בָהֶם וְאֶכְלִים וְלֹא יְהִי שְׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו מִי ה' דָּבָר

⁴³⁹ וַיְכַסּוּ דוֹד מִהַנְּשִׂיף וְעַד הָעֶרֶב לְמַחֲרָתָם וְלֹא נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם אֲרַבְעֵ מְאוֹת אִישׁ נָעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל הַגְּמָלִים וַיִּגְסוּ

⁴⁴⁰ מִן בְּנֵי חָצִי שְׁבַט מְנַשֶּׁה וַיִּשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ מִבְּשָׁן עַד בְּעַל הַרְמוֹן וַיִּשְׁנִיר וְהָרַר הַרְמוֹן הָמָּה רָבּוּ. כִּד וְאֵלָה רִאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתָם וְעַפְר וַיִּשְׁעִי וְאֵלִיאֵל וְעִזִּיאֵל וְיִרְמְיָה וְהוֹדְוִיָּה וְיַחְדִּיאֵל אֲנָשִׁים גְּבוּרֵי חַיִל אֲנָשִׁי שְׁמוֹת רִאשִׁים לְבֵית אֲבוֹתָם

41. קכג, ב - קכד, א

רָזַנ"ס

תָּנּוּ רַבָּנָן:

"הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שָׁנִים:

בְּזֵרוּעַ וּבְלַחְטִים וּבְקִיבָה,

וּבְמוֹקְדָשִׁין,

וּבְשִׁבְחַ שְׁשִׁבְחוּ וּבְנִסִּים לְאַחַר מִיתַת אָבִיהֶן.

כִּיצַד?

הַנִּיחַ לָהֶן אָבִיהֶן פָּרָה: מוֹחֲכֶרֶת וּמוֹשְׁכֶרֶת בְּיַד אַחֲרִים,

אוּ שְׁהִיתָה רוּעָה בְּאֶפֶר,

וְיִלְדָה -

בְּכוֹר - נוֹטֵל פִּי שָׁנִים,

אֲבָל בְּנוֹ בְּתִים וְנִטְעוּ בְּרָמִים - אֵין בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שָׁנִים."

הָאֵי "הַזֵּרוּעַ וְהַלַּחְטִים וְהַקִּיבָה",

הֵיכִי דְמִי?

אֵי דְאֵתִי לִידֵי אָבוּהוֹן - פְּשִׁיטָא!

וְאֵי דְלֹא אֵתִי לִידֵי אָבוּהוֹן - 'רְאוּי' הוּא, וְאֵין הַבְּכוֹר נוֹטֵל בְּרְאוּי כְּמִוֹחֲזֵק!

הָכָא בְּמִכִּירֵי כְהוֹנָה עֲסָקִין,

וְדֹאשְׁתַּחֲטִיט בְּחַיֵּי דְאָבוּהוֹן.

וְקִסְכָּר: מִתְּנֹנֹת שְׁלֹא הוֹרְמוּ כְּמִי שְׁהוֹרְמוּ דְמוֹ.

"מוֹקְדָשִׁין",

לֹא דִידֵיהֶן נִינְהוּ!

בְּקִדְשִׁים קָלִים,

וְאֵלִיבָא דְרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי דְאָמַר:

מְמוֹן בְּעָלִים הוּא.

דְתַנִּיא:

"וּמַעֲלָה מַעַל בַּה" 441 (ויקרא ה, כא),

לְרֹבּוֹת קִדְשִׁים קָלִים, שְׁהוֹן מְמוֹן בְּעָלִים,

דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי."

הַנִּיחַ לָהֶן אָבִיהֶן פָּרָה: מוֹחֲכֶרֶת וּמוֹשְׁכֶרֶת בְּיַד אַחֲרִים,

אוּ שְׁהִיתָה רוּעָה בְּאֶפֶר,

וְיִלְדָה -

בְּכוֹר נוֹטֵל בָּהּ פִּי שָׁנִים."

הַשְׁתָּא "מוֹחֲכֶרֶת וּמוֹשְׁכֶרֶת", דְּלֹאוּ בְּרִשׁוּתָא דְמָרָה דִידְהוֹן קִימָא,

אֲמַרְתָּ שְׁקִיל רוּעָה בְּאֶפֶר, מִיבְעִיא!?

הָא קָא מְשַׁמַּע לָן:

"מוֹחֲכֶרֶת וּמוֹשְׁכֶרֶת" דּוּמִיא ד'רוּעָה בְּאֶפֶר"

מֵה 'רוּעָה בְּאֶפֶר' - שְׁבַחָא דְמִמִּילָא קָא אֵתִי, וְלֹא קָא חֲסָרִי בַּהּ מְזוֹנָא,

אֵף "מוֹחֲכֶרֶת וּמוֹשְׁכֶרֶת" שְׁבַחָא דְמִמִּילָא קָא אֵתִי, לֹא חֲסָרִי בַּהּ מְזוֹנֵי.

קכד, א

בְּכוֹר. בן כהן:

נוטל בזרוע פי שנים כו'. לקמן מפרש לה:

ובמוקדשים. לקמן מפרש לה:

ששבחו. מעצמן כיצד הניח כו':

מוחכרת. למחצית שחר:

מושכרת. בדבר קצוב עד זמן פלוני:

באפר. אחו דלא חסרי מזוני כדלקמן:

וילדה בכור נוטל פי שנים. בהאי ולד הואיל ושבחא

דממילא הוא ודמי כאילו הוחזק בו אביהן:

אבל בנו בתים. דהאי שבחא על ידי היתומים עצמן הוא

ולאו ממילא לא קא שקיל פי שנים:

ראוי הוא. דלא דמי לשבחא שהשבחו הנכסים דכיון

דהוי אבוהון מוחזק בנכסים והן עצמן הושבחו כמי

שהוחזקו בשבח דמי אבל הני מתנות לא זכה אביהן

כלום מחיים וכולן הו שבח:

ה"ג במכירי כהונה עסקין. שאנשי העיר קרוביו

ומכיריו של כהן זה ומזכין לו זיכוי גמור במתנות

בהמותיהן מיד כשנשחטו קודם שהופרשו מן הבהמה:

ודאשתחית בחיי אבוהון. ודמי כמאן דאתו לידה

בטבלייהו דאמריי בשחיטת חולין בפי הזרוע (דף קל:)

דקני להו כהן אי אתו לידה בטבלייהו דמתנות שלא

הורמו כמי שהורמו דמין כדנפקא לן התם מוזה יהיה

משפט הכהנים מלמד שהמתנות דינן להוציאן בדיינין

אי אתו לידה בטבלייהו כדמפרש התם והיינ כיון

דאשתחית בחיי אבוהון והן מכירין של כהן זה ומרעיו

ואוהביו אעי"פ שעדיין לא הופרשו הרי הם כאילו באו

לידו שאלו אוהביו גמרו ומקנו לו המתנות כשהן עדיין

בתוך הבהמה ודמי כמי שהוחזק בהן בחייו דמתנות

שלא הורמו כמי שהורמו דמין ויטול בהן בכור פי שנים

והשתא ליכא למיפרך פשיטא דהשתא אשמועינן טובא

דאעי"פ שלא הורמו כמי שהורמו דמין:

מוקדשין לאו דידיה נינהו. כגון חטאות ואשמות

מחיים קדשי ה' נינהו ויש בהן מעילה כל זמן שלא

נשחטו אבל שלמים אין בהן מעילה כדדרשין קדשי ה'

קדשים המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים שאין

מיוחדים לשם ומיהו אינם ממונו דמיקדש מיהא קדשי

ולא קרינא בהו בכל אשר ימצא לו ואפילו אם נשחטו

שיכול לאכלן אינם שלו כדתנן בפ"ב דקדושין המקדש

בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים אינה

מקודשת דמשלחן גבוה קא זכו ומשני בקדשים קלים

ומחיים דהוי ממונו לרבי יוסי הגלילי ומיהו לאחר

שחיטה לא כדאמרין בפרק ראשון דב"ק כי אמר ר'

יוסי הגלילי מחיים אבל לאחר שחיטה דכי קא זכו

משלחן גבוה קא זכו לא אמר:

דאמר ממון בעלים הם. לכל דבר אף לקדש את האשה:

ומעלה מעל בה'. וכחש בעמיתו בפקדון וגוי וכחש בה

ונשבע על שקר וחזר והודה והביא את אשמו:

לרבות קדשים קלים. להתחייב עליהם אשם גזילות אם

כפר בהן ונשבע והודה כשאר גזל ממון שהרי ממונו הן

שהבשר והעור שלו ואין לגבוה בהן אלא אימורים

ולכהן חוזה ושוק ובה' ובעמיתו קדריש דהיינו שלמים

שהאימורים לשם והבשר לבעלים והך מעילה דהכא

אינו אלא לשון שינוי וכן הוא אומר (דה"ב כו) וימעל

בה' אלהיו וכן בסוטה הוא אומר (במדבר ה) איש איש

כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל בתורת כהנים דהא

מעילה ממש ליכא בשלמים כדפרישית דממעט להו

בתורת כהנים מדכתיב קדשי ה' בנהנה מן ההקדש גבי

מעילה:

דלאו ברשותיה. דאב קיימא:

רועה באפר. דהוי מוחזק מיבעיא:

מה רועה באפר שבחא דממילא. מעשב השדה:

אף מוחכרת ומושכרת בשבחא דממילא. קמירי דאין

מעלין לה היתומים מזונות ואם תאמר ליתני רועה

באפר ואנא ידענא דהוא הדין למוחכרת ומושכרת היכא

דלא מחסרי מזוני ולייל למיתני מוחכרת ומושכרת כלל

דאיצטריך תו רועה באפר ללמד עליהם דבדלא חסרי

מזונות מיירי איצטריך סד"א כל מוחכרת ומושכרת לא

שבחא דממילא הוא אלא עיי בני אדם שחורשין בה

ועובדין בה ולא לישקול בה בכור פי שנים קמ"ל דכיון

דהיתומין עצמן אין חורשין בהן ואין טורחין בהן אלא

אחרים שבחא דממילא חשבינן לה היכא דאין מעלין

לה מזונות:

42. קכד, א-ב

רָזַס

הכי גרסינו מני רבי היא. ולא גרסינו ומני דלא קמהדר אתירוצא דלעיל כלל אלא מילתא באפי נפשה היא דקבעי גמרא:

מני. הך ברייתא דקתני דנוטל בכור בשבח ששבו נכסים ממילא לאחר מיתת אביהן רבי היא:

בשבח ששבו. ממילא אבל כשהשביחו יורשין הכל מודים דאינו נוטל פי שנים:

ירשו שטר חוב. היינו מלוה בשטר בכור נוטל פי שנים דכיון דמוחזק בשטר ועל פי השטר גובין את המלוה הרי הוא כאילו השטר השביח דהיינו נכסים ששבו ממילא ומיהו אליבא דרבנן אינו נוטל פי שנים ומסקנא דמילתיה דרבי היא והכי מוכח לקמן בשמעתין ודוקא מלוה בשטר אבל מלוה על פה ואפי' בעדים כיון דליכא שטרא ומצי למטען פרעתייה לך דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים אפי' רבי מודה דלא שקיל פי שנים דהא אין מוחזקין מחוב זה כלל דנימא הנכסים שבו מעצמן:

יצא עליהו שטר חוב. שחייב אביהם לאחרים מילתא באנפי נפשה היא ודברי הכל ואפי' בלא ירשו שטר חוב מיירי:

בכור נותן פי שנים. כי היכי דנוטל פי שנים שאותן נכסים נשתעבדו כולן למלוה:

ואם אמר אינו נוטל. פי שנים מכל ירושת אבי שהריני מוחל חלק בכורה ואטול חלק כפשט ולפיכך לא אשלם למלוה פי שנים אלא כנגד מה שאני נוטל רשאי וכשתובעו זה המלוה לדין אין בית דין יכולין לכופו לפרוע אלא כנגד חלק פשיטותו ונפקא מינה שצריך זה המלוה לתבוע את אחיו של זה לדין ואם אין יכול לכופם מפסיד או אם הלכו למדינת הים אין מורידין לבעי' בקרקע עד דשמעו בייד טענת האחין דמה ידעינן איזה טענה יש להן דשמא יטענו פרענו או שטר פרוע הוא דסלקא דעתך כיון דבכור הוא זכי ליה רחמנא פי שנים ואינו יכול לומר אינו חפץ שיהיו שלי דבעל כרחו הרי הן שלו דמשעה שמת אביו ירש פי שנים עד שיפקירם או עד שימכרם או יתנם לאחרים וצריך להגבות לזה המלוה כנגד פי שנים קא משמע לך דבעל כרחו לא זכי ליה רחמנא דכתב לתת לו כעין מתנה אם ירצה לקבלה ואם ימחה שלא לקבל אין מוזכר לו לאדם בעל כרחו דלא קרייה רחמנא ירושה אלא מתנה אבל מחלק פשיטותו אינו יכול לומר כן שהרי יורש הוא בעל כרחו. ויש מפרשין ואם אמר אינו נוטל בשטר חוב שיש לאבי על אחרים פי שנים וגם אינו נותן בשטר חוב היוצא עליו פי שנים רשאי ושיבוש גמור הוא שהרי השטר היוצא על אביהן אינו דינו לגבות משטר שיש לאביהן על אחרים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב אלא ממקרקעי הוא דקביג הלכך אע"ג שמחל חלק בכורה מן השטרות של אביו כיון דבקרקעות הוא נוטל פי שנים חייב להחזיר למלוה פי שנים:

מאי טעמייהו דרבנן. דאפי' בשבחא דממילא לא שקיל חלק בכורה:

עד דמטיא לידיה. דנותן ואינו יכול ליתנה לאחרים דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם:

מקיש חלק בכורה לחלק פשוט. דפי שנים היינו שני חלקים חלק פשוט וחלק בכורה והזכרים בתיבה אחת דהוה מצי למכתב חלק אחד על אחיו:

מה חלק פשוט אע"ג דלא מטא לידיה. דכל ראוי שבעולם הבן יורש מאביו דהא לא איקריא ירושה מתנה דנימא אינו נוטל חלק פשוט אלא במוחזק אף חלק בכורה נמי ומיהו ראוי גמור כגון שהשביחו יתומים לא שקיל פי שנים דלהכי אהני בכל אשר ימצא לו:

אחד מצרא. שני חלקים יטול במקום אחד כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונוטל במקום אחד ונפקא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט יטול שם בלא גורל חלק בכורה ואם הן שני אחין ושלוש שדות לא יפילו שלשה גורלות שנים לבכור ואחד לפשוט שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי לא יזכה בו דאם כן נמצא נוטל הבכור בשני מקומות אלא שני גורלות יפילו ויטלום על שני שדות החיצונות ואיזה שיעלה לבכור יקח ויטול גם האמצעי שאצלו עמו ורבי איכא למימר דהך סברא נמי דחד מצרא נפקא ליה מהיקשא:

שאם אמר אינו נוטל כו'. ורבנן נמי תרתי שמעת מינה מדכתיב לתת שמעינן דמתנה קרייה רחמנא ואינו יכול ליתן עד דאתיא לידיה דנותן ומדכתיב לו שמעינן דלא זכה בה בכור עד שתבא לידו שאם אמר אינו נוטל רשאי:

שאם אמר אינו נוטל ואינו נותן. האי אינו נותן לאו דוקא נקט ליה הכא דהא מקרא לא ילפינן ליה אלא מסברא דכיון דאין נוטל ודאי לא יתן וה"פ ההוא שאם אמר אינו נוטל לפי שאינו רוצה ליתן רשאי ואורחא דמילתא נקט שאין אדם רגיל לומר אינו נוטל אלא מפני שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים דמה לו ולצרה ליטול כדי ליתן:

דיקלא. קטן הניח להן אביהן:

ואלים. שנתעבה אחרי כן וכן הניח להן ארעא ואסקא אחרי כן שירטון וזבל ותייפתה בכך:

דכ"ע. רבי ורבנן:

דשקיל. דעדיין שמו עליו:

בחמורה. שחת הניח להן ונעשו אחרי כן שובלי וכן שלופפי דקלים שהפריחו פירות ונעשו אחרי כן תמרים בכי האי גוונא שבחא דממילא פליגי:

ומר סבר. רבנן:

אישתני. העשב להיות חטין והפריחים להיות תמרים דהוי דבר אחר ושם אחר:

["הניח להן אביהן פרה: מוחזרת ומושכרת ביד אחרים,

או שהיתה רועה באפר,

וילדה -

בכור נוטל בה פי שנים]."

מני?

רבי היא.

דתניא:

"אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששבו נכסים לאחר מיתת אביהן.

דבי אומר:

אומר אני:

בכור נוטל פי שנים בשבח ששבו נכסים לאחר מיתת אביהן,

אבל לא בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן.

ירשו שטר חוב - בכור נוטל פי שנים,

יצא עליהן שטר חוב - בכור נותן פי שנים.

ואם אומר: "אינו נותן, ואינו נוטל" - רשאי."

מאי טעמייהו דרבנן?

אמר קרא: **"לתת לו פי שנים"**⁴⁴² (דברים כא, ז).

'מתנה' קרייה רחמנא,

מה מתנה עד דמטיא לידיה,

אף חלק בכורה עד דמטיא לידיה.

ורבי?

אומר: אמר קרא: **"פי שנים" - מקיש חלק בכורה לחלק פשוט,**

מה חלק פשוט אף על גב דלא מטא לידיה,

אף חלק בכורה, אף על גב דלא מטא לידיה.

ורבנן נמי!

הכתיב: **"פי שנים"!**

ההוא, למיתבא ליה אהך מצרא.

ורבי נמי!

הכתיב: **"לתת לו"!**

ההוא, שאם אומר: **"אינו נוטל ואינו נותן" - רשאי.**

אמר רב פפא:

דיקלא ואלים,

ארעא ואסיק שירטון,

דכולי עלמא לא פליגי דשקיל,

כי פליגי:

בחפורה והוה שובלי,

שלופפי והוה תמרי,

דמר סבר: שבחא דממילא.

ומר סבר: אישתני.

רָבִי רַבִּי

עשה. הדיין כדברי רבי :
עשה. ולא נאמר טעה בדבר משנה חוזר :
מספקא ליה. הא דאמרי בעירובין (דף מו:) הלכה כרבי מחבירו אי אמרי דוקא מחבירו כשחולק יחיד עליו אבל לא מחבירו דבכל מקום הלכה כחבירו והכא חבירו פליגי עליה :
ואפילו מחבירו. בכל מקום וה"ה להך :
אסור לעשות כדברי רבי. אסור לדון כן דקעבר אלא תטה משפט דהא אם עשה אינו עשוי כדמפי לקמיה קסבר הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו והאי דקאמר אסור לעשות כן ולא קאמר אין הלכה כרבי היינו משום דאמר לעיל כי האי לישנא עשה כדברי רבי עשה אמר איהו נמי אסור לעשות :
אמר רבא (הלכתא) כרבי כו'. אהא הלכתא לא סמכינן אלא אהלכתא דרב פפא דהוא בתרא לקמן בשמעתין (דף קכה:) :
מטין איתמר. כך נאמר בבית המדרש מטין את הדין אחר דברי חכמים לדון כן לכתחלה ומיהו אי עבד כרבי עבד ולא מהדרין עובדא והכי מפרשינן לכל מטין איתמר שבגמרא והכי אמרי בהדיא במסי' (כתובות) (דף פד:) :
בשאר ספרי דבי רב. ספרא דבי רב היינו תורת כהנים ברייתא של ספר ויקרא שאר ספרי דבי רב קרי למדרש של ספר במדבר מוישלחו מן המחנה עד סוף הספר אלה הדברי כו' ומכילתא דהיינו מדרש אלה שמות מהחדש הזה לכם עד סוף הספר כולהו אקרי שאר ספרי דבי רב והיינו דאמרינן בעלמא (סנהדרין דף פו.) סתם מתני רבי מאיר סתם ספרא רבי יהודה סתם ספרי רבי שמעון סתם סדר עולם ר' יוסי סתם תוספתא רבי נחמיה וכולן אליבא דר' עקיבא :
פרט לשבח ששבחו. ממילא :
שהשביחו. כגון בנו בתים ונטעו כרמים או חסרו מזוני או מעות בהוצאת נכסים להשביחן :

אמר רבה בר רבא אמר רבי חייא:
עשה כדברי רבי - עשה,
כדברי חכמים - עשה.

קדב,

מספקא ליה:
אי 'הלכה כרבי מחבירו' ולא מחבירו,
או 'הלכה כרבי מחבירו', ואפילו מחבירו.

אמר רב נחמן אמר רב:
אסור לעשות כדברי רבי.

קא סבר: 'הלכה כרבי מחבירו' ולא מחבירו.

ורב נחמן דידיה אמר:
מותר לעשות כדברי רבי.

קא סבר: 'הלכה כרבי מחבירו' ואפילו מחבירו.

אמר רבא:
אסור לעשות כדברי רבי,
ואם עשה עשוי.

קא סבר: 'מטין' איתמר.

תני רב נחמן:

בשאר ספרי דבי רב,

"**בכל אשר ימצא לו**"⁴⁴³ (דברים כא, ז).

פרט לשבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהו.

אבל שבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהו - שקיל.
ומני?
רבי היא.

תני רמי בר חמא:

בשאר ספרי דבי רב:

"**בכל אשר ימצא לו**" (דברים כא, ז).

פרט לשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהו.

וכל שכן שבח שהשביחו יורשין לאחר מיתת אביהו דלא שקיל.
ומני?
רבנן היא.

⁴⁴³ מי את הבכר בן השנואה ימיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו מי הוא ראשיתו אנו לו משפט הבכרה

43. קכד, ב - קכו, א

רַבֵּי

אין הבכור נוטל פי שנים במלוה.
אפי' במלוה בשטר:
אליבא דמאן. כלומר כמאן סבירא
ליה שהוצרך לומר כן:
שבחא דממילא. כגון חפורה והווי
שובלי שמוחזק קצת באותן
הנכסים:
מלוה. דאינו מוחזק כלל במעות
אלא בשטר דהוה ניירא בעלמא
מיבעיא:
לעולם אליבא דרבנן. והך דקתני
ירשו שטר חוב רבי היא:
במלוה. של עובד כוכבים:
אבל לא ברבית. אע"פ שכתוב
בשטר ומלוה כמאן דגביא דמיא
הואיל ונקיט שטרא אבל רבית
אע"ג דנקיט שטר וכבר עבר הזמן
משמת אביו לא דאין לך ראוי כזה
דבר שלא היה שלו מעולם אבל
מעות מלוה דקשקיל מעות הלוהו
ונמצא השטר מוחזק בידו במקום
מעותיו והרי הוא כמו משכון ובוזה
הכל מודים דמלוה שהניח משכון
עליה שקיל פי שנים דבעל חוב
קונה משכון וכן פסק ר"ח:
הא דשלחו מתם. פליגא אהך דרב
יהודה אמר שמואל דלעיל ותרוייהו
אליבא דרבנן מר משוי ליה מוחזק
כיון דנקיט שטרא ומר לא חייש
לשטרא דניירא בעלמא הוא וי"מ
דהא דשלחו מתם במלוה של עובד
כוכבים כדקתני אבל לא ברבית
והך דרב יהודה אמר שמואל
במלוה של ישראל ולא פליגי והבל
הוא בידם דאדרבה איפכא
מסתברא דבמלוה של ישראל הוי
מוחזק טפי ממלוה של עובדי
כוכבים אשר פיהם דבר שוא:
נהרדעי לטעמייהו. אממר כרב
נחמן סבירא ליה דתרוייהו הווי
מנהרדעא כדאמר אממר (לעיל ד'
לא). אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי
כו' דתרוייהו סבירא להו דמעות
שאדם חייב לחבירו הוי מוחזק
בהן:
גבו קרקע. בחוב מלוה אביהן אין
לו לבכור פי שנים דמעות הלוהו
ולא קרקע אבל גבו מעות יש לו
שהרי מעות הלוהו ובמעות חשבינן
ליה מוחזק אליבא דשלחו מתם
והיינו כאמימר דדרש בכור נוטל פי
שנים במלוה דהיינו מעות ורב נחמן
לפרושי אתא האי דשלחו מתם
בכור נוטל פי שנים במלוה ולי"נ
דהאי דאמר"י נהרדעי לטעמייהו
לא בא למעט דברי רבה דאמר גבו
קרקע יש לו דהא אממר סתמא
דרש בכור נוטל פי שנים במלוה לא
שנא קרקע ולא שנא מעות אלא
למעוטי מדרב יהודה אמר שמואל
אתא דאמר לעיל אליבא דרבנן
דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה
ואמימר סבירא ליה כדשלחו מתם
וכרב נחמן ורבה דסבירא להו
כדשלחו מתם:
גבו קרקע. מבעל חוב יש לו לבכור
פי שנים דהאי קרקע אשתעבד
לאבוהון בחייו וכמי שהיה לו
במשכון דמי וחשבינן ליה מוחזק
ליטול הבכור פי שנים:
גבו מעות אין לו. דמלוה להוצאה
ניתנה והני מעות אחריני ניהו
וכאילו לא הוחזק בס אביהן:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
אין בכור נוטל פי שנים במלוה.

למאן?

אילימא לרבנן - השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן לא שקיל, מלוה מבעיא! אלא לרבי.

ואלא הא דתניא:

"ירשו שטר חוב:

בכור - נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית",

מני? לא רבי ולא רבנן!

לעולם לרבנן,

ואצטרף,

סלקא דעתך אמינא: מלוה, כיון דנקיט שטרא כמאן דגביא דמיא, קא משמע לן.

שלחו מתם:

בכור - נוטל פי שנים במלוה,

אבל לא ברבית.

למאן?

אילימא לרבנן - השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן דלא שקיל, מלוה מבעיא! אלא לרבי.

אלא לרבי.

ולרבי, ברבית לא?!

והתניא:

"דבי אמר:

בכור - נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית!"

לעולם, רבנן היא,

ומלוה כמאן דגביא דמיא.

אמר ליה רב אחא בר רב לרבינא:

אי קלע אממר לאתרין ודריש:

בכור - נוטל פי שנים במלוה,

אבל לא ברבית.

אמר ליה:

נהרדעי לטעמייהו,

דאמר רבה:

גבו קרקע - יש לו,

גבו מעות - אין לו.

ורב נחמן אמר:

גבו מעות - יש לו,

גבו קרקע - אין לו.

אמר ליה אביי לרבה:

לדידך קשיא,

לרב נחמן קשיא!

רָזְזִים

מ"ש מעות דלא. שקיל בהו בכור פי שנים ודאי היינו טעמא דידך משום דלאו הני מעות כו':
לאו הא קרקע שבק אבוהון. דאי הוה בעי לוח הוה מסלק ליה בזווי:

ועוד האמר. רבה דאמר בעובדא דההיא סבתא דהויה לה בת בן בה הנשואה לבעל וראויה הויה
ההיא בת ליורשה ומתה הויה בת ואח"כ מתה הסבתא ואתא בעל וקא תבע ירושת הזקנה כאילו
אשתו קיימת ושלחו מתם דהיינו בני מערבא שאין הבעל נוטל משום דהוה הנהו קרקעות ראון
לאשתו אם תמות הזקנה בחייה והרי מתה היא בחיי הזקנה ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק
ואמר רבה מסתבר טעמא דבני מערבא דאין הבעל יורש דהוה ליה ראוי ולא מוחזק לבת שכל זמן
שהזקנה בחייה אין לבת בהן כלום שהרי אם מכרה הזקנה הנכסים בחיי הבעל מותרת קיימת כן
אלו נכסי הלוה אע"פ שראויים הן לגבות המלוה חובו מהן כיון שלא הגיעו לידי המלוה מחיים
ראוין הן דהא אי הוה בעי לוח הוה זבין להון ומסלק ליה למלוה בזווי או בקרקע אחרת חוץ מזו
הלכך הא קרקע הוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי פי שנים:

ועוד. קשיא אחרת לרב נחמן דחשיב מעות מוחזקות טפי מקרקעות הא איפכא הוה ליה למימר
משום דקרקע שקל זה הוה מוחזק טפי למלוה דהא הוה דאמר משום רבה בר אבהו יתומים בני
מלוה שגבו קרקע מן הלוה בחובת אביהן בעייהן של אביהן שנתחייב לו אביהן מעות חוזר וגובה
אותה מהן ואם לא היה מוחזק ביד אביהן בחיים איך יכול בעייה לגבותו והלא אילו קנו היתומים
אחר מיתת אביהן קרקע מי יכול לגבותו והלא משנה שלמה שינוי בבכורות (דף נב.) שאין האשה
נוטלת כתובתה בראוי ובעייה כיוצא בו ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעייה כן כתוב בפ"י רבינו
חננאל:

לטעמייהו דבני מערבא אמרי' ולן לא סבירא לן. ושינויה הוה דקמשני רבה אנא ורב נחמן לא
סבירא לן דבני מערבא דשלחו מתם כלל אלא כרב יהודה אמר שמואל דאמר אליבא דרבנן אין
הבכור נוטל פי שנים במלוה וכדפסקי נמי הלכתא לקמן לא שטא גבו מעות לא שטא גבו קרקע אין
הבכור נוטל פי שנים ואפי' לרב נחמן דאמר דאמר יתומים שגבו קרקע בחוב אביהן בעייה חוזר וגובה
אותה מהן אפי' מודה דלגבי בכורה לא חשיב קרקע הלוה מוחזק למלוה ולא שקיל בה בכור פי
שנים כדפסקין הלכתא לקמן והכא היינו טעמא דרב נחמן כדמפרש בפסחים בפי כל שעה
דאימתר בני' אבי אמר למפרע הוה גובה רבא אמר מכאן ולהבא הוה גובה דלא חשיב מוחזק
אלא משעת גבייה ואילך וכדמפרש התם טעמא דרבא כיון דאילו הוה ליה זווי הוה מסלק ליה
זווי אשתכח דחשיתא הוה דקא קני ומותבינן לרבא מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו
יתומים שגבו קרקע כו' אי אמרת בשלמא למפרע הוה גובה אמטו להכי חוזר וגובה אותה מהן
דכמאן דגבי מן מחיים דאבוהון דמי אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוה גובה לא יתא אלא כובין
יתמי ואילו קנו יתמי נכסי מי משתעבדי לבעייה ומשני שאני התם דאמר ליה בעייה דאבוהון כי
הכי דמשעבד ליה ההוא לוח לאבוכו ה"נ משעבד לדידי מדרי' נתן כו' וההוא שינוייה דסמכא
הוה דהא רבא דהלכתא כותיה לגביה דאביי הוה משני להא דרב נחמן הכי הלכך אפי' ר"י לא
חשיב לקרקע של לוח מוחזק למלוה עד שתבא לידו משום דאי הוה בעי לוח הוה מזבין ליה עד השתא
דמכאן ולהבא הוה גובה והלכך מאי דא"ר נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו לטעמייהו דבני
מערבא קאמר דאמרי אליבא דרבנן דנוטל במלוה פי שנים דחשיבין לה מוחזקת למלוה ואתא רב
נחמן למימר לדידי לא שטא גבו קרקע לא שטא גבו מעות אין לו דק"ו הוה כדאמרן לעיל שבחא
דמילא אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מילביע אלא לדידהו בקרקע מודו לי מיהא דלא שקיל דהאי
ארעא לא שבק להו אבוהון כדאמרין לקמן שלחו מתם הלכתא כרב ענן כדפריש רבה טעמייהו

דאי קדים סבתא כו' דמהתם שמעי' דלא חשיב בני מערבא לקרקע של לוח מוחזק למלוה והלכך
האי שלחו מתם דלעיל מיבעי לן לאוקמי במעות ולא בקרקע דלא תקשי דבני מערבא אבני מערבא
ומשום הכי אמר רב נחמן גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו ומיהו לא סבירא ליה אלא ביק קרקע
בין מעות אין לו כדפריש' ורבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר לדידי ל"ש מעות לא שטא
קרקע אין לו כדבר יהודה אמר שמואל דהא לא היה אבוהון מוחזק לא בהאי קרקע ולא בהאי
מעות מיהא בני מערבא כיון דחשיבי ל' מוחזק במלוה ויטול בה הבכור פי שנים איכא למימר
דבגבו קרקע הוה דקאמרי' דיש לו דדמי מוחזק טפי ממעות דהא אשתעבד ליה מיהא בחייו אבל
הני מעות לא אשתעבדו ליה כלל ובגבו מעות מודו לי דאין לו והאי דשלחו מתם לקמן הלכתא
כרב ענן כו' וכדמפרש רבה טעמייהו דבני מערבא כו' התם ודאי בדין הוה דלא ירית בעל
דהיל ראוי לגמרי ולא אשתעבד לא לבעל ולא לאשתו הני נכסי דזקנה כלל שהרי לא לותה מן
הבת ומן בעלה כלום ואי קדים סבתא וזבנא זבינא זבני אבל נכסי דלוח כיון כדמפרש ליה למלוה
ואי זבין לא זבינא ויכול לטרופ מן הלוקוחות הרי הן כמחוזקין בידו ושקיל בהו בכור פי שנים אבל
גבו מעות ודאי אין לו:

נכסאי לסבתא. לזקנתי אני נותן כל נכסי אם אביו או אם אמו:
ובתרה לירתאי. אחר מות זקנתי לא יירשו יורשיי שלה כגון בנה או בתה או אביה או אחיה אלא
יורשיין שלי כגון בני או בתי או אחי הקרוב קרוב קודם:
הויא ליה. לההוא גברא חדא ברתא:
שכיבא. ההיא ברתא:

בחי בעלה ובחיי סבתא. ואח"כ שכיבא סבתא ואתא בעלה וקתבע לפי שבשעת צוואת המת
היתה בתו קיימת וכמי שאמר נכסי לסבתא ובתרה לבתי דהיינו ירתי והיה רוצה לירש זכות
אשתו:
א"ר הונא. האי ובתרה לירתאי דקאמר ההוא גברא לירתאי ולירתי ירתאי קאמר כיון שנתנה
ליורשי והרי זכתה בהן הבעל יורשת שלה כדמפרש טעמא לקמן דכל האומר אחרוך כאומר
מעכשיו דמי וכיון דזכתה בהן מחיים הרי הבעל יורש את אשתו דהיינו ירתי ירתאי והכי מפרש
לה לקמיה ומיהו השתא לא ידעינן אכתי טעמא דרב הונא אלא שרואין אלא שזיכה את הבעל
וטעמא לא ידעינן עד דמפרש ליה לקמיה:

רב ענן אמר לירתא ולא לירתי ירתאי. וה"ק ובתרה לירתאי לאותן יורשיין שיהיו לי בעולם בשעת
שתמות הזקנה אני נותן את נכסי כגון אם היתה בתו קיימת או אחיו או אביו דכל אלו אני קורא
בהן ירתאי אבל לא בן בתו כדמוכח לקמיה דהיינו ירתי ירתאי שמכח בתו הוה בא לירש אותו
ולא לבעלה דאיהו נמי ירתי ירתאי דירתאי דוקא קאמר אותן הבאים מתו ולא לירתי ירתאי
הבאין מכח כחי והלכך היכא דליכא ירתאי אחר מות הזקנה אלא ירתי ירתאי ישאר הנכסים
ביד יורשי הזקנה דדומה לאומר נכסי לך ואחרוך לפלוגי שאם מת אותו שני יירשו יורשי ראשון
כדתנינן לקמן בפירקין (דף קלו.) ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ראשון יורשי יורשי ראשון:
דבעל לא ירית. הכא דראוי הוא:
אע"ג דהוה ליה ברא לברתא. דהוה ליה ירתי ירתאי קאמר רב ענן דההוא ברא לא ירית כדקא
דייק לישנא דירתאי משמע ולא ירתי ירתאי:

ולא היא. דאילו הוה ליה ברא דאי ירית הואיל והוה ראוי לירש את זה הנותן שהרי הבעל
יוצאי יריכה במקום שאין בן קודמין לכל יורשי האישי דירתאי קרינא ביה הואיל והוה קודם לכל
יורשי ואפי' שבא מבח כחו ומעיקרא כי אמר לירתאי לירתאי שיהא לי גבות הזקנה קאמר וכן
בתו יורש אותו וקודם לאלו ולאחיו ולאחותו ואע"פ שהן קרוין ירתאי והבן ההוא קרוי ירתי
הואיל ואפילו הכי קודם דליורשיי הראוין לירוש מן התורה רגיל לקרות ירתאי ירתאי וטעמא דבעל לא
ירית לא משום דהוה ירתי ירתאי דאילו היה ראוי לירש נחלו זה מן התורה ירתאי הוה קרינא ביה
אלא משום דאינו ראוי לירוש דהוה ליה האי ממון ראוי לאשה ולא מוחזק שעדיין לא נפל בידה
ובעל אינו נוטל בראוי אבל אי איכא בן דחזי למירתה ודאי ירית דבן ירית בראוי:
ומקשינן מכלל דרב הונא סבר כו'. מדאוקמינא טעם דבני מערבא דבעל לא ירית היינו משום
דחשיב להני נכסי ראוי אם כן רב הונא דאמר ירית בעל ט"ל דבעל נוטל בראוי:
א"ר"א. לפרושי טעמא דרב הונא קאתי:
נפתח. החתיל:
בגדולים. רב הונא:

בגדולים. רבי אלעזר ועצמו קרי קטן לגבי רב הונא:
כאומר מעשיו. וכיון דאמר ובתרה לירתאי דהיינו לבת היינו נמי כמו שאמר מיד אני נותן את
גוף הקרקע לבתי אלא שזקנתי תאכל פירות בחייה ואחר כך תקח בתי או הבא מכחה את הנכסים
דחשיב לה רב הונא לגבי בת כמתנת מהיום ולאחר מיתה והלכך הויא לה זו הבת מוחזקת בחייה
בהני נכסים וכי קא ירית בעל שפיר קא ירית במוחזק:

לדידך קשיא:
קכה,א מאי שְׁנָא מְעוֹת דְּלֵא - דְּלֵא הִנִּי מְעוֹת שְׁבַק אָבוהוֹן,
קְרַקְע נְמִי - לֵא הָא קְרַקְע שְׁבַק אָבוהוֹן!

וְעוֹד,
הָא אָמַר מַר⁴⁴⁴. מִסְתַּבֵּר טַעְמָא דְּבִנֵי מַעְרְבָא,
דְּאֵי קְדִים סַבְתָּא וְזַבְנָא - זְבִינָה וְזַבְנֵי!

לְרַב נַחְמָן קְשִׁיָּא:
מֵאֵי שְׁנָא קְרַקְע דְּלֵא - דְּלֵא הָא קְרַקְע שְׁבַק אָבוהוֹן,
מְעוֹת נְמִי - לֵא הִנִּי מְעוֹת שְׁבַק אָבוהוֹן!

וְעוֹד,
הָא אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַר אַבְיֵה:
יְתוּמִים שְׁגָבוּ קְרַקְע בְּחֻבַּת אַבְיָהוֹן,
בְּעַל חוּב חוֹזֵר וְגוֹבָה מִקָּה!

אָמַר לִיה:
לֹא, לְדִידֵי קְשִׁיָּא וְלֹא לְרַב נַחְמָן קְשִׁיָּא,
טַעְמָא דְּבִנֵי מַעְרְבָא קְאָמְרִין,
וְלֹן לֹא סְבִירָא לֵן.

מֵאֵי "סַבְתָּא"?

דְּהֵוּא דְּאָמַר לָהּ:
"וְנִכְסֵי לְסַבְתָּא וּבִתְרָה לִירְתָאִי",
הֵוּא לִיה בְּרִתָּא דְּהוּה נְסִיבָא,
שְׂכִיבָא בְּחַיֵּי בְּעַלָּה וּבְחַיֵּי סַבְתָּא,
בְּתַר דְּשְׂכִיבָא סַבְתָּא, אֶתָּא בְּעַל קָא תַּבְעַ.

אָמַר רַב הוֹנָא:
'לִירְתִי' - וְאֶפְּלוּ לִירְתֵי יְרִתִּי.

וְרַב עֲנָן אָמַר:
'לִירְתִי' - וְלֹא לִירְתֵי יְרִתִּי.

שְׁלַחוּ מִתָּם:
הֲלִקְתָּא פְּוֹתִיָּה דְּרַב עֲנָן,
וְלֹא מִטַּעְמִיָּה דְּרַב עֲנָן.

הֲלִקְתָּא פְּוֹתִיָּה דְּרַב עֲנָן - דְּבְּעַל לֹא יְרִית.
וְלֹא מִטַּעְמִיָּה דְּרַב עֲנָן רַב עֲנָן סָבַר:
אֶף עַל גַּב דְּהוּה לִיה בְּרָא לְבְרִתִּיָּה לֹא יְרִית.
וְלֹא הֵי, דְּאֵילוּ הוּה לִיה בְּרָא לְבְרִתִּיָּה וְדֵאֵי יְרִית,
וּבְעַל הֵינּוּ טַעְמָא דְּלֵא יְרִית, מִשּׁוּם דְּהוּה לִיה 'רְאוּי',
וְאֵין הִבְעַל, נוֹטַל בְּ'רְאוּי' בְּ'מִוְחָזֵק'.

מִכְּלָל דְּרַב הוֹנָא סָבַר בְּעַל נוֹטַל בְּ'רְאוּי' כְּבְּ'מִוְחָזֵק'!?

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:
דְּבַר זֶה נִפְתַּח בְּגְדוּלִים וְנִסְתָּיִים בְּקִטְנִים,
כֹּל הָאוֹמֵר: "אֲחִרְךָ" כְּאוֹמֵר: 'מַעֲשִׂי' דְּמִי!

444 גירסת הרפוס: (את הוא דאמר). תוקן על פי גירסת הב"ח ועוד. (אבי תלמידו של רבה, ודאי פנה אליו בגוף שלישי.

רַשְׁ"ס

מסתברא טעמייהו דבני מערבא. דחשבי להו ראוי לגבי בת ולא מוחזק דליכא למימר כאומר מעכשיו דמי דהא אם קדמה הזקנה בחייה ומכרה לאחרים זבינה זביני וכשתמות הזקנה אפי' אם תהיה הבת קיימת לא תטול כלום כדאמרינן בכתובות ולקמן בפרקין (דף קלז.) נכסי לך ואחריך לפלוני אם קדם הראשון ומכר מה שמכר מכר ואין לשני אלא מה ששייר ראשון ואם לא שייר כלום לא שקיל מידי והלכך בעל לא ירית דאשתו לא הויא הוחזקה כלל בהני נכסים בחייה שהרי היתה הזקנה יכולה למכרן לגמרי מה שאין כן במתנת מהיום ולאחר מיתה ונמצא שאף גוף הקרקע לא הוחזק לבת בחיי הזקנה וגם כשמתה הזקנה אין הבת בחייה להוריש המוחזק לה לבעל:

א"ר פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק. בראוי ממש כגון לירש את אשתו בקבר בנחלה שנפלה לה לאחר מיתה אתא רב פפא לאשמועינן דלא ירית דהא כולי עלמא מודו דלא ירית כדילפינן מקראי בפירקין דלעיל (ד' קיג.) מדכתיב בגבעת פנחס בנו דרב הונא לא פליג אלא באחריך וכדפריש ר"א דכל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי אבל בראוי דפליגי ביה רבי ורבנן כגון חפורה והוי שובלי שלופפי והוה תמרי לא אתא לאשמועינן דאין הבעל נוטל אלא ודאי הבעל נוטל שהרי כשמתה יורש את כל נכסים שהיתה מוחזקת בהן וכי גדלי פירי ברשותיה גדלי דנחי דפליגי רבנן בבכור דהתם היינו טעמא כדאמרן לעיל (ד' קכד.) לתת לו מתנה קרייה רחמנא אבל גבי בעל ליכא למימר הכי ועוד דאפילו בכור כה"ג דליכא יורש אחר אלא הוא יורש כל נכסי אביו הכל מודים שירש הכל ואפילו שבח הראוי דהא כי אשבוח ברשותיה אשבוח:

ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק. כרבנן כגון דהוי שלופפי והוה תמרי שנשתנה שמן על ידי שבח ששבחו אחר מיתת אביו אבל דיקלא ואלים ארעא ואסקא שירטון שעדיין שמן הראשון עליהם הכל מודים דשקיל חלק בכורה אבל ענבים ובצרום לא שקיל בכור פי שנים אפי' לרבי ואע"פ שעדיין לא נשתנה שמן משום דשבח שהשביחו יתומים הכל מודים דלא שקיל ומיהו היכא דמת בכור בחיי אביו בניו של בכור יורשין חלק בכורתו עם אחי האב דומיא דבנות צלפחד וכדפרישית לעיל בפירקין (ד' קטז): ד"ה ושהיה) כדתניא בתוספתא דבכורות וכדאמרינן בהלכות גדולות ובגמרת ירושלמי יליף לה ריש לקיש נאמר משפט לענין כפילה ונאמר משפט לענין פשוטה כו' כדפרישית לעיל:

ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה. ואפילו בשטר בין שגבו קרקע בין שגבו מעות דלאו האי קרקע ולא הני מעות שבק להון אבוהון והוה ליה ראוי ואי תפיס עלה משכון אפי' לרב פפא בכור נוטל פי שנים דקיימא לן (גיטין דף לו.) בעל חוב קונה משכון:

במלוה שעמו. שהבכור נתחייב לאביו:

פלגי. חלק בכורה יחלקו ביניהן איהו מעכב פלגא ונותן לאחיו פלגא דהוי ליה ממון המוטל בספק וחולקין דאין ידוע אי חשיב מוחזק לאביו שהרי הבכור רוצה הוא לשעבד נכסיו לאביו לגמרי ובעין יפה גמר ומקני נכסיו לאביו כדי שיהא אביו מוחזק בהך מלוה ויטול בה אותן פי שנים או דלמא לא שניא משאר מלוה הלכך פלגי. יש לשונות אחרים ולא נתיישבו לפי הלשון הכתוב בספרים והא דאמרי' כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לאו מילתא היא אלא כשלחו מתם דאמר רבה מסתבר טעמא דבני מערבא כו' וכל היכא דאמר נכסיי לך ואחריך לירשתי מת ראשון קנו יורשי הנותן או יורשי יורשין הקודמין ליורשו אבל בעל לא דאין הבעל נוטל בראוי ואם נתן הנכסים לבת מהיום ולאחר מיתה אע"פ שמתה בחיי הזקנה הבעל יורשה דהויא לה מוחזקת בגוף הקרקע בחיי הזקנה:

אמר רבה:

מסתברא טעמא דבני מערבא,
דאי קדים סבתא וזבנא - זבינה זביני.

אמר רב פפא:

הלכתא: אין הבעל נוטל ב'ראוי' כב'מוחזק'.

ואין הבכור נוטל ב'ראוי' כב'מוחזק'.

ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה - בין שגבו קרקע בין שגבו מעות.
ומלוה שעמו - פלגי.

קנוא

44. קכו, א

רַס"ס

אמר רב הונא אמר רב אסי. אע"ג דאוקימנא לדברי הכל דאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו יתומים לאחר מיתת אביהן מיהו אם מיחה ואמר אל תשביחו חלקי אלא נחלוק מיד ואשביח אני שני חלקים שלי ואטול כל שבחן והן נתייאשו מלחלוק והשביחו הנכסים הרי מיחה בהן ויטול פי שנים דהא פסקינן לקמן יש לו לבכור פי שנים קודם חלוקה משעה שחפץ לזכות בבכורתו והרי חפץ ליטול חלקו לאלתר וזוכה בחלק בכורתו מיד כל מקום שהוא הלכך נכסין דידיה אשבח:

אמר רבה מסתברא מילתא דרב אסי. דיטול הבכור פי שנים בשבח שהשביחו יתומים בשביל מחאתו כשמיחה בענבים מחוברים ובצרום היתומים שלא מדעתו א"י מדעתו ובעל כרחו שלא רצו לחלוק או זיתים היו מחוברין כשמיחה בהן ומסקום והשביחום יתומים בבצירה ומסיקה בהאי שבח שקיל בכור פי שנים שנוטל שני חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים ולא יתן להם שבח בצירה דענבים היו ואכתי ענבים ניהו וענבים של בכור הוא דאשבוט והרי זה דומה לגזול פרה והוקירה דמשלם אותה כמות שהיא הואיל ולא נשתנית:

אבל דרכום. ע"מ לזכות הן בשבח דריכה לא שקיל בכור פי שנים כדתנן הגוזל עצים ועשאן כלים משלם כשעת הגזילה דקנייה בשינוי ה"נ קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי כך נראה בעיני רבינו חננאל פירש בכור שמיחה ואמר איני מוותר חלק בכורה דיו וא"צ למחות פעם אחרת ואמר רבה ה"מ כשמיחה בענבים ובצרום זיתים ומסקום הוא דאין צריך למחות לו פעם אחרת אבל אם דרכום וחלקו ולא מיחה ויתר ולא נהירא לי חדא דאפי' לא מיחה לא הפסיד חלק בכורה עד שיטול חלק באחת מן השדות כפשוטו כדלקמן ואז ויתר חלק בכורה בכל הנכסים ועוד הא אכתי לא איירינן לעיל בשום ויתור דנימא מכיון שמיחה מיחה ולא יוותר עוד:

ורב יוסף אמר אפי' דרכום. קס"ד השתא דאפי' דרכום שקיל בשבח היין פי שנים והיינו דקא מתמה גמרא דרכום אמאי שקיל פי שנים הא מעיקרא ענבי והשתא חמרא וקנייה בשינוי כדפרישית ומשני כדאמר רב עוקבא כו' לקמן ה"נ נותן לו דמי היזק ענביו כלומר האי דאמר רב יוסף אפי' דרכום לא ליטול שבח היין היתר על הענבים אמר דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים אלא הכא במאי עסקינן שפחת היין ונשפך או נתקלקל שאין שוה כדמי ענבים ואתא רב יוסף למימר דאפי' דרכום ופחתו בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמים שהיו שוין הענבים דכיון דמיחה בהן לא הוו להו לדרוך ענבים שלו ומשלמים לו דמי ענביו הכל כשעת הגזילה ומר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי רבה איירי דאין נוטל בשבח היין ורב יוסף אתא למימר דה"נ לא שקיל בפחיתת היין מדמי ענבים:

דאמר רב יהודה אמר שמואל בכור ופשוט כו' נוטל פי שנים. וכגון שמיחה: **אמר רב עוקבא כו'.** וה"ק ואפי' דרכום נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שהן שוין קודם דריכה:

אמר רב הונא אמר רב אסי:
בכור שמיחה - מייחה.

אמר רבה:
מסתבר טעמיה דרב אסי בענבים ובצרום, זיתים ומסקום,
אבל דרכום - לא.

ורב יוסף אמר:
אפילו דרכום.

"דרכום"? מעיקרא עינבי, השתא חמרא!

כדאמר רב עוקבא בר חמא:
ליתן לו דמי היזק ענביו,
הכא נמי, נותן לו דמי היזק ענביו.

היכא איתמר דרב עוקבא בר חמא?

אהא דאמר רב יהודה אמר שמואל:
בכור ופשוט שהניח להן אביהן ענבים ובצרום, זיתים ומסקום,
בכור - נוטל פי שנים אפילו דרכום.

"דרכום"? מעיקרא עינבי השתא חמרא!

אמר מר עוקבא בר חמא:
ליתן לו דמי היזק ענביו.

45. קכו, א-ב

רָצוּס

בכור שנטל חלק. באחת מן השדות כאחד מאחיו חלק פשיטות:

ויתר. כלומר הרי מחל חלק בכורה כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים וטעמא כדאמרן לעיל אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי דכיון דמתנה קרייה רחמנא ואיהו לא בעי לה לא הויא מתנה ולא יזכה בה עוד:

קסבר אין לו לבכור. חלק בכורה לא לתת ולא למכור קודם חלוקה כדכתיב לתת לו עד דאתיא לידיה דמקבל מתנה הלכך האי שדה שבא לידו חלקו ממנה והיה לו לזכות בו חלק בכורה דהא שעת חלוקה הוא וקרינן ביה לתת לו הלכך מצי מחיל אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דעד שעת חלוקה לא זכי בהו וכ"ש בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה שלא הוברר חלקו ומיהו אם מת קודם חלוקה ל"ש בכור ול"ש פשוט בנו יורש עם האחין ונוטל חלק אביו כשיבאו לחלוק דלא גרע היכא דמת האב ואח"כ מת הבן דבן הבן יורשו מהיכא דמת הבן בחיי האב דבן בנו יורשו כדכתיב ובן אין לו עיין עליו אבל קודם חלוקה אין יכולין למכור לא האב ולא הבן:

יש לו לבכור קודם חלוקה. ואע"ג דחלק פשוט אין לו דהא כתיב לתת משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו הלכך בבכור תליא מילתא דבשעה שירצה יזכה בחלקו וכדאמרן לעיל בכור שמיחה מיחה והלכך יש כח בידו למחול כל שעה שירצה דהיינו דבר שבא לעולם ואנן סהדי דכי היכי דאחיל בהא שדה אחיל בכלהו וכיון דיש כח בידו לזכות יש כח נמי בידו ליתן ולמחול והויא מחילה:

בנכסי דידיה ודפשוט. יש מפרשין בחלק בכורתו ובחלק פשיטותו ואין זה לשון גמרא ועל כרחי זקוק אני לפרש שמכר כל הנכסים שני חלקים שלו וחלק פשוט אחיו מקמי דניפלוג בהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו ולצורך אחיו לתת לו מעות של חלקו:

למיכל תמרי. מאותו שדה בשביל חלק אבוהון:
מחונהו הכום:
אמרו להו. ללקוחות קרובייהו דיתמי:

דזבנתניהו לנכסייהו. שלא מדעתם ושלא מדעת אבוהון דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור:

לא עשה. הבכור ולא כלום במכירה זו:

מר סבר. רב פפי:
לא עשה כלום בפלגא. בחלק פשיטותו וכל שכן בחלק פשוט אחיו אבל בחלק בכורה יפה מכר דיש לו לבכור קודם חלוקה:

בכולהו. אפי' בחלק בכורה:
והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה. ואם מכר או מחל או נטל חלק אחד כפשוט ויתר בכל הנכסים כולן משום דמתנה קרייה רחמנא ומשמת אב נתונה לבכור:
צנא. סל מלא פלפלין:

אמר רב אסי:
בכור שנטל חלק כפשוט - ויתר.

מאי "ויתר"?

רב פפא משמיה דרבא אמר:
ויתר באותה שדה.

רב פפי משמיה דרבא אמר:
ויתר בכל הנכסים כולן.

רב פפא משמיה דרבא אמר:
ויתר באותה שדה.

קא סבר: אין לו לבכור קודם חלוקה, ומה דאתא לידיה - אחיל, איך - לא אחיל.

ורב פפי משמיה דרבא אמר:
ויתר בכל הנכסים כולן.

קא סבר: יש לו לבכור קודם חלוקה, ומדאחיל בהא, אחיל בכלהו.

והא דרב פפי ורב פפא, לאו בפירוש איתמר, אלא מקללא איתמר.

דההוא בכור דאזיל זבין נכסי דידיה ודפשוט, אזול יתמי בני פשוט למיכל תמרי מהנהו לקוחות, מחונהו.

אמרי להו קרובים: לא מיסתייא דזבנתניהו לנכסייהו, אלא מימחא נמי מחיתו להו?!
אתו לקמיה דרבא,
אמר להו: לא עשה ולא כלום.

מר סבר: "לא עשה כלום" - בפלגא ומר סבר: בכלהו.

שלחו מתם:
בכור שמכר קודם חלוקה - לא עשה כלום.

אלמא:
אין לו לבכור קודם חלוקה.

והלכתא:
יש לבכור קודם חלוקה.

מר זוטרא מדרישבא: פלג בצנא דפלפלי בהדי אחיו, בשונה. אתא לקמיה דרב אשי,
אמר ליה: הואיל ויתרתה במקצת, ויתרתה בכל הנכסים כולן.

46. קכו, ב

רַזְנ"ס

מתני'

האומר איש פלוני בני. שהוא בכור לא יטול פי שנים אי נמי איש [פלונג] בני פשוט לא יירש עם אחיו: **לא אמר כלום.** שהרי מתנה לעקור דבר מן התורה ובעל כרחו של זה יירש עם האחין ואינו יכול לסלקו מירושה זו אלא על ידי שיתן בלשון מתנה כל נכסיו לשאר בניו או שיאמר שאר בניי יירשו כל נכסי ואליבא דרבי יוחנן בן ברוקא: **המחלק נכסיו על פיו.** דצוואת שכיב מרע אינה צריכה קנין ולא שטר ולא משיכה אלא בדבור פיו בעלמא וכגון שמצוה מחמת מיתה כדאמר לקמן בפרק מי שמת: **וריבה לאחד.** נתן לו במתנה כפליים או שהשוה להן הבכור בלשון מתנה: **דבריו קיימין.** שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי לא נשאר לו אחר מיתתו כלום להוריש לבניו בתורת ירושה שיטלו הפשוטים בשהו והבכור פי שנים: **ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום.** אם ריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה שאמר פלוני בני יירש אותו שדה בית כור ופלוני בני יירש שדה לתך ועל בנו בכורו אמר פלוני בני יירש שדה פלוני ופלוני בני יירש שדה פלוני הגדול כשל חברו לא אמר כלום דמתנה על מה שכתוב בתורה שאינו יכול לעשותו יירש אלא כמשפט הכתוב ודלא כר' יוחנן בן ברוקא דאמר לקמן במתניתין (דף קל.) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין והך משנה דרבנן היא ורבנותא הוא דנקט ריבה לאחד ומיעט לאחד משום ירושה לא אמר כלום וכל שכן היכא דעקר כל הנחלות מן האחין והוריש לאחד מהן לא עשה ולא כלום: **כתב בין בתחלה כו' דבריו קיימין.** דכיון דאיכא לשון מתנה בהדה מהני ליה דאף לשון ירושה קונה:

גמ'

לימא מתני'. דקתני אין אדם מתנה דלא כרבי יהודה ואנן קיימא לן רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה: **שאר.** מזון: **עונה.** תשמיש: **ותנאו בטל.** דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה דכמעשה בלא תנאי דמי: **בדבר של ממון.** שאר וכסות אבל עונת תשמיש מצוה היא וצערא דגופא הוא: **תנאו קיים.** הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות ומתני' נמי של דבר ממון הוא: **התם קא מחלה.** שעל מנת כן קבלה קדושין ובהיא הנאה דמקדש לה מחלה ליה וכיון דקבלה לקדושין מיניה נתרצית למחול אבל הכא מי מחיל מה הנאה יש לו לבן שימחול ואעי"פ ששתק הבן אין זו מחילה דאינו רוצה להכעיס את אביו ולא גרסינן מי ידע דמחיל:

משנה

האומר: "איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים",
"איש פלוני בני לא יירש עם אחיו" -

לא אמר כלום,

שהתנה על מה שכתוב בתורה.

המחלק נכסיו על פיו: ריבה לאחד,

ומיעט לאחד,

והשוה להן את הבכור -

דבריו קיימין.

ואם אמר: "משום ירושה" - לא אמר כלום.

כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום 'מתנה' - דבריו קיימין.

גמרא

לימא מתניתין דלא כרבי יהודה?

דאי רבי יהודה,

האמר: בדבר של ממון - תנאו קיים!

דתניא:

"האומר לאשה:

הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר,

כסות,

ועונה - הרי זו מקודשת ותנאו בטל.

דבריו רבי מאיר.

רבי יהודה אמר:

בדבר של ממון - תנאו קיים.

אפילו תימא רבי יהודה:

התם - ידעה וקא מחלה,

הכא - לא קא מחיל.

47. קכו, ב

רַשְׁי"ס

האומר איש פלוני. הנה הוא בני בכורי מהימנין ליה לאב ליטול פי שנים דאפי' רבנן דפליגי אדרי' יהודה לקמן בשמעתין ואמרי אינו נאמן הני מילי בדמוחזק לן דלאו בכור הוא אבל בדלא מוחזק לן הי מינייהו בכור מודו דנאמן כדאמרינן לקמן אלא לרבנן יכיר למה לי בצריך היכרא:

אבל אמר יירש פלוני בני הנה הוא בכור. ולא אמר בכורי אז לא יטול פי שנים דלמא בוכרא דאמא קאמר והוי בכור לכהן אבל לא לנחלה דלא הוי ראשית אונו דידיה ומספיקא לא יהבינן ליה פי שנים ואפילו אם תפס מפקינן מיניה דלא קרינא ביה יכיר לאחרים דאכתי מספקא לן:

מוחזק אני בו. ועד אחר עמו (כו'):

בוכרא סוכלא. בכור שוטה: **דכל בוכרא דאמא בוכרא סוכלא קרי ליה.** ולא משום שטותו אלא לפי שאינו בכור גמור כמו הדס שוטה שאינו כשר:

מוחזק אני בזה שהוא בכור. והיה עד אחד עמו והאי בכור היה שמו שכחת כדלקמיה:

דכי הו אנתו. החוששין בעיניהן: **שכחת ברי.** שם הבכור ולא היינו בריה דרי"ח דאמרי' בלא יחפור (לעיל דף כו.) אמר ר"ח לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה: **מסי רוקיה.** לעין:

אמר רב יוסף:

אמר: "איש פלוני בני בכורי הוא" - נוטל פי שנים.

"איש פלוני בכור הוא" - אינו נוטל פי שנים,

דלקמא בוכרא דאמא קאמר.

ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה,

אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא בכור.

אמר ליה: מנא ידעת?

דהוה קרי ליה אבויה: "בוכרא סכלא".

דלקמא בוכרא דאמא הוא,

דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא סכלא קארו ליה.

ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא.

אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא בכור.

אמר ליה: מנא ידעת?

אמר ליה: דכי הוו אנתו לגבי אבויה, אמר להו: זילו לגבי שכחת ברי, דבוכרא הוא ומסי רוקיה.

ודלקמא בוכרא דאמא הוא!

גמירי: בוכרא דאבא מסי רוקיה,

בוכרא דאמא לא מסי רוקיה.

רַבִּי'ס

48. קכו, ב - קכז,

אָמַר רַבִּי אָמִי:

טוּמְטוּס, שְׁנִקְרַע וְנִמְצָא זָכַר - אֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם
דְּאָמַר קְרָא "וְהָיָה הַבֵּן לְשִׁנְיָאָה"⁴⁴⁵ (דברים כא, טו),
עַד שְׁיֵהָא בֵּן מְשַׁעַת הָיִהּ.

רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק אָמַר:

אָף אֵינוֹ נִידוּן כְּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה,
דְּאָמַר קְרָא: "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹדֵר וּמוֹרֵה"⁴⁴⁶ (דברים מא, יח) -
עַד שְׁיֵהָא בֵּן מְשַׁעַת הָיִהּ.

קכו,א אַמִּימָר אָמַר:

אָף אֵינוֹ מִמְעַט חֶלֶק בְּכוֹרָה,
שְׁנִיאָמַר: "וְיִלְדָה לוֹ בְּנִים" (דברים כא, טו) -
עַד שְׁיֵהָא בֵּן מְשַׁעַת לִידָה.

רַב שִׁיבִי אָמַר:

אָף אֵינוֹ נִימוּל לְשִׁמְנָה,
דְּאָמַר קְרָא: "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר... וּבָיִים הַשְּׁמִינִי יִמּוּל"⁴⁴⁷ (וי יב, ב),
עַד שְׁיֵהָא זָכַר מְשַׁעַת לִידָה.

רַב שְׂרָבְיָא אָמַר:

אָף אֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לִידָה,
דְּאָמַר קְרָא: "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר וְטְמֵאָה שְׁבַעַת יָמִים" (ויק' יב, ב-ג),
עַד שְׁיֵהָא זָכַר מְשַׁעַת לִידָה.

מִיתִיבִי:

"הַמְּפֹלֶת טוּמְטוּס וְאִנְדְּרוּגִינּוּס תִּשֵּׁב לְזָכָר וְלִנְקָבָה" (נדה כח.)!

תְּיִבְתִּיהּ דְּרַב שְׂרָבְיָא!

תְּיִבְתֵּא.

לִימָא תְּיִהוּ תְּיִבְתֵּא דְּרַב שִׁיבִי!

תְּנָא סְפוּקֵי מְסַפְקָא לִיהּ, וְלַחוּמְרָא.

אִי הָכִי,

תִּשֵּׁב לְזָכָר וְלִנְקָבָה וְלִנְדָה מִיבְעֵי לִיהּ!

קְשָׂיא.

אָמַר רַבָּא:

תְּנִיָּא כּוֹוֹתִיהּ דְּרַבִּי אָמִי:

"בֵּן" (דברים כא, טו) - וְלֹא טוּמְטוּס,

"בְּכוֹר" - וְלֹא סְפֵק".

בְּשִׁלְמָא "בֵּן" - וְלֹא טוּמְטוּס,

כְּדָרְבִי אָמִי,

אֵלָא "בְּכוֹר" - וְלֹא סְפֵק" - לְאִפּוּקֵי מֵאִי?

לְאִפּוּקֵי מִדְּדַרְשׁ רַבָּא:

אמר ר' אמי. בכור הנולד טומטום שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות ולאחר זמן נקרע ונמצא זכר שהיה גיד שלו וביציו טמוני בגוף ורבותא נקט דאף על גב שנמצא זכר גמור וכל שכן אנדרוגינוס שאין ספיקו עתיד להוודע: **והיה.** קרא יתירא הוא: **היה.** לידה:

אמימר אמר אף אינו ממעט חלק בכורה. אותו טומטום שנקרע ונמצא זכר אם הוא פשוט ואינו בכור וכל נכסי האב תשעה מנים והן שלשה מנים בכור ופשוט וטומטום חולקים הנכסים תחלה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בכור ופשוט והטומטום כמאן דליתיה ומגיע לחלק הבכור ששה מנים שהן ב' חלקים לפי שהבכור נוטל פי שנים בפשוט נמצא חלק בכורה שלשה מנים חוזרים וחולקים הששה מנים הנותרים בין שלשתו נמצא הבכור נוטל תמשה מנים והטומטום והפשוט נוטלין כל אחד שני מנים אבל אי הוה ממעט לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי מנים פי שנים כנגד כל אחד דנחי דאינו ממעט חלק בכורה אבל חלק פשוט מיהא ממעט מכולן: **מאי טעמא וילדו לו בנים.** והיה הבן הבכור מי שהוא בן בשעת לידה חולק הבכור כנגדו חלק בכורה וממעט לחלק בכורה מן הבכור דחכי משמע קרא כנגד הבנים משעת לידה יטול חלק בכורה דהיינו חלק גדול ולא נחשוב טומטום עמהם שלא יטול הבכור אלא כנגד שנים מהם דכשהו מרובין ממעט חלק בכורה:

אף אין אמו טמאה לידה. שבעה אם נקרע ונמצא זכר וגם לא שבועיים אם נמצא נקבה דכתיב וילדה זכר וטמאה והכי נמי כתיב ואם נקבה תלד וטמאה שבועיים יולדת טמאה היא אע"פ שאינה רואה דם: **אף אינו נימול לשמנה.** לדחות שבת כדדרשין (שבת דף קלב.) וביום השמיני ביום אפילו בשבת:

המפלת טומטום. וכל זמן שלא נקרע מספקין ליה בזכר ובנקבה: **אנדרוגינוס.** שיש לו זכרות ונקבות: **תשב לזכר.** ימי טוהר דזכר וימי טמאה דנקבה שתטמא שבועיים משעת לידתה אפי' אם לא תראה דם ושבועיים ואילך תשב על דמי טהרה אם תראה דם עד ארבעים ללידתה דהיינו ל"ג ימי טוהר דזכר חסר ז' ימים שמנתה שבועיים לטומאה מספק: **תיובתא דרב שרביא.** דכלל כלל לא חשיב ליה יולדת לא לטומאה ולא לטהרה:

לימא תיהו נמי תיובתא דרב שיבוי. דאיהו נמי דריש לענין מילה עד שיהא זכר משעת לידה והוא הדין לגבי טומאת לידה ואילו האי תנא חשיב ליה זכר לענין טומאת לידה דקתני תשב לזכר:

תנא. דמסכת נדה ספוקי מספקא ליה אי האי וילדה זכר להכי בעינן דליהוי זכר משעת לידה בין לגבי טומאה בין לגבי מילה ואזיל לחומרא ליתן עליו חומרי זכר דשמא לא דרשין האי וילדה זכר להכי דבעינן דליהוי זכר אלא לכדאמרין במסכת נדה (דף לא.) אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ורב שיבוי נמי לחומרא קאמר דלא דחייא מילתו שבת דדלמא דרשין וילדה זכר שיהא זכר משעת לידה אבל רב שרביא לקולא דריש דקא פטר לה מטומאת לידה חלכך אי לאו דפשיטא ליה לא הוה דריש לקולא חלכך הויה (ברייתא) תיובתיה:

אי הכי. דמספקא ליה היכא דנקרע ונמצא זכר אם אמו טמאה לידה אי לאו אי"כ אמאי יהיבין ימי טוהר דזכר כדקתני זכר ולנקבה דהיינו ימי טוהר דזכר וימי טמאה דנקבה והלא שמא זכר ושמא איכא למידרש וילדה זכר לטהר את אמו מדין לידה ובין ימי טמאה בין ימי טהרה לית לה ואמאי יהיבין לה ימי טוהר כלל הכי הוה ליה למיתני תשב לזכר ולנקבה ולנדה וה"פ תשב לנקבה ימי טמאה דנקבה שבועיים אפי' בלא ראיית דם דלמא נקבה היא ולנדה לאחר שבועיים מיד אם תראה דם הויה טמאה נדה מספיקא דלמא זכר הוה ואית לן למידרש עד שיהא זכר משעה לידה ולית לה ימי טוהר כלל במסכת נדה מקשינן למח הוה זכר כלומר בכל מקום דקתני לנקבה ולנדה למח לי למיתני לזכר בהדיהוה אם ליתן לה ימי טמאה דזכר הא קתני תשב לנקבה וצריך שבועיים ואם ליתן לה ימי טוהר דזכר הא קתני ולנדה דמשמע דלא ניתיב לה ימי טוהר כלל ומשינן נפקא מינה שאם תראה יום ל"ד ללידתה ותחזור ותראה יום מ"א הויה מקולקלת למניינה שמא לא הוה לה ימי טוהר והיתה תחלת נדה בראיית יום ל"ד ובראיית מ"א הויה תחלת זיבה ואם תראה שלשה רצופין צריכה ז' נקיים וקרוב או שמא זכר ילדה וראיית יום ל"ד היו ימי טוהר ועתה בראיית מ"א הויה תחלת נדה הרי היא בספק זבה ונדה עד שתשב י"ז ימים נקיים כדמפרש במס' ערכין (דף ח.) ואם ישבה לה י"ז נקיים וראתה יום י"ח הרי היא תחלת נדה וזו היא דינה שאם תראה כל ז' ימים הללו או אם לא תראה כי אם ראייה ראשונה טובלת בליל שמיני ומשמשת עם בעלה ואחר ז' ימים הללו באין י"א יום של ימי זיבה שאם תראה בתחלתו או באמצעיתו או בסופן שלשה ימים רצופין הויה זבה גדולה וצריכה ז' נקיים וקרוב ולעולם לא תחזור לקדמותה להיות תחלת נדה עד אחר ז' נקיים ואם לא ראתה בכל י"א יום הללו עד י"ב הרי היא תחלת נדה בכל המשפט אשר פירשתי ולכך נקראו י"א יום שבין נדה לנדה:

קשיא. אבל תיובתא ממש אינה בשביל שחסר מן (ף) (הברייתא) דמצו למימר תני לזכר ולנקבה ולנדה: (הגה"ה.) לכך הוזכר זכר שאם תראה יום ל"ד ללידתה אמרינן טמאה היא ואע"ג דאכתי משכי ימי טוהר דזכר דמספקין ליה בלא ולד ותשב לנדה וכי הדר חזיא ליום מ"א שהוא ח' לראייתה ותראה להיות שומרת יום כנגד יום אמרינן ולד היה זכר היה וראייה דיום ל"ד דם טוהר הוה והשתא הוה דהויה תחלת נדה והשתא מקלקלין לה דלא טבלה עד מ"ח שהוא שמיני לראייה אחרונה ואי לאו משום ספיקא דזכר הוה טבלה למחר ביום מ"ב ממה נפשך אי לאו ולד הוא הרי היא שומרת יום כנגד יום ואי ולד הוה ונקבה הוה אכתי הוה דם טוהר עד שמונים וספיקא דזכר מקלקלא לה וכן לענין נקבה כלומר וספיקא דנקבה מקלקלא לה עד פי"ח דלא טבלה עד פי"ח [אי ראתה ביום ע"ז] ואי הוה פשיטא לן דלא ולד הוה טבלה למחר ביום [פי"ב] דראיית פ"א ב"א יום שבין נדה לנדה היא ומשום דמספקין דלמא ולד הוה וראיית שבעים וארבעים דם טוהר אמרינן דהשתא הוה דהויה תחלת נדה. כן פירשה רבינו שלמה זצ"ל (נדה דף ל.)

ע"כ הגה"ה: בן. והיה הבן שיהא בן משעת לידה: **ולא טומטום.** ואע"פ שנקרע אחרי כן ונמצא זכר: **כדריב אמי.** דטומטום שנקרע אע"פ שנמצא זכר אינו נוטל פי שנים: **אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי.** אי לאפוקי ספק בכור פשיטא דלא שקיל חלק בכורה אפי' מייתי ראייה שהוא הבכור: **לאפוקי מדדרש רבא.** דמסברא אית ליה ואתי קרא למעוטיה:

445 מי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן הבכור לשנייה
446 מי יהיה לאיש בן סודר ומוצה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו וחסרו אתו ולא ישמע אליהם
447 ב דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזרע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים מימי נדת דותה טמאה. ג וביום השמיני ימול בשר ערלתו

דְּרֵשׁ רַבָּא:

שְׁתֵּי נָשִׁים שְׂיָלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים בְּמַחְבָּא,
כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לְזֶה.

אָמַר לִיה רַב פֶּפְא לְרַבָּא:

וְהָא שְׁלַח רַבִּין: דְּבַר זֶה שְׂאֵלְתִי לְכָל רַבּוֹתֵי וְלֹא אָמְרוּ לִי דְבַר,
בְּרַם כְּדָ אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי יֵצְאִי: הוֹכְרוּ, וּלְבִסּוּף נִתְעַרְבוּ - כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לְזֶה.
לֹא הוֹכְרוּ - אֵין כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לְזֶה!

הַדֵּר אֹקִי רַבָּא אָמוּרָא עָלֶיהָ,

וְדֵרֵשׁ: דְּבָרִים שְׂאֵמְרֵתִי לְכֶם טְעוֹת הֵן בְּיַדִּי,

בְּרַם כְּדָ אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי יֵצְאִי: הוֹכְרוּ וּלְבִסּוּף נִתְעַרְבוּ - כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לְזֶה,
לֹא הוֹכְרוּ - אֵין כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לְזֶה.

רַבִּינָא

שְׁתֵּי נָשִׁים. שֶׁל אָדָם אֶחָד:

בְּמַחְבָּא. וְאֵין יָדוּעַ אִיזָה קָדָם
לְהִיּוֹת רַאשִׁית אוֹנוּ:

כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה זֶה לְזֶה. וְאֵתִי
חַד מִיַּנְיִיהוּ וְתַבַּע חֶלֶק בְּכוּרָה מִן
הָאֲחִין אִם בְּכוּר אֲנִי תַנּוּ לִי
בְּשִׁבִיל עֲצָמֵי וְאִם לֹא תַנּוּ לִי
בְּשִׁבִיל אֲחֵי שְׁהָרִי נִתַּן לִי חֶלֶקוֹ
וּפְסָקִינָן לְעֵיל יֵשׁ לוֹ לְבָכוֹר
קוּדָם חֲלוּקָה וַיְכוּל לְמַכּוֹר וּלְיִתְּנָן
חֶלֶק בְּכוּרָתוֹ לְכָל מִי שִׁירְצָה וְהַדָּךְ
מִילְתָּא אֲתָא קְרָא לְמַעוּטֵי
דְּאֵעִיג דְּמַדִּינָא אִית לִיה גִּזְרֵת
הַכְּתוּב הוּא שְׁלֹא יִתְּנוּ לוֹ חֶלֶק
בְּכוּרָה מִן הַסֶּפֶק:

אָמַר לִיה רַב פֶּפְא לְרַבָּא:
כְּשִׁדְרֵשׁ כֵּן:

הוֹכְרוּ. בְּשַׁעַת לִידָה אֵעִיג
דְּלְבִסּוּף נִתְעַרְבוּ כּוֹי דְּהוּה לִיה
בְּכוּר וְדֵאִי שַׁעָה אַחַת וְקָרָא לֹא
אֲתָא לְמַעוּטֵי אֲלֵא מֵאִי דְּמֵאִי
טְפִי לְמַעוּטֵי כְּגוֹן דְּלֹא הוֹכְרוּ
כֻּלָּל דְּהוּה לִיה סְפֵק בְּשַׁעַת לִידָה
דְּהַכִּי מִשְׁמַע וְהִיָּה הַבֵּן הַבְּכוּר
שִׁיָּהָא בֵּן מִשַׁעַת לִידָה וְלֹא
טוּמְטוּם וְשִׁיָּהָא בְּכוּר מִשַׁעַת
הוּיָּהָא וְלֹא סְפֵק וְשִׁמְעִינָן מֵהַכָּא
דְּהַכִּי הִלְכְּתָא דְּאִם הוֹכְרוּ
וּלְבִסּוּף נִתְעַרְבוּ מִיָּהָא כּוֹתְבִין
הַרְשָׁאָה:

49. קִכְז, א-ב

רַבִּי

הוּא מוֹחֲזֵקִין. לֹא עֵבֶדִים שְׁמַעֲדִין שְׂרָאוּ שְׁנוֹלֵד קוֹדֵם לֵאחִיו דָּאֵם כֵּן אֵין הָאֵב נֶאֱמַן אֲלֵא בְּקוֹל בַּעֲלָמָא כַּעֲיִן שְׂאֵמְרֵנוּ לְמַעֲלָה דְהוּוּ קָרִי לִיה בּוֹכְרָא:

עַל אַחַד. מִן הַבְּנִים מֵהוּ מִי מֵהֵימִינֵן לֹאֵב בְּמִקּוֹם חֻזְקָה שְׂמַכְחֶשֶׁת דְּבָרֵינוּ אוֹ לֹא: זֶה לֹאֵה. הַמוֹחֲזֵק וְאוֹתוֹ שְׂאֵמֵר אֲבִיו עֲלֵיו שְׂהוּא בְּכוֹר וְטַעֲמָא מִפְּרֵשׁ וְאוֹזִיל:

[מֵה נִפְשָׁךְ]. כַּמָּאן סְבִירָא לִיה שְׂמוּאֵל:

אֵי כִר' יְהוּדָה. לְקַמֵּן:

יְכִיר. קָרָא יִתְרָא הוּא:

יְכִירוֹ לְאַחֲרִים. רַבִּי יְהוּדָה קָאֵמֵר לֵה:

נֶאֱמַן אֲדָם לּוֹמֵר. וְאֵעִיף שְׂמַחֲזִיקִין אַחֵר בְּבִכּוֹר:

כֵּן נֶאֱמַן לּוֹמֵר זֶה בֶּן גְּרוּשָׁה הוּא. לְאַחֵר שְׂגֵרֶשֶׁתִּיה הַחֻזְרֵתִיה וְיִלְדָה לִי זֶה אוֹ שְׂנַשָּׂא אִשָּׁה גְּרוּשָׁה וְסִבְרָא הוּא מְדַכְתֵּיב יְכִיר מֵה לִי בְּכוֹר מֵה לִי לְדַבֵּר אַחֵר:

בֶּן גְּרוּשָׁה. וְחֲלַל הוּא בֶּן חֲלוּצָה חֲלַל מְדַרְבְּנָן גְּזִירָה חֲלוּצָה אִטו גְּרוּשָׁה וְאֵעִיף דְּנִפְקָא לָן בִּיבְמוֹת (דף כד.) מְדַכְתֵּיב וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה הָא אֲמֵרִין הֵתֵם דְּקָרָא אֲסַמְכְתָּא בַּעֲלָמָא:

וְחַכְמָא אֵינוֹ נֶאֱמַן. לֹא בְּבִכּוֹר וְלֹא בְּחֲלַל וְכַגּוֹן שְׂמוֹחֲזֵקִין בְּאַחֵר שְׂהוּא בְּכוֹר וְקָרָא (ה) מוֹקִי בְּצִרִיךְ הִיכְרָא כַּגּוֹן שְׂבָאוּ מְחַדֵּשׁ בְּכָאן וְאֵין מוֹחֲזֵקִין בְּאַחַד מֵהֵן מִי הַבְּכוֹר וּמִי הַפְּשׁוּט הֵתֵם וְדֹאֵי אֵב מֵהֵימֵן:

לְמֵאֵי הִלְכְתָּא. אֲדַרְבְּנָן קְפִירָךְ דְּאוֹקִימָנָא בְּצִרִיךְ הִיכְרָא דְבַשְׂלָמָא לְרַבִּי יְהוּדָה טוֹבָא אֲשִׁמּוּעֵינָן קָרָא דְמֵהֵימִינֵן לִיה לֹאֵב אֲפִילוּ בְּמִקּוֹם חֻזְקָה וְיִהְיִינָן לִיה פִּי שְׁנַיִם דְּסַדִּי"א נִיזִיל בְּתֵר חֻזְקָה וְנִיתִיב פִּי שְׁנַיִם לְמוֹחֲזֵק לְנוּ דְלִיכָא לְמֵימֵר גְּבִי אֵב מִגּוּ דֹאֵי בְּעֵי יִהִיב לִיה בְּמַתְנָה פִּי שְׁנַיִם כִּי אֵמֵר נְמִי עֲלֵיו שְׂהוּא בְּכוֹר נֶאֱמַן דְּהָא קִימָא לָן דְּמָה לִי לְשַׁקֵּר בְּמִקּוֹם עֵדִים לֹא אֲמֵרִין אֲלֵא לְרַבְּנָן לְמֵאֵי הִלְכְתָּא כְּתֵב יְכִיר לְצִרִיךְ הִיכְרָא שְׂהָאֵב נֶאֱמַן לְהִכִּירוּ לְאַחֲרִים דֹּאֵי לְמִיתְבָּא לִיה פִּי שְׁנַיִם אֲמֵאֵי צִרִיךְ קָרָא סְבִירָא הוּא דְנֶאֱמַן עַל יְדֵי מִגּוּ דְלֹא יִהָא אֵהֵי בְּכוֹר אֲלֵא אֲדָם נְכִירִי וְאֵעִיף יְכִיר לִיה לִיתֵן לוֹ בְּמַתְנָה כֹּל נְכִסְיוֹ הִלְכְךָ מֵה לֹא לְשַׁקֵּר בְּמֵאֵי דֶאֱמֵר שְׂהוּא בְּכוֹר הָא בְּלֹאֵה הִכִּי יְכִיר לִיתֵן לוֹ פִּי שְׁנַיִם שִׂימָר הֵבּוּ לִיה בְּמַתְנָה מְנַכְסִי:

לֹא צִרִיכָא. הָא דֶאֱשִׁמְעֵינָן קָרָא דְמֵהֵימִינֵן לֹאֵב אֲלֵא בְּנַכְסִים שְׂאֵינוֹ יְכִיר לִיתֵן לוֹ בְּאוֹתָהּ שְׂעָה שְׂאֵמֵר עֲלֵיו שְׂהוּא בְּכוֹר כַּגּוֹן בְּנַכְסִים שְׂנַפְלוּ לוֹ לְאַחֵר מִיכֵן לְאַחֵר שְׂאֵמֵר בְּנֵי זֶה בְּכוֹרִי הוּא דְלִיכָא לְמֵימֵר בְּהֵימָא שְׂעָתָא מִגּוּ דְהָא אֵין אֲדָם מְקַנָּה דְבַר שְׂלֵא בָא לְעוֹלָם:

וְלִרְבִּי מֵאִיר דֶּאֱמֵר כו'. דְּהָא רַבְּנָן דְּרַבִּי יְהוּדָה הֵינּוּ רִי"מ דֶּאֱמֵר אֲדָם מְקַנָּה גְּבִי אֹמֵר לֹאֵשָׁה הִרִי אֵת מְקוּדְשָׁתָא לִי עַל מְנַת שְׂאֵתְגִייר כו':

בְּנַכְסִים שְׂנַפְלוּ לוֹ כְּשִׁהוּא גּוֹסֵס. דְּתַנֵּן בְּמִסְכַּת שְׂמֻחוֹת (פ"א ה"א) הַגּוֹסֵס הִרִי הוּא כְּחֵי לְכָל דְּבָרֵינוּ וְבֵר יְרוּשָׁה הוּא וְלֵהֲנַהוּ נַכְסִים אֵיִצְטְרִיךְ יְכִיר שִׁיטוֹל בְּהֵן הַבְּכוֹר פִּי שְׁנַיִם דְּבַהֲנָהוּ לִיכָא מִגּוּ דֶאֱפִי לְרִי"מ דֶּאֱמֵר אֲדָם מְקַנָּה דְבַר שְׂלֵא בָא לְעוֹלָם הֵי מִיִּלִּי כַּגּוֹן נַכְסִים שְׂנוֹפְלִין לוֹ בְּשַׁעָה שִׁישׁ בּוֹ כַּח לִיתַנְּם לְאַחֲרִים אֲבַל גּוֹסֵס אֵינוֹ יְכִיר לְדַבֵּר וְאֵין בּוֹ כַּח לִיתֵן וְהִלְכְךָ לֹא מְצִי לְאַקְנוּיִינְהוּ מְקַמֵּי דֶאֱתוּ לִידֵיה דְּהָא אֲפִילוּ בְּשַׁעָה שְׂבָאוּ לִידוֹ אֵין יְכִיר לְהַקְנוֹתָן וְכֹל שְׂכָן מְקוּדֵם לְכָן וְבִלְאַחֵר מִיתָה לֹא מְצִי לְשִׁנוּי דֶאֱיִן בְּכוֹר נּוֹטֵל בְּרֵאוּי: הִכִּי גֵרְסִינָן הֵי מוֹחֲזֵקִין בּוֹ שְׂאֵינוֹ בְּכוֹר וְאֵמֵר אֲבִיו בְּכוֹר הוּא אֵינוֹ נֶאֱמַן. כַּרְבֵּן דְּבְמִקּוֹם חֻזְקָה לֹא מֵהֵימִינֵן לִיה לֹאֵב: וְאֵמֵר אֲבִיו עַל אַחֵר שְׂהוּא בְּכוֹר נֶאֱמַן. כו' יְהוּדָה:

רִישָׁא ר' יְהוּדָה וְסִיפָא רַבְּנָן. בְּנִיחוּתָא:

שְׂלַחוּ לִיה בְּנֵי אֲקָרָא דְאֵגְמָא לְשְׂמוּאֵל, יְלַמְדֵנוּ רַבִּינוּ,

הֵי מוֹחֲזֵקִין בְּזֶה, שְׂהוּא בְּכוֹר, וְאֵמֵר אֲבִיו עַל אַחֵר: "בְּכוֹר הוּא" - מֵהוּ? שְׂלַח לָהּ: כּוֹתְבִין הַרְשָׁאָה לָזֶה לָזֶה.

קִכְז, ב

מֵה נִפְשָׁךְ?

אֵי כַּרְבֵּן סְבִירָא לִיה - לִישְׁלַח לָהּ "כַּרְבֵּן",

אֵי כַּרְבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לִיה - לִישְׁלַח לָהּ "כַּרְבִּי יְהוּדָה"!

מְסַפְקָא לִיה אֵי כַּרְבִּי יְהוּדָה, אֵי כַּרְבֵּן.

מֵאֵי הִיא?

דִּתְנִי

"יְכִיר" ⁴⁴⁸ (דְּבָרִים כ"א, יז) - יְכִירֵנוּ לְאַחֲרִים.

מְכָאן אֵמֵר דְּבֵי יְהוּדָה:

נֶאֱמַן אֲדָם לּוֹמֵר: "זֶה בְּנֵי בְּכוֹר",

וְכַשֵּׁם שְׂנֶאֱמַן אֲדָם לּוֹמֵר: "זֶה בְּנֵי בְּכוֹר",

כֵּן נֶאֱמַן אֲדָם לּוֹמֵר: "זֶה בֶּן גְּרוּשָׁה", וְ"זֶה בֶּן חֲלוּצָה".

וְחַכְמָיִם אֹמְרִים:

אֵינוֹ נֶאֱמַן.

אֵמֵר לִיה רַב נַחְמָן בְּר' יִצְחָק לְרַבָּא:

בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה הֵינּוּ דְכְּתִיב "יְכִיר",

אֲלֵא לְרַבְּנָן "יְכִיר" לְמָה לִי?

בְּצִרִיךְ הִיכְרָא.

לְמֵאֵי הִלְכְתָּא?

לְמִיתְבָּא לוֹ פִּי שְׁנַיִם - לֹא יִהָא אֲלֵא אַחֵר,

אֲלֵלוּ בְּעֵי לְמִיתְבָּא לִיה בְּמַתְנָה - מִי לֹא יִהִיב לִיה?!

לֹא צִרִיכָא, בְּנַכְסִים שְׂנַפְלוּ לוֹ לְאַחֵר מְכָאן.

וְלְרַבִּי מֵאִיר דֶּאֱמֵר: אֲדָם מְקַנָּה דְבַר שְׂלֵא בָא לְעוֹלָם - "יְכִיר" לְמָה לִי?

בְּנַכְסִים שְׂנַפְלוּ לוֹ כְּשִׁהוּא גּוֹסֵס.

תַּנּוּ רַבְּנָן:

"הֵי מוֹחֲזֵקִין בּוֹ שְׂהוּא בְּכוֹר,

וְאֵמֵר אֲבִיו עַל אַחֵר שְׂהוּא בְּכוֹר - נֶאֱמַן.

הֵי מוֹחֲזֵקִין בּוֹ שְׂאֵינוֹ בְּכוֹר, וְאֵמֵר אֲבִיו: "בְּכוֹר הוּא" - אֵינוֹ נֶאֱמַן".

רִישָׁא - רַבִּי יְהוּדָה,

וְסִיפָא - רַבְּנָן.

50. קכז, א-ב

רָקֵז"ס

וחזר ואמר עבדי הוא. בין בתוך כדי דיבור בין לאחר זמן אמר כן על אותו שאמר עליו מתחלה בני:

אינו נאמן. במאי דאמר השתא עבדי וליכא למימר האי דקרי ליה מתחלה בני משום דאוהבו כבנו דאין דרך לקרוא לעבדו בנו והלכך אחר טענה ראשונה נלך דהואיל וזאת האחרונה אינו פירוש כי אם הכחשה אין לנו לילך אחר טענה אחרונה דהודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר בני כדכתיב יכיר וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד:

וחזר ואמר בני נאמן. במאי דאמר השתא בני דאינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרש הוא עבדי דקאמרי בני הוא והאי דקאמר עבדי לפי שהוא משמשו יותר מדאי כאילו הוא עבדו אבל ברישא לא שייך לפרושי הכי דעבדו הוא כדאמר השתא והאי דקרי ליה מעיקרא בני לפי שאוהבו כבנו דאין דרך האדון לייחס לעבדו ולקרואו בנו בשביל שום חיבה:

אבית המכס. לשם רגיל לקרוא לעבדו בנו להבריחו מן המכס אבל לבנו לא יקרא לעולם עבדו שהרי גורם לעצמו הפסד על חנם:

ואמר בני. אל המוכסים:

וחזר ואמר עבדי. כשעבר משם והלאה: **נאמן.** במאי דחזר ואמר עבדי דודאי מעיקרא הוה קרי ליה בני בשביל יראת המכס:

וחזר ואמר בני אינו נאמן. אלא ודאי עבדו הוא כדאמר מעיקרא דאילו היה בנו לא היה אומר למוכסים שהוא עבדו: ה"ג מיתבי היה משמשו כבן ובא ואמר בני וחזר ואמר עבדי אינו נאמן היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן. ומסיפא קפרידך ליה לרי' יוחנן וה"פ היה משמשו כבן מלביש ומנעיל מכניס ומוציא אבל עבודת עבד לא ורבותא נקט דאע"ג דמשמשו כבן ואיכא למימר האי דקרי ליה בנו משום דמשמש ליה כבן אפי' הכי כי חזר ואמר עבדי אינו נאמן במאי דקאמר לבסוף אלא נלך אחר לשון ראשון דודאי בנו הוא דאין דרך לקרות לעבדו בנו אפי' היכא דמשמש ליה כבן שאין האדון מחבבו כל כך לקרותו בנו:

היה משמשו כעבד ואמר עבדי וחזר ואמר בני אינו נאמן. במאי דקאמר בני ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קראו עבדו משום דמשמשו כעבד ולא משום דעבדו הוא וקשיא לרי' יוחנן דאמר אמר עבדי וחזר ואמר בני נאמן דרי' יוחנן אפילו היכא דלא חזינן דמשמשו כעבד קאמר נאמן במאי דאמר לבסוף בני וכל שכן היכא דחזינן בהדיא משמשו כעבד ואילו ברייתא אפילו היכא דמשמשו כעבד קאמר דאינו נאמן במאי דאמר לבסוף בני וכ"ש היכא דלא חזינן היאך משמשו דאינו נאמן וקשיא לרי' יוחנן דאמר נאמן:

התם. בברייתא:

דקרי ליה עבדא מצר מאה. כלומר עבד גמור הוא לי שסמוכים לי עליו מאה דינר במצר שלו כלומר ששואה מאה דינר והלכך כי אמר עבדי מצר מאה וחזר ואמר בני אינו נאמן דאילו הוה בנו לא הוה קרי ליה עבדא מצר מאה ואע"ג דמשמש ליה כעבדא דאין קורין כן אלא לעבד:

עבדא מאה זוזי. ששואה מאה זוזי:

אמר רבי יוחנן:

אמר: "בני הוא",

וחזר ואמר: "עבדי הוא" - אינו נאמן.

"עבדי הוא",

וחזר ואמר: "בני הוא" - נאמן,

דמשמש לי כעבדא קאמר.

וחילופיה אבית המכס:

היה עובר על בית המכס ואמר: "בני הוא", וחזר ואמר: "עבדי הוא" - נאמן.

אמר: "עבדי הוא", וחזר ואמר: "בני הוא" - אינו נאמן.

מיתבי:

"היה משמשו כבן, ובא ואמר: "בני הוא", וחזר ואמר: "עבדי הוא" - אינו נאמן.
היה משמשו כעבד, ובא ואמר: "עבדי הוא", וחזר ואמר: "בני הוא" - אינו נאמן!"

אמר רב נחמן בר יצחק:

התם - דקארו ליה "עבדא מצר מאה".

מאי "מצר מאה"?

מצר עבדא מאה זוזי.

51. קכז, ב - קכח, א

רש"ס

שלח ליה ר' אבא. כל הני שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא נקט הכא משום דבחד מיניהו קא פסיק הלכתא כר' יהודה ובכולהו הלכתא כדשלח ר' אבא כדפסקין בסיפא דשמעתין:

אתה נתתו לי במתנה. ונאמן הוא בטענה זו ואע"ג דאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף לו.) הגודרות אין להן חזקה ה"מ לאלתר אבל לאחר ג' שנים יש להן חזקה וה"נ כגון שהחזיק בו ג' שנים או בקטן המוטל בעריסה דיש לו חזקה לאלתר או בעבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בביתו של זה:

רצונך השבע וטול. רבותא היא דקא"ל האי מחזיק למערער שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבועות שבעולם דקא"ל אין נשבעין על העבדים בשבועות (דף מב:) ואינו מחויב בשבועה כלל וגם זה התובע אין שבועה מועלת לגבות מזה דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין אם לא מרצונו של זה שמטיל עליו שבועה לישבע וליטול:

ונשבע זה התובע:

אינו יכול. זה המחזיק לחזור בו ולומר משטה הייתי בד שהרי פטור הייתי וגם לא נתחייבת לי שבועה כדי לישבע וליטול דאין אדם נשבע ונטל ולא הקניתי לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו אלא כיון דעל פיו נשבע ובצוואתו צריך לתת לו העבד דכיון דהטיל עליו שבועה הא הימניה בשבועה וכמאן דאודי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי והאי דנקט עבדי גנת רבותא נקט דלא מיבעיא שאר מטלטלין שהנתבע חייב שבועה כדי שלא ישלם והוא הופכה על שכנגדו דלא מצי הדר ביה ולמימר אשבע אני ואפטר אלא אפי' עבדים דלא שייכא בהו שבועה כלל אפי' כיון דהשביעו לא מצי הדר ביה:

נאמן עלי אבא. להיות דיין אבא פסול מן התורה לדוננו לא ליכות ולא לחובה כדנפקא לן בסנהדרין (דף כז:) מלא יומתו אבות וגו':

שלשה רועי בקר. שאינן בקיאים בדין ורועי צאן לא נקט משום דרשעים נינהו דסתם רועי בהמה דקה גזלנין נינהו ופסולין לכל דין שבעולם אבל אבא ואביך כשרין מיהא לדינין של אחרים:

יכול לחזור בו. דדברים בעלמא בלא קנין הוא דקא"ל:

וחכ"א אינו יכול לחזור בו. וה"ה לגבי שבועת התובע שנשבע על העבד ונטל דבתרוייהו אע"ג דלא הוי דינא הכי כיון דקיבל עליו אינו יכול לחזור בו ומשני הא קמ"ל ר' אבא דאמר השבע ואתן לך דאין יכול לחזור בו דהתם נמי באתן לך פליגי שהנתבע אומר לתובע נאמן עלי אבא שאם יחייבוני אתן לך ואפי"ה אמרי רבנן דאינו יכול לחזור ויתן דהיינו דומיא דר' אבא דלאחר שנשבע זה אין יכול לחזור בו אלא יתן דכרבנן דהתם ס"ל וכ"ש היכא דקאמר תובע נאמן עלי אבא ואביך שאם יפטרוד מחול לך דכ"ע מודו אפי' ר"מ דאין יכול לחזור בו שהרי מוחזק ועומד ומחילה דאיך קנין דמי ואיכא למ"ד התם במחול לך מחלוקת אבל באתן לך דברי הכל יכול לחזור בו הלכך אצטריך ר' אבא לאשמועינן דבאתן לך פליגי והלכה כדברי חכמים אע"ג דמסתבר טעמא דר"מ:

שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא:

האומר לחבירו: "עבדי גנבת",

והוא אומר: "לא גנבת".

"מה טיבו אצלך?"

"אתה מכרתו לי",

"אתה נתתו לי במתנה" -

"רצונך השבע וטול",

ונשבע - אינו יכול לחזור בו.

קכח, א

מאי קא משמע לן?

תנינא:

"אמר לו: 'נאמן עלי אבא',

'נאמן עלי אביך',

'נאמנין עלי שלשה רועי בקר' -

רבי מאיר אומר:

יכול לחזור בו.

וחכמים אומרים:

אינו יכול לחזור בו.

הא קא משמע לן:

דב'אתו לך" מחלוקת,

והלכה כדברי חכמים.

52. קכח, א

רָשָׁ"ס

גובין מן העבדים. בעל חוב שמת
 גובה מעבדי יתומים דכמקרקעי
 דמי ובהא לחוד הוא דלית
 הלכתא כר' אבא ולקמן
 מתרצינן לה ואמרי' הכי קתני
 אין גובין וכן אמר ר"נ:
ור"נ אמר אין גובין. דנהי
 דאתקש לקרקעות כדכתיב
 (ויקרא כה) והתנחלתם ה"מ
 לדברים הכתובים בתורה כגון
 לקנותן בכסף בשטר ובחזקה
 ושלא לישבע עליהן ושאין בהן
 אונאה אבל לענין ב"ח
 כמטלטלי דמי דאין ב"ח סומך
 אלא על קרקעות שאין יכולין
 ליאבד ולא לזוז ממקומן אבל
 אעבדים לא סמכא דעתיה הלכך
 לא משתעבדי ליה:

שְׁלַח לַיהוָה רַבִּי אֲבָא לְרַב יוֹסֵף בְּרַחֲמֵי
 הַלְלָהּ: גּוֹבִין מִן הָעֶבְדִּים.
 וְרַב נַחֲמָן אָמַר:
 אֵין גּוֹבִין.

רַשְׁיָא

שלישי כשר. להעיד בקרובו שני כגון בן חנוך שכשר להעיד בימואל בן שמעון דבנו של חנוך שלישי לראובן וימואל בן שמעון שני הוא וראובן ושמעון ראשונים אבל שני בשני פסול כגון בן ראובן לבן שמעון כדנפקא לן בסנהדרין מלא יומתו אבות על בנים דבנים להדדי נמי מיפסלי אבות היינו ראובן ושמעון ובנים היינו חנוך וימואל אבל שלישי בשני לא אשכחן דפסול ומשום דאיכא למ"ד בפרק זה בורר בסנהדרין דשלישי בשני פסול להכי אצטריך למימר הכא דכשר:

רבא אמר אף בראשון. כגון בנו של חנוך בן ראובן מעיד לשמעון אחי ראובן והכי הלכתא מדאמריי לקמן מוסיף הוא ומדפסיק לקמיה ולית הלכתא כמר בר רב אשי מכלל דהלכתא מיהא כרבא:

באבא דאבא. שיעיד הבן לאבי אביו כגון בן חנוך מעיד לראובן דהיינו שלישי בראשון:

ולית הלכתא כמר בר רב אשי. דבני בנים ובני בני בנים עד אלף דורות לא יעידו לאבותיהם דבן ירך אביו הוא:

53. קכח, א

שְׁלַח לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַב יוֹסֵף בְּרַחֲמָא:
הִלְכָה: שְׁלִישִׁי בְּשְׁנֵי - כְּשֶׁר.

רבא אמר:
אף בראשון.

מר בר רב אשי:
אכְשֶׁר בְּאֲבָא דְאֲבָא.

וְלִית הִלְכָתָא כְּמַר בְּרַב אֲשִׁי.

54. קכח, א-ב

קכ"ט

היה יודע. אדם לחבירו בעדות קרקע עד היכן היא שלו והשיגו את גבולו והביא את זה ועד אחר עמו להעיד עליו אע"פ שהיה יודע יפה בעדות זו קודם שלא נסתמא בעיניו שעדיין לא היה סומא ועכשיו בשעת עדות נעשה סומא שכהה מאור עיניו פסול להאי עדות דמאומד הדעת אינו יכול להעיד עד כאן תחום פלוני ולא נחוש לעדותו ויש לשונות אחרים בהאי נסתמא דלא מפרשי לשון ערוון עינים וכולן הבל:

דמכיון מצרנהא. שידוע לכיון המצרים שיש לו סימנין בשאר שדות הסמוכין לדי רוחותיה: **אבל גלימא.** טלית או בגד אינו יכול להעיד עליה אחר שנעשה סומא דאמדה לא סמכינן שהרבה טליתות מדתן שוות:

נסכא. חתיכת כסף או זהב: **ונעשה חתנו.** ונעשה פסול לעדותו בכך כדאמרינן בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כז:):

פיתח. עיניו פקוחות שרואה יפה: **שפוי.** חכם:

ונתחרש. מחמת חולי היינו נמי נשתטה דחרש דומיא דשוטה אי"נ נשתתק מחמת חולי והתורה אמרה מפיהם ולא מפי כתבם וראשון נראה בעיני עיקר דאי בנשתתק מייירי פשיטא כיון דאינו יכול להעיד בפיו אין עדותו עדות ולא הוה ליה למיתנייה בהדי הנך שיכולין להעיד אלא שפסולין מחמת דבר אחר והאי לאו פסול עדות אית ביה אלא שאין בו כח להעיד:

ומתה בתו. דהיינו קרוב ונתרחק וכגון שאין לו בניס הימנה כדתנן בפי זה בורר (שם):

וחזר ונתפתח. שחזר מאור עיניו:

כל שתחלתו. ראיית המעשה:

או סופו. שעת הגדת עדות:

בפסלות. כלומר כל שתחלתו בפסלות שעת ראיית העדות והשתא סופו בכשרות פסול דמעיקרא לא היה ראוי לעדות זו וקרא כתיב (ויקרא ה) והוא עד או ראה דבשעת ראיית המעשה יהא ראוי לעדות זו:

או סופו. אע"פ שתחלתו בכשרות:

תיובתא דכולהו. שמואל ורב ששת ורב פפא דכולן הכשירו מיהא לעדות קרקע פיתח ונסתמא והכא קא פסיל כולהו עדיות מדהדר ותנא זה הכלל כל שתחלתו או סופו בפסלות פסול דהא מרישא שמעת מינה דאם סופו בפסלות פסול ולמה לי למהדר ולמתני בזה הכלל אי לאו לאתויי כל הני:

ש"לח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא: ה"ה יודע לו בעדות קרקע עד שלא נסתמא, ונסתמא - פסול.

ושמואל א"מר:

כ"ש.

אפ"ש דמכיון מצרנהא. אבל גלימא לא.

ורב ש"ש א"מר:

אפילו גלימא, אפ"ש דמכיון מדת ארכו ומדת רחבו, אבל נסכא - לא.

ורב פפא א"מר:

אפילו נסכא - אפ"ש דמכיון מדת משקלו ותיו.

מיתבי:

"ה"ה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו,

פיקח ונתחרש,

פיתח ונסתמא,

שפוי ונשתטה -

פסול.

אבל ה"ה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו, ונעשה חתנו, ומתה בתו.

פיקח ונתחרש וחדר ונתפקח,

פיתח ונסתמא וחדר ונתפתח,

שפוי ונשתטה וחדר ונשתפה,

כ"ש.

זה הכלל:

כל שתחלתו או סופו בפסלות - פסול,

תחלתו וסופו בכשרות - כ"ש."

קכח, ב תיובתא דכולהו!

תיובתא.

55. קַח, ב

רֶשֶׁ"ס

הַאֹמֵר עַל תִּינוּק בֵּין הַבְּנִים
נֶאֱמַן. לְקַמֵּיהּ מִפְּרֵשׁ מֵאִי אִמֵּר
עַל אוֹתוֹ תִּינוּק:

כְּרַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָה. בְּמִתְנִיתִין
אִם אִמֵּר עַל מִי שְׂרָאוּי לְיִוְרֵשׁוּ
דְּבָרֵיו קִיַּיִמִים וּפְסִיקִין לְקַמֵּן
הִלְכְתָא כּוֹוֹתִיהּ:

נֶאֱמַן. כְּרִי יְהוּדָה וְאֵעִיג דְּמוֹחֻזְק
לָן בְּאַחַר שְׁהוּא בְכוֹר אִפִּילוּ הַכִּי
אֵב נֶאֱמַן וְהַכִּי הִלְכְתָא דְהֵא
פְסִיק הַכִּי לְקַמֵּן דְּהִלְכְתָא
בְּכוֹלְהוּ כְּדִשְׁלַח רַבִּי אֲבָא
וְאִמְרִין דְּלֹאֲפֻקִי רַבִּי יוֹחֲנָן
אֲצֻרִיד לְמִיפְסֵק הִלְכְתָא
כוֹתִיהּ דְרַבִּי אֲבָא וְשִׁי"מ אִם
הוֹחֻזְק אַחַד מִן הַבְּנִים בְּבִכּוֹרָה
בְּחַיִּי הָאֵב אִף שְׁלֹא אִמֵּר הָאֵב כִּי
בְנִי בְכוֹרִי הוּא נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם
שְׁלֹא נַחֲלֵקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְחַכְמַיִם
אַלֵּא בְּמוֹחֻזְק שְׂאֲחֵר בְכוֹר וְאִמֵּר
אֲבִיו עַל הַמוֹחֻזְק בְּפִשׁוּט שְׁהוּא
בְכוֹר וְהֵתֵם אִמֵּר רַבִּי יְהוּדָה
נֶאֱמַן הָאֵב לְבִטֵּל הַחֻזְקָה אֲבָל
אִם לֹא אִמֵּר הָאֵב עַל הָאֲחֵר
שְׁהוּא בְכוֹר הֵתֵם אִפִּילוּ רַבִּי
יְהוּדָה מוֹדָה שְׁהַחֻזְקָה קִיַּיִמִת
דְּאִי לֹא תִימָא הַכִּי הוּוּ לִיה
לְרַבִּי יְהוּדָה לְמִימֵר הַכִּי רַבִּי
יְהוּדָה אֹמֵר כֹּל בְכוֹר שְׁלֹא
הִכִּירוּ אֲבִיו וְאִמֵּר זֶהוּ בְכוֹרִי
אִינוּ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם אֲלֵא מְדִלָּא
תְּנִי הַכִּי שְׁמַע מִינָה כְּדִאֲמַרִּין:

אִינוּ נֶאֱמַן כְּרַבֵּן. הוּאִיל וּמוֹחֻזְק
לָן בְּאַחַר שְׁהוּא בְכוֹר:

שְׁלַח רַבִּי אֲבָא לְרַב יוֹסֵף בְּרַ הָמָא:
הַאֹמֵר עַל תִּינוּק בֵּין הַבְּנִים - נֶאֱמַן.

וְרַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר:
אִינוּ נֶאֱמַן.

מֵאִי קָאָמַר?

אָמַר אֲבִי:

הַכִּי קָאָמַר:

הַאֹמֵר עַל תִּינוּק בֵּין הַבְּנִים: "יִירֵשׁ כָּל נְכָסֵי" - נֶאֱמַן' - כְּרַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָה.
וְרַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: אִינוּ נֶאֱמַן - כְּרַבֵּן.

מִתְקִיף לֵה רַבָּא:

הֵאִי "נֶאֱמַן" וְ"אִינוּ נֶאֱמַן",

"יִירֵשׁ" וְ"לֹא יִירֵשׁ" - מְבַעֲרָא לִיה!

אָלֵא, אָמַר רַבָּא:

הַכִּי קָאָמַר:

הַאֹמֵר עַל תִּינוּק בֵּין הַבְּנִים: "בְכוֹר הוּא" - נֶאֱמַן - כְּרַבִּי יְהוּדָה.

וְרַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: אִינוּ נֶאֱמַן - כְּרַבֵּן.

56. קכח, ב

רָצוּ"ס

שְׁלַח לַיהוָה רַבִּי אָבִי לְרַב יוֹסֵף בֶּר הַמָּוֶה:

הַאֲמִיר: "תִּטּוֹל אֶשְׁתִּי כְּאַחַד מִן הַבָּנִים" - נוֹטְלֵת כְּאַחַד מִן הַבָּנִים.

אָמַר רַבֵּא:

וּבְנֵיכֶם שָׁל עֲכָשְׁיוֹ

וּבְבָנִים הַבָּאִין לְאַחַר מִכָּאן.

הַאֲמִיר תִּטּוֹל אֶשְׁתִּי כְּאַחַד מִן הַבָּנִים. וְקִבְלָה שְׁנֵתְרִצִּית כְּדִלְקָמָן בְּפִירְקִין אִי נִמִּי לְבַר מִכְתּוּבָתָהּ נִתֵּן לָהּ חֶלֶק בְּנִכְסֵי וּבְשִׁכֵּב מֵרַע מִיִּירֵי דְדַבְרֵי וְכִתּוּבִין וְכִמְסוּרִין אִי נִמִּי בְּבֵרִיא וְעַל יְדֵי קִנְיִן:

וּבְנֵיכֶם שָׁל עֲכָשְׁיוֹ. שְׂאֵם נִתְרַבּוּ הַנִּכְסִים בְּשַׁעַת חִלּוּקָה אִינָה נוֹטְלַת כִּי אִם בְּאוֹתָן שְׁהִי לֹו בְּשַׁעַת אִמִּירָה דְּאִין אָדָם מִקְנָה דְּבַר שְׁלֵא בֵּא לְעוֹלָם וְאִפִּילוֹ לְרֵי מֵאִיר דְּאִמְרֵ אָדָם מִקְנָה הֵנִי מִיִּלִּי בְּמִפְרֵשׁ אֲבַל בְּסִתְמָא אִין אָדָם מַעְלָה עַל דַּעְתּוֹ דְּבַר הַרְאוּי לֹו לְבֵּא לְהַקְנוֹתוֹ אֲלֵא לְדַבְרֵ שְׁהוּא מוֹחִזֵק בּוֹ וְהִלְכֵךְ הֵךְ אִשָּׁה יֵדָה עַל הַתְּחַתּוּנָה דְּמִסְתְּמָא לֹא נִתֵּן לָהּ אֲלֵא נִכְסִים שְׁהִי לֹו בְּאוֹתָהּ שַׁעָה:

וּבְנֵיכֶם הַבָּאִין לְאַחַר מִכָּן. כְּלוּמַר לֹא לְפִי חֲשַׁבּוֹן הַבָּנִים שִׁישׁ לֹו עֲכָשְׁיוֹ לְבַד תְּחִלּוּקָה לְאַחַר מוֹתוֹ וְתִטּוֹל חֶלֶק גְּדוֹל אֲלֵא אִף לְפִי חֲשַׁבּוֹן כֹּל הַבָּנִים שֶׁל שַׁעַת חִלּוּקָה נִתֵּן לָהּ וְנִרְאָה בְּעֵינֵי דְּאִפִּילוֹ אִם הִיָּה לֹו בְּנִים מְרוּבִים וְנִתְמַעְטוּ בְּחֵי אֲבֵי דְּשַׁקְלָה חֶלֶק גְּדוֹל כְּחֲשַׁבּוֹן מִיְעוּט הַבָּנִים הַבָּאִין לְחִלּוּקָה בְּנִכְסֵי אֲבֵי לְאַחַר מִיְתַתּוֹ דְּהֵא תִּטּוֹל כְּאַחַד מִכֹּל הַבָּנִים קְאָמַר וְלִשַׁעַת חִלּוּקָה אִיכּוּיִן דְּלְפִי חִלּוּקָתָהּ הֵיָּה שַׁעַתָּה תִּטּוֹל לֹא שְׁנָא נִתְרַבּוּ וְלֹא שְׁנָא נִתְמַעְטוּ דְּהֵא נוֹטְלַת אֶשְׁתּוֹ כְּאַחַד מִן הַבָּנִים קְאָמַר רַבִּי אֲבֵא:

57. קַח, ב

רָשָׁ"ס

וְלוֹה אִמְר פִּרְעִי מַחְצָה. ומחצה אני חייב דהוה ליה מודה מקצת הטענה וישבע כדמפרש לקמיה וכגון דמקמי דאסהידו העדים שפרע לו כולו הודה לו דלא הוה משיב אבדה: **והעדים מעדין.** אחר דהודה מחצה:

נשבע. הלוח שפרע ויפטר מלשלם מחצה ומחצה ישלם לפי שכבר הודה דהודאת בעל דין שוה יותר מהעדאת עדים וגובה המלוה מחצה מנכסים בני חורין שיש לו ללוה אבל לא ממשעבדי דיכלי לקוחות למימר אתון קנוניא עבידתו אהדדי אנו אעדים סמכינן דמסהדי דפרע הכל: פלוגתא דרבי עקיבא ורבי שמעון בן אלעזר בתחלת שנים אוחזין שטר שכתוב בו סלעין או דינרים מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבדה ופטור משבועה דסלעין לא משמע טפי משנים דתפסת מרובה לא תפסת ויד בעל השטר על התחתונה ועל השלישי שהודה הוה משיב אבדה ותנן המוצא מציאא לא ישבע מפני תקון העולם:

ואפילו לר' עקיבא דאמר. התם משיב אבדה הוא בסלע השלישי דאי הוה בעי הוה אמר אינו אלא שנים דסלעין תרי משמע והוה מיפטר משבועה כדמפרש התם משום דקא מסייע ליה שטרא:

הני מילי. דחשבינן ליה משיב אבדה היכא דליכא עדים כי התם שעדי מלוה לא ידעו אלא מה שכתבו דסלעין כתבו סתם ופחות סלעים שנים אבל היכא דחזינן לבסוף דאיכא עדים כאחד מהם איכא למימר דזה הלוח היה יודע שרוצין להעיד כאחד מהן ואירתת שלא יבאו לסייע למלוה ולפיכך הודה מחצה:

ודאי משיב אבדה הוי. ואף על גב דלא אתנו עדים אלא בתר הודאתו והך אתקפתא לא חיישינן לה כדלקמן:

שְׁלַח לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַב יוֹסֵף בַּר חֲמָא:

הַמוֹצִיא שֵׁטֶר חוֹב עַל חֲבִירוֹ,

מְלוֹה אוֹמֵר: לֹא נִפְרַעְתִּי כְּלוּם,

וְלוֹה אוֹמֵר: פִּרְעִיתִי מַחְצָה,

וְהַעֲדִים מְעִידִין: שִׁפְרַע כּוֹלוֹ,

הָרִי זֶה: נִשְׁבַּע,

וְגוֹבֵה מַחְצָה מִנְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, אֲבָל מִמְשֻׁעְבְּדִין לֹא,

דְּאִמְרִי: אֲנִי אֲעִידִים סְמִכִינָן.

וְאִפְּלוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא דְאָמַר: "מְשֻׁב אֲבָדָה" הוּי,

הָנִי מִיְלֵי הֵיכָא דְלִיכָא עֲדִים,

אֲבָל הֵיכָא דְאִיכָא עֲדִים - אִירְתוּתִי אִירְתָּת.

מִתְקִיף לָהּ מֵר בַּר רַב אֲשִׁי:

אֲדַרְבֵּהּ, אִפְּלוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר דְּאָמַר מוֹדָה מְקַצֵּת הַטְּעָנָה הוּי,

הָנִי מִיְלֵי הֵיכָא דְלִיכָא עֲדִים דְּקָא מְסִייעִי לִיה,

אֲבָל הֵיכָא דְאִיכָא עֲדִים דְּקָא מְסִייעִי לִיה - וְדַאי מְשֻׁב אֲבָדָה הוּי!

58. קכח, ב - קכט, א

רפז"ס

דרב נחמן מאי. דפליג עליה גבי עבדים ואמר אין גובין מן העבדים וקיימא לן כרב נחמן בדיני וקשיא הלכתא אהלכתא: **אין גובין מתנינן.** בדברי אבא: **ואלא הלכתא לאפוקי מאי.** כיון דלא פליג פשיטא דהכי הלכתא: **אי לאפוקי מדרבא.** דאמר אף בראשון והלא מוסיף הוא על דברי ר' אבא דאמר שלישי בשני כשר ואתא איהו למימר דאף בראשון ואיכא למימר דאפי' ר' אבא מודה והיא גופה אצטריך לר' אבא לאשמועי' דשלישי בשני כשר דאיכא למייד בסנהדרין פסול בפרק זה בורר (דף כח.) ולא למידק מינה הא שלישי בראשון פסול דדלמא עובדא הוה בשלישי בשני ושלח ליה דכשר: **אי מדמר בר רב אשי.** דאכשר באבא דאבא הא כבר איפסיק דלית הלכתא כותיה כדאמרי לעיל והך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הואי והכי נמי הואי דמר בר רב אשי תוספת אלא דעדיפא מינה קא פריך: **לאפוקי מר' יוחנן.** דאמר אינו נאמן כרבנן: **ומאתקפתא דמר בר רב אשי.** דאתא למימר ודאי משיב אבדה הוא ולית הלכתא כוותיה כיון דאכתי כשהודה לא העידו עדים ולא קמסייעי ליה איכא למימר דמירתת מינייהו שאינו יודע מה בלבם כרבי אבא:

דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי: הלכתא בכל הני שמעתתא כדשלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר קמא.

אמר ליה רבינא לרב אשי: דרב נחמן מאי?

אמר ליה: 'אין גובין' מתנינן לה. וכן אמר רב נחמן.

ואלא 'הלכתא' לאפוקי מאי?

קכט, א אי לאפוקי מדרבא - מוסיף הוא! אי דמר בר רב אשי - לית הלכתא כמר בר רב אשי! אי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא - הא איתותבו!

אלא לאפוקי מדרבי יוחנן, ומאתקפתא דמר בר רב אשי.

רַקְנִים

הַמְחַלֵּק נִכְסָיו כּו'. כִּבְר פִּירְשֵׁתִיה לַמַּעֲלָה:

כֹּתֵב בֵּין בְּתַחֲלָה כּו'. אִדָּם הַנוֹתֵן מִתְּנָה לֵאחֶר אוֹ שֶׁנֶּתֵן כָּל נִכְסָיו לֵאחַד מִבְּנָיו אִם אָמַר לְשׁוֹן מִתְּנָה עִם לְשׁוֹן יְרוּשָׁה דְּבִרְיו קִיַּיִמִין דְּנָהִי דְּלֵא תְּפִיס לְשׁוֹן יְרוּשָׁה לְפִי שְׁאִין אִדָּם מִתְּנָה עַל מָה שְׁכָּתוּב בְּתוֹרָה וְכִמוּ שְׁלֵא אָמַר כְּלוּם דְּמִי לְשׁוֹן מִתְּנָה מִיְהָא תְּפִיס וְהָרִי הוּא כְּמִי שְׁאוּמַר לְשׁוֹן מִתְּנָה לְחֹד דְּקִנִּי וּבְגַמִּי מִפְּרָשׁ הִיכִי דְּמִי מִתְּנָה בְּאַמְצַע אוֹ בְּתַחֲלָה אוֹ בְּסוּף: **תַּנְתָּן שְׂדֵה פְּלוּנִית לְפְלוּנִי וַיִּירָשָׁה.** כְּלוּמַר וַיִּירֶשׁ אוֹתָהּ לִישְׁנָא דְּקָרָא וַיִּירָשׁוּהָ (יִשְׁעִיָּה לְד) וַיִּירָשְׁנָה וְתַנְתָּן לוֹ:

וְדוֹקָא בְּאִדָּם אַחַד וְשְׂדֵה אַחַת. דְּבַהֲהוּא שְׂדֵה שֶׁנֶּתֵן לְאוֹתוֹ הָאִישׁ אִיכָא מִתְּנָה בְּהַדִּי לְשׁוֹן יְרוּשָׁה:

אַבְל בְּאִדָּם אַחַד וְשְׁתֵּי שְׂדוֹת. כְּגוֹן יִירֶשׁ רַאוּבֵן שְׂדֵה פְּלוּנִית שְׁבַמְזוֹרַח וְתַנְתָּן לוֹ לְרַאוּבֵן שְׂדֵה פְּלוּנִית שְׁבַמְעַרְבַּ הַהוּא דְּלְשׁוֹן מִתְּנָה קִנִּי אַבְל הַהוּא דְּלְשׁוֹן יְרוּשָׁה לֹא קִנִּי דְּמִתְּנָה דְּהֵיאֵךְ לֹא מְסִייעַ לְאִידֵךְ אִלָּא זֹאת הוֹרִישׁ לוֹ וְזֹאת נֶתֵן לוֹ וְבַהֲהִיא דִּירוּשָׁה הוּי מִתְּנָה עַל מָה שְׁכָּתוּב בְּתוֹרָה וְלֹא אָמַר כְּלוּם וְכֵן בְּשְׂדֵה אַחַת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם כְּגוֹן רַאוּבֵן יִירֶשׁ חֲצִי שְׂדֵה זֹו וְתַנְתָּן חֲצִיָּה לְשַׁמְעוֹן שְׁמַעוֹן קִנָּה רַאוּבֵן לֹא קִנָּה וְכִיִּישׁ בִּי שְׂדוֹת וְבִי בְּנֵי אִדָּם כְּגוֹן רַאוּבֵן יִירֶשׁ שְׂדֵה פְּלוּנִית וְלְשַׁמְעוֹן תַּנְתָּן שְׂדֵה פְּלוּנִית אַחֲרַת:

אַפִּי אִדָּם אַחַד וְשְׁתֵּי שְׂדוֹת. דְּכִי הִיכִי דְּנִתְכּוּיִן לֹזָה לִיתֵן בְּמִתְּנָה הִכִּי נְמִי נִתְכּוּיִן לְאִידֵךְ הוּאִיל וּבְדַבּוּר אַחַד נֶתֵן לְשִׁנְיָהן:

אַבְל שְׁתֵּי שְׂדוֹת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם. דְּהוּוּ אֲנָשִׁים מוּחַלְקִים וְשְׂדוֹת מוּחַלְקִים לֹא מִהֲנִיא מִתְּנָה דְּהֵיאֵ גַבְרָא וְשְׂדֵה שְׁלוֹ לְאִידֵךְ גַּבְרָא וְלְאִידֵךְ שְׂדֵה וּבְסַבְרוֹת בַּעֲלָמָא פְּלִיגִי:

כִּי אַתָּא רַבִּין אָמַר יִירֶשׁ פְּלוּנִי כּו'. הֵיינו שְׁתֵּי שְׂדוֹת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם וּמִלְתָּא בְּאַנְפִּי נִפְשָׁה הִיא וְלֹא אִיתְמַר אַמְתַּנְיִי וּמִיְהוּ הִכִּי נְמִי הוּוּ מִפְּרָשׁ לְמַתְנִי:

לֹא קִנָּה. הַהוּא דִּירוּשָׁה:

אַנְחַתָּת לֵן חֲדָא. אַחַד מְדַבְרִיךְ נוּחָה לְנוּ דְּלֵא קְשִׁיא לֵן מִיְדֵי בְּגוּוּה:

וְאַתְקַפַּת חֲדָא. אַחַד מְדַבְרִיךְ קֶשֶׁה לְנוּ:

כִּאֵן בְּאִדָּם אַחַד וְשְׁתֵּי שְׂדוֹת. הַהִיא דְּלַעִיל וְהַהִיא סִיּוּמָא דְּמִלְתָּא דְּרַבִּי אֲלַעְזַר דְּאִמְרֵן לַעִיל אַבְל שְׁתֵּי שְׂדוֹת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם לֹא גַמְרָא קְאָמַר לֵה וְלֹא רַבִּי אֲלַעְזַר דְּאִיכָּא אֲמַאי הוּצֵרְךְ לּוּמַר דְּרִי אֲלַעְזַר אֲדַרִּי אֲלַעְזַר לֹא קְשִׁיא הָא בְּהֵיאֵדָּא קְאָמַר לַעִיל דְּבִשְׁתֵּי שְׂדוֹת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם לֹא קִנָּה:

אַמּוּרָאֵי נִינְהוּ. אֲנָא וְרַב דִּימִי:

וּרִישׁ לְקִישׁ אָמַר לַעֲלוּם לֹא קִנָּה. בְּשְׁתֵּי שְׂדוֹת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם הַהוּא דְּלְשׁוֹן יְרוּשָׁה וְאַפִּי כִי אָמַר לְשִׁנְיָהן בִּיחַד תַּנְתָּן שְׂדֵה פְּלוּנִית לְרַאוּבֵן וְשְׂדֵה פְּלוּנִית לְשַׁמְעוֹן וַיִּירָשׁוּם דְּכִיּוֹן דְּגוֹפִין מוּחַלְקִין נִינְהוּ וְכָל אַחַד הוּי מַעֲשָׂה בְּפִנֵּי עַצְמוֹ וְלֹא שִׁיךְ זֶה בְּזֶה כְּלָל הַלְכָךְ שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת שֶׁל לְשׁוֹן מִתְּנָה וַיִּירָשׁוּ כִּגְדֵּ שְׁנֵי מַעֲשִׂים הֵן לְאִחַד לְשׁוֹן מִתְּנָה וְלְאַחַד לְשׁוֹן יְרוּשָׁה עַל רַאשׁוֹן רַאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן הַלְכָךְ לֹא קִנּוּ עַד שִׁיאֲמַר יְרוּשָׁה בְּתַחֲלָה וַיִּירָשׁוּ בְּסוּף וּמִתְּנָה בְּאַמְצַע דְּהַשְׁתָּא יִלְפִי לְשׁוֹן מִתְּנָה מִלְשׁוֹן יְרוּשָׁה דְּכִי הִיכִי דְּלְשׁוֹן יְרוּשָׁה נֹאמַר לְשִׁנְיָהם גַּם הַמִּתְּנָה שְׁבַאמְצַע נֹאמְרָה בַּעַל כְּרַחֲךְ לְשִׁנְיָהן דְּלִמְאַן תְּרַמִּיָּה וְהַלְכָךְ צְרִיךְ לּוּמַר כֵּן רַאוּבֵן וְשַׁמְעוֹן יִירָשׁוּ שְׂדֵה פְּלוּנִית וּפְלוּנִית שְׁנַתֵּי לְהֵם בְּמִתְּנָה וַיִּירָשׁוּם דְּעַל כְּרַחֲךְ יִירָשׁוּ קִמָּא עוֹלָה עַל רַאוּבֵן וּבְתַרְא עַל שַׁמְעוֹן הַלְכָךְ לְשִׁנְיָהן נְמִי לְשׁוֹן מִתְּנָה קְאָמַר דְּאִיכָא תְּרִיתִי זִימְנִי לְשׁוֹן מִתְּנָה דְּכֹתֵב שְׁנַתֵּי לְהֵם דְּמִיעֵרִיב אֲלַשׁוֹן יְרוּשָׁה וְאִיכָא תְּרִי זִימְנִי לְשׁוֹן יְרוּשָׁה אַבְל אִם אָמַר פְּלוּנִי וּפְלוּנִי יִירָשׁוּ שְׂדֵה פְּלוּנִית וּפְלוּנִית וְתַנְתָּן לְהֵם שְׂדֵה פְּלוּנִית וּפְלוּנִית וַיִּירָשׁוּם הוּוּ אֲמִינָא דְּהֵיאֵ וְתַנְתָּן וַיִּירָשׁוּם אֲשַׁמְעוֹן קָאִי וְלֹא קִנָּה רַאוּבֵן דְּכִיּוֹן דְּשְׁנֵי מַעֲשִׂים הֵן יֶשׁ לְחַלְקָה לְהֵם גַּם הַלְשׁוֹנוֹת וְכֵן אִם אָמַר פְּלוּנִי וּפְלוּנִי יִירָשׁוּ שְׂדֵה פְּלוּנִית וּפְלוּנִית שְׁנַתֵּי לְהֵם בְּמִתְּנָה וְלֹא אָמַר וַיִּירָשׁוּם לְבַסוּף אַכְתִּי הוּוּ אֲמִינָא לְרַאשׁוֹן לְשׁוֹן יְרוּשָׁה וְלְשִׁנְיָה לְשׁוֹן מִתְּנָה דְּשְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת כִּגְדֵּ שְׁתֵּי מִתְּנוֹת:

בְּפְלוּגוֹתָא. דְּרַב הַמְּנוּנָא כְּרַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וְרַב נַחְמָן כְּרִי"א וְרַב שֶׁשֶׁת כְּרַבִּין אֲלִיבָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן:

59. קַכְטָא, א - קַל, א

"הַמְחַלֵּק נִכְסָיו עַל פִּי, רִיבָה לְאַחַד,

וּמִיַּעַט לְאַחַד,

וְהִשְׁוֶה לְהוֹן אֶת הַבְּכוֹר -

דְּבְרִיו קִיַּיִמִין.

וְאִם אָמַר: "מִשׁוּם יְרוּשָׁה" - לֹא אָמַר כְּלוּם.

כֹּתֵב בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּאַמְצַע בֵּין בְּסוּף מִשׁוּם 'מִתְּנָה' - דְּבְרִיו קִיַּיִמִין."

הִיכִי דְּמִי 'מִתְּנָה' 'בְּתַחֲלָה'?

הִיכִי דְּמִי "בְּאַמְצַע"?

הִיכִי דְּמִי "בְּסוּף"?

כִּי אַתָּא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

'תַּנְתָּן שְׂדֵה פְּלוּנִית לְפְלוּנִי וַיִּירָשָׁה' - זֹו הִיא מִתְּנָה בְּתַחֲלָה,

'וַיִּירָשָׁה וְתַנְתָּן לוֹ' - זֹו הִיא מִתְּנָה בְּסוּף,

'וַיִּירָשָׁה וְתַנְתָּן לוֹ וַיִּירָשָׁה' - זֹו הִיא מִתְּנָה בְּאַמְצַע.

וְדוֹקָא בְּאִדָּם אַחַד וְשְׂדֵה אַחַת,

אַבְל: בְּאִדָּם אַחַד וְשְׁתֵּי שְׂדוֹת,

שְׂדֵה אַחַת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם -

לֹא.

רַבִּי אֲלַעְזַר אָמַר:

אַפִּילוּ: אִדָּם אַחַד וְשְׁתֵּי שְׂדוֹת,

שְׂדֵה אַחַת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם,

אַבְל בְּשְׁתֵּי שְׂדוֹת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם - לֹא.

כִּי אַתָּא רַבִּין אָמַר:

"תַּנְתָּן שְׂדֵה פְּלוּנִית לְפְלוּנִי, וַיִּירֶשׁ פְּלוּנִי שְׂדֵה פְּלוּנִית",

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:

קִנָּה.

רַבִּי אֲלַעְזַר אָמַר:

לֹא קִנָּה.

אָמַר לִיה אַבְיִי לְרַבִּין:

אַנְחַתָּת לֵן חֲדָא וְאַתְקַפַּת לֵן חֲדָא,

בְּשַׁלְמָא דְּרַבִּי אֲלַעְזַר אֲדַרְבִּי אֲלַעְזַר - לֹא קְשִׁיא,

כְּאֵן - בְּאִדָּם אַחַד וְשְׁתֵּי שְׂדוֹת,

כְּאֵן - בְּשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם וְשְׁתֵּי שְׂדוֹת.

אַלֵּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֲדַרְבִּי יוֹחָנָן - קְשִׁיא!

אַמּוּרָאֵי נִינְהוּ וְאֲלִיבָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן.

וּרִישׁ לְקִישׁ אָמַר:

לֹא קִנָּה,

עַד שְׁיֵיאֲמַר: "פְּלוּנִי וּפְלוּנִי - יִירָשׁוּ שְׂדֵה פְּלוּנִית וּפְלוּנִית,

שְׁנַתֵּי לְהֵם בְּמִתְּנָה וַיִּירָשׁוּם".

בְּפְלוּגוֹתָא:

אָמַר רַב הַמְּנוּנָא:

לֹא שְׁנוּ אֵלֵא אִדָּם אַחַד וְשְׂדֵה אַחַת,

אַבְל: אִדָּם אַחַד וְשְׁתֵּי שְׂדוֹת,

שְׂדֵה אַחַת וְשְׁנֵי בְּנֵי אִדָּם - לֹא.

רַבֵּי

האומר תנו שקל כו'. כגון שכבי מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו: שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרין: **נותנין להם סלע.** דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בצמצום שלא יתנו יותר מכדי צרכן:

אל תתנו. היינו קפידא אין נותנין להם אלא שקל בשילהי מציאת האשה במס' כתובות מוקמינן לה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומיהו אמרי' התם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן ומקשינן והא קי"ל כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן הני מילי אחרנייתא אבל בהא מינח ניחא ליה ומאי דאמר לזרוזינהו הוא דעבד:

יירשו אחרים. פלוני ופלוני ולא בני בני גלי אדעתיה דניחא ליה בצמצום טפי כי היכי דלשתיור מהנהו נכסי להנהו אחרים ודוקא קאמר שקל:

והא הכא. דקאמר לשון מתנה לבניו כדקתני תנו שקל לבני ולשון יורשה לאחרים כדקתני יירשו אחרים וקתני דקנו נהו אחרים דמשום הכי קאמר בסיפא אין נותנין להם אלא שקל כדי לשירר מן הנכסים להנהו אחרים ואע"ג דכשתי שדות ושני בני אדם דמי דלבניו נתן שקל בכל שבת כל ימי חייהם והמותר מוריש לאחרים תחתיהן והיינו כעין ב' שדות וב' בני אדם שאין זוכין זה בחיי זה כלל הלכך שתי שדות נינהו ואפ"ה קנו אחרים דמהני לשון מתנה דהאי ולשון יורשה דהיאך כרב ששת:

הוא מותיב לה והוא מפרק לה. דלא תקשי לחביריו בראוי ליורשו דהאי דקנו אחרים בלשון יורשה לאו משום דמהני ליה לשון מתנה דאיך אלא משום דהני אחרים הוו ראויים ליורשו כגון בניו והיכי דמי כגון דלשנים מבניו צוה לתת שקל בשבת ואם מתו יירש אחד משאר בניו כל המותר ואע"ג דאיכא עוד בנים אחרים ואיכא נמי בנים להני שמתו וכרבי יוחנן בן ברוקה דאמר לקמן דאם אמר על בן הבנים יירש כל נכסי דבריו קיימין והלכך אין נותנין להם אלא שקל דניחא ליה דישתייר קצת לזה שהוא אוהב ומתכוין להורישו הכל ולמאי דאמרי' לקמן דפליגי רבנן עליה דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ומוקמינן לפלוגתא דרבי יוחנן בן ברוקה באחר במקום בת ובת במקום בן דלר' יוחנן בן ברוקה יכול להוריש כל נכסיו לההוא הראוי ליורשו אחר מיתת בנו וה"ל בראוי ליורשו כגון אחר במקום בן מיירי וה"ל דאם מתו בניו יירשו אחי הראויים ליורשי תחתיהן: ה"ל נכסי לך ואחר כך יירש פלוני ואחרי אחר כך יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון. והכי פירושו נכסי לך היינו לשון מתנה כלומר נכסי נתונים לך ואחר כך יירש פלוני הרי לזה במתנה ולזה בירושה וכשתי שדות דמי שאין לשני בחיי ראשון כלום הרי מתנות מוחלקין ומקבלי מתנות מוחלקין ואפ"ה קתני קנה שני אלמא לשון מתנה דראשון מהני לשני:

יחזרו נכסים ליורשי ראשון. דהא מכח השני נתן לשלישי אחריו וכיון דשני לא זכה שלישי מנה ליה:

וכ"ל ה"ל. האי שני בראוי ליורשו כגון בן בין הבנים ואגב ריהטיה אשמועינן כר' יוחנן בן ברוקה דשני קני בלשון יורשה הואיל וראוי ליורשו במקצת:

אי הכי. דהאי שני ראוי ליורשו ולהכי מהני ביה לשון יורשה כרבי יוחנן בן ברוקה אמאי כשמת שני קנה שלישי מכחו:

הא שלח רב אחא כו'. דירושה אין לה הפסק וכיון דהאי שני בתורת ירושה באו לידו אין כח ביד המת לעקור נחלה מיורשי יורשו לתת להאי שלישי אלא יחזרו נכסים ליורשי שני דכיון דעשאו להאי שני יורש כי אמר נמי בתריה דהא יורש אני נתן לשלישי ה"ל מתנה על מה שכתוב בתורה דכתיב וכן אין לו עיין עליו דאשמועינן קרא דכל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין וכ"ש היכא דהוא עצמו יורש את הנחלה שאין כח בדיניו להעבירה מבניו:

לדברי ר' יוחנן בן ברוקה. דס"ל דאב יכול להוריש בלשון יורשה לאחד מבניו כל נכסיו:

אם אמר לאחד מהם נכסי לך. כדמפרש לקמיה וראשון ראוי ליורשו ולא פירש לא לשון יורשה ולא לשון מתנה אין לשני במקום ראשון או יורשי ראשון כלום שאין כאן לשון מתנה להאי ראשון אלא מסתמא ללשון יורשה איכיון הנותן במאי דאמר נכסי לך הואיל וחזי לירש כל הנכסים מן התורה אם ירצה אביו וכיון דירושה היא להאי ראשון אינו יכול להפסיקה דאין יורשה לחצאין ולקמן בפרקין פרכינן הא אפסקה כו' ודוקא לר' יוחנן בן ברוקה אבל לרבנן כיון דאינו יכול להרבות ירושה לזה יותר מזה בלשון יורשה כלל ודאי מאי דאמר נכסי לך לראשון לשון מתנה הוא ויכול להפסיקה ויקנה שלישי:

תיובתא דכולהו. בר מרבין אליבא דר' יוחנן ורב ששת: **תיובתיה דר"ל.** דאמר לשון מתנה לזה לא מהני ללשון יורשה לזה: **האמר רבא.** בפרק החולץ הלכתא כו' וזו אחת מהן ואם איתא דהויא ברייתא תיובתיה לא פסקינן הלכתא הכי:

רב נחמן אמר:
אפילו: אדם אחד ושתי שדות,
שדה אחת ושני בני אדם,
אבל: שתי שדות ושני בני אדם - לא.

רב ששת אמר:
אפילו שתי שדות ושני בני אדם.

אמר רב ששת:
מנא אמינא לה?

דתניא:

**"האומר: 'תנו שקל לבני בשבת',
וראוי ליתן סלע - נותן להן סלע.
ואם אמר: 'אל תתנו להן אלא שקל' -
אין נותנין להן אלא שקל.**

**בכתב, ואם אמר: 'אם מתו יירשו אחרים תחתיהם',
בין שאמר: 'תנו', בין שאמר: 'אל תתנו' -
אין נותנין להן אלא שקל'.**

**והא הכא כשתי שדות וכשני בני אדם דמי,
וקתני: דקני!**

הוא מותיב לה, והוא מפרק לה.
בראוי ליורשו,
ורבי יוחנן בן ברוקה היא.

אמר רב אשי:

תא שמע:

**"נכסי לך,
ואחר כך - יירש פלוני,
ואחרי אחר כך - יירש פלוני".**

מת ראשון - קנה שני,

מת שני - קנה שלישי,

ואם מת שני בחיי הראשון - יחזרו נכסים ליורשי ראשון".
והא הכא כשתי שדות ושני בני אדם דמי,
וקתני "קנה"!

וכי תימא:

הכא נמי בראוי ליורשו,

ורבי יוחנן בן ברוקה היא,

אי הכי, "מת שני קנה שלישי"?

הא שלח רב אחא ברביה דרב עינאי:

לדברי רבי יוחנן בן ברוקה: "נכסי לך ואחר כך לפלוני",
וראשון ראוי ליורשו - אין לשני במקום ראשון כלום,
שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה,
וירושה אין לה הפסק!

תיובתא דכולהו!

תיובתא.

לימא נמי תיהוי תיובתיה דריש לקיש?

ותסברא?

והא אמר רבא:

רפ"ט

לא קשיא. הא דקתני מתנה לזה וירושא לזה דקנו שניהן לא קשיא לר"ל דאמר לא קנה ברייתא דקאמר ואחרין יירש פלוני תוך כדי דבור הראשון דקאמר נכסי לך הלכך מהני מתנה דראשון גם לשני והאי דקאמר ר"ל לא קנה בשתי שדות ושני בני אדם האי לשון ירושה היינו לאחר כדי דיבור ולהכי לא מהני ליה לשון מתנה דהאי אלשון ירושה דאיך וה"ק ר"ל לעולם לא קנה בלאחר כדי דבור עד שיאמר פלוני ופלוני כו' והלכך כיון דקאמר לשון מתנה אתרוייהו אפילו לאחר כדי דבור שפיר דמי ומיהו רב דימי ור"א איתותבו לגמרי דאמרי לא קנה אלא בשדה אחת או אדם אחד אבל שתי שדות ושני בני אדם לא דלדיהו אפילו תוך כדי דבור אמרי לא קנה דאם איתא דקנה בשתי שדות ושני בני אדם תוך כדי דבור לישמעין דקנה וכ"ש שדה אחת ואדם אחד לרב דימי ושתי שדות ואדם אחד או שני בני אדם בשדה אחת לר"א אפילו לאחר כדי דבור אלא מדלא ידעו למצוא דליהני לשון מתנה ללשון ירושה אלא באדם אחד ובשדה אחת מכלל דבשתי שדות ובשני בני אדם לעולם לא קנה בין תוך כדי דבור בין לאחר כדי דבור :

תוך כדי דבור. היינו כדי שאילת תלמיד לרב כדאמר בפ"ק דמס' מכות (דף ו.) א"ל רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כדי דבור היכי דמי כדי שאילת תלמיד לרב כו' ושאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כדאמרי בפרק מרובה (ב"ק דף עג:) כי לית ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי כו' :

והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי. כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה בתוך כדי דבור שסיים דבור הראשון התחיל דבור האחרון לא חשבינן ליה נמלך אלא הרי הוא כאילו אמר שני דברים ביחד ואם שניהם יכולים לתפוס כגון ח) הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים תמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים דהא לשניהן איתכיון אלא שאין יכול להוציא שני דברים כאחד ואם האחד יש בו כח לתפוס והאחד אינו כלום יתפוס האחד והאחד כמאן דליתיה כגון ירושה ומתנה לאחד לשון ירושה בטל ולשון מתנה קונה ואם שניהם סותרין זה את זה כי היכי דאמר בפ' בית כור (לעיל דף קד:) כגון מדה בחבל הן חסר הן יתר וכגון איסתרא מאה מעי וכגון מעשה דשכירות מרחץ ב"ב זהובים לשנה בדינר זהב לחדש יש מהן שאומר תפוס לשון ראשון ויש שאומר שתפוס לשון אחרון ויש שמספקא ליה ואומר יחלוקו ויש שהולך אחר המוחזק ויש פירשתי דיניהן והיכא דהדר ביה בהדיא תוך כדי דבור דאמר חוזרני בי הכל מודים דהויא חזרה :

לבר מעבודת כוכבים. שאם התפיס או הקצה דבר לעבודת כוכבים ובתוך כדי דבור חזר בו אפ"ה נאסרה משום חומרא דעבודת כוכבים וכדאמרי נמי בעבודת כוכבים שקץ תשקצנו דאע"ג דאת מדינא להיתירא אסור :

וקדושין. שאם קידש אשה בפני עדים וחזר ואמר בתוך כדי דבור להו מתנה ולא להו קדושין אין שומעין לו ומקודשת ואינה מקודשת וחומרא דרבנן היא משום לעז ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט :

הלכתא פותיה דריש לקיש בהני תלת!

לא קשיא:

פאן - בתוך כדי דבור,

פאן - לאחר כדי דבור.

והלכתא:

כל תוך כדי דבור - כדבור דמי,

לבר מ: עבודה זרה

וקדושין.

קלא

60. קל, א

פס"ט

משנה

האומר: "איש פלוני יירשני" במקום שיש בת, בתי תירשני" במקום שיש בן - לא אמר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו - דבריו קיימין, ועל מי שאין ראוי לו לירשו - אין דבריו קיימין.

גמרא

טעמא ד'אחר במקום בת' ו'בת במקום בן', הא: 'בן בין הבנים', ו'בת בין הבנות' - דבריו קיימין.

אימא סיפא:

"רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו - דבריו קיימין". היינו תנא קמא!

וכי תימא:

רבי יוחנן בן ברוקה: אפילו: 'אחר במקום בת', ו'בת במקום בן' קאמר,

והתניא:

"רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: לא נחלקו אבא וחכמים על אחר במקום בת, ובת במקום בן - שלא אמר כלום. על מה נחלקו? על בן בין הבנים ובת בין הבנות, שאבא אומר: יירש, וחכמים אומרים: לא יירש!"

איבעית אימא:

מדקאמר "לא נחלקו", מפלל דתנא קמא סבר נחלקו.

איבעית אימא:

פוליה דרבי יוחנן בן ברוקה היא,

וחסורי מחסרה והכי קתני:

"האומר 'איש פלוני יירשני' במקום שיש בת, בתי תירשני' במקום שיש בן, לא אמר כלום.

הא: בת בין הבנות, ובן בין הבנים, אם אמר יירש כל נכסיו - דבריו קיימין, שרבי יוחנן אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין."

מתני'

האומר איש פלוני יירשני. אפי' אחיו במקום שיש לה הוא מצווה בת:

או בתי תירשני. ויש לו בן:

לא אמר כלום. שעקר את הירושה ממקומה ודייקינן בגמרא הא בן בין הבנים דראוי לירש קצת קנה גם הכל ולפום הך דיוקא לא מתוקמא הך סיפא אליבא דההוא תנא דלעיל דקתני גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו בן בין הבנים ואפי' קתני רישא דלא קני ובגמרא מתרצינן לה:

אם אמר על מי שראוי לירשו. השתא משמע לן כגון שהוא ראוי לירשו במקצת כגון בן בין הבנים והלכך דבריו קיימין אם אמר יירש הכל ועל מי שאין ראוי לירשו כגון אחיו במקום בתו או בתו במקום בנו:

גמ'

טעמא. דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה דקמוריש לאחר במקום בת דלא חזי השתא למירת מידי: אימא סיפא אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין היינו תנא קמא. דהכי משמע על מי שראוי לירשו עכשיו דהיינו בן בין הבנים או בת בין הבנות במקום שאין בן: **וכי תימא.** קפליג ר' יוחנן עליה דתייק אפי' אחר במקום בת דשמעי' לתייק דחשיב ליה מתנה על מה שכתוב בתורה אפי' בנו בין הבנים או בת בין הבנות כדקתני רישא גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד שאם אמר משום ירושה לא אמר כלום וכי'ש באחר במקום בת כדקתני סיפא האומר איש פלוני יירשני כו' וזו ואין צריך לומר זו קתני אי'נ להכי תנייה להך סיפא לאשמועינן דאפי' באחר במקום בת אתא ר' יוחנן לאיפלוגי עליה דתייק ולמימר דבריו קיימין ורישא נמי רבותא קתני דאפילו בבן בין הבנים אמרי רבנן אין דבריו קיימין ונמצא רישא מיתניא להשמיענו כח דרבנן דאפילו בבן בין הבנים אמרי לא אמר כלום וסיפא מיתניא להשמיענו כח דר' יוחנן בן ברוקה דאפילו באחר במקום בת פליג אדרבנן ואמר דבריו קיימין ולא למידק מינה כדדייקינן לעיל טעמא דאחר במקום בת כו' דהוא הדין נמי לבן בין הבנים דלא אמר כלום אלא משום רבי יוחנן בן ברוקה נשנית דאתא רבי יוחנן בן ברוקה למימר אם אמר על מי שראוי היום ולמחר לירשו אחר שתמות בתו דבריו קיימין ואע"ג דהשתא מיהא לא חזי לירשו ואם אין ראוי לירשו אחר כגון דודו ויש לו אחין דאחין קודמין לאחי אביו לא אמר כלום הואיל ואין ראוי לירשו עד שתמות בתו ואחיו: ומשנינן מדקאמר רבי ישמעאל לא נחלקו מכלל דפליגי חביריו עליו ואמרין נחלקו. ומתני' רבנן היא דמוקמי לפלוגתייהו אפילו באחר במקום בת ומתני' כולה כדפרישית:

ואיבעית אימא. לא פליגי רבנן עליה דרבי ישמעאל אלא דכולי עלמא מודו דלא פליגי באחר במקום בת דודאי לא אמר כלום אלא בבן בין הבנים הוא דפליגי רבנן ורבי יוחנן בן ברוקה והאי דקאמר רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין היינו בבן בין הבנים דראוי השתא לירשו ודקאמר רבי יוחנן בן ברוקה היינו תי'ק תריץ כולה מתני' דהך בבא בתרייתא רבי יוחנן בן ברוקה היא דשמעי' לתייק דאמר גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהיינו בן בין הבנים ואתא איהו למימר דירית והכי קתני האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שרבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שראוי לירשו כגון בן בין הבנים ובת בין הבנות הוא דדבריו קיימין אבל אמר על מי שאינו ראוי לירשו כגון שאמר איש פלוני יירשני במקום שיש בת או בתי תירשני במקום שיש בן לא אמר כלום:

61. קל, א-ב

רפז"ס

הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. וכדמשמע סתמא דמתניתין דמשמע דבבן בין הבנים קאמר כדדייקינן לעיל וכדאוקימנא דכולה רבי יוחנן בן ברוקה היא ואיכא נמי למידק מדלא קאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אפי' אחר במקום בת ובת במקום בן וטעמא דרבי יוחנן בן ברוקה דמפרשי' לקמן מביים הנחילו את בניו משמע נמי דבבן בין הבנים קאמר ולעיל נמי הכי אמרינן אמר אביי הכי קאמר האומר על תינוק בין הבנים יירש כל נכסיי נאמן כרבי יוחנן בן ברוקה מכלל דהוה סבירא להו דלא פליג אלא בבן בין הבנים הלכך ל"ש אם אמר פלוני בני יירש חצי נכסיי לא שנא אם אמר יירש כל נכסיי דבריו קיימין ואפי' אם כתב כן דלא שנא אם אמר ל"ש כותב כדמוכח לקמן בפירקין (דף קלג.) א"ר הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה וא"ל ר"נ גנבי גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה אימא הלכתא כר' יוחנן בן ברוקה דשמעתך כר' יוחנן בן ברוקה קא אזלא והא דאמרינן לקמן אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא ואמרינן הוא הדין נמי לבנו דאם כתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפטרופא ה"מ כותב לשון מתנה או אומר לשון מתנה דלכבודו איכוין להקנות לו נכסיו אבל לשון ירושה קנה הכל כדין תורה כדנפקא לן מביים הנחילו את בניו דבשלמא לשון מתנה איכא למימר דהקנה לו הני נכסים להיותן בחזקתו כדין אפטרופא שגם כשעשאו אפטרופוס נתקיימה מתנתו שיש נותן מתנה גמורה ויש שנותן מתנת אפטרופוס אבל ירושה אינה יכולה להיות אלא אם כן קונה הנכסים קנין גמור דלשון ירושה משמע שקם תחת המוריש לקנות נכסיו לגמרי ולהיות מוחזק בהן להיות שלו כמורישו אבל אם אינו אלא אפטרופוס נמצא שלא הוריש לו כלום וגם בהלכות גדולות מצאתי סייג לדברי והני מילי כשאין בכור אז יכול להנחיל כל נכסיו לאחד מהן אבל אם יש בכור אינו יכול להנחיל חלקו לאחד מהן כדנפקא לן לקמן מלא יוכל לבכר :

ביום הנחילו. והוה מצי למכתב ביום שינחלו בניו : **לכל מי שירצה.** מבניו הן הרבות לו מאחיו הן להורישו הכל ולשנויא קמא דמשנינן לעיל דפליג רבי יוחנן בן ברוקה אפי' באחר במקום בת איכא למימר נמי דמהכא נפקא ליה ובניו לאו דוקא אלא יורשיו ואפי' הראוי ליורשו יורש קרינא ביה :

מלא יוכל לבכר נפקא. דהכי משמע בכורה לא יוכל להעביר מבכור ולהנחיל לאחרים אבל שאר נכסיו בלא חלק בכורה יכול להנחיל אחד מבניו :

לא יוכל לבכר מה תלמוד לומר. והלא כתיב בתריה הבכור בן השנואה יכיר :

לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו. דמשמע שיכול לתת לכל אחד מבניו מה שירצה ויכול אני לדון שאף הבכורה יעביר מן הבכור לתת לכל מי שירצה עם שאר נחלה דמה פשוט שיפה כחו כו' שנוטל בראוי דבחלק פשוט לא כתיב בכל אשר ימצא לו :

ויאמר לא יוכל לבכר. ולא אצטריך ביום הנחילו כאביי דהוה דייקין בכורה לא יוכל לבכר אבל חלק פשוט ינחיל למי שירצה : **הורה.** כר' יוחנן בן ברוקה איתמר : **במאי קא מיפלגי.** נהי דמר שמיע ליה הכי ומר שמיע ליה הכי מאי בינייהו :

הלכה עדיפא. שפוסק הלכה לעשות כן אבל כי אמרינן הורה איכא למימר דטעה הרוואה דשמא אותו הדין לא נפסק כרבי יוחנן בן ברוקה אלא על ידי טענות אחרות זיכה את כל הנכסים לאחד מן הבנים כגון שאמר האב לשון מתנה עם לשון ירושה דלדברי הכל דבריו קיימין וכדאמרינן (לעיל דף קכו.) נמי לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דההוא בכור דאזיל וזבין בנכסי דידיה כו' דסבר הרוואה דמשום האי טעמא נפסק כן והמעשה משום טעמא אחרינא אבל כיון דקבע הלכה אז אין לפשפש בדבר :

ומר סבר מעשה רב. כשמורין לעשות מעשה אז יש לסמוך ולעשותו אבל כשאומר הלכה כפלוני אין סומכין לעשות כן עד שיאמרו הלכה למעשה כדלקמן דאי אמר הלכה איכא למימר דדרך למודו אמר הכי אבל אם בא מעשה לידו הוה מדקדק יותר כדאמרי בסמוך אין למדין הלכה מפי למוד אבל משהורה לעשות שוב אין לפשפש אחריו :

אמר רב יהודה אמר שמואל:
הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.

וכן אמר רבא:
הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.

אמר רבא:
מאי טעמיה דרבי יוחנן בן ברוקה?

אמר קרא: **"והיה ביום הנחילו את בניו"**⁴⁴⁹ (דברים כא, טז),
התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה.

אמר ליה אביי:
הא מ' **"לא יוכל לבכר"** (דברים כא, טז) נפקא!

ההוא מיבעי ליה לכדתניא:

"אבא חנן אמר משום רבי אליעזר:

מה תלמוד לומר "לא יוכל לבכר" (דברים כא, טז)?

לפי שנאמר: "והיה ביום הנחילו את בניו" (דברים כא, טז),

שיכול והלא דין הוא:

ומה פשוט שיפה בחו, שנוטל בראוי בבמוחזק,

התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה,

בכור שהורע בחו, שאינו נוטל בראוי בבמוחזק, לא פל שפון!

תלמוד לומר: "לא יוכל לבכר."

ויאמר: "לא יוכל לבכר,"

מה תלמוד לומר: "והיה ביום הנחילו את בניו"?

שיכול, והלא דין הוא:

ומה בכור שהורע בחו,

שאינו נוטל בראוי בבמוחזק אמרה תורה: "לא יוכל לבכר,"

פשוט שיפה בחו, שנוטל בראוי בבמוחזק, לא פל שפון?

תלמוד לומר: "והיה ביום הנחילו את בניו,"

התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה."

אמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי חנינא אמר רבי:
הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה.

אמר ליה רבי אבא:
'הורה' איתמר.

במאי קמיפלגי?

מר סבר: הלכה עדיפא.
ומר סבר: מעשה רב.

⁴⁴⁹ והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן השנואה הבכור

קל, ב

62. קל, ב - קלא,

רָזָנ"ס

תַּנּוּ רַבָּנָן:

"אִין לְמַדִּין הֶלְכָּה: לֹא מִפִּי תַלְמוּד,**וְלֹא מִפִּי מַעֲשֵׂה,****עַד שִׂיאֲמָרוּ לוֹ: "הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה".****שְׂאֵל וְאָמְרוּ לוֹ: "הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה" -****יֵלֵךְ וַיַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה וּבִלְבָד שְׂאֵל יִדְמָה".**

מֵאֵי "וּבִלְבָד שְׂאֵל יִדְמָה"?

וְהָא כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה דְמוּנֵי מְדַמִּין לָהּ!

אָמַר רַב אֲשִׁי:

הֵכִי קָאָמַר:

וּבִלְבָד שְׂאֵל יִדְמָה בְּטְרָפוֹת.

דְּתַנְיָא:

"אִין אֹמְרִים בְּטְרָפוֹת: זֹו דּוֹמָה לְזֹו,**וְאֵל תַּתְּמָה, שְׁהֵרִי חוֹתְכָה מִכָּאן וּמִתְּה, חוֹתְכָה מִכָּאן וְחִיתָה".**

אָמַר לִיה רַבִּי אָסִי לְרַבִּי יוֹחָנָן:

כִּי אָמַר לָן מֵר: "הֶלְכָּה הֵכִי", נַעֲבִיד מַעֲשֵׂה?

אָמַר: לֹא תַעֲבִידוּ עַד דְּאֲמִינָא: "הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה".

אָמַר לְהוּ רַבָּא לְרַב פַּפָּא וּלְרַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ:

כִּי אֲתִי פְּסָקָא דְּדִינָא דִּידִי לְקַמִּינֵי וְחִזִּיתוּ בֵּיה פִּירְכָּא,

לֹא תַקְרְעוּהוּ עַד דְּאֲתִיתוּ לְקַמָּי,

אִי אִית לִי טַעְמָא - אֲמִינָא לְכוּ,

וְאִי לֹא - הִדְרָנָא בֵּי.

לְאַחַר מִיתָה - לֹא מִיקְרַע תַּקְרְעוּהוּ, וּמִגְמַר נְמִי לֹא תַגְמְרוּ מִינֵיהּ.

לֹא מִיקְרַע תַּקְרְעִינֵיהּ - דְּאִי הוּאִי הָתֵם דְּלָמָא הוּוּ אֲמִינָא לְכוּ טַעְמָא.

קלא, מְגַמְר נְמִי לֹא תַגְמְרוּ מִינֵיהּ - אִין לֹו לְדִיין אֶלָּא מַה שְׁעִינֵי רֹאוֹת.

אִין לְמַדִּין הֶלְכָּה. כְּלוּמַר אִין לְמַדִּין לַעֲשׂוֹת:

לֹא מִפִּי גְמֵרָא. שְׂאֵם לּוּמֵד הֶרֶב דְּרַךְ לִימוּדוּ וְאִמַר מִסְתַּבֵּר טַעְמָא דְּפְלוּנֵי חֲכָם אִין תַּלְמִידֵי לְמַדִּין מִשֵּׁם הֶלְכָּה דְּשִׂמָּא אִם יבֵּא לִידוּ מַעֲשֵׂה יִדְקִדֵּק יוֹתֵר וִירָאָה טַעַם אַחַר בְּדַבֵּר:

וְלֹא מִפִּי מַעֲשֵׂה. אִם יִרְאָה רַבּוּ עוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה אֵל יִקְבַּע הֶלְכָּה בְּכַךְ דְּשִׂמָּא טַעַה בְּטַעַם שֶׁל פֶּסֶק דִּין שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה דְּהִרְבָּה טוֹעֵין בְּדַבֵּר הַלְמוּד כְּדֹאמְרֵי וְהָא דְּפְלוּנֵי לֹאוּ בְּפִירוּשׁ אֲתַמַּר אֵלָּא מִכְּלָלָא אֲתַמַּר וְטַעַה בְּסִבְרָא:

עַד שִׂיאֲמָרוּ לוֹ הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה. דְּכִיּוֹן שְׂשִׂאל עֵינֵי מַעֲשֵׂה וְאִין יוֹדְעִין בְּדַבֵּר אֵלָּא מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר לָהֶם אִין לּוּמַר טַעַם חֲזוּ בֵּיה דְּלֹא יֵדַע וּבְמִקּוּם אַחַר אֲמַרִי אִין לְמַדִּין הֶלְכָּה מִתּוֹךְ מִשְׁנֵה כְּגוֹן זֶה שֶׁכְּתֹב בְּמִשְׁנֵה וְהֶלְכָּה כְּדַבְּרֵי כְּגוֹן הָא דְּתַנְן בְּמִסְכַּת נְדָה (דף ז. א.) רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַרְבַּע נְשִׁים דִּינֵי שַׁעֲתָן כִּי (י) וְהַמְשַׁפָּה כְּמַה תִּשְׁפָּה וְתִהְיֶה זָבָה גְבִי יוֹלְדֵת בְּזוּב מַעַת לַעַת דְּבַרִי ר' אֲלִיעֶזֶר (נְדָה לו:) זָב וּזְבָה שְׁבַדְקוּ יוֹם רֵאשׁוֹן וּמִצְאוּ טְהוּרָה וְכוּי' (שֵׁם סח:) וּבְשִׁלְשֶׁתֶּן תִּנֵּן בְּמִשְׁנֵה הֶלְכָּה כְּדַבְּרֵי וְאֲפִיָּה קִבַּע שְׁמוּאֵל הֶלְכָּה כְּמוֹתוֹ בְּגַמִּי וְאֲשַׁמְעִי דִּאִין מוֹרִין הֶלְכָּה מִתּוֹךְ מִשְׁנֵה אִי לֹאוּ דְּקִבַּע הֶלְכָּה כְּמוֹתוֹ וּבִיבְמוֹת (דף מט.) תַּנֵּן אִיזְהוּ מְמוֹר שְׁמַעוֹן הַתִּימְנִי אוֹמֵר כֹּל שְׁחִיבִין עֲלֵיו כְּרַת וְהֶלְכָּה כְּדַבְּרֵי וְאִי לֹאוּ דְּפִסְקִי בְּגִמְרָא הֶלְכָּה כְּמוֹתוֹ לֹא סַמְכִין אֲפִסְק דְּמִתְנִיתִין אֲבָל בְּהִלְכוֹת הַפְּסוּקוֹת בְּדַבְּרֵי הָאֲמוּרָאִין וְדֹאִי סַמְכִי דְּכִיּוֹן שְׁפִסְקוּם וְכַתְּבוּם רַב אֲשִׁי וּרְבִינָא שֶׁהֵם סוֹף הוֹרָאָה וְדֹאִי עֲלִייהוּ סַמְכִי מְצִינוּ לְמַדִּין הֵיכָא דְּפְלִיג יַחִיד אֲצַל רַבִּים כִּי הֵנִי לֹא סַמְכִי אֲפִסְק הֶלְכָּה שֶׁל מִשְׁנֵה אֵלָּא אִיכּ פּוֹסֵק בְּגַמִּי אֲבָל אֲפִסְק דְּגַמִּי סַמְכִי דְּכוּלְהוּ הוּוּ הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה אֵלָּא שְׂרִי יוֹחָנָן לְבַדּוּ הִיָּה מִחֲמִיר לַעֲצַמוּ וְאִמַר לְתַלְמִידֵי דְּלִקְמֵן שְׂלֹא יַעֲשׂוּ דְּבַר עַד שִׂיאֲמַר לָהֶם הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה וְהִינֵנו טַעְמָא דְּדַלְמָא הִדֵּר בֵּיה מַהֲהוּא פֶּסֶק הֶלְכָּה שְׁפִסְק וִירָאָה לוֹ טַעַם אַחַר בְּעִינֵי וּמִיָּהוּ לֹאֲחַר פְּטִירְתוֹ יֵשׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת מַה שְׁפִסְק לָהֶם דְּהָא כֹּל יָמֵי חַיָּיו לֹא הִדֵּר בֵּיה וְכֹל שֶׁכֵּן שִׁישׁ לָנוּ לְסַמוּךְ עַל הַלְכוֹת הַכְּתוּבוֹת בְּגַמִּי כְּמוֹ שְׁסִידְרֵן רַב אֲשִׁי דְּהָא קִימָא לָן בְּבַבָּא מְצִיעָא (דף פו.) רַב אֲשִׁי וּרְבִינָא סוֹף הוֹרָאָה וְלִמִּי נִשְׂאֵל עוֹד בְּשַׁעֲתָ מַעֲשֵׂה אִם לֹא נִסְמוּךְ עַל הַהִלְכוֹת הַפְּסוּקוֹת בְּגַמִּי כְּמוֹ שְׁסִידְרֵן רַב אֲשִׁי דְּקַתְנִי עַד שִׂיאֲמַר לוֹ הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה הָא אִין אָדָם רִשְׁאִי לְחַדֵּשׁ דְּבַר מַעַתָּה אֵלָּא וְדֹאִי כְּמוֹ שְׁפִסְקוּן הָאֲחֵרוֹנִים כִּךְ נַעֲשֶׂה וְהֵכִי אֲמַרִי (בְּתַחֲלַת פֹּאָה) יְרוּשְׁלַמִי ר' זְעִירָא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל אֲמַר אִין לְמַדִּין לֹא מִן הַהִלְכוֹת וְלֹא מִן הַהֲגָדוֹת וְלֹא מִן הַתּוֹסְפּוֹת אֵלָּא מִן הַגְּמִי כְּלוּמַר מְדַבְּרֵי הָאֲמוּרָאִין וְלֹא מִפִּי מַעֲשֵׂה הַכְּתוּב בְּמִשְׁנֵה וּבְרִיתָא כְּגוֹן דְּפְלִיגֵי רַבִּים עֲלֵיהּ עַד שִׂיאֲמָרוּ הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה כְּלוּמַר כֵּן הֶלְכָּה לָךְ וַעֲשֵׂה כֵּן אִי נְמִי שִׂיאֲמָרוּ לוֹ הֶלְכָּה כְּדִי לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה כְּגוֹן שְׂבָא וְשִׂאֵל לְחַכְמִים מַעֲשֵׂה בֹא לִידֵי הֵיאֵךְ הֶלְכָּה כְּדִי לַעֲשׂוֹת כֵּךְ וְאִמַרְוּ לוֹ הֶלְכָּה כְּפְלוּנֵי אֲעִי"פ שִׂאֲמָרוּ סַתֵּם זֶהוּ הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה:

יֵלֵךְ וַיַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה. כֹּל יָמֵי יַעֲשֶׂה עוֹד כֵּן וְלֹא יִהְיֶה צְרִיךְ עוֹד

לְשִׂאֵל לְכָל מַעֲשֵׂה וּמַעֲשֵׂה שְׂבָא לִידוּ:

וּבִלְבָד שְׂאֵל יִדְמָה. לְדוֹן דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר:

הָא כֹּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה וְכוּי'. כְּדֹאמְרֵי בְּעִירוּבִין (דף כא:) גְבִי שְׁלֵמָה וְאֲסַבְרָא בְּדַמִּי:

בְּטְרָפוֹת. לְלַמֵּד זֹו מְזוּ כְּגוֹן טְרָפוֹת הַכְּבֵד מִן הִרְיָאָה כְּדֹאמְרֵי (ט) וְחִילוּפָא בְּכַבְדָּא שִׁאִין חִיּוֹת הָאִיבְרִים שׁוּה אִין אוֹמְרִים בְּטְרָפוֹת זֹו דּוּמָה לְזוֹ שְׁהֵרִי חוֹתְכָה מִכָּאן בְּצוּמַת הַגִּידִין וּמִתְּה דְּמִיטְרָפָה בְּכַךְ חוֹתְכָה מִכָּאן לְמַעֲלָה מְצוּמַת הַגִּידִין וְחִיתָה שְׁחַתְךָ הַבָּשָׂר עַד הָעֶצֶם כְּשֶׁרָה כְּדֹאמְרֵי בְּבַהֲמָה הַמְקַשָּׁה (חוֹלִין דף עו.) וּמִקַּל וְחוֹמֵר הִיָּה לָנוּ לּוּמַר שֶׁהִיא טְרִיפָה:

אִי אֲמַר מֵר הֶלְכָּה הֵכִי. בְּשַׁעֲה שִׂאֲנוּ לְמַדִּין לְפָנֵינוּ מִי עֲבַדִּין

עוֹבְדָא עִי"פ אוֹתָה הוֹרָאָה:

עַד דְּאֲמִינָא לְכוּ הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה. שִׂאוּמַר לָכֶם הֶלְכָּה בְּשַׁעֲה שְׁתִּשְׂאֵלוּ לִי עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה דְּבִשְׁעַת מַעֲשֵׂה אָדָם יִרָא לִידוֹן וּמְכוּיִן לְבוּ יוֹתֵר כְּדֹאמְרֵן לְעִיל אִין לְמַדִּין הֶלְכָּה מִפִּי גְמֵרָא עַד שִׂיאֲמָרוּ לוֹ הֶלְכָּה לְמַעֲשֵׂה:

פְּסָקָא דְּדִינָא. שְׁפִסְקִתִּיּוּ וּמִסְרִתִּיּוּ לְאָדָם לְהִיּוֹת לְרִאִיָּה בִּידוּ אֵל תַּקְרְעוּהוּ לְבַטֵּל דְּבַרִּי:

דֹּאִי הוּוּ וְכוּי'. וְשִׂמָּא גַם אֲתֵם תַּמְצִאוּ תִירוּץ לְקוֹשִׁייתְכֶם:

וְאֵל תַּגְמְרוּ. לְדוֹן מִינֵיהּ אֵלָּא כְּפִי שְׁדַעְתְּכֶם נוֹטָה דֹּאִין לֹו לְדִיין אֵלָּא מַה שְׁעִינֵי רֹאוֹת כְּתַנְיָא בְּמִסִּי נְדָה בְּשִׁילְהֵי פִי"ב (דף כ:) רַבִּי רֵאָה דָם בְּלִילָה וְטִימָא רֵאָה בִּיּוֹם וְטַהֲרוּ הַמִּתִּין שַׁעֲה אַחַת וְרֵאָהוּ אוֹר וְטִימָא אֲמַר אוּי לִי שְׂמָא טַעִיתִי וּמְקַשִּׁינֵן וְדֹאִי טַעַה דְּתַנְיָא לֹא יִאֲמַר חֲכָם אִילוּ הִיָּה (לֹא) הִיָּה טַמָּא אֵלָּא אִין לְדִיין אֵלָּא מַה שְׁעִינֵנו רֹאוֹת וְהוּא הַדִּין לְדַבֵּר הַתְּלוּי בְּסִבְרָא דֹּאִין לוֹ אֵלָּא מַה שְׁלָבוּ רֹאוֹתוֹ וּבְפִרְק קַמָּא דְּסַנְהֶדְרִין נִפְקָא לָן מוֹעַמְכֶם בְּדַבֵּר הַמְשַׁפֵּט עִמְכֶם בְּדַבֵּר עִמְכֶם בְּמִשְׁפֵּט אִין לוֹ לְדִיין אֵלָּא מַה שְׁעִינֵנו רֹאוֹת:

63. קלא, א-ב

רש"ס

בבריא היאך. בריא שאמר פלוני יירש שדה פלונית מי אמר ר' יוחנן בן ברוקה דקני כיון דראוי לירושו: **בר אורוטי.** ראוי להוריש מיד שהולך למות וקרינא ביה ביום הנחילו את בניו:

דאמר ליה ר' נתן לרבי. שסידר המשנה: **שניתם משנתכם.** אתם שבארץ ישראל:

כר' יוחנן בן ברוקה. דאמר אם אמר על מי שראוי לירושו דבריו קיימין:

ר' נתן. בבלי היה:

ששניתם. בכתובות לא כתב לה לאשתו בכתובתה בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי אם תמותי בחיי ואירש כתובתיך בניי הזכרים שתלדי לי הם יירשוה לאחר מותי יתר על חלקם שיחלקו עם אחיהם שיהיו לי מאשה אחרת:

שהוא תנאי בית דין. שבית דין תקנו כתובת בנין דיכרין כדאמרין בכתובות כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו דאם נותן לבתו אינו יוצא מזרעו אם בתו מתה קודם בעלה שירשו בניה את כתובתה אחר מות אביהם והוא שיהא שם מותר דינר שלא תעקר נחלה דאורייתא כדאמרין התם אלמא מוריש האב לבן בין הבנים כר' יוחנן בן ברוקה והיה לכם לשנות משנתכם כדברי הכל ולא אליבא דיחידאה:

ואמר ליה רבי יסבון תנן. ודברי הכל היא הדר אמר רבי ילדות ושטות היה בי שהעזתי פני בנתן הבבלי ודחיתיו בדבר שאינו דודאי ירתון תנן דהא קיימא לן דכתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי ממה שמכר אביהן ואם יסבון תנן דמשמע לשון מתנה הוה משמע מעכשיו ואם מכר לאחד (מהן) הוי טרפא ממשעבדי שהרי כל נכסיו משועבדים לכתובת אמן ואי מההיא שעתא חלה מתנתו הוה טרפא ממשעבדי אלא משום הכי אמרינן לשון ירתון דלשון ירושה אינו אלא לאחר מיתה משום הכי לא מטרפא ממשעבדי דלא חלה עד לאחר מיתה על כרחין ירתון תנן ויפה הקשה לי ר' נתן:

מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא. יתור לשון הוא דלא צריך:

ושמע מינה אפילו בבריא קאמר. ואפילו תנינן יסבון ממילתיה דר' נתן דאמר שניתם כר' יוחנן איכא לאוכוחי דבבריא קאמר ר' יוחנן ומיפשטא בעיא דרבא לגמרי ולא האריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי ור' נתן דהוה מקשה לרבי איכא למימר דתני יסבון וסבירא ליה דטריף ממשעבדי ורבי שסתם כריב"ב משום דהכי סבירא ליה כדאמרין לעיל אמר ר' זריקא אמר ר' אמי אמר ר' חנינא א"ר ינאי אמר רבי הלכה כר' יוחנן בן ברוקה:

האי סברא. דריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה כי הכא שירשין כתובת אמן והמותר של שתי כתובות חולקין:

אמר ליה רב פפא לאביי. רב פפא לאו אבעיא דרבא קאי דהא איפשיטא אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן וה"ק למה ליה לרבי למימר לרבי נתן יסבון תנן לאוקומי מתני' לדברי הכל וכי תנינן נמי ירתון דברי הכל היא דהא בין למי"ד יסבון תנן בין למי"ד ירתון תנן איכא לאקשווי אמאי קניא האי מתנה כלל הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובשעת נשואין לא באו הבנים לעולם שהוא מקנה להם כתובה ואפילו לר' מאיר דאמר אדם מקנה כו' הני מיילי לדבר שישנו בעולם דכיון דהמקבל בעולם יכול הנותן לשעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו אבל הכא לא מצי משעבד נפשיה:

אלא תנאי בית דין שאני. דאלימ תנאי ב"ד משום דהפקר ב"ד הפקר להקנות אפי' לדבר שלא בא לעולם והכא נמי אלימ תנאי ב"ד ואע"ג דאמרין רבנן דלשון ירושה בעלמא לא קני הכא קני ואפילו כרבנן אתיא מתניתין:

א"ל משום דמפיק לה בלשון ירתון. הא דלא קאמר ליה הכי משום דהוה א"ל ר' נתן ומפני מה הנחת' לשון יסבון ותניתי' לשון ירתון אלא משום דלבד נוטה אחר ר' יוחנן בן ברוקה ומשום הכי א"ל יסבון תנן והדר מתחרט רבי בעצמו משום דכי הוה מקשי ליה אמאי שנית' ירתון מצי אמר ליה משום הכי שנינן ירתון לומר דלא טרפא ממשעבדי:

["רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

אם אמר על מי שראוי לירושו - דבריו קיימין,

ועל מי שאין ראוי לו לירושו - אין דבריו קיימין"].

בעי רבא:

בבריא היאך?

כי קאמר רבי יוחנן בן ברוקה בשכיב מרע,

דבר אורוטי הוא,

אכל בבריא - לא.

או דלמא:

אפילו בבריא נמי?

אמר ליה רב משרשיא לרבא:

תא שמע:

דאמר לו רבי נתן לרבי,

שניתם משנתכם כרבי יוחנן בן ברוקה.

דתנן:

"לא כתב לה:

'בנין דיכרין דיהיון ליה מינאי,

אינון ירתון פסוק כתובתיך יתור על חולקיהון עם אחוהון' -

קייב,

שתנאי בית דין הוא" (כתובות נב).

ואמר לו רבי:

'סבון' תנן.

ואמר רבי:

ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי,

אלא דקיימא לו: 'בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי',

אי סלקא דעתך: 'סבון' תנן, אמאי לא טרפא ממשעבדי?

אלא שמע מינה:

"ירתון" תנן!

מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא?

רבי יוחנן בן ברוקה,

ושמע מינה:

אפילו בבריא.

אמר ליה רב פפא לאביי:

בין למאן דאמר: 'סבון'

ובין למאן דאמר: 'ירתון'

הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם!

ואפילו לרבי מאיר דאמר: 'אדם מקנה דבר שלא בא לעולם',

הני מיילי לדבר שישנו בעולם,

אכל לדבר שאינו בעולם - לא!

אלא,

תנאי בית דין שאני,

הכא נמי תנאי בית דין שאני.

אמר ליה:

משום דקא מפיק לה בלשון 'ירתון'.

הדר אמר אביי:

רָצַב"ס

לאו מלתא היא דאמרי. דודאי לא היה צריך רבי לומר יסבון תנן דבלא שום דיוק מתניי אפי' כרבנן אתיא דהא קתני בסיפא דההיא משנה דכתובות אע"פ שלא כתב לה בנן נוקבין וכי ומיתזנן מנכסיי אחר מיתתי כדא"ר אלעזר בן עזריה לקמן וזה לשון מתנה בסוף אפילו רבנן מודו דתנן במתניתין כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף דבריו קיימין ואוקימנא אפילו בשני בני אדם ושני שדות ובלבד שיהא תוך כדי דבור והכא שתי תקנות הללו כיון דבבת אחת תקנו הוי כמו תוך כדי דבור והאי דקתני לשון ירתון לאשמועינן ממתניתין דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות:

ממאי דבחד בי דינא איתקון. דליהו בתוך כדי דבור דלמא בתרי בי דינא איתקון ולא קאי האי אהאי כלל ולא מהני לשון מתנה דזה אזה:

לא ס"ד. דבתרי בי דינא איתקון:
אף הבנות אינן נזונות אלא לאחר מיתת אביהם. ובחיייו אין כופין אותו לזון את בניו כדאמר"י בכתובות אלא כפינן ליה אסינתא בצבורא וליקו ולימא עורבא בעי בני וההוא גברא לא בעי בני:

דילפי' תקנה מתקנה. דכיון דבחד בי דינא תקון להו ולא מפורש בתקנות חילוק בין זו לזו מסתמא בחד ענין תקיניהו אבל אי בתרי בי דינא איתקון דלמא חד בי דינא קאי אמחיים וחד אלאחר מיתה והיכי יליף האי מהאי:

לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון. ואין כאן תוך כדי דבור ומשו"ה אצטריך למימר לר' יסבון תנן ומיהו תקנתא מתקנתא ילפינן דבי דינא בתרא מעין בי דינא קמא תקינו דלא תקשי תקנתא אתקנתא דלא לימרו מ"ש תקנה זו דכתובת בנין דיכרין דלאחר מיתה קכתב בה ירתון ומ"ש זו דאיתקנא מחיים ומיהו בעיא דהכא איפשיטא ממילתיה דר' נתן כדפרישית ואע"ג דרבי כר' יוחנן בן ברוקה ס"ל כדאמרינן לעיל א"ר זריקא אמר ר' חנינא א"ר ינאי אמר רבי הלכה כר' יוחנן אפי"ה קאמר יסבון לאוקומי מתניתין דברי הכל:

לאו מילתא היא דאמרי,
דתנן:

"לא כתב לה:

'בנן נוקבין דיהוין ליכי מינאי,

יהוין יתבן בביתי ויתזנן מנכסאי עד דתילקחן לגוברין' -
קייב,

ש'הוא תנאי בית דין" (כתובות נב:).

והנה לזה במתנה ולזה בירושה,

וכל לזה בירושה ולזה במתנה - אפילו רבנן מודו.

אמר ליה רב נחומי, ואית דאמר רב חנניה בר מניומי לאבני:

ממאי דבחד בי דינא איתקון?

דלמא בתרי בי דינא איתקון!

קלא,ב

לא סלקא דעתך,

דקתני רישא:

"זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה:

הבנים - יירשו,

והבנות - יזונו,

מה הבנים אינן יורשין אלא לאחר מיתת אביהם,

אף בנות לא יזונו אלא לאחר מיתת אביהן" (כתובות מט:).

אי אמרת בשלמא בחד בי דינא איתקון - היינו דילפינן תקנה מתקנה,

אלא אי אמרת בתרי בי דינא איתקון - היכי ילפינן תקנה מתקנה?

ממאי?

דלמא לעולם אימא לך: בתרי בי דינא איתקון,

ובי דינא בתרא תקון כבי דינא קמא,

כי היכי דלא תקשה תקנתא אתקנתא.

65. קלא, ב

רָקֵז"ס

בת אצל הבנים. כיון דאנו רואין דחוששין לענין נכסים מועטין דאמר'י הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים אלמא דחיישין ליקרא דבנות מיקרא דבנים ואיכא למימר דעשאה אפוטרופא או דלמא הני מילי לענין חזרת פתחים אבל כי האי גוונא שיכבדה בניו לא חש לכבודה:

ואשה אצל האחין. שאין לו בנים ואב אלא אחין וכיון דאחיו אינן חייבין בכבוד אשתו כלל אינו חושש שיכבדה ומתנה הוא דיהב לה או דלמא כיון דאשתו כגופו דמיא רוצה שיכבדה ואפוטרופא שויה:

ואשה אצל בני הבעל. דלא הוו ליה בנים ממנה דנימא אפוטרופא שויה כדי שיכבדה בניה שחייבין בכבודה אבל יש לו בנים מאשה אחרת ואינן חייבין בכבודה כל כך אלא מיתורא דקרא את אביך לרבות אשת האב וכל מי שאינן חייבין בכבודו אינו מקפיד אם אין מכבדין אותו וגם היא לא תקפיד אם לא יכבדהו אלו והלכך גם הבעל אינו חושש ולמתנה איכוין:

אמר רבינא משמיה דרבא כולהו. הנך חמש נשים לא קנו לבד מאשתו ארוסה ואשתו גרושה:

ורב עירא משמיה דרבא אמר כולהו. הנך חמש נשים קנו לבד מאשה אצל אחין ואשה אצל בני הבעל ובסברות בעלמא פליגי ובת אצל הבנים לבדה איכא ביניהו לרבינא לא קניא לרב עירא קניא:

איבעיא להו:

'בת אצל הבנים',

ו'אשה אצל האחים',

ו'אשה אצל בני הבעל' - מהו?

אמר רבינא משמיה דרבא:

בכולהו - לא קנה,

לבר מ: 'אשתו ארוסה',

ו'אשתו גרושה'.

רב עירא משמיה דרבא אמר:

בכולהו - קני,

לבר מה'אשה אצל האחין' ו'אשה אצל בני הבעל'.

66. קלב, א

רצ"ס

בעי רבא בבריא. שכתב כל נכסיו לאשתו ולכל הני דאיירי שמואל אם כתב להם במתנה מהיום לגמרי אי נמי מהיום ולאחר מיתה מי אמרינן מתנה גמורה היא דאי משום כבודה הא קאי הוא ויכבדוה מאימיתו:

דלישתמעון מלה מהשתא. לפי שיודעין שעתידין להיות כפופין לה:

הכותב. במתנה:

פירות נכסיו. שעכשיו בעין אי נמי דאקני לה קרקע לפירותיה דאקני לה בגופא דארעא דקנייה:

גובה. כל כתובתה מן הקרקע דבשביל מתנה זו לא מחלה שעבוד כתובתה שעל הקרקע ואם כתב לה קרקע ופירות לגמרי מחציתן או שליש או רביע גובה כתובתה מן השאר ולא זו אף זו קתני כתב לה פירות ואפי' קרקע ומיהו האי דקתני למחצה לשליש ולרביע בזו ואין צ"ל זו מיפרשי ולא דוקא נקט כי האי סידרא הכא אלא משום דבכל דוכתא רגיל לומר כן:

כתב כל נכסיו לאשתו. וקא סלקא דעתך השתא אפי' במקום בניס דאמר שמואל לעיל לא עשאה אלא אפוטרופא והכא קאמר דקניא:

ויצא עליו שטר חוב. שקדם למתנה זו ומיהו לכתובתה לא קדם:

תקיע מתנתה ותעמוד על כתובתה. דליפות כחה נכתבה מתנה זו לזכות במותר נכסים אבל היא לא מחלה שעבוד כתובתה שעל נכסים הללו בשביל מתנה זו שאם יביטל מתנה זו בשביל בעל חוב הקודם תחזור עליהם מכח שעבוד כתובתה והלכך רוצה היא שתקיע מתנתה:

תקיע כתובתה. לאו דוקא שהרי אינה מוחלת כתובתה בשביל שום מתנה שנותן לה בעל דאי קנה נכסים אחרי כן תגבה מהן כתובתה כדאמרינן לקמן בשמעתין שהרי כך כתב לה דקנאי ודעתיד אנא למיקני אבל מהנהו נכסים דיהיב לה מחלה שעבוד כתובתה דמינייהו לא תגבי כתובתה הואיל ובמתנת חנם באו לידה דאינה נותנת אל לבה שמא יבא בעל חוב ויטרפס בחובו הלכך תקיע כתובתה לגבי הני נכסים שלא תטרופ:

ותעמוד על מתנתה. אם אפשר לה להתקיים הלכך כיון דלא הויה מתנה נמצאת קרחת מכאן ומכאן ומיהו מחילה בטעות ליתא דההיא מתנה גמורה היתה באותה שעה דהא אי בעי בעל מצי מסלק ליה בזוזי וכדאמר רבא בפסחים בפרק כל שעה (דף ל: ד) בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה:

בבת אחותי כלה. כלתי אשת בני שכתב לה בני כל נכסיו ואח"כ בא בעל חוב דבני לגבות חובו שקודם למתנה ומאוחר לכתובתה:

קניא. ולא אמרינן עשאה אפוטרופא:

אלא לאו בבריא. ושמע מינה דבבריא קניא דליכא למימר אפוטרופא עשאה דהא קאי הוא ובשכב מרע איירי שמואל ולא בבריא:

רב עזרא מוקי בכולהו. כדאמרינן לעיל כולהו קנו דהיינו בת אצל הבנים ואשתו ארוסה ואשתו גרושה וה"נ הך אשתו דקתני היינו אשתו ארוסה ואשתו גרושה ומיהו בבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני ואי קשיא הא רבינא נמי באשתו ארוסה ואשתו גרושה מוקי לה כדמפרש לקמיה ואי"כ אמאי קאמר גמרא רב עזרא מוקי לה בכולהו לימא נמי רב עזרא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה דהא ליכא בינייהו אלא בת אצל הבנים לחוד כדפרישית לעיל ובבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני תריץ משום דאמרן לעיל רב עזרא משמיה דרבא אמר כולהו קני כו' הילכך נקט נמי הכא כי ההוא לישנא דלעיל: הכי גרסינן רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה:

אמר ר"ג הלכה תקיע כתובתה ותעמוד על מתנתה. דלא תטרופי כתובה מהני נכסים אע"פ שקדמה לבעל חוב שהרי מחלה שעבוד אצלם משום דבאו לידה במתנה ומיהו אם קנה נכסים אחרי כן תגבה מהן כתובתה כדאמרי' לקמן בשמעתין והא דאיצטריך ר"ג לפסוק הלכה כחכמים היינו משום דאיכא לאקשוויי דידיה אדידיה כדמקשי ואזיל ואשמועינן ר"ג דשינויא דקא משנינן דלא תקשי דידיה אדידיה שינויא הוא ואם לא אמר הלכה כחכמים הוה אמינא דס"ל כר"א כדמוכחא הך מילתא דלקמן:

ומתמהינן ור"ג לא אזיל בתר אומדנא. דהא מאומד הדעת יש לנו לומר דלא מחלה שעבוד הני נכסים בשביל המתנה:

מתנתו מתנה. שהרי לא פירש בשעת מתנה בשביל שאני סבור שמת בני אני נותן מתנה זו:

יודע. היינו אומדנא אע"פ שלא פירש נמי כמי שפירש דמי:

ומשני. ה"נ בתר אומדנא אזיל ר"ג דקאמר תקיע כתובתה דניחא לה בהך מתנה משום דתיפוק קלא דאיהי מהימנא וחשובה גבי בעלה ומשום הכי כתב לה כל נכסיו ובההיא הנאה מחלה שעבוד כתובתה ואמרה אי אתי בעל חוב וטרפיה להני נכסי לא חיישינא:

["אמר רב יהודה אמר שמואל:

הכותב: "כל נכסיו לאשתו" - לא עשאה אלא אפוטרופא].

קלב, א בעי רבא:

בבריא - היאך?

בשכיב מרע - הוא דניחא ליה דלישתמעון מלה,

אבל בבריא - הא קאי איהו,

או דלמא:

בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא?

תא שמוע:

"הנותב פירות נכסיו לאשתו - גובה כתובתה מן הקרקע.

למחצה לשליש ולרביע - גובה כתובתה מן השאר.

כתב כל נכסיו לאשתו, ויצא עליו שטר חוב.

רבי אליעזר אומר:

תקיע מתנתה ותעמוד על כתובתה.

וחכמים אומרים:

תקיע כתובתה ותעמוד על מתנתה,

ונמצאת קרחת מכאן ומכאן.

ואמר רבי יהודה הנחתום:

מעשה ואיניע הדבר בבת אחותי בלה,

ובא מעשה לפני חכמים ואמרו:

תקיע כתובתה ותעמוד על מתנתה,

ונמצאת קרחת מכאן ומכאן."

טעמא דיצא עליו שטר חוב,

הא לא יצא עליו שטר חוב - קניא.

ובמאי?

אילימא בשכיב מרע - והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס:

אלא לאו בבריא.

לעולם בשכיב מרע,

ורב עזרא מוקי לה בכולהו,

רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה.

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן:

הלכה: תקיע כתובתה ותעמוד על מתנתה,

ונמצאת קרחת מכאן ומכאן.

למימרא דלא אזיל רב נחמן בתר אומדנא?

והתניא:

"הרי שהלך בנו למדינת הים, ושמע שמת בנו,

ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים,

ואחר כך בא בנו -

מתנתו מתנה.

רבי שמעון בן מנסיא אומר:

אין מתנתו מתנה,

שאילו היה יודע שבנו קיים לא בתבו."

ואמר רב נחמן:

הלכה כרבי שמעון בן מנסיא!

שאני התם, דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו וניהלה להנהו נכסים.

67. קלב, א-ב

רָס"ס

תַּנּוּ הַתָּם:

"הַצּוֹתֵב נִכְסָיו לְבִנּוֹ,**וְכָתֵב לְאִשְׁתּוֹ קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא - אַבְדָּה כְּתוּבָתָהּ"** (פאה ג, ז).

מִשּׁוּם דְּכָתֵב לָהּ קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא - אַבְדָּה כְּתוּבָתָהּ?

אָמַר רַב:

בְּמִצְוֵה לָהּ עַל יְדָהּ.

וְשִׁמּוּאֵל אָמַר:

בְּמַחְלָק לְפָנֶיהָ וְהִיא שׁוֹתֶקֶת.

רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר:

בְּאוֹמַר לָהּ: "טְלִי קֶרְקַע זֶה בְּכְתוּבָתָהּ".

קלב, ומקולי כתובה שנו כאן.

תַּנּוּ:

"רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר:**אִם קִבְּלָה עָלֶיהָ,****אִף עַל פִּי שְׁלֹא כָּתֵב לָהּ אַבְדָּה כְּתוּבָתָהּ"** (פאה ג, ז).

מְקַלֵּל דִּתְנָא קָמָא סַבְר: כְּתִיבָה וְקִבְּלָה בְּעִי!

וְכִי תִימָא כּוּלָּהּ רַבִּי יוֹסִי הִיא,

וְהָא תִנְיָא:

"אָמַר רַבִּי יְהוּדָה:

אִימְתִּי? שְׁהִיתָה שָׁם וְקִבְּלָה עָלֶיהָ,

אֲבָל הִיתָה שָׁם וְלֹא קִבְּלָה עָלֶיהָ,

קִבְּלָה עָלֶיהָ וְלֹא הִיתָה שָׁם - לֹא אַבְדָּה כְּתוּבָתָהּ!

תִּיבְתָא דְכּוּלָּהּוּ!

תִּיבְתָא.

אָמַר לִיהָ רַבָּא לְרַב נַחְמָן:

הָא - רַב,

הָא - שְׁמּוּאֵל,

הָא - רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא.

מַר מַאי סְבִיבָא לִיהָ?

אָמַר לִיהָ:

שְׁאֵנִי אוֹמֵר:

כִּיּוֹן שְׁעֵשְׂאָהּ שׁוֹתֵף בֵּין הַבְּנִים, אַבְדָּה כְּתוּבָתָהּ.

אִיתְמַר נַמִּי:

אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר מִזְיִמִּי אָמַר רַב נַחְמָן:

כִּיּוֹן שְׁעֵשְׂאָהּ שׁוֹתֵף בֵּין הַבְּנִים אַבְדָּה כְּתוּבָתָהּ.

בְּעִי רַבָּא:

בְּבִרְיָא - הִיאָדָּ?

מִי אֲמַרְיָנוּ: בְּשִׁכֵּיב מָרַע הוּא דִּדְרָעָה דְלִית לִיהָ, וְקִמְחָלָהּ,

אֲבָל בְּבִרְיָא סְבִירָה הֲדַר קָנִי.

תַּנּוּ הַתָּם. בַּמַּסִּי פֶּאֶה בְּסוּף פִּי"ג (מִשְׁנָה ז) וּמִשּׁוּם דְּבַעֵי עֲלָה רַבָּא בְּבִרְיָא הִיאָדָּ נִקְטָה לֵה נַמִּי הַכָּא: הַכִּי גִרְסִי לֵה הַכּוֹתֵב נִכְסָיו לְבִנּוֹ וְלֹא גִרְסִינָן כֹּל:

וְכָתֵב לְאִשְׁתּוֹ קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא. וְלֹא פִירַשׁ אִם לְפִרְעוֹן כְּתוּבָתָהּ אִם לְשֵׁם מִתְנָה דְּאִי לְפִרְעוֹן כְּתוּבָתָהּ הִרִי הוּא כְּמוֹ שְׁפָרַע לֵה קֶצֶת כְּתוּבָה וְכִי"ע מוֹדוֹ דְּמָה שֶׁנִּתֵּן לְבִנּוֹ אִינוּ כְּלוּם דְּמִשְׁוֹעֵבֵד הִיָּה לְכְתוּבָתָהּ:

אֲבָדָה כְּתוּבָתָהּ. לֹא אֲבָדָה אֲבָדָה מִמֶּשׁ שְׁאִם יִקְנָה נִכְסִים אַחֲ"כ תִּגְבֶּה מֵהֵן הַמוֹתֵר כְּדִלְקָמָן דְּהָא כְּתֵב לֵה דְקִנְאִי וְדַעֲתִיד אֲנָא לְמִיִּקְנִי אֲלֵא אֲבָדָה כְּתוּבָתָהּ מֵהֵנִי נִכְסִים שְׁאִם לֹא יִקְנָה הַבְּעֵל נִכְסִים אַחֲרִים הִרִי הַפְּסִידָה שְׁמָאלוֹ שֶׁנִּתֵּן לְבִנּוֹ לֹא תִּגְבֶּה עוֹד דְּנִתְרַצִּית לֵהֶם בְּמִתְנָה זֶה הוּאִיל וְנִתֵּן גַּם לֵה קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא וְכַדְמַפְרֵשׁ טַעְמָא וְזִיבּוּרִית וְכִּגוֹן שְׁחֵלֵק לֵהֵן וְלֵה כָּל נִכְסָיו אֲבָל שִׁיר אֲפִילוֹ חַד דִּיקְלָא שְׁלֵא חֵלֵק אוֹתוֹ אֲמַרְיָנוּ לְקָמָן מַגּוֹ דְּנַחְתָּא אֲדִיקְלָא נַחְתָּא נַמִּי אֲכוּלְהוּ:

וְקָא פִּרְיָד מִשּׁוּם דְּכָתֵב לָהּ קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא כו'.

בְּתַמְיָה:

אָמַר רַב בְּמִצְוֵה לָהּ עַל יְדָהּ. עֲסִקִינָן שֶׁנִּתְנָה לוֹ סוּדָר שְׁלֵה לְהַקְנוֹת לְבָנִים כְּדִקְיִי"ל (ב"מ דף ז:). בְּכִלּוֹ שֶׁל קוּנָה דְּמוֹכָחָא מִילְתָּא מְדַקָּא מִשְׁתַּדְּלָא בְּזִכִּיית הַבְּנִים וְגַם נִתֵּן לֵה קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא וְאִינָה מְעַרְעֶרֶת כְּלוּם כִּיּוֹן דְּאִיכָא תְּרִיתִי וְדִאִי נִתְרַצִּית לֵהֶם בְּלֵב שְׁלֵם לְהִיּוֹת קוּנִין מִתְנָה זֶה שְׁלֵא תוֹכֵל לְטְרוּף מֵהֵן כְּתוּבָתָהּ וּמַחְלָה לֵהֵן הַשְּׁעֵבּוּד שְׁעַל הַנִּכְסִים הַלְלוֹ וְהַפְּסִידָה כְּתוּבָתָהּ אִם לֹא תִמְצָא מְקוּם אַחַר לִגְבוּת:

וְשִׁמּוּאֵל אָמַר. אֲפִילוֹ אִין מוֹכָה לֵהוּ עַל יְדָה אֲלֵא שְׁהִיתָה לְשֵׁם בְּשַׁעָה שְׁכָתֵב נִכְסָיו לְבִנּוֹ וְהִיא שׁוֹתֶקֶת דְּכִיּוֹן דְּכָתֵב לֵה קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא נִתְרַצִּית וְשִׁתִּיקָה כְּהוֹדָא דְּמִיָּא אֲבָל אִם לֹא נִתֵּן לֵה כְּלוּם שִׁתִּיקָה אִינָה אֲלֵא כְּדִי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְבַעֲלָהּ:

רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר. אֲפִילוֹ לֹא הִיתָה שֵׁם וְלֹא חֵלֵק בְּפִנֵּיהָ אֲלֵא שְׁאֲמַר לְשׁוֹן זֶה כְּשִׁכְתֵּב לֵה הַהוּא קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא טְלִי קֶרְקַע זֶה בְּכְתוּבָתֵךְ וְהִיא לֹא עֲרַעְרָה וְדִאִי מַחְלָה שְׁעֵבּוּדָה מִשְׁאֵר הַנִּכְסִים וְאַחֲרוֹן אַחֲרוֹן מִיִּקְל:

וּמְקוּלֵי כְּתוּבָה שְׁנו כָּאן. אֲכוּלְהוּ קָאִי דְּשֶׁאֵר בְּעִלֵי חוּבִין לֹא אֲבָדוּ בְּכַךְ עַד שִׁיאֲמָרוּ בְּפִירוּשׁ אֲנוּ מוֹחֲלִין הַשְּׁעֵבּוּד שְׁעַל הַנִּכְסִים הַלְלוֹ אֲבָל בְּכְתוּבָה הַקְּלוֹ כְּדִאֲקִילוֹ גְבַה נַמִּי לְעִנְיָן זִיבּוּרִית וְכַדְמַפְרֵשׁ טַעְמָא בְּכְתוּבוֹת (דף 19). דִּיּוֹתֵר מִשְׁהֵאִישׁ רּוֹצֵה לִישָׂא אִשָּׁה רּוֹצֵה לִישָׂא דְּנִיחָא לֵה בְּכָל דְּהוּ כְּדִרִישׁ לְקִישׁ טַב לְמִיתֵב טָן דוּ מִלְמִיתֵב אֲרַמְלוֹ אֲבָל שְׁאֵר בְּעַל חוּב שְׁעוּשָׁה טוֹבָה לְלוּה לֹא מְקִילִינָן גְּבִיָה דְּבִשְׁבִיל שְׁהוּא עוּשָׁה טוֹבָה אִין לוֹ לְאַבְדַּ בְּחַנְס: הִ"ג תַּנּוּ רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר אִם קִבְּלָה עָלֶיהָ אַע"פ שְׁלֵא כְּתֵב לֵה אֲבָדָה כְּתוּבָתָהּ. וְסִיפָא דְּהָךְ הִיא בַּמַּסִּי פֶּאֶה כְּתֵב לֵה אַע"פ שְׁלֵא קִיבְּלָה לֹא גִרְסִינָן קִבְּלָה עָלֶיהָ שְׁמַחְלָה לֵהֶם הַשְּׁעֵבּוּד בְּפִירוּשׁ:

מְכַלֵּל. דְּשִׁמְעִיָה רַבִּי יוֹסִי לְתִ"ק דְּבַעֵי קִבְּלָה גְּמוּרָה עִם הַכְּתִיבָה דָּאִם אִיתָא דְּכְתִיבָה לְחוּד קָאֲמַר הַכִּי הוּא לִיָּה לְרַבִּי יוֹסִי לְמִימַר אִף עַל פִּי שְׁכָתֵב לֵה לֹא אֲבָדָה כְּתוּבָה אֲלֵא אִם כֵּן קִיבְּלָה עָלֶיהָ וְקִשְׂיָא לְכָל הַנִּי דְּלַעִיל דְּמוֹקִי לְמִילְתִּיהָ בְּשׁוֹתֶקֶת שְׁלֵא נִתְרַצִּית בְּפִירוּשׁ דְּהַכִּי הוּא לִיָּה לְתִירוּצִי הַכָּא בַּמַּאי עֲסִקִינָן בְּשִׁקִּיבְלָה עִם הַכְּתִיבָה דִּיקָא נַמִּי דְּקִתְנִי סִיפָא רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר כו':

וְכִי תִימָא כּוּלָּהּ ר' יוֹסִי הִיא. וְאַשְׁמַעִינָן רִישָׁא דְּבַכְתִּיבַת קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא לְחוּד אֲבָדָה כְּתוּבָתָהּ וְאַשְׁמוּעִי נַמִּי בְּסִיפָא דָּאִם קִבְּלָה אַע"פ שְׁלֵא כְּתֵב לֵה אֲבָדָה כְּתוּבָה דָּאוּ הָא אוּ הָא בְּעִי וּמִשּׁוּם דְּבַכְתִּיבָה לְחוּד מִיִּירִי רִישָׁא אִיצְטְרִיכוּ לְתִירוּצִי מֵה שְׁתִּירְצוּ:

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אִימְתִּי כו'. דְּבִרִי תִנָּא קָמָא אֲתָא רַבִּי יְהוּדָה לְפִירוּשֵׁי בְּבִרְיָתָא הִיכִי דְּמִי הָאִי כְּתֵב לֵה קֶרְקַע כָּל שְׁהוּא דְּקָאֲמַר תִּ"ק אֲבָדָה כְּתוּבָתָהּ וּמְוִקִי לֵה ר' יְהוּדָה בְּדִאִיכָא קִבְּלָה וְהִיתָה שֵׁם בְּשַׁעָה שְׁחֵלֵק לְבִנּוֹ דְּכִיּוֹן דְּהִיתָה שֵׁם וְקִיבְּלָה חוֹזְקָה אִין אֲדָם רּוֹצֵה שְׁנוֹתִינָן מִמוּנָה בְּפִנּוֹ וּמַחְזִיק אֶת הַמִּתְנָה לְקִימָה אַחֲ"כ עוּשָׁה בְּלֵב שְׁלֵם וְכַדְאֲמַר בְּסַנְהֶדְרִין (דף כה). אִימְתִּי דְּרַבִּי יְהוּדָה לְפִרֵשׁ דְּבִרִי חַכְמִים:

אֲבָל הִיתָה שֵׁם וְלֹא קִיבְּלָה עָלֶיהָ. אֲלֵא הִיתָה שׁוֹתֶקֶת: **קִיבְּלָה עָלֶיהָ וְלֹא הִיתָה שֵׁם.** מְצִי לְמִימַר נַחַת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי אֲלֵמָא מְדַרְבֵּי יְהוּדָה שְׁמַעִינָן דְּתִ"ק כְּתִיבָה וְקִבְּלָה בְּעִי:

הַמִּשְׁךְ פִּירוּשׁ רַשְׁבִּי"ם בְּעַמּוּד הַבַּא

רָפְזִים

שׁוֹתֵף בֵּין הַבְּנִים. שכתב לה נמי קרקע כל שהוא מחלה ולא מצרכינן לכל הנך כחות דאמר. הנך אמוראי לעיל אלא בכתיבה בעלמא אבדה כר' יוסי דסגי לה בחדא או קבלה או כתיבה ומצאתי בתשובות רבינו שלמה זקני זצ"ל דרב נחמן קאי בשיטת שמואל רבו דאוקמה במחלק לפנייה והיא שותקת ואע"ג דאותבניה לעיל ה"מ משום דת"ק קבלה נמי בעי מיהו לרבי יוסי דסבר דסגי ליה בחדא בכתיבה בלא קבלה איכא למיפרך נמי כדלעיל משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה וצריך לשנויי לרבי יוסי במחלק לפנייה והיא שותקת ורב נחמן כר' יוסי ס"ל דסגי ליה או בכתיבה או בקבלה וכיון דמחלק לפנייה והיא שותקת לפיכך מוחלת שהרי עשאה שותף לחלקה חלק בפני עצמה בין הבנים ומיגו דחשיבא ליה כאחד מבניו לחלק נמי לה חלק כמו שמחלק לבניו מתרצה לו ומוחלת השעבוד מן הנכסים ורב נחמן לפרש טעם לדברי שמואל אתא:

בְּרִיא הַיָּאךְ. בריא שכתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא ועשאה שותף בין הבנים מי אבדה כתובתה או לא מי אמרינן בשכ"מ הוא דאבדה שעבוד כתובתה שעל הנכסים הללו דהא ידעה דלית ליה נכסים יותר וגם לא יהיו לו עוד שהרי ימות והלכך הוה לה לערער במתנה זו וכיון דשתקה ודאי נתרצית וקנו אבל בבריא לפיכך שותקת סברה הדר קני בעלי נכסים היום או למחר ואגבה מהם כדכתיב בשטר הכתובה ודעתיד אנא למיקני ומה לי להכעיסו עכשיו עד שאראה אם יקנה עוד נכסים וכיון דמשום הכי שתקה לא אבדה שעבוד כתובתה מהני נכסי ותטרוף מהן היום או למחר:

או דלמא השתא מיהא הא לית ליה. ולא מסקא אדעתה דלמא הדר קני וכיון דלא מסקא אדעתה היה לה למחות אלא ודאי מדאישתיקא אודויי אודיא ליה ונתרצית וגמרה ומחלה להו שעבודה ומיהו אם יבואו לו נכסים היום ולמחר תגבה מהן כדלקמן שהרי חוב כתובתה לא מחלה אלא שעבוד כל הני נכסים שנתן לבניו מחלה ואהני מחילה דידה דלא תטרוף עוד מהן כן נראה בעיני ועיקר דרבא פשיטא ליה דאילו קני נכסים גביא מינייהו כדלקמן ואית דמפרשי דמבעיא אי גביא מנכסים דקני למחר או לא וטעות דמילתא דמיפשטא לקמן לרב כהנא לאו אורחא דגמרא למימר תיקו והכי הוה ליה למימר מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרב כהנא דהווא דאמר להו תילתא לברת כו' כדלקמן דכה"ג אמר בפי' הגוזל עצים (ב"ק קה:) בעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרי' כו' מילתא דמיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבה דאמר רבה שורי גנבת כו':

או דלמא:

השתא מיהת לית ליה?

תיקו.

68. קלב, ב

רַשְׁנִים

ההוא. שכיב מרע:
דאמר להו פלגא לברת כו'. שתי
 בנות היו וחלק להן כל נכסיו
 מקרקעי ותילתא דפירי נתן
 לאשתו קס"ד השתא פירות
 מחוברין ולקמיה מוקי לה
 בתלושין:

כה"ג. דלא כתב לאשתו קרקע
 כל שהוא אלא פירות מאי מי
 מחלה שעבוד שיש לה על הנהו
 מקרקעי בשביל שעשאה שותף
 בין הבנות בחלוקת הפירות
 שהבנות נטלו שני חלקים והיא
 חלק שלישי או לא הואיל ולא
 עשאה שותף בגוף הקרקע
 ותחזור ותטרוף מותר הכתובה
 מן הבנות ומיהו כל כתובתה לא
 תחזור ותטרוף דהני פירות
 חשבינן לה בכתובתה כדאמרינן
 לקמן בפירקין (דף קלח). תנו
 מאתים זוז לפלונית אשתי
 כראוי לה נוטלתן ואת כתובתה
 ומפרשין התם דמשום לישנא
 יתירא דקאמר כראוי לה
 נוטלתן לבד כתובתה אבל לא
 אמר כראוי לה ידה על העליונה
 שאם אותן מאתים הוּו יותר
 נוטלתן בכתובתה ואם כתובתה
 יתירה נוטלת כתובתה בין הכל:
אלא דקל אחד. לאכול פירותיו
 עד שיבש האילן ושוב אין לה
 בקרקע כלום והיינו דבר שבא
 לעולם אפ"י לרבנן דפליגי
 אדר"מ דהא אקני לה בגוף
 האילן:

אבדה כתובתה. שהרי עשאה
 שותף בין הבנים בקרקע דהא
 יניקת קרקע אקני לה וה"ה
 לפירות מחוברין והאי דקאמר
 אילן לפירותיו לא למעט פירות
 מחוברין בלא אילן אלא רבותא
 הוא דאע"ג דגוף האילן אינו
 שלה לכשיבש והשתא לית ביה
 פרי אפ"ה כקרקע דמי וכ"ש
 היכא דאקני לה פירות גופייהו
 שגדלו כבר ומחוברין לקרקע:

והכא פירא בעלמא. דהא פירות
 תלושין מיבעי לן:

מטלטלי לא קאמינא. דאבדה
 בכך דודאי לא אבדה כתובתה
 דלא חשיבי לה ובמתני' קתני
 קרקע כל שהוא ולא מטלטלי
 אבל הייתי סבור דמחוברין
 בעית מינאי:

ההוא דאמר להו:

פלגא לברת,

ופלגא לברת,

ותילתא לאיתת בפירי.

איכלע רב נחמן לסורא, עאל לגביה⁴⁵⁰ רב הסדא,

אמר ליה: פי האי גוונא מאי?

אמר ליה: הכי אמר שמואל:

אפילו לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו אבדה כתובתה.

אמר ליה:

אימור דאמר שמואל התם דאקני לה בגופה דארעא, הכא פירא הוא!

אמר ליה:

מטלטלי קא אמרת?

מטלטלי - ודאי לא קא אמינא.

⁴⁵⁰ כך גירסת הרי"ף והרא"ש. גירסת הדפוס: "עול לגבי". וההבדל בין הגירסאות מי נכנס אל מי.

69. קלב, ב - קלג, א

רַצְבִּים

ההוא. ש"מ:

דאמר להו תילתא לברת ותילתא לבתי השניה ותילתא לאשתי. דהיינו עשאה שותף בין הבנות ומן הדין אבדה כתובתה מהני תרי תילתי שנתן האב לבנות שהרי מחלה להו שעבודה ולא תטרוף עוד מחוב כתובתה כלום אלא אם כן יקנה בעלה נכסים אחרים אחרי כן שהרי מנכסים הבאים לא מחלה שעבוד שלה ואיתרמי מילתא דלא קנה נכסים אחרים אלא מהני נכסים עצמן חזר וקנה דשכיבא חדא מבנתא בחייו וחזר וירשה שהאב יורש את בתו:

סבר רב פפי למימר. לית לה לאיתתא אלא תילתא דיהב לה בעלה דמהא תילתא דחזר וקנה לית לה מידי שהרי לא ממקום אחר בא לידו אלא מאותן נכסים עצמן של בנות שכבר מחלה האשה שעבודה עליהם והלכך לא הדרי משעבדי לה:

א"ל רב כהנא אילו. קנה נכסים אחרים בתר הכי לית לה לאשה בתמיהא הא ודאי אית לה דנהי דמחלה שעבודה לבנות בשביל שעשאה שותף ביניהן חוב כתובתה מיהא לא מחלה שאם תמצא מקום לטרוף כגון שיקנה נכסים טורפת מהם וכדכתב ודעתיך אנא למיקני שנכסים העתידין לבא ישתעבדו לה וכיון דאילו הדר קני מאדם אחר או ממורישו אית לה לאשה השתא נמי כי נפלו לו מאותן נכסים עצמן אית לה דמה לי אותן נכסים עצמן מה לי אחרים שאם נתרצית להקנות המתנה לבנות ולמחול להם שעבודה לבעלה מיהא לא מחלה מידי אם תמצא מקום לגבות וכן הלכה:

ההוא דאמר להו:

תלתא לברת,

ותלתא לברת,

ותלתא לאיתת.

שכיבא חדא מבנתיה.

סבר רב פפי למימר: לא שקלא אלא תלתא.

קלג, א אמר ליה רב כהנא:

אילו הדר קני, מי לא שקלא?

וכיון דאילו הדר קני שקלא, השתא נמי שקלא.

70. קלג, א

רַסְנִים

ההוא דפְּלָגִינְהוּ לְנַכְסִיָּה לְאַתְתִּיהָ וְלִבְנִיהָ,
שִׁיר חַד דִּיקְלָא,
סַבְר רַבִּינָא לְמִימַר: לִית לָהּ אֶלָּא חַד דִּיקְלָא.

אחד שלא פירש למי:
סבר רבינא למימר לית לה. ממותר
כתובה אלא ההוא דיקלא דהא אי לא
שייר דיקלא אבדה כתובתה מן הבנים
שמחלה להם שעבודה משום דנעשית
שותף ביניהן והשתא נמי זכו הבנים
והיא תטרוף את הדקל:

א"ל רב יימר לרבינא אי לית לה.
כתובתה מחלק הבנים משום דידעה
דלית ליה נכסים אחרוני ומחלה להו
בשביל שעשאה שותף ביניהם א"ה
דיקלא נמי לית לה דהא ידעת ליה להאי
דקל ומחלה להו ליורשיו דכל כתובתה
מחלה מהני נכסים דאית ליה משום
דעשאה שותף דמה לי למחול שעבודה
מאותן שחלק לבנים ומה לי מן אותו
דקל שלא חלק אלא מאי אית לן למימר
מאיזה טעם נחתא אדקל לטרוף ממנו
היינו משום דלא מחלה כתובתה שהרי
הניח לה מקום קצת לגבות הימנו כגון
האי דקל שלא רצה לחלוק לבניו ומגו
דנחתא אדקל נחתא נמי אחלק הבנים
דהאי דשתקה ולא ערערה היינו לפי
שהיה מניח לה הדקל וסברה למה
אערער עכשיו עד שישומו ב"ד את הדקל
ואטרפנו והדר אערער על הבנים ואטרופ
מהן המותר דלא הויה שתיקה דידה
מחילה אלא היכא דמחלק כל הנכסים
ולא שביק לה מידי דמשום האי טעמא
מספקא לן לעיל (דף קלב:) גבי בריא
דדלמא כיון דאיכא למימר הדר קני
סברה למה אערער עכשיו עד אשר אראה
אם אמצא מקום לגבות מצד אחר וכיון
דמשום הכי שתקה לא הויה שתיקותה
הודאה אלא תלויה ועומדת אם תערער
על אלו אם לאו וה"י כיון דשבק לה מידי
למיטרף להכי שתקה ואח"כ תצעות על
המותר. והשתא שמעינן מהכא דשכיב
מרע הכותב כל נכסיו או מחלק לבניו
בפני אשתו וגם לה נתן קרקע כל שהוא
ושתקה ולא ערערה והוא הדין אם כתב
כל נכסיו לאחרים בפניה ולה כתב קרקע
כל שהוא קנו שהרי מחלה להן שעבודה
ולא תטרוף מהן כרב נחמן דאמר הואיל
ועשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה
דבעשאה שותף תליא מילתא ל"ש עם
בניו ול"ש עם אחרים והנ"מ כשחלק כל
נכסיו לאשתו וליורשיו אבל שייר אפילו
דקל אחד דהיינו קרקע כל שהוא שלא
פירש למי מגו דהדרא אדיקלא הדרא
ונחתא למגבי מכולהו נכסי ולא מחלה
מידי ודוקא בשכתב לה קרקע כל שהוא
אבל אם נתן לה מטלטלים ולא קרקע לא
מקריא שותף בין הבנים ולא מחלה מידי
ונחתא אכולהו נכסי כדאמר רב נחמן
מטלטלי לא קאמריי וה"מ דאבדה
כתובתה מהנהו נכסי שכתב לבניו אבל
אי הדר בתר הכי וקני נכסי אחרוני ואפי'
מהנהו נכסי עצמן שחלק לבניו כגון שמת
אחד מבניו בחייו הדרא וגביא מינייהו
מותר כתובתה שכך כתב לה דעתיד אנא
למיקני ודוקא שכיב מרע כדאמרן לעיל
אבל בריא שחלק נכסיו לבניו וכתב גם
לה קרקע כל שהוא הא איבעיא ליה
לרבא אי מחלה להו שעבודה שעל אותן
נכסים אם לאו ואוקימנא בתיקו והלכך
כיון דמספקא לן אמרינן המוציא
מחבירו דהיינו אשה עליה להביא הראיה
דבכל דין תיקו מאן דתפיס תפיס ומיהו
אי הדר קני אית לה:

ההוא דפְּלָגִינְהוּ לְנַכְסִיָּה לְאַתְתִּיהָ וְלִבְנִיהָ,
שִׁיר חַד דִּיקְלָא,
סַבְר רַבִּינָא לְמִימַר: לִית לָהּ אֶלָּא חַד דִּיקְלָא.

אָמַר לִיה רַב יִימָר לְרַבִּינָא:
אִי לִית לָהּ, חַד דִּיקְלָא נְמִי לִית לָהּ!

אֶלָּא, מִיגוּ דְנַחְתָּא לְדִיקְלָא, נַחְתָּא נְמִי לְכוּלְהוּ נַכְסֵי.

רַזְנִים

71. קלג, א

אמר רב הונא שכיב מרע שאמר בו' משום דאליבא דר' יוחנן בן ברוקה מיירי כדלקמן נקיט שכיב מרע דהא בבריא מיבעיא לן לעיל אי איירי ביה ר' יוחנן בן ברוקה אי לא:

שכתב כל נכסיו. סתם ולא פירש לא לשון מתנה ולא לשון ירושה אלא סתמא נכסי לפלוני:

רואין אם. אותו מקבל מתנה ראוי ליורשו כגון בן בין הבנים נוטלן בתורת ירושה כר' יוחנן בן ברוקה דכיון דראוי ליורשו מסתמא להוריש לו נתכוין הואיל ולא פירש לשון מתנה אבל גבי ירושה אי"צ לפרש דממילא קא ירית הלכך כל היכא דאיכא לאוקומה בירושה דתפסה מן התורה לא מקני ליה מסתמא במתנה למיעקר נחלה דאורייתא:

ואם לאו. דאינו ראוי לירש בעל כרחך נכסי נתונן לפלוני קאמר דאין אדם מוציא דבריו בטלין מפיו ולמתנה איכוין ולא ליורשה ולכך נוטלן משום מתנה ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה אם נוטלן משום ירושה או משום מתנה:

גנבא גנובי למה לך. לסתום דברך ולמימר רואין כו':

אי סבירא לך כר' יוחנן בן ברוקה. דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ולפיכך אתה אומר רואין אם ראוי ליורשו כו' אימא בהדיא דהלכתא כוותיה ולא תסתיר דברך לומר כר' יוחנן בן ברוקה בענין שלא יבינו בני אדם:

דלמא כי הא אמרת. כל זה אמר ליה רב נחמן לרב הונא שמא אתה לא לכך נתכוונת לומר דברך בסתם ולהשמיענו כר' יוחנן אלא עובדא הכי הוה בסתם כדמפרש ואזיל ועיקר דברך באת להשמיענו חילוק בין נטילה משום מתנה לנטילה משום ירושה כדמפרש ואזיל ואגב אורחך מיהא שמעינן דסבירא לך כר' יוחנן ומיהו עיקר שיטה זו שתפסת לא לכך באתה דאי"כ היה לך לומר בפירוש הלכה כר' יוחנן בן ברוקה:

דהוה קא שכיב. היה נפטר לבית עולמו:

אלא למאן. כלומר מאן קא שקיל נכסיי אלא הוא והוי כמאן דאי"ל נכסיי לך והיינו שכתב דקאמרת דמה לי כתב מה לי אמר:

ואמרת לן עלה. דמכל מקום שקיל מיהו אם קרובו וראוי ליורשו הוי ירושה ואי לאו הוי מתנה דאלא למאן וכן נכסיי לך שתי לשונות משמע כשהוא יורש משמע לשון ירושה וכשאין ראוי לירש הוי לשון מתנה ולקמן מפרש מאי נפקא לן מינה למאי אתא לאשמועינן:

אין ה"נ קאמינא. על הכותב נכסיו סתם באתי להורות דזמנין הוי ירושה וזמנין הוי מתנה:

סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא. לפרושי למאי נפקא מינה ומה בא רב הונא ללמדנו אם ראוי ליורשו להכי אמר רב הונא דהוי לשון ירושה שתהא אלמנתו של מת ניזונת מנכסיו שהוריש לזה כדתנן (כתובות דף צה:): אלמנה ניזונת מנכסיו יתומים כלומר יורשין:

ואם לאו. נוטלן משום מתנה ושוב אין אלמנתו ניזונת מהן כדתנן (גיטין דף מח:): אין מוציאין למזון אשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם משום דהוי מזונות דבר שאין לו קצבה ואין יכולין לקוחות להזהר ובין מתנה ובין מכר הוו משועבדים:

א"ל רבא. וכי בשביל שנתנו במתנת שכיב מרע שאינה קונה אלא מדרבנן שהרי אין מתנה לאחר מיתה אלא תקנת חכמים היא שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין כדי שלא תטרף דעתו עליו:

מיגרע גרעה. בתמיה וכי הורע כחה של אלמנתו בכך השתא בירושה דאורייתא דאלימא כח יורש אם ראוי ליורשו שהתורה זיכתה לו כדכתיב ביום הנחילו את בניו אפי"ה אמרינן אלמנה ניזונת מנכסיו היורש:

מתנה דרבנן. כי הך מתנת שכיב שאין בה קנין אלא מדרבנן כדפרישית לא כ"ש דניזונת מהן ולעולם לאו להכי נפקא מינה חילוק שהשמיענו רב הונא בין נוטל משום ירושה ובין נוטל משום מתנה ומהכא שמעינן דהא דקיימא לן דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי ה"מ מתנה גמורה בקנין או מכר גמור אבל מתנת שכיב אלמנתו ניזונת מנכסיו מקבל מתנה וה"ה לבנות:

אלא אמר רבא. להכי נפקא מינה בין מתנה לירושה:

כדשלח רב אחא כו'. שאם אמר האי שכיב ואלא למאן ואחריו לפלוני רואין אם היה ראשון ראוי ליורשו נוטלו משום ירושה ואין לשני אחריו כלום דכיון דעשאו יורש וזכה בדין תורה כי קאמר תו ואחריו לפלוני הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דאינו יכול לעקור תורת ירושה מאותו שירש כבר וגם אפי"ה אם פירש אני מורישך ע"מ שיטול האי שני אחריו הוי נמי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי המעשה מעשה והתנאי בטל:

דהא ירושה אין לה הפסק. אלא ממשמשת עד ראובן כדנפקא לן מקראי בפירקין (דף קטו:):

לדברי ר' יוחנן כו'. לעיל בשמעתין פרישית לה:

והא אפסקה. דעל תנאי שיטול שני אחריו הוריש לראשון:

ורחמנא אמר אין לה הפסק. והוי מתנה על מה שכתוב בתורה והוי מעשה מעשה והתנאי בטל והכי הלכתא כדשלח רב אחא דהא חזינא עובדא בסמוך כוותיה:

רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

אם אמר על מי שראוי ליורשו - דבריו קיימין, ועל מי שאין ראוי לו ליורשו - אין דבריו קיימין!]

אמר רב הונא:

שכיב מרע שקתב: "כל נכסיו לאחר",

רואין: אם ראוי ליורשו - נוטלן משום ירושה,

ואם לאו - נוטלן משום מתנה.

אמר ליה רב נחמן:

גנבא גנובי למה לך?

אי סבירא לך פרבי יוחנן בן ברוקה, אימא: הלכה פרבי יוחנן בן ברוקה,

דהא שמעתיך פרבי יוחנן בן ברוקה הוא דאזלא!

דלמא כי הא קאמרת: דההוא דהוה קא שכיב,

ואמרו ליה: נכסיה למאן? דלמא לפלגיא? ואמר להו: אלא למאן?

ואמרת לן עלה: אם ראוי ליורשו - נוטלן משום ירושה,

ואם לאו - נוטלן משום מתנה.

אמר ליה:

אין, הכי קאמינא.

למאי הלכתא?

סבר רב אדא בר אהבה קמיה דרבא למימר:

אם ראוי ליורשו - אלמנתו ניזונת מנכסיו,

ואם לאו - אין אלמנתו ניזונת מנכסיו.

אמר ליה רבא:

מיגרע גרעא?!

השתא בירושה דאורייתא אמרת: אלמנתו ניזונת מנכסיו,

במתנה דרבנן - לא כל שכן?!

אלא אמר רבא:

כדשלח רב אחא בר רב עזיא:

לדברי רבי יוחנן בן ברוקה: "נכסי לך ואחריו לפלוני",

אם היה ראשון ראוי ליורשו - אין לשני במקום ראשון כלום,

שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה, וירושא אין לה הפסק.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

והא אפסקה!

הוא סבר: יש לה הפסק,

ורחמנא אמר: אין לה הפסק.

72. קלג, ב

רַסְנִים

ההוא דאמר לחבריה. הראוי ליורשו כדמפרש לקמיה:

שני נמי שקיל. שהרי לא נתן לראשון כי אם כל ימי חייו ומתנה אינה מתקיימת כי אם לדעת הנותן:

דייני דחצתא. דייני פשרה שאין בקיאים בדין וחוצצין מחצה לזה ומחצה לזה כדין ממון המוטל בספק ורבינו חננאל פירש חצתא בית הקברות:

לאו היינו דשלח בו. וכיון דראשון ראוי ליורשו אין לשני אחריו כלום:

איכסוף. רב עיליש מרבא פן יאמר רבא בלבו אילו לא הייתי בכאן היה דן דין שקר וכן כל דינין שהוא דן שלא בפני:

קרא עליו. רבא לנחמו אני ה' בעתה אחישנה בעת שהצדיקים צריכין לישועה הקב"ה ממציאה להם אף אתה אני יודע בך שמעולם לא באת דין תקלה על ידך שהרי עכשיו זימנני לי הקב"ה קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת:

קלג, ב ההוא דאמר ליה לחבריה: "נכסי לך ואחריד לפלוני", וראשון ראוי ליורשו הנה.

שכיב ראשון, אתא שני קא תבע,

סבר רב עיליש קמיה דרבא למימר: שני נמי שקיל.

אמר ליה: דייני דחצתא הכי דייני!

לאו היינו דשלח רב אהא בר רב עויא?

אכסוף.

קרי עליה: "אני ה' בעתה אחישנה"⁴⁵¹ (ישעיהו ס, כב).

73. קלג, ב

רָפְז"ס

מִשְׁנָה

הַבּוֹתֵב אֶת נִכְסָיו לְאַחֲרִים וְהֵנִיחַ אֶת בְּנָיו - מִה שְׁעֶשְׂה עֲשׂוּי,
 אֶלָּא אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחֵה הַיָּמָנוּ.
רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר:
אִם לֹא הָיוּ בְּנָיו נוֹהֲגִים בְּשׂוֹדָה - זָכוּר לְטוֹב.

גְּמָרָא

אֵיבְעִיא לְהוּ:

מִי פְּלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהֶּ דְּרַבְּנָן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אוֹ לֹא?

תָּא שְׁמַע:

דְּיוֹסָף בֶּן יוֹעְזָר הָיָה לוֹ בֶּן שְׁלֹא הָיָה נוֹהֵג בְּשׂוֹדָה,
 הָיָה לֵיהֶ עֵילִיתָא דְּדִינְרִי.

קָם אַקְדְּשָׁה,

אֲזִיל נָסִיב בֵּת גְּאָדִיל כְּלִילִי דִּינְאִי מַלְכָּא, אוֹלִידָה דְּבִיתָהּ, זְבִין לָהּ בִּינִיתָא.

קְרָעָה, אֲשַׁכַּח בָּהּ מַרְגְּלִיתָא,

אָמְרָה לֵיהֶ: לֹא תִמְטְוִיהָ לְמַלְכָּא דְּשַׁקְלִי לָהּ מִינְךָ בְּדַמִּי קְלִילִי,
 זִיל אִמְטְוִיהָ לְגַבִּי גִזְבְּרִי וְלֹא תִשְׁיִימָה אֶת דְּאִמִּירְתָּהּ לְגַבְוָה כַּמְסִירְתָּהּ לְדִיּוֹט,
 אֶלָּא לְשִׁימוּהָ אִינְהוּ.

אִמְטְוִיהָ, שְׁמוּהָ בְּתַלְסָרִי עֲלִיאָתָא דְּדִינְרִי.

אָמְרִי לֵיהֶ: שְׁבַע אֵיכָא, שִׁית לֵיכָא.

אָמַר לְהוּ: שְׁבַע - הַבּוֹ לִי,

שִׁית - הָרִי הֵן מוֹקְדָשׁוֹת לְשָׁמַיִם.

עָמְדוּ וְכַתְבוּ: "יוֹסֵף בֶּן יוֹעְזָר הַכְּנִיס אַחַת, וּבְנֵו הַכְּנִיס שְׁשׁ".

וְאֵיכָא דְּאָמְרִי: "יוֹסֵף בֶּן יוֹעְזָר הַכְּנִיס אַחַת, וּבְנֵו הוֹצִיא שְׁבַע".

מְדַקָּא אָמְרִי: "הַכְּנִיס", מְכַלֵּל דְּשִׁפִּיר עֶבֶד.

אֲדַרְבָּה! מְדַקָּא אָמְרִי "הוֹצִיא", מְכַלֵּל דְּלֹאוּ שִׁפִּיר עֶבֶד!

אֶלָּא מָהָא לֵיכָא לְמִשְׁמַע מִינָהּ.

מֵאִי הָיוּ עֲלָהּ?

תָּא שְׁמַע:

אָמַר לֵיהֶ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוֹדָה:

שִׁינְנָא, לֹא תִיְהוּוּ בִּי עֲבוּרֵי אַחְסָנָתָא. וְאִפִּילוּ מְבָרָא בִּישָׂא לְבָרָא טָבָא,
 וְכָל שְׁכָן מְבָרָא לְבָרְתָא.

מִתְנִי'

מִה שְׁעֶשְׂה עֲשׂוּי. מִילְתָּא דְּפִשְׁטָא הִיא וּמְשׁוּם סִיפָא
 נִקְט לַה דְּאִסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן:
אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחֵה הַיָּמָנוּ. אֵין לַחְכָּמִים נַחַת רוּחַ
 מִמַּעֲשָׂיו אֶלָּא חֲרוּן אִף גּוֹרֵם לְהוֹן שְׁכוּעִסִין עֲלֵיו דְּקָא
 עֵקֶר נַחֲלָה דְּאִוִּירִיתָא:
רִשְׁבִּי ג'. בְּגִמְרָא מִפְּרָשׁ לַה אֵי לְפִרוּשֵׁי אֶתָּא אֵי לְפִלוּגִי:

גְּמ'

מִי פְּלִיגֵי כו'. דִּאִפִּילוּ אֵין בְּנֵיו נוֹהֲגִים כְּשׂוֹרָה אֵין רוּחַ
 חֲכָמִים נוֹחֵה הַיָּמָנוּ דְּדִלְמָא נִפְקָא מִינֵיהּ זָרַעָא מַעֲלִיא
 כְּדִלְקָמָן:

בֵּת גְּאָדִיל כְּלִילִי דִּינְאִי. בֵּת מִי שְׁמַקְלַע עֲטֻרוֹת דִּינְאִי
 הַמֶּלֶךְ:

זְבִין לָהּ בִּינִיתָא. דָּג לְצוּרֵךְ אֶשְׁתוּהּ שִׁילְדָה:

לֹא תִמְטְוִיהָ לְבִי מַלְכָּא. לְמַכְרוּ לְצוּרֵךְ עֲטֻרוֹת הַמֶּלֶךְ:

בְּדַמִּי קְלִילִי. בְּזוּל:

לְגוֹזְבֵר. שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וַיִּקְחָנָה לֵאבְנֵי אִפּוּד דְּנָהִי דְּבִטְלִי
 אוֹרִים וְתוֹמִים לִישָׁאֵל בְּהוֹן כְּדַכְּתִיב (עוֹרָא ב) עַד עֵמוּד
 כְּהוֹן לְאוֹרִים וְתוֹמִים כְּאִדָּם שְׁאוּמֵר לְחַבִּירוֹ עַד שִׁיבָא
 מִשִּׁיחַ אִפּוּד וְחוּשָׁן מִיָּהָא לֹא בִטְלוּ דְאֵין כְּהוֹן מִשְׁמֵשׁ
 בְּלֹא שְׁמוּנָה בְּגַדִּים:

וְלֹא תִשְׁיִימָה אֶת. שְׁלֹא תִפְתַּח לּוֹמֵר בְּכַךְ וְכַךְ אֶתְנַנְהָ
 לְהַקְדֵּשׁ דְּכִיּוֹן דְּשִׁימַת לָהּ בְּדַמִּי קְלִילִי תוֹ לֹא מַצִּית
 לְמִישְׁקַל מִינָה טְפִי דְּאִמִּירְתוֹ לְגַבְוָה כּוֹי כְּדַכְּתִיב (זִיקְרָא
 כז) וְאִישׁ כִּי יִקְדֵּשׁ [וּגוּוֹ] (דְּבָרִים כג) מוֹצֵא שְׁפַתְךָ
 תִּשְׁמֹר [וּגוּוֹ] אֶלָּא הַגּוֹבֵר שֶׁהוּא בְּקִי יִשְׁיִימָנָה לְךָ וִירָא
 שְׁמִים הוּא וְלֹא יִשׁוּם אוֹתָהּ בְּזוּל:

שְׁבַע אֵיכָא. מִן הַיִּיג יֵשׁ שְׁבַע לְהַקְדֵּשׁ אֲבַל הַשֵּׁשׁ אֵינָן:

הָרִי הֵן מוֹקְדָשׁוֹת. כְּלוּמֵר מִה שְׁשׁוּהָ הָאֲבָן יוֹתֵר אֵנִי
 מִקְדִּישׁ מִמֶּנָּה לְגַבְוָה:

עַמְדוֹ וְכַתְבוּ. נִרְאָה בְּעִינֵי שְׁהִיו כּוֹתְבִין חֲשׁוּבוֹנוֹת שֶׁל
 הַקֹּדֶשׁ כְּמֹה מַכְנִיסִין וְכִמְהָ מוֹצִיאִין וּמִיָּהּ מִלְשׁוֹן
 שְׁכַתְבוּ דִּיִּיקִינָן וְאֵיכָא לְמִימֵר נִמִּי דְּלְמִילֵף מִינָה כְּתַבוּ
 כֵּן:

הַכְּנִיס אַחַד. חֲדָא עֵילִיתָא דְּדִינְרִי וּבְנֵו שְׁהִיהָ סְבוּר שְׁלֹא
 יִנְהוּג כְּשׂוֹרָה הַקֹּדֶשׁ שֶׁשׁ עֲלִיוֹת שְׁזָכוֹת אֲבִיו שְׁהַקֹּדֶשׁ
 אַחַת בְּשִׁבְלִי שְׁלֹא הִיָּה בְּנֵו נוֹהֵג כְּשׂוֹרָה גֵּרֵם לְבְנוּ
 שְׁהוֹכְשֵׁר לְהַקְדִּישׁ שֶׁשׁ וּמַהְכָּא דִּיִּיקִינָן לְקָמָן מַכְלָל
 דְּשִׁפִּיר עֶבֶד יוֹסֵף בֶּן יוֹעְזָר אֶלְמָא לֹא פְּלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהּ
 דְּהָא עַמְדוֹ וְכַתְבוּ קִתְנֵי דְּהֵיִינוּ כֹּל חֲכָמֵי דְּדוֹר:

אֵיכָא דְּאָמְרִי. לְגַנְאֵי וּבְנֵו הוֹצִיא שְׁבַע שְׁלֹא הִיָּה לוֹ לְקַבֵּל
 כֹּל (כך) מִמּוֹן הַהַקְדֵּשׁ לְהַתְרוּקֵן מַכְלָל וְכָל וְהִיָּה לוֹ לְהַנִּיחַ
 בְּהַקְדֵּשׁ שְׁתִּים אוֹ אַחַת אֲךָ הוּא גֵּלָה דְּעַתּוֹ שְׁאֵם הִיוּ כֹּל
 הַשְּׁלֹשׁ עֲשָׂרָה עֲלִיוֹת בְּהַקְדֵּשׁ הִיָּה נוֹטֵל אֶת כּוֹלָן:

וְקִדְּיִיךְ מְדַקְתָּנִי. בְּרִישָׁא וּבְנֵו הַכְּנִיס שֶׁשׁ שְׁמִשְׁבַּח אֶת
 הַבֵּן מַכְלָל דְּהָאֵב שִׁפִּיר עֶבֶד כְּרַבְּן שְׁמַעוֹן וְכַפְרִישִׁית
 וְלֵאֵיכָא דְּאָמְרִי לֹא מְסִיק הַשְּׁתָּא אֲדַעְתִּיהָ וְאוֹרְחִיהָ
 דְּגִמְרָא לְאֶתְוִיִּי רֵאִיהּ בְּכָל דּוֹכְתָא מְרִישָׁא וּמַהְדֵּר לִיהּ
 מְסִיפָא:

אֲדַרְבָּה. לֵאֵיכָא דְּאָמְרִי אֵיכָא לְמִידֵךְ דְּרַבְּנָן פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ
 מְדַכְּתְבוּ כֵּן וּבְנֵו הוֹצִיא הַכִּי קָאֵמֵר לְפִי שִׁיוֹסֵף בֶּן יוֹעְזָר
 הַכְּנִיס אַחַד שְׁלֹא כְּדִין שְׁלֹא הִיָּה לוֹ לְהַקְדִּישׁ כֹּל נִכְסָיו
 כְּרַבְּנָן דְּפִלְגֵי עַל רִישׁ לְפִיכֵךְ נִתְגַּלְגַּלָּה חוּבָה וְהוֹצִיא בְּנֵו
 שְׁבַע שְׂרִיקָן כֹּל אוֹצְרוֹת הַקֹּדֶשׁ:

אֶלָּא מָהָא לֵיכָא לְמִשְׁמַע מִינָהּ. דְּהָא תְּנַאי הִיא דְּפִלְגֵי
 בַּהֲכִי תְּנַא דְּרִישָׁא סִיִּל דְּלֹא פְּלִיגֵי וְתַנַּא דְּאִיִּד סִיִּל
 דְּפִלְגֵי הַלֶּכֶךְ אֲנָן אִמְאָן נְסִמוּךְ:

תִּישׁ דְּאִיִּל שְׁמוּאֵל כו'. אֶלְמָא פְּלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהּ
 מְדַקָּאֵמֵר שְׁמוּאֵל הַכִּי דָּאִי לֹא תִימָא הַכִּי שְׁמוּאֵל דְּאָמַר
 כְּמִאָן וְהַכִּי הַלְכְּתָא כְּרַבְּנָן דְּקָם שְׁמוּאֵל כּוֹוִתִּיְהוּ וְאֵעִיג
 דְּאִיִּר יוֹחֲנָן הַלְכָה כְּרַשְׁבִּיג בְּכִיִּם בְּמִשְׁנַתְנוּ חוּץ מִעֶרֶב
 וְצִידָן וְרֵאִיהּ אַחְרוּנָה שְׁמוּאֵל לִית לִיהּ הָאִי כְּלָלָא וְגַם
 רַבָּא דְּקָאֵמֵר בְּמִסְכַּת עִי"ב בְּפֶרֶק חֲמִישִׁי (דף סט): הַלְכָה
 כְּרַשְׁבִּיג לִית לִיהּ נִמִּי הָאִי כְּלָלָא הַלְכֵךְ כֹּל כְּלָלוֹת
 שְׁבַגְמֵרָא כְּגוֹן הַלְכָה כְּסַתְּם מִשְׁנַה הַלְכָה כְּרִישׁ מַחְבִּירוֹ
 כְּרִי יוֹסִי מַחְבִּירוֹ כְּרַשְׁבִּיג בְּמִשְׁנַתְנוּ רִישׁ וְרִי יְהוֹשֻׁעַ
 הַלְכָה כְּרִי יְהוֹשֻׁעַ רִי יְהוּדָה וְרִישׁ הַלְכָה כְּרִי יְהוּדָה וְכֵן
 רִישׁ וְרִי יְהוּדָה הַלְכָה כְּרִישׁ כּוֹלְהוּ קִיִּיל הַכִּי בְּרַ מַהִּיכָא
 דְּמִפְּרָשׁ גְּמָרָא דְּלִית הַלְכְּתָא הַכִּי:

בִּי עֲבוּרֵי אַחְסָנָתָא. מְקוּם שְׁמַעְבִּיר הָאֵב נַחֲלָה מִן
 הָרָאוּי לָהּ וְאִפִּילוּ לְהַרְבוֹת לְאֶחָד וּלְמַעַט לְאֶחָד:

הִיג וְכִישׁ מְבָרָא לְבִרְתָּא:

74. קלג, ב - קלד, א

רָקֵז"ס

תְּנִי רַבְּנָן:

"מַעֲשֵׂה בְּאֶדָם אֶחָד שֶׁלֹּא הָיוּ בְּנָיו נוֹהֲגִין בְּשׂוּרָה,
עֵמֶד וְכֶתֶב נִכְסָיו לְיוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל.

מִה עָשָׂה יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל?

מִכַּר שְׁלִישׁ,

וְהִקְדִּישׁ שְׁלִישׁ,

וְהַחְזִיר לְבָנָיו שְׁלִישׁ.

בָּא עָלָיו שְׂמַאי בְּמִקְלוֹ וְתַרְמִילוֹ.

אָמַר לוֹ: שְׂמַאי, אִם אַתָּה יוֹכֵל לְהוֹצִיא אֶת מַה שְּׂמַכְרְתִי וְמַה שְּׂהִקְדַּשְׁתִּי -

אַתָּה יוֹכֵל לְהוֹצִיא מִה שְּׂהִחְזַרְתִּי,

אִם לֹא - אִי אַתָּה יוֹכֵל לְהוֹצִיא מִה שְּׂהִחְזַרְתִּי.

אָמַר: הַטִּיחַ עָלַי בֶּן עֻזִּיאֵל!

הַטִּיחַ עָלַי בֶּן עֻזִּיאֵל!"

קלד, א

מַעֲיָקְרָא מַאי סְבַר?

מִשּׁוֹם מַעֲשֵׂה דְבֵית חוֹרוֹן.

דְּתַנּוּ:

"מַעֲשֵׂה בְּבֵית חוֹרוֹן,

בְּאֶחָד שֶׁהָיָה אָבִיו מוֹדֵד הֵימָנוּ הַנָּאָה, וְהָיָה מְשִׂיא בְּנוֹ,

וְאָמַר לְחַבְרֵרוֹ: הָרִי חֶצֶר, וְסַעֲוֵדָה נְתוּנִין לָךְ בְּמִתְנָה,

וְאֵינִי לְפָנֶיךָ אֶלָּא בְּדִי שְׂבִיבָא אַבָּא וְיֹאכֵל עִמָּנוּ בְּסַעֲוֵדָה.

אָמַר לוֹ: אִם שְׁלִי הֵן - הָרִי הֵן מוֹקְדָשִׁין לְשָׂמִים!

אָמַר לוֹ: לֹא נִתְתִי לָךְ אֶת שְׁלִי שְׂתַקְדִּישִׁם לְשָׂמִים!

אָמַר לוֹ: לֹא נִתְתִי לִי אֶת שְׁלִי,

אֶלָּא שְׂתֵּהָא אַתָּה וְאָבִיךָ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְמַרְצִין זֶה לָזֶה,

וְיֵהָא עֹון תְּלוּי בְּרַאשׁוֹ!

אָמְרוּ חֲכָמִים:

כָּל מִתְנָה שְׂאִינָה שְׂאֵם הִקְדִּישָׁה מוֹקְדַּשְׁת - אֵינָה מִתְנָה" (נדרים מח).

מִכַּר שְׁלִישׁ. לַצֵּרוֹ:

וְהִקְדִּישׁ שְׁלִישׁ. וְאֵיכָא לְמִימַר דְּלַחֲכִי מִכַּר
וְהִקְדִּישׁ מַעֲיָקְרָא כְּדִי לְהוֹדִיעַ שְׂמָה שְׂמַחֲזִיר
לְבָנָיו מִשְׁלוֹ הוּא מַחְזִיר כְּדַאֲהַדְר לִיה לְשַׂמְאִי
כְּדִלְקָמָן:

בְּמִקְלוֹ וְתַרְמִילוֹ. כְּלוּמַר לְהַתּוֹכַח עִמּוֹ עַל
שְׁעֵבֶר דְּבָרֵי הַמֵּת שְׂנַתְכוּיִן לְתַת לוֹ עִי"מ שֶׁלֹּא
יֵהֵנוּ בְּנָיו מִנְכַסְיוֹ דְּכַמְאָן דְּאִי"ל הָרִינִי נוֹתֵן לָךְ
נִכְסֵי עִי"מ שְׂתַמְכְּרָם לְצִרְכָּךְ דְּתַהֲנִי בְּדַמִּיהֵן וְלֹא
עִי"מ שְׂתַתְּנָם לְבָנֵי דְּאֵיכָא אוּמְדָן דְּעַתָּא דְּלַחֲכִי
יֵהֵיב לִיה וְאֵעִי"פ שֶׁלֹּא פִירֵשׁ וְהָכִי קְאָמַר לִיה
שְׂמַאי לְיַהוֹנָתָן חוֹזְרָה שְׂהַחְזַרְתָּ לְבָנָיו אֵינָה
כְּלוּם דְּאִי"כ לֹא הוּיָא מִתְנָה וְהוּי כְּמִי שְׂהַפְקִיד
לָךְ נִכְסָיו עִי"מ שֶׁלֹּא יֵהֵנוּ בְּהֵן בְּנָיו וְחוֹזֵר וְקַח
אוֹתָן דְּקִי"ל מְצוּה לְקִיָּים דְּבָרֵי הַמֵּת וְשַׂמְאִי
הֵיךְ טוּעָה בְּמַעֲשֵׂה דְּבֵית חוֹרוֹן דְּלַקְמָן דְּקְאָמַר
לֹא נִתְתִי לָךְ אֶת שְׁלִי עַל מִנְת שְׂתַקְדִּישִׁם
לְשָׂמִים וְאִמְרוּ חֲכָמִים דְּלֹא הוּיָא מִתְנָה הוּאִיל
וְעֵבֶר עַל דְּעַת הַנוֹתָן וְגַם הִקְדַּשׁ לֹא חַל וְהִי"נ

כִּיּוֹן שְׁעֵבֶרְתָּ עַל דְּבָרֵי הַמֵּת מִתְנָה אֵינָה מִתְנָה
וְהַחְזֵרָה אֵינָה חוֹזְרָה כִּי הַתָּם דְּמִתְנָה בְּטִילָה
וְגַם הִקְדַּשׁ לֹא נִתְפַס וְיִמְיָהוּ לֹא דְמוּ דְהַתָּם
פִּרִישׁ לִיה בְּהִדְיָא וְאֵינִן לְפָנֶיךָ אֶלָּא עִי"מ שִׁבְיָא
אֲבִיו וְיֹאכֵל בּוֹ אֲבַל הַכָּא סַתְמָא קִיֵּהֵיב לִיה
לְיוֹנָתָן וְלֹא פִירֵשׁ עִי"מ שְׂתַהֲנָה בְּהֵן אַתָּה וְלֹא
בְּנֵי הַלֶּכֶךְ לְגַמְרֵי יֵהֵב לִיה לַעֲשׂוֹת בַּה כְּרַצוֹנוֹ
וְהֵינִי דְקְאָמַר לִיה כֶּשֶׁם שְׂאִי אַתָּה יוֹכֵל
לְהַחְזִיר מַה שְּׂמַכְרְתִי דְהַתָּם מִיֵּהָא מוֹדִית לִי
דְהָא עִי"מ לְיַהוֹנוֹת אֵינִי בְּהֵן נִתְנָם לִי אִי אַתָּה
יוֹכֵל לְהַחְזִיר מַה שְּׂהִחְזַרְתִּי דְּבַעֲי"כ אֵינִי מִתְנָה
לְחַצְאִין דָּאִם אֵינִי יוֹכֵל לְיַתְנָה לְבָנָיו אֵי"כ גַּם
אֵינִי בְּעַצְמִי אֵינִי יוֹכֵל לְיַהוֹנוֹת בְּהֵן כְּדַאֲמַר גְּבִי
מַעֲשֵׂה דְּבֵית חוֹרוֹן דְּכִיּוֹן דְּנִתְנָה לוֹ לְיַהוֹנוֹת עִי"מ
שֶׁלֹּא יִקְדִּישׁ לֹא הוּי מִתְנָה כְּלָל הִי"נ אִם אֵיִתָּא
דְּלַדְעַת כֵּן עָשָׂה שֶׁלֹּא יֵהָא לִי רְשׁוֹת לִיתָן לְבָנָיו
אוֹ לְכָל מִי שְׂאַרְצָה אֵי"כ גַּם אֵינִי לֹא אוֹכֵל
לְמַכּוֹר לְאַחֲרִים אוֹ לְהִקְדִּישׁ אֶלָּא מַאי אֵיִתָּא לָךְ
לְמִימַר אִמְאִי הוּיָא מְכִירְתִּי מְכִירָה וְהִקְדִּישׁ
הִקְדַּשׁ מִשּׁוֹם דְּלֹא פִירֵשׁ מִיָּדִי וְהִי"נ גְּבִי חוֹזְרָה
הָא לֹא פִירֵשׁ מִיָּדִי אֲבַל גְּבִי מַעֲשֵׂה דְּבֵית חוֹרוֹן
כִּיּוֹן דְּפִירֵשׁ פִּירֵשׁ וְשַׂמְאִי לֹא הוּוּ דִּיק מַעֲיָקְרָא
אִמְכִירָה וְאַהֲקַדֵּשׁ דְּמַכַּר יַהוֹנָתָן וְהִקְדִּישׁ:

הַטִּיחַ עָלַי. כְּמוֹ הַטִּיחַ דְּבָרִים כְּלָפִי מַעֲלָה
(תְּעֵנִית דָּף כה). כְּלוּמַר הַשִּׁיבֵנִי דְּרַךְ בּוֹיּוֹן
וְנַצְחֵנִי וּמִלְתָּא דְּבִדְיַחֲוֹתָא הוּא:

וְהוּא סְבֹר. שְׂמַאי כְּדַפְרִישִׁית לְעִיל כֵּן נִרְאָה
בְּעֵינֵי וְיִי"מ דְּאִיוֹנָתָן קָאִי שְׂמַכַּר וְהִקְדִּישׁ תַּחֲלָה
וְלֹא רָצָה לְהַחְזִיר לְבָנָיו וְלֹא נִהִירָא וְאֵיכָא
סְפָרִים דְּכַתְּבַת בְּהוּ ד) מַעֲיָקְרָא סְבַר:

וְהָיָה מְשִׂיא אֶת בְּנוֹ. וְהָיָה חֶפֶץ לִזְמַן אֶת אֲבִיו
לְסַעֲוֵדָתוֹ:

וְאֵינִי לְפָנֶיךָ. וּבְמַסְכַּת נְדָרִים מִתְרַצִּין אֲפִי
הִיכָא דְקָא אָמַר לִיה הָרִי הֵן לְפָנֶיךָ וְיִבָּא אֲבָא
וְיֹאכֵל עִמָּנוּ נְמִי מִיָּרִי וְאַפִּי"ה לֹא הוּיָא מִתְנָה
דְּמִי"מ מוֹכִיחַ דְּשִׁבְבִיל שִׂיאֲכֵל אֲבִיו הוּא עוֹשֶׂה
וְלֹא נִתְכוּיִן לְתַת לוֹ מִתְנָה גְּמוּרָה וְקְאָמְרִינָן
הַתָּם דְּכִלְלָא דְּסִיפָא קָאֲתִי לְאַתּוּי דְּקַתְּנִי כֹל
מִתְנָה שְׂאִינָה כו':

וְיֵהָא עֹון תְּלוּי כו'. שַׁעַל יָדֵי שְׂאֵנִי מִקְבֵּל מִתְנָה
שֶׁלָּךְ וְהָיָה אֵינָה מִתְנָה נְמַצְאָתָם חוֹטְאִין וְנִהֲנָה
זֶה מִשֶּׁל זֶה וְקַעֲבֵרְתִּי אֶלָּא יַחַל: הַכִּי גְרַסִּינָן
אִמְרוּ חֲכָמִים כֹּל מִתְנָה שְׂאִינָה שְׂאֵם הִקְדִּישָׁה
מוֹקְדַּשְׁת אֵינָה מִתְנָה. כְּלוּמַר כֹּל מִתְנָה שְׂאִין
דִּין זֶה נוֹהֵג בָּה שְׂתַהֲא מוֹקְדַּשְׁת אִם הִקְדִּישָׁה
אֵינָה מִתְנָה הוּאִיל וְגִילָה דְּעַתּוֹ שְׁעִי"מ כֵּן נִתְנָה
לוֹ שֶׁלֹּא יִקְדִּישָׁה וְלְעִיל נְמִי גְבִי הוּוּא שְׂכַתְּבַת
נִכְסָיו לְיַהוֹנוֹתָן כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הָיָה בְּנוֹ נוֹהֵג כְּשׁוּרָה
עִי"מ שֶׁלֹּא יַחְזִיר לְבָנָיו נָתַן לוֹ וְיוֹנָתָן סְבַר כִּיּוֹן
דְּסַתְמָא יֵהֵב הוּיָא מִתְנָה לַעֲשׂוֹת בַּה כְּכֹל אֲשֶׁר
חִפְּוֹץ:

75. קלד, א

רָשָׁ"ס

ראויים שתשרה. אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך:

שתעמוד להם חמה כיהושע. ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן במסכת ע"ז (דף כה.) אחל אחל אלא משום דאין חשובין כל כך כמשה תלאן ביהושע:

גמרא. סברת המשניות כעין שאנו מפרשין עליהן לא שנו כו' חסורי מחסרא כו':

הלכות. הלכה למשה מסיני:

הגדות. מדרשי פסוק כגון תנחומא וב"ר ויקרא רבה:

דקדוקי תורה. וי"ו דוזה לכס הטמא (ויקרא יא) דמרבין מיניה ה' דם השרץ:

דקדוקי סופרים. כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי איסור תורה:

וקלים וחמורים. שאדם דן מעצמו:

גזירות שוות. כגון יליף קיחה קיחה משה עפרון (קדושין דף ב.):

תקופות. מולד הלבנה:

וגימטריאות. כגון אנכי אנה נפשי כתבית יהבית ירט יראה ראתה נטתה (שבת דף קה.):

ומשלות כובסין. צורך יש בה ללמוד דברי תורה כדכתיב (קהלת יב) תקן משלים הרבה וכתיב להבין משל ומליצה (משלי א):

שיחת שדים. להשביעם ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה:

ושיחת דקלים. שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים כדכתיב בשלמה וידבר על העצים (מלכים א ד):

ושיחת מלאכי השרת. להשביעם:

מעשה מרכבה. שביחזקאל:

הויות דרביי ורבא. שהקשו משניות וברייתות טובא ותירצום:

להנחיל אוהבי יש. עולמות וכל כך למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב דברי תורה וחכמה:

גדול שבכולם על אחת כמה וכמה. להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר:

תנו רבנן:

"שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן,

שלשים מהן - ראויים שתשרה עליהן שכינה במשה רבינו,

שלשים מהן - ראויים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון,

עשרים - בינוניים,

גדול שבכולן - יונתן בן עוזיאל,

קטן שבכולן - רבן יוחנן בן זבאי.

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זבאי, שלא הניח:

מקרא,

ומשנה,

תלמוד,

הלכות,

ואגדות,

דקדוקי תורה,

ודקדוקי סופרים,

קליו וחמוריו,

וגזרות שוות,

ותקופות,

וגמטריאות,

ומשלות כובסין,

ומשלות שועלים,

שיחת שדים,

ושיחת דקלים,

ושיחת מלאכי השרת,

ודבר גדול ודבר קטן.

"דבר גדול" - מעשה מרכבה,

ו"דבר קטן" - הויות דאבני ורבא.

לקיים מה שנאמר: "להנחיל אוהבי יש ואצרותיהם אמלא" (משלי ח, כא).

ובי מאחר דקטן שבכולם בן גדול שבכולם, על אחת כמה וכמה.

אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל, בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו נשרף".

76. קלד, א-ב

פס"ס

משנה

האומר: "זה בני" - נאמן,
 "זה אחי" - אינו נאמן,
 ויטול עמו בחלקו.
 מת - יחזרו נכסים למקומן.
 נפלו לו נכסים ממקום אחר - יירשו אחיו עמו

גמרא

"זה בני" נאמן."

למאי הלכתא?

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 לירשו,
 ולפטור את אשתו מן היבום.

קלד, ב "לירשו" - פשיטא!

לפטור את אשתו מן היבום אצטריכא ליה.

הא נמי תנינא:

"מי שאמר בשעת מיתתו: 'יש לי בנים' - נאמן.
 'יש לי אחים' - אינו נאמן" (קידושין סד.)!

התם - דלא מוחזק לן באח.
 הכא - אף על גב דמוחזק ליה באח.

מתני'

האומר זה בני נאמן. בגמרא מפרש למאי הלכתא:
 זה אחי אינו נאמן. להורישו עם אחיו שהרי אינו מכירין אותו כדמפרש בגמרא:
 ויטול עמו בחלקו. כגון אם שנים הן לבד הספק ויש להן לחלוק ג' שדות זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה ונותן זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו החצי שדה דהכי קאמר ליה ודאי אחי אתה ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש וחצי השדה שיש לי מחלקך אתן לך וחצי האחר ביד אחי הוא הבא לך ראייה וטול:
 מת. הספק:

יחזרו הנכסים. שנתן לו מחלקו:

למקומן. כלומר למי שנתנם לו אבל שאר אחין אין יורשים עמו דאמר להו האי הרי החזקתם בנחלה הראויה לו לספק מאבינו אותה טלו לכם שהרי לא מחל לכם חלקו ואכתי עד השתא בתורת גזל ישנה בידיכם ועתה תירשו אותו חלק מן הדין וגם אני אירש חלקי שנתתי לו כמו כן דנמצינו כולנו שוין בנחלתו:

נפלה לו ירושה. לספק בחייו ממקום אחר או קנה נכסים ועכשיו מת יירשו אחיו של מעיד עמו דהא קא מודי להו שאחיהם הוא:

גמ'

לירשו פשיטא. דמגו דאי בעי יהיב ליה במתנה כי אמר נמי בני הוא ויירשני נאמן ואי משום נכסים הבאים לאחר מיכן אתא לאשמועינן דאע"ג דאין יכול להקנותן נאמן הא לאו מלתא היא דודאי אינו נאמן דהא ליכא למימר מגו ואע"ג דדרשינן לעיל (דף קכז:) יכיר בצריך היכרא ואוקמינן דהאב נאמן אפילו לנכסים הבאים לאחר מיכן אי נמי שנפלו לו כשהוא גוסס ה"מ גבי חלק בכורה דידיעין שהוא בנו אך אינו ידוע אם בכור הוא אם לאו ואתא קרא למימר דכיון דידיעין דבנו הוא נאמן לומר בכורי הוא אבל היכא דלא ידעין אי בנו הוא או לאו לא מהימנינן ליה אלא לנכסים שיש לו עכשיו משום דאיכא למימר מגו:
 לפטור אשתו מן היבום אצטריכא ליה. למתניתין למיתני האומר זה בני נאמן דסד"א לא תנשא לשוק בלא חליצה כדלקמן:

הא נמי תנינא. בקדושין פרק האומר:

בשעת מיתתו. אורחא דמלתא נקט:

יש לי בנים. ואין אשתו זקוקה ליבם נאמן ותנשא לשוק ולקמיה מוקי לה בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני:
 יש לי אחין. וזקוקה ליבם:

אינו נאמן. לאסרה וטעמא מפרשי לקמיה:

ומשני התם דלא מוחזק לן. האי גברא בשעת מיתה לא באחי ולא בבני וקיימא הך אתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם דספק ספיקא הוא שמא יש לו בנים ואת"ל אין לו שמא גם אחין אין לו ומותרת לשוק דהכי מוקמי לה התם בקדושין משום דבעי לאוקמה אפי' כר' נתן דאמר נאמן לאסרה שאם אמר יש לי אחין נאמן וההיא דר' נתן מוקמינן לה התם במוחזק לן דאית ליה אחי ולא מוחזק לן בבני אבל מתני' דהתם דקתני יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן בדלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני כדפרישית הלכך אמר יש לי בנים אחזקה קמיתא הוא דמוקי לה הלכך נאמן וני"מ דאפי' אי אתי אח לאחר מכאן ואמר אחוהי דמיתנא הוינא לא כל כמיניה דאהני דבוריה [לאחזוקי] לחזקה אמר יש לי אחין ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקה:

הכא. אתי לאשמועינן דאע"ג דמוחזק לן בגויה דאית ליה אחי חזקה בעלמא בלא עדים אפי' אי אמר זה בני נאמן לפטרה מיבום וכדמפרש טעמא לקמן מגו דאי בעי פטר לה בגט והלכך מה לו לשקר דסד"א לא אתי מה לי לשקר ומרע ליה לחזקה קמ"ל נאמן והאי דקתני זה בני נאמן ה"ה דאי אמר יש לי בנים נאמן להתירה אלא משום סיפא אצטריך ליה למיתני זה אחי אינו נאמן לאשמועינן דלתת לו מחלקו הוא נאמן ולא לירש עם שאר אחין תנא נמי רישא זה בני ומיהו סיפא דקתני זה אחי אינו נאמן לא בהיתר ולא באיסור של שוק מיירי דהא ודאי אפי' שתק אסורה כיון דמוחזק לן באחי ולא בבני אלא לענין לירש עם אחיו קאמר דאינו נאמן אי"נ איכא למימר דהכי קאמר האומר זה בני נאמן ואע"ג דמוחזק לן באחי זה אחי אינו נאמן לאסרה אם היא בחזקת מותרת כגון דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני:

77. קלד, ב

רש"ס

הואיל ובעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. והלכך מגו דאי בעי אמר גרשתי ותפטר מהיבום כי אמר נמי יש לי בנים נאמן וטעמא דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן היינו משום דאי בעי מגרש לה השתא בפנינו:

א"ר יוסף מריה דאברהם כו'. רב יוסף חלה ושכח תלמודו כדאמר' במסכת נדרים (דף מא.) ושמועות ששמע מרב יהודה רבו קודם חליו ועכשיו מתקשה בהן היה נותן אל לבו ותמה אם שמע כן והיה מתרצן מדעתו וה"ק רבש"ע אפשר ששמעתי מרב יהודה שינוי גדול כזה דתלי תניא המשנה דקתני זה בני נאמן תולה טעמא בדלא תניא בדבר שאינו במשנה ובברייתא הך דבעל שאמר גרשתי את אשתי דמימרא בעלמא היא וגם היא צריכה טעם אחר ותולה את העיקר בטפל לו:

אלא אי. אמר לי רב יהודה הכי אמרה:

אמר שמואל הואיל ובידו לגרשה. דמגו דאי בעי מגרש לה ופטר לה בגיטא מיבום כי אמר נמי זה בני נאמן. ה"ג אלא אי אתמר הכי אתמר אמר שמואל הואיל וכו':

בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן. לפטרה מיבום:

אינו נאמן. דאם איתא דגרשה קלא אית לה למלתא הלכך לא אמרי' מה לי לשקר דכמה לי לשקר במקום עדים דמי ומיהו כי אמר זה בני נאמן דהתם ודאי איכא למימר הואיל ובידו לגרשה:

מנפח בידיה. דרך שחוק כאדם שמנפח קש מתחת ידיו ומשליכו לאבוד כלומר כזה הרוח שהלך כך אבד טעמו של רב יוסף:

הואיל דרב יוסף. דאמר בעל שאמר גרשתי ומיהו הואיל דשמואל איתיה דהא ודאי מצי מגרש לה:

למפרע. אם עמד לפנינו באחד באייר ואמר גרשתי את אשתי מאחד בניסן אינו נאמן להחזיקה כמו מגורשת למפרע שאם יבואו עדים אחרי כן שיאמרו אנו ראינו שזינתה בט"ו בניסן תדון בחנק כדין אשת איש דאין הבעל נאמן לעשותה מגורשת למפרע שהרי אין כאן מגו שהרי אינו יכול עכשיו באחד באייר לעשות לה גט שתגרש בו למפרע מקודם זנות:

כאן להבא. אם אמר גרשתי את אשתי סתם אי"נ עכשיו גרשתי דאינו מעיד עליה למפרע ולא נפקא מינה אלא לפטרה מכאן ולהבא בין לזנות בין ליפטר מיבום וגם להנשא לכל מי שתצא בחיי בעלה דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה בפנינו ואכתי לא אזל לה הואיל דרב יוסף לגמרי דלהבא מיהא אמרינן הואיל:

[**"האומר: זה בני" - נאמן**].

אמר רב יוסף אומר רב יהודה אומר שמואל:

מפני מה אומר: **"זה בני" נאמן?**

הואיל ובעל שאמר: **"גרשתי את אשתי" - נאמן.**

אמר רב יוסף:

מריה דאברהם,

תלי תניא בדלא תניא!

אלא אי אתמר הכי איתמר:

אמר רב יהודה אומר שמואל:

מפני מה אומר: **"זה בני" נאמן?**

הואיל ובידו לגרשה.

אמר רב יוסף:

השתא דאמרת: אומרין "הואיל",

בעל שאמר: **"גרשתי את אשתי" - נאמן,** הואיל ובידו לגרשה.

כי אתא רב יצחק בר יוסף אומר רבי יוחנן:

בעל שאמר: **"גרשתי את אשתי" - אינו נאמן.**

מנפח רב ששת בידיה,

אזל ליה "הואיל" דרב יוסף.

איני?

והא אומר רבי חייא בר אבין אומר רבי יוחנן:

בעל שאמר: **"גרשתי את אשתי" - נאמן!**

לא קשיא:

כאן - למפרע,

כאן - להבא.

78. קלד, ב

רָסַ"ס

איבעיא להו אמר למפרע מהו להימוניה להבא. כלומר הא פשיטא לן דהיכא דאמר למפרע לא מהימן לגבי זנות דמפרע דהא ליכא מגו ואם אמר עכשיו גרשתי דלא נפקא מינה אלא להבא ודאי מהימנין ליה דהא אי בעי מצוי מגרש לה ומה לו לשקר אבל הא קמבעיא לן היכא דקאמר למפרע כלומר זה ל' יום שגרשתי את אשתי מהו להימוניה לפטרה מזנות דלהבא דגבי להבא איכא למימר מגו דמה לו לשקר לפטרה להבא בטענת גרושין דלמפרע הא אי בעי מצוי מגרש לה השתא :

מי פלגינן דבורא. דבמאי דאמר גרשתי מהימנין ליה ותפטר אשתו מכאן ולהבא ובמאי דאמר זה ל' יום דהיינו למפרע לא מהימנין ליה דליכא מגו :

או לא פלגינן דבורא. אלא כיון דלא מהימנין ליה בגירושיו מפרע משום דאין בידו לעשות וליכא מגו נמצא שלא גירש אשתו למפרע והשתא נמי לא גירש דאיהו לא טעין אלא גירושיו מפרע אגן טענין ליה בתמיה והלכך כל היכא דאמר בעל גרשתי אתמול לא מהימנין ליה כלל דמגו דלא מהימן לגבי מפרע לא מהימן להבא דלא פלגינן דבורא ולא משכחת לה דמהימן אלא היכא דאמר סתמא גרשתי את אשתי א"נ עכשיו גרשתי את אשתי דמהימנין אכוליה דבוריה דכיון דלא נפקא לן אמעשה דלשעבר כלל אלא אהנהו דלהבא מה לו לשקר הרי יכול לגרשה כן נראה בעיני :

דאמר רבא. בעל שאמר בפני ב"ד :

פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו. לבעל ולא להורגה דאצל אשתו פסול הוא לעדות אלמא פלגינן האי עדות דלבעל מהימן לאשה לא מהימן :

בתרי גופי. בועל ואשה פלגינן דלגבי בועל אנו מאמינין כל העדות :

בחד גופא. למפרע ולהבא באשה אחת :

איבעיא להו:
אמר למפרע, מהו להימוניה להבא?

מי פלגינן דבורא,
או לא פלגינן דבורא?

רב מארי ורב זביד:
חד אמר: פלגינן,
וחד אמר: לא פלגינן.

מאי שנא מדרבא?
דאמר רבא:
"איש פלוני בא על אשתי" - הוא ואחר מצטרפין להורגו.
"להורגו" - ולא להורגה!

בתרי גופי - פלגינן,
בחד גופא - לא פלגינן.

79. קלה, א

רַשְׁנִים

ההוא דהוה קא שכיב. והיו לו אחין ולא

בנין דמוחזק ליבם:

אמרו ליה אתתיה למאן. זקוקה ליבום

או מותרת לשוק:

חזיא לכהנא. לאו דוקא אלא שמותרת לכל אדם ואינה זקוקה ליבם ומיהו לכהנא אסירא דהא ע"י מגו דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן מהימנין כדמפרש ואזיל:

למאי ניחוש לה. לאסרה לשוק:

הא"ר חייא בר אבא כו'. והאי נמי הכי קאמר גרשתי את אשתי וחזיא לעלמא ומיהו לכהנא אסירא דהא לא פטרינן לה אלא בטענת גרשתי את אשתי וגרושה פסולה לכהן שהרי אינה נפטרת בטענת יש לי בנים דהא מוחזק לן בגויה דאין לו בנים ואיהו לא טעין יש לי בנים דניהמניה ע"י מגו דמצוי פטר לה בגט הלכך הכי קאמר גרשתי את אשתי ונאמן הוא דאי בעי מגרש לה:

ואנן אשינויי כו'. דלמא אמוראי נינהו דפליגי אליבא דר' יוחנן ואיכא למאן דאמר אינו נאמן אפילו להבא דלא אמרינן מגו שהרי רגלים יש לדבר שלא גירשה דאם גירשה קלא הוה ליה למילתא כדאמרינן בהאשה שנתארמלה:

חוש לה. כאביי ותיאסר לשוק ומשום דאמר לעיל למאי ניחוש קאמר הכא דודאי איכא למיחש ומהכא שמעינן דבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן:

ההוא דהוה מוחזק לן. בגויה דלית ליה אחי חזקה בעלמא בלא עדים ויודעין היו בודאי דאין לו בנים ואי לא דמוחזק לן דלית ליה אחי היה לנו לאסרה לשוק מספק כיון דודאי אין לו בנים:

ועוד האמר בשעת מיתה כו'. ואע"פ שאין לו בנים כיון דאמר אין לי אחים נאמן להתירה ואע"ג דמוחזק לן באחי נאמן להתירה מגו דאי בעי פטר לה בגיטא ומה לו לשקר כדאמר"י נמי לעיל דאף על גב דמוחזק לן באחי ואמר זה בני נאמן להתירה משום מגו דאתי מגו ומרע ליה לחזקה:

אמר ליה אביי הא אמרי. בני העיר הזאת דאיכא עדים וצריכין אנו לחוש לדבריהם ולהמתין עד שנשמע מה בפי עדים:

ומשני השתא מיהת הא ליתנהו. ואין לנו אלא מה שענינו רואות:

לאו היינו. דמקשינן בכתובות בפי האשה שנתארמלה גבי בנתיה דמר שמואל דאשתביין ואסקינהו לארעא דישראל ואמרו נשבית וטהורה אני ושרינהו רבי חנינא להנשא לכהנים ואמר"י והאיכא עדים במדינת הים שנטמאו ואמר ר' חנינא עדים בצד אסתן רוח צפונית ותאסר בתמיה ומפרש התם דעדי טומאה אתמר:

אם הקילו בשבוייה. דהרבה הקילו בה חכמים במסכת כתובות דאפי' אשה ועד אחד נאמנין לומר טהורה וטעמא דבשביל שנתייחדה בין השבאין אין לנו לאסרה שהרי סתם אשה משמרת עצמה מזנות ואוקמה אחזקתה ואיסור קל הוא אם נישאת לכהן:

נקל באשת איש. בתמיה דאיכא איסור חנק והרי היא בחזקת איסור עד עתה ואל תתירנה מספק כיון דאמר"י אינשי דאיכא עדים במדינת הים שזקוקה ליבם:

דמנוולא נפשה לגבי שבאי. לא גרסינן ופירוש היה בספרים:

חוש לה. כאביי ולא תנשא בלא חליצה:

קלה, א

ההוא דהוה קא שכיב,

אמרו ליה: אתתיה למאן?

אמר להו: חזיא לכהנא רבה.

אמר רבא:

מאי ניחוש לה?

הא אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

בעל שאמר: "גרשתי את אשתי" - נאמן!

אמר ליה אביי:

והא כי אתא רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן:

בעל שאמר: "גרשתי את אשתי" - אינו נאמן!

אמר ליה:

ולאו מי לא שנינהו:

"כאן - למפרע,

וכאן - להבא"?

ואשנוויי ניקום ולסמוך?!

אמר ליה רבא לרב נתן בר אמי:

חוש לה.

ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי,

ואמר בשעת מיתה דלית ליה אחי.

אמר רב יוסף:

מאי ליחוש לה?

חדא - דמוחזק לן דלית ליה אחין!

ועוד, הא אמר בשעת מיתה דלית ליה!

אמר ליה אביי:

הא אמרי דאיכא עדים במדינת הים דידעי דאית ליה אחי!

השתא מיהת הא ליתנהו קמן,

לאו היינו דרבי חנינא?!

דאמר רבי חנינא:

עדים בצד אסתן, ותאסר?!

אמר ליה אביי:

אם הקלנו בשבוייה משום דמנוולא נפשה לגבי שבאי,

נקל באשת איש?!

אמר ליה רבא לרב נתן בר אמי:

חוש לה.

80. קלה, א-ב

רש"ס

דקאמרי אחינו הוא. ומשום הכי קתני גבי נפלו לו נכסים ממקום אחר דכולן יורשין אותו: **ותו לא.** הלא עם כל אחיו יש לו ליטול:
דקאמרי אין אנו יודעין. הלכך לא שקיל מינייהו מידי דאמרי ליה אייתי ראייה וכשמת הן יורשין אותו מכח אחיהן החי שמודה להן שאותו הספק אחיהן היה:
זאת אומרת כו'. ופלוגתא היא בכמה מקומות בגמי (בי"ק דף קיח.) דרב הונא ורב יהודה אמרי חייב ור"נ ור' יוחנן אמרי פטור וקיימא לן דפטור דהלכתא כרבי יוחנן מחבירו וכרב נחמן בדיני אלא שישבע שבעת היסת שאינו יודע ומתניתין נמי האח האחד טוען בשביל אחיו הספק ממון יש לאחי בידכם והן אומרים אין אנו יודעין ואמרי פטורין דאוקי ממונא בחזקת מריה:
לעולם חייב. דברי ושמא ברי עדיף ושאי הכא דהספק עצמו אינו יודע ואינו יכול לטעון טענת ודאי וספק וספק הוא והלכך אוקי ממונא בחזקת מריה אבל האח טוען בשביל הספק מנה לאחי בידכם הלכך אמרי ליה לאו בעל דברים דידין את:

"זה אחי - אינו נאמן".

ואידך מאי קאמרי?
 אי קאמרי אהונא הוא - אמאי יטול עמו בקלקו? ותו לא??
 אלא דקא אמרי: "לאו אחינו הוא".

אימא סיפא:
"נפלו לו נכסים ממקום אחר ידרשו אקיו עמו" -
 הא אמרי ליה: "לאו אהונא הוא!"

לא צריכא דקא אמרי: "אין אנו יודעין".

אמר רבא:
 זאת אומרת: "מנה לי בידך", והלה אומר: "איני יודע" - פטור.

אפי אמר:
 קלה, ב. לעולם אימא לך: חייב, ושאיני הקא, דכ' מנה לאחר בידך' דמי.

81. קלה, ב

"מֵת יַחְזְרוּ נְכָסִים לְמְקוֹמוֹ."

בְּעֵי רַבָּא:

שָׁבַח שְׁשֻׁבְחוֹ נְכָסִים מֵאֲלֵיהֶם - מַהוּ?

בְּשֻׁבַח הַמְּגִיעַ לְכִתְפֵימָה, לֹא תִיבְעֵי לָךְ, דְּכִי נִפְלוּ לוֹ נְכָסִים מִמְּקוֹם אַחַר דְּמִי,
כִּי תִיבְעֵי לָךְ בְּשֻׁבַח שְׁאִינוּ מְגִיעַ לְכִתְפֵימָה,
כְּגוֹן דִּיקְלָא וְאֵלִים, אֲרַעָא וְאַסְקָא שְׁרִטוֹן -
מַאי?

תִּיקוּ.

רָזַב"ס

בשבח המגיע לכתפים לא
תיבעי לך. שנתן זה לספק קרקע
ריקנית וטרח בה זה הספק
לחרוש ולזרוע והרי היא עתה
כשחוזרת לו לנותן מלאה פירות
לא תיבעי לך דהא ודאי כולהו
חולקים בהאי שבח דכי נפלו לו
נכסים ממקום אחר דמי דהא
לא קרינא ביה יחזרו נכסים
למקומן שהרי לא נתן לו פירות
אלא קרקע ריקנית:
ואלים. דלא נשתנה שמו
מכבתחלה:
ואסקא שרטון. מעצמה שלא
זיבלה הספק ולא טרח בכך:

82. קלה, ב

רש"ס

משנה

מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על ירכו - הרי זו אינה כלום, זיבה בה לאחר, בין מן היורשין, בין שאינן מן היורשין - דבריו קיימין".

גמרא

תנו רבנן:

"איזה היא דייתיקי?

כל שכתוב בה: "דא תהא למיקם ולהיות".

ואיזה היא מתנה?

כל שכתוב בה: "מהיום ולאחר מיתה".

אלא, "מהיום ולאחר מיתה" - הוא דהויא מתנה, מעכשיו' - לא הויא מתנה?

אמר אביי:

הכי קאמר:

איזו היא מתנת בריא שהיא פמתנת שכיב מרע, דלא קני אלא לאחר מיתה? כל שכתוב בה: "מהיום ולאחר מיתה".

מתני'

דייתיקי. שטר צוואת שכיב מרע כדדריש ליה בגמרא דא תהא למיקם ולהיות:

על ירכו. רבותא נקט דליכא למימר אחר כתב ונתנה לשם כדי לזכות בנכסי המת:

הרי זו אינה כלום. שאפי' אם החזיק אחר מיתה באותו השטר אותו שנכתבה לו המתנה לא קני דאע"ג דצוואת שכיב מרע קונה לאחר מיתה הני מילי כדי שלא תטרף דעתו עליו אבל כח השטר לא עדיף בצוואתו שהרי לא גמר להקנותו אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה:

זיכה בה. השכיב מרע:

לאחר. מחיים אע"פ שלא נכתב לשם אותו האיש אלא כך אמר לו נכסים הכתובים בשטר זה אני מקנה לך בקבלת השטר שתקבל ממני הרי זה קנה דלא גרע מצוואת פיו ורבותא קתני לאחר גרסינן בסדר המשנה:

דבריו קיימין. אע"ג דאין ראוי לירשו קני לאחר מיתה בלא קנין דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו:

גמ'

איזו היא דייתיקי. איזו היא מתנת שכיב מרע שגובה לאחר מיתה אע"ג דלא כתב בה מהיום:

דא תהא למיקם ולמיהוי. אחר מיתתי והיינו לשון דייתיקי:

ואיזו היא מתנת בריא שתקנה כל שכתוב בה מהיום כו'.

דמשמע הכי גופה קנוי לך מהיום ופירי לאחר מיתה אבל אי לא הוה כתב בה מהיום אינו קונה דאין מתנה לאחר מיתה שהרי אין כח לאדם ליתן מקודם לכן דבר שלא יוכל להקנות באותו הזמן שהוא רוצה שתתקיים המתנה ואחר מיתה היאך יכול אדם ליתן אחרי שמת ונקבר: ומתמהינן טעמא דהויא מתנה משום דכתב לאחר מיתה בהדי מהיום אבל אם כתב מהיום גרידא לא הויא מתנתו מתנה והלא קל וחומר הוא דהוי מתנה גמורה מעכשיו שהרי נתן לו גוף ופירות מהיום:

דלא קני. פירות אלא לאחר מיתה דומיא דמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה ומיהו בהכי עדיפא משכיב מרע דמתנת שכיב מרע יכול לחזור בו וליתן לאחר כדלקמן דייתיקי מבטלת דייתיקי אבל מתנת בריא דמהיום ולאחר מיתה אינו יכול למכור עוד הגוף כל ימי חייו אלא פירות:

83. קלה, ב - קלו, א

יְתִיב רַבָּה בַר רַב הוּנָא בְּאַכְסָדְרָא דְבֵי רַב, וְיְתִיב וְקָאָמַר מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי יוֹחָנָן:
שְׂכִיב מַרְעֵ שְׂאָמַר: "כְּתָבוּ וְתִגְנוּ מְנָה לְפִלּוּנִי" וּמַת - אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין.
שְׂמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֱלָא בְּשֵׁטֶר,
וְאֵין שֵׁטֶר לְאַחַר מִיתָה.

אָמַר לְהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר:
אֵין דְּהֵרוּ בָּהּ.

רַב שִׁיזְבִי אָמַר:
רַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרָה,
וְאָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין דְּהֵרוּ בָּהּ.

אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק:
כְּוֹתִיבָה דְרַב שִׁיזְבִי מִסְתַּבְרָא,
אֵי אָמַרְתָּ בְּשֵׁלְמָא רַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרָה - אֶצְטְרִיד רַבִּי יוֹחָנָן לְאַסְהוּדֵי עֲלֵיהּ דְרַבִּי אֶלְעָזָר,
אֱלָא אֵי אָמַרְתָּ רַבִּי יוֹחָנָן אָמְרָה - אֶצְטְרִיד רַבִּי אֶלְעָזָר לְאַסְהוּדֵי עֲלֵיהּ דְרַבִּי יוֹחָנָן רַבִּיהּ!?

וְעוֹד,

תָּא שְׂמַע דְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרָה:
דְּשִׁלַּח רַבִּין מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי אַבְהוּ:
הוּוּ יוֹדְעִים שֶׁשְׁשִׁלַּח רַבִּי אֶלְעָזָר לְגוּלָּה מִשּׁוּם רַבִּינוּ:
שְׂכִיב מַרְעֵ שְׂאָמַר: "כְּתָבוּ וְתִגְנוּ מְנָה לְפִלּוּנִי" וּמַת - אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין,
שְׂמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֱלָא בְּשֵׁטֶר,
וְאֵין שֵׁטֶר לְאַחַר מִיתָה.
וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: תִּיבְדַק.

מֵאֵי תִיבְדַק?

כִּי אֵתָא רַב דִּימֵי אָמַר:
דִּיִּיתִיקֵי מִבְּטַלְתָּ דִּיִּיתִיקֵי.
שְׂכִיב מַרְעֵ שְׂאָמַר: "כְּתָבוּ וְתִגְנוּ מְנָה לְפִלּוּנִי" וּמַת רוֹאֵין:
אִם כְּמִיפָה אֵת כְּחוּ - כּוֹתְבִין.
וְאִם לֹא - אֵין כּוֹתְבִין.

מְתִיב רַבִּי אַבָּא בַר מִמְלָל:
בְּרִיא שְׂאָמַר: "כְּתָבוּ וְתִגְנוּ מְנָה לְפִלּוּנִי" וּמַת - אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין,
הָא שְׂכִיב מַרְעֵ - כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין!

הוּא מוֹתִיב לָהּ, וְהוּא מְפָרֵק לָהּ:
בְּמִיפָה אֵת כְּחוּ.

הִיכִי דְמֵי מִיפָה אֵת כְּחוּ?

קְלו, א
כְּדָאָמַר רַב חֲסָדָא:
"וְקִנְיָנָא מִינֵיהּ מוֹסִיף עַל מִתְנַתָּא דָּא",
הָכָא נְמִי דָּאָמַר: "אֵף כְּתוּבוּ וְחִתּוּמוּ וְהָבוּ לֵיהּ".

אֵיתְמַר:
רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל:
הִלְכָה: כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין.

וְכֵן אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נַחֲמָן:
הִלְכָה: כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין.

רַבִּי'ס

כְּתָבוּ וְתִגְנוּ מְנָה. מְנַכְסֵי לְפִלוּנִי וּמַת הַשְׂכִּיב
מַרְעֵ קוּדְם שְׂכָתְבוּ וְתִגְנוּ לוּ אֵת הַשְׂטֵר לְמַקְבֵּל
מִתְנָה שׁוּב אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לוּ אֵת הַמְנָה:
שְׂמָא לֹא גָמַר כו'. וְהָאֵי דְנִקְטַ שְׂכָתְבוּ וְתִגְנוּ לֹא
דוּקָא דְהוּא הַדִּין אִם אָמַר תְּנוּ וְכָתְבוּ כְּדַמוּכַח
לְקַמְן דְלֹא חֲשִׁיב לֵיהּ מִיפָה אֵת כְּחוּ לְקַנּוֹת
בְּלֹא שְׂטֵר עַד דְאָמַר לְהוּ תְנוּ אֵף כְּתָבוּ
כְּדַלְקָמָן:

אִזְדְּהֵרוּ בָּהּ. שְׁכָן הַלְכָה:

אֶצְטְרִיד ר' יוֹחָנָן לְאַסְהוּדֵי עֲלֵיהּ דְרַבִּי אֶלְעָזָר.
תְּלַמִּידוֹ שִׁיאֲמִינוּ בוּ:

אֶצְטְרִיד רַבִּי אֶלְעָזָר. בְּתַמִּיָּה וְהֵלֵא דְבַרִּי הַרְבֵּי
וְדְבַרִּי תְלַמִּיד דְבַרִּי מִי שׁוּמְעִין:

מִשּׁוּם רַבִּינוּ. רַב:

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָוַמַר תִּיבְדַק. לֹא לֹאִיפְלוּגֵי עֲלֵיהּ
דְרַבִּי אֶלְעָזָר אֵתָא דְהָא אִסְהִיד רַבִּי יוֹחָנָן עֲלֵיהּ
דְרַבִּי אֶלְעָזָר כְּדַאֲמַרִּין לְעִיל אֵלֵא לְפִרוּשֵׁי
אֵתָא שְׂצִרִיד לְבַדּוּק הֵיאָךְ צוּה הָאֵי שְׂכִיב מַרְעֵ
לְכַתּוּב שְׂטֵר זֶה מִשּׁוּם דְזַמְנִין דְכוֹתְבִין וְנוֹתְנִין
אֵף לְאַחַר מִיתָה כְּגוֹן בְּמִיפָה שְׂכִיב מַרְעֵ כְּחוּ
שֶׁל מַקְבֵּל מִתְנָה כְּדַמְפֵּרֵשׁ וְאִזְלֵי דְאָמַר תְנוּ אֵף
כְּתָבוּ וכו'.

כִּי אֵתָא רַב דִּימֵי אָמַר. שְׁנֵי דְבַרִּים וְהַשְׁנֵיהּ
מִפְרֵשֶׁת לְחַד בְּדִיקָה:

דִּיִּיתִיקֵי מִבְּטַלְתָּ דִּיִּיתִיקֵי. שְׂכִיב מַרְעֵ שְׂכָתְבוּ
נִכְסֵי לְאַחַד וְחֹזֵר וְכָתַב לְאַחַר שְׁנֵי קִנְיָה רֵאשׁוֹן
לֹא קִנְיָה שְׁהָרֵי שְׂכִיב מַרְעֵ יִכּוֹל לְחֹזֵר בְּמִתְנָתוֹ
כְּדַאֲמַרִּין בְּפֶרֶק מִי שְׁמַת וְכִיּוֹן שְׂכָתְבוּ לְשְׁנֵי
חֹזֵר בּוּ מִן הַרֵאשׁוֹן וְדוּקָא בְּכַתִּיבָה בְּלֹא זִיכּוּי
כְּדַאֲמַרִּין לְקַמְן בְּפֶרֶקִין דְמֵי שְׁמַת פְּשִׁטָּא
כְּתָב לֹזָה וְכָתַב לֹזָה הֵיִינוּ דְכִי אֵתָא רַב דִּימֵי
אָמַר דִּיִּיתִיקֵי מִבְּטַלְתָּ דִּיִּיתִיקֵי כְּתָב וְזִיכְרָה לֹזָה
וְכָתַב וְזִיכְרָה לֹזָה רַב אָמַר רֵאשׁוֹן קִנְיָה כו' אֲבַל
גְּבִי מִתְנַת בְּרִיא שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְחֹזֵר בּוּ רֵאשׁוֹן
קִנְיָה וְלֹא שְׁנֵי:

אִם כְּמִיפָה אֵת כְּחוּ כו'. אִם כְּדִי לִיפּוֹת כְּחוּ שֶׁל
מַקְבֵּל מִתְנָה צוּה הַשְׂכִּיב מַרְעֵ לְכַתּוּב לוּ אֵת
הַשְׂטֵר לְהִיּוֹת לוּ לְעוֹדוֹת עַל מִתְנָה זֶה וְלֹא לְעַכְב
הַמִּתְנָה נִתְכּוּיִן דְלֹא יִקְנֵה אֵלֵא בְּשֵׁטֶר כּוֹתְבִין
וְנוֹתְנִין אִפִּי לְאַחַר מִיתָה וְלְקַמְן מִפְרֵשׁ הִיכִי
דְמֵי וְהֵיִינוּ תִיבְדַק דְלְעִיל:

הָא שְׂכִיב מַרְעֵ כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין. דְכִי הִיכִי
דְאֲמַרִּין גְּבִי צוּוֹאֵת שְׂכִיב מַרְעֵ דְדְבַרִּיו
כְּכַתּוּבִין וְכַמְסוּרִין דְמוּ מִשּׁוּם דְלֹא תִטְרַף
דְעַתָּה עֲלֵיו ה"ג אֲמַרִּין גְּבִי שְׂטֵר שֶׁלּוּ דִישׁ שְׂטֵר
אִפִּילוּ לְאַחַר מִיתָה דְכַנְתְּבוּ מַחִיִּים דְמֵי:

וְהוּא מְפָרֵק לָהּ. לְחַד דוּקָא בְּמִיפָה אֵת כְּחוּ
וּמִיָּה בְרִיא אֵעִיג שְׂמִיפָה אֵת כְּחוּ כְּעִנִּין זִיכּוּי
שְׂכִיב מַרְעֵ דְקָאָמַר תְנוּ אֵף כְּתָבוּ אִפִּילוּ הִיכִי
אֵין כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְאַחַר מִיתָה דְבַרִּיא
אֲמַרִּין מִשּׁוּם דְדְבַרִּיו אֵינֵן כְּכַתּוּבִין הוּצֵרֵךְ
לְזַכּוֹת לוּ בְּשֵׁטֶר וְלֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֵלֵא בְּשֵׁטֶר
וְאֵין שְׂטֵר לְאַחַר מִיתָה:

כְּדַאָמַר רַב חֲסָדָא כו'. לְקַמְן בְּפֶרֶק מִי שְׁמַת
דְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל שְׂכִיב מִשְׁכָּתְבוּ כָל
נִכְסֵי אֵעִיג שְׂקוּ מִיּוֹד אִם עַמְד חֹזֵר וּמִשְׁמַע
הָא אִם מַת מַקְבֵּל מִתְנָה קִנְיָה וְאֵעִיג שְׂכָתְבוּ
קִנְיָן בְּהַד מִתְנַת שְׂכִיב מַרְעֵ לֹא אֲמַרִּי שְׂמָא לֹא
גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֵלֵא בְּשֵׁטֶר וְאֵין שְׂטֵר לְאַחַר
מִיתָה וּמִקְשִׁינָן מִינָה הַתָּם לְשְׂמוּאֵל דְאָמַר
מִתְנַת שְׂכִיב מַרְעֵ שְׂכָתְבוּ בְּהַד קִנְיָן לֹא יִדְעָנָא
מֵאֵי אִידוּן בְּהַד שְׂמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֵלֵא
בְּשֵׁטֶר וּשְׂטֵר שֶׁל שְׂכִיב מַרְעֵ אֵינֵן קוֹנֵה עַד
לְאַחַד מִיתָה וְאֵין שְׂטֵר לְאַחַר מִיתָה וּמִשְׁנֵי
הַתָּם בְּמִיפָה אֵת כְּחוּ הוּא דְרַב יְהוּדָה אָמַר
שְׂמוּאֵל וְאֵין הַקְנִין מְגַרְע כַּח הַשְׂטֵר שֶׁל שְׂכִיב
מַרְעֵ שֶׁלֹּא הַקְנָה לוּ אֵלֵא לִיפּוֹת אֵת כְּחוּ
וְאֲמַרִּין הִיכִי דְמֵי מִיפָה אֵת כְּחוּ אָמַר רַב
חֲסָדָא וְקִנְיָנָא מִינֵיהּ מוֹסִיף עַל מִתְנַתָּא דָּא
כְּלוּמַר אֵינוּ אֵלֵא תוֹסַפֵּת בְּעַלְמָא לִיפּוֹת אֵת
כְּחוּ:

הַלְכָה כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין. לְאַחַר מִיתָה בְּמִיפָה אֵת
כְּחוּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְאָמַר תִּבְדַּק וְהִכִּי מוֹקְמִינָן
לֵיהּ בְּהַדִּיא לְהָא דְשְׂמוּאֵל בְּמִיפָה אֵת כְּחוּ
לְקַמְן בְּמֵי שְׁמַת:

84. קלו, א

רש"ס

מתני'

הכותב נכסיו לבניו. בריא שרוצה לישא אשה ואינו רוצה לשעבד נכסיו לאשתו פן יפסידו בנים שיש לו מאשתו ראשונה ורוצה לכתוב להם נכסיו לאחר מותו אלא שיאכל פירות בחייו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דמשמע מהיום יהא קנוי לך הגוף לבדו ולאחר מיתה תהא נגמרת המתנה שתאכל גם הפירות לאחר מיתתי אבל בלא מהיום לא נתן להם כלום דאין מתנה לאחר מיתה דבההיא שעתא אין לו חלק בהן שיוכל להקנותן:

ר' יוסי אומר אינו צריך. לכתוב מהיום וטעמא מפרש בגמרא:

גמ'

גט ואינו גט. דשמא כך אמר מעכשיו יהא גט אם אמות או דלמא מהדר קא הדר ביה ואין גט לאחר מיתה הלכך הויא ספק מגורשת ואם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם:

חולצת. דלמא לא הוי גט:

ואינה מתייבמת. דלמא הוי גט ונמצא לוקח גרושת אחיו וחייב כרת והכא נמי הוה לן למימר דמתנת ספק היא ולא קנו ומשני התם גבי גט לא שייכי בה שתי מתנות כי הכא דנימא מקצת הגט מהיום ומקצתו לאחר מיתה כדאמר גבי מתנת קרקע הלכך מספקא לן אי תנאה הוי כו' כדפרישית אבל הכא איכא לאו לאוקמי תרוייהו שפיר דהכי קאמר ליה גופא: יום ופירי לאחר מיתה וכיון דאיכא למימר הכי לא נתכוין לא לתנאי ולא לחזרה דהכי משמע טפי:

משנה

הכותב נכסיו לבניו - צריך שיכתוב: "מהיום ולאחר מיתה",

דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר:

אינו צריך.

הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו -

האב - אינו יכול למכור, מפני שהן בתובין לבן.

והבן - אינו יכול למכור, מפני שהן ברשות האב.

מכר האב - מכורים עד שימות.

מכר הבן - אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב.

גמרא

וכי כתב "מהיום ולאחר מיתה" מאי הוי?

הא תנן:

"מהיום ולאחר מיתה" - גט ואינו גט

ואם מת - חולצת ולא מתייבמת" (גיטין עב.)!

התם מספקא לן: אי תנאה הוי אי חזרה הוי,

אבל הכא: הכי קאמר ליה:

גופא קני מהיום, פירא לאחר מיתה.

רַבֵּי יוֹסִי

זמנו של שטר. שכתב בתחלתו בכך וכך בשבת אמר לכו פלוני הווי עלי עדים וקנו ממני לפלוני בני לאחר מיתתי:

מוכיח עליו. שמאותו זמן התחילה המתנה דאי לא תימא הכי זמן שנכתב בשטר בחנם נכתב אלא ודאי להקנות מאותו היום נכתב והכי הלכתא כרבי יוסי דאם כתב לאחר מיתה קנה אע"ג דלא כתב מהיום דהא אמר רב הלכה כר' יוסי ואע"ג דאמר בפרק המגרש (ניטין דף פה:) אתקין רב בגיטין מן יומא דנן לאפוקי מדרי' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו הואיל ולא איתמר בהדיא התם בגיטין הדר ביה רב מהא דאמר הלכה כרבי יוסי אלא אתקין אית לן למימר לגבי גט אשה הואיל ואין בו דבר קנין משום הכי הוא דאתקין לרווחא דמילתא משום חומרא דעריות אבל גבי ממונא הלכה כר' יוסי כי י"ל כי לא אמר רב הלכה כר' יוסי אלא בשטר שיש בו קנין וראינו בדברי הגאונים ז"ל שאמרו הכי נהיגי במתיבתא כר' יהודה אפילו בממון כתקנת רב בגיטין ואילו היתה קבלה בידם כי הלכה כר' יהודה לא היו מניחין הלכה ומפרשין מנהג (ועוד) שלא אמרו כי הלכה אפילו בממון כחקנת רב בגיטין אלא נהגו וי"ל דכיון דחזו: סוגיא דשמעתא לקמן כר' יהודה נהגו כוותיה כן פ"י רבינו חננאל גאון ותפוס דברי רבי יוסי גבי ממון דהא ר"נ דהלכתא כותיה בדיני הוא דבעא מרבה בר אבוה אלמא סבירא ליה לר"נ הכי:

בהקנאה מהו. בשטר שכתוב בו קנין מי פליג ר' יהודה ומצריך למכתב מהיום ומשום הכי קמבעיא ליה דאיכא למימר דבשטר מתנה בלא קנין פליגי כגון שכתב שדי נתונה לך לאחר מיתה ומסר לו את השטר וכדקיימא לן דקרקע נקנה בכסף או בשטר או בחזקה:

אקנייה וקנינא מיניה לא צריך. זהו שכותבין בכל שטר שכתוב בו קנין שני קנינין אחד בתחלת השטר וכך אמר לנו הווי עלי עדים וקנו. ממני וכתבו וחתמו והיינו אקנייה שהקנה לעדים בקנין סודר לזכות לו למקבל מתנה ואחד בסוף השטר וקנינא מן פלוני לפלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל כו' כדאמר לקמן בגט פשוט (דף קסא:) צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה והלכך אם כתוב בראש השטר אקנייה ובסיפא כתוב וקנינא היינו ייפוי כח דמשמע שני קנינין הוא הקנה וגם אנו קנינו ממנו וקנין יתירא הוא ייפוי כח לקנות מהיום אבל אם כתב בראש השטר וקנינא ובסופו אקנייה משמע קנין אחד דפרושי קא מפרש וקנינא מיניה והיאך שהרי הקנה לנו ואמר כך וכך אני נותן לפלוני כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר ואין לפרש שכתב בשטר שני דברים הללו ביחד דאקנייה וקנינא מיניה דא"כ אמאי משוה חילוק בין אקנייה וקנינא מיניה לקנינא מיניה ואקנייה לישוי חילוק בין היכא דכתב שני לשונות קנין להיכא דלא כתב אלא אחד:

דאנן לא ידעינן. אין רוב חכמים בקיאים בחילוק לשון זה:

וספרי ידעי. בתמי דאמרי לכך נתכוונו ולא צריך למכתב מהיום:

ובדוכרן פתגמי. היינו שטר עדות בלא קנין זכרון דברים ולא זכרון קנין והיינו כר"נ דאמר הקנאה אינו צריך:

אתון הכי מתנייתו לה. בלשון בעיא כדאמרן לעיל בעי רבא מר"נ כו' והכי קיימא לן דאפילו לרבי יהודה לא צריך לכתוב מהיום בשטר שיש בו קנין:

85. קלו, א

[הכותב נכסיו לבניו - צריך שיכתוב: "מהיום ולאחר מיתה", דברי רבי יהודה].

רבי יוסי אומר: אינו צריך.

רבה בר אבוה ח'לש.

על לגביה רב הונא ורב נחמן.

אמר ליה רב הונא לרב נחמן:

בעי מיניה: הלכה כרבי יוסי או אין הלכה כרבי יוסי?

אמר ליה: טעמיה דרבי יוסי לא ידענא, הלכה איכעבי מיניה?

אמר ליה: את בעי מיניה אי הלכה אי לא,

וטעמיה אנא אמינא לך.

בעא מיניה.

אמר ליה: הכי אמר רב: הלכה כרבי יוסי.

בתר דנפקו אמר ליה: היינו טעמיה דרבי יוסי:

דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו.

תנא נמי הכי:

"רבי יוסי אומר:

אינו צריך, מפני שזמנו של שטר מוכיח עליו".

בעא מיניה רבא מרב נחמן:

בהקנאה מהו?

אמר ליה:

בהקנאה אינו צריך.

רב פפי אומר:

איכא אקנינא דצריך, ואיכא אקנינא דלא צריך.

'אקנייה וקנינא מיניה' - לא צריך

'קנינא מיניה ואקנייה' - צריך.

מתקיף לה רב חנינא מסורא:

מי איכא מידי, דאנן לא ידעינן וספרי ידעי?

שאלוהו לספרי דאביי וידעי,

ולספרי דרבא וידעי!

רב הונא בריה דרב יהושע אומר:

בין 'אקנייה וקנינא מיניה', בין 'קנינא מיניה ואקנייה' - לא צריך,

ב'דוכרן פתגמי דהווי באנפנא' - פליגי.

אמר רב כהנא:

אמרייה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא,

ואמר לי: אתון הכי מתניתו לה,

אנן הכי מתנינן לה:

אמר רבא אמר רב נחמן:

בהקנאה: אינו צריך,

בין 'אקנייה וקנינא מיניה' בין 'קנינא מיניה ואקנייה' - לא צריך,

ב'דוכרן פתגמי דהווי באנפנא' - פליגי.

86. קלו, א - קלז, א

רפ"ט

"הַנּוֹתֵב נִכְסָיו לְאַחַר מוֹתוֹ,

הָאֵב - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּתוּבִין לְבָן,
וְהֵבן - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הָאֵב.
מִכֵּר הָאֵב - מְכוֹרִים עַד שְׁיִמוֹת,
מִכֵּר הֵבן - אֵין לְלוֹקַח בְּהוּ בְּלוֹם עַד שְׁיִמוֹת הָאֵב."

איתמר:

מִכֵּר הֵבן בְּחַיֵּי הָאֵב, וּמֵת הֵבן בְּחַיֵּי הָאֵב?

קל"ב,

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא קָנָה לוֹקַח,

וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: קָנָה לוֹקַח.

"רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לֹא קָנָה לוֹקַח" - קָנָן פִּירוֹת קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי

"וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: קָנָה לוֹקַח" - קָנָן פִּירוֹת לֹא קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי.

וְהָאֵב אֵיפְלִיגוּ בְּהָ חֵדָּא זִימְנָא!

דְּאִיתְמַר:

הַמּוֹכֵר שְׂדֵהוּ לְפִירוֹת

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מְבִיא וְקוֹרָא,

וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: מְבִיא וְאֵינוֹ קוֹרָא.

"רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מְבִיא וְקוֹרָא" - קָסְבַּר קָנָן פִּירוֹת קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי,

"וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: מְבִיא וְאֵינוֹ קוֹרָא" - קָנָן פִּירוֹת לֹא קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי.

אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן:

אֶף עַל גַּב דְּבַעְלָמָא: קָנָן פִּירוֹת קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי,

הָכָא אֲצִטְרִיךְ,

סְלָקָא דְּעֵתְךָ אָמִינָא:

'אָבָא לְגַבִּי בְּרִיָּה אַחֻלִּי אַחֻלִּי,

קָא מְשַׁמְעַ לָן.

וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ אָמַר:

אֶף עַל גַּב דְּבַעְלָמָא: קָנָן פִּירוֹת לֹא קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי,

הָכָא אֲצִטְרִיךְ,

סְלָקָא דְּעֵתְךָ אָמִינָא:

'כָּל לְגַבִּי נִפְשִׁיָּה, אֵפִילוּ בְּמִקּוֹם בְּרִיָּה, נִפְשִׁיָּה עַדִּיפָא לִיָּה,

קָא מְשַׁמְעַ לָן.

אִיתְבִּיָּה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ:

"נִכְסֵי לָךְ, וְאַחֲרֶיךָ, יִירַשׁ פְּלוֹנִי, וְאַחֲרָיו יִירַשׁ פְּלוֹנִי"

מֵת רֵאשׁוֹן - קָנָה שְׁנִי,

מֵת שְׁנִי - קָנָה שְׁלִישִׁי,

מֵת שְׁנִי בְּחַיֵּי רֵאשׁוֹן - יַחֲזְרוּ נִכְסֵים לְיוֹדְשֵׁי הַרֵאשׁוֹן."

וְאִם אֵיתָא - 'לְיוֹדְשֵׁי נוֹתָן' מִיבְּעֵי לִיָּה!

אָמַר לִיָּה:

כִּכְר תִּרְגְּמָה רַב הוֹשְׁעִיא בְּכַבֵּל:

"אַחֲרֶיךָ" - שְׁאֵנִי.

וְכֹן רַמִּי רַבְּהַ בַּר רַב הוֹנָא קָמִיָּה דְּרַב,

וְאָמַר: "אַחֲרֶיךָ" שְׁאֵנִי.

וְהִתְנָא:

"יַחֲזְרוּ לְיוֹדְשֵׁי הַנוֹתָן!"

מתני'

הַכּוֹתֵב נִכְסָיו לְבָנוּ. הוּא הַדִּין אַחֲרָי:

אַחֲרָי מוֹתוֹ. הֵינִי מֵהַיּוֹם וְלֵאחֲרָי מֵיְמֵי:

הָאֵב אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכּוֹר. אַחֲרָי הַגּוֹף וְהַפִּירוֹת לְגַמְרֵי מִפְּנֵי שְׁכּוֹתוּבִין

לְבָן הַגּוֹף מֵעַכְשָׁיו וְפִירוֹת לְאַחֲרָי מֵיְמֵי:

הֵבן אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכּוֹר. לְגַמְרֵי בְּחַיֵּי הָאֵב:

מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הָאֵב. לְאִכּוֹל פִּירוֹת אֵלֶּא בֵּין שְׁנֵיהֶן יָכוֹלִין לְמַכּוֹר

לְגַמְרֵי מֵעַכְשָׁיו שֶׁהָאֵב יִמְכּוֹר פִּירוֹת וְהֵבן יִמְכּוֹר הַגּוֹף:

מִכֵּר הָאֵב. סֵתְמָא מְכוֹרִין לְפִירוֹתֵיהֶן לְלוֹקַח עַד שְׁיִמוֹת הָאֵב אֲבַל

לְכֻשִׁימוֹת הָאֵב יְטוֹל הֵבן גַּם גּוֹף גַּם פִּירוֹת אוֹ הוּא אוֹ הָאֵב מְכַחוּ

לִישׁ מֵת הָאֵב בְּחַיֵּי הֵבן וְלִישׁ מֵת הֵבן בְּחַיֵּי הָאֵב שֶׁהַפִּירוֹת מִכֵּר הָאֵב

אֲבַל הַגּוֹף קָנוּי לְגַמְרֵי לְבָן מִשְׁעַם שְׁכַת לֹא הָאֵב וְכֻשְׁמַת הֵבן וְאַחֲרָיִכ

הָאֵב וְיֵשׁ לוֹ בְּנִים לְאוֹתוֹ הֵבן הֵן יוֹרְשִׁין אֶת כַּחוּ:

מִכֵּר הֵבן. בְּחַיֵּי הָאֵב אֵין לְלוֹקַח פִּירוֹת עַד שְׁיִמוֹת הָאֵב שֶׁהִרִי הוּא

כָּבוּ אֲבַל כְּשִׁימוֹת הָאֵב יֵשׁ לוֹ מִיְהִת לְלוֹקַח גּוֹף וְפִירוֹת וְכּוֹנֵן שֶׁהֵבן

קִיִּים אֲבַל מֵת הֵבן וְאַחֲרָיִכ מֵת הָאֵב פְּלוֹתָא הִיא בְּגַמְרָא אִם קָנָה

לוֹקַח אִם לֹא:

גמ'

לֹא קָנָה לוֹקַח. אֲפִילוּ לְכֻשִׁימוֹת הָאֵב אַחֲרָי כֵּךְ שְׁמַעוּלֵם לֹא הִיוּ רֵאשׁוֹן

לְבֵא לִידֵי הֵבן אֲלֵא יַחֲזְרוּ לְשֵׁאֵר יוֹרְשֵׁי הָאֵב וּמִיָּהוּ אִם לֹא מְכַרְן הֵבן

בְּחַיֵּי הָאֵב הִיָּה מוֹדֵה רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאֵף טַל פִּי שְׁמַת הֵבן וְאַחֲרָי כֵּךְ מֵת

הָאֵב אֲפִילוּ הִכִּי יוֹרְשֵׁי הֵבן יוֹרְשִׁין אֶת מִתְנַתּוֹ וְלֹא יוֹרְשֵׁי הָאֵב אֲבַל

גַּבִּי מְכִירָה הִרִי סִילַק נִפְשׁוֹ מִשְׁעַת מְכִירָה וְגַם לֹא בֵּא לִידוֹ שִׁיּוּכַל

הַלּוֹקַח לְזוֹכַת מְכַחוּ וּבִפְרֻק הַחוּבַל בְּבַבָּא קָמָא מִפְּרֻשׁ לְפִלוֹתֵיהוֹן

הִכִּי רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֹא קָנָה לוֹקַח אֲמַר לָךְ כִּי קִתְּנֵי מִתְּנִיתִין מִכֵּר

הֵבן אֵין לְלוֹקַח עַד שְׁיִמוֹת הָאֵב הִיא כִּי מֵיְתֵי אֵית לִיָּה לְלוֹקַח דְּלֵא

מֵת הֵבן בְּחַיֵּי הָאֵב דְּאוֹתוֹ לְהוּ לִידֵיהֶן דְּבָן אֲבַל מֵת הֵבן בְּחַיֵּי הָאֵב דְּלֵא

אוֹתוֹ לִידֵיהֶן דְּבָן כִּי מֵיְתֵי אֲבָ נִמִּי לִית לִיָּה לְלוֹקַח אֲלֵמָא קִקְנָן פִּירוֹת

כְּקִנְיֵי הַגּוֹף דְּמִי וְכִי זָבִין לֹא לִידֵיהֶן זָבִין רִישׁ לְקִישׁ אֲנִר קָנָה לוֹקַח

אֲמַר לָךְ כִּי קִתְּנֵי מִתְּנֵי מְכַר הֵבן אֵין לְלוֹקַח עַד שְׁיִמוֹת הָאֵב כִּי בֵּית

מִיָּהוּ אֵית לְלוֹקַח לֹא שְׁנֵא לֹא מֵת הֵבן בְּחַיֵּי הָאֵב דְּאוֹתוֹ לִידֵיהֶן דְּבָן

לֹא שְׁנֵא מֵת הֵבן בְּחַיֵּי הָאֵב דְּלֵא אוֹתוֹ לִידֵיהֶן דְּבָן קָנָה לוֹקַח אֲלֵמָא

קִקְנָן פִּירוֹת לֹא קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי וְכִי זָבִין לִידֵיהֶן זָבִין:

קִקְנָן פִּירוֹת. שִׁישׁ לוֹ לֹאֵב כְּאֵילוּ הַגּוֹף קָנוּי לוֹ דְּמִי וְלֹא הִיָּה הֵבן יָכוֹל

לְכַבּוֹר אֲלֵא עֵיַם דְּאוֹתוֹ לִידֵיהֶן וְכִיוֹן דְּלֵא אוֹתוֹ לִידֵיהֶן לֹא קָנִי לוֹקַח

וּמִיָּהוּ אִם לֹא מְכַרְן הֵבן וְלֹא סִילַק נִפְשׁוֹ מִמֵּהּ וּמֵת הֵבן בְּחַיֵּי הָאֵב

לְכֻשִׁימוֹת הָאֵב יִירַשׁ בֶּן הֵבן אֶת זְכוּת אֲבִיו שֶׁהִיָּה לוֹ בְּקִרְקַע:

וְקוֹרָא. מְקָרָא בְּכוֹרִים דְּקִרְיָא בִּיהַּ הָאֲדַמָּה אֲשֶׁר נִתְתָּה לִי ה'

(דְּבָרִים כו):

מְבִיא וְאֵינוֹ קוֹרָא. שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְקָרוֹת הָאֲדַמָּה אֲשֶׁר נִתְתָּה לִי וּמִיָּהוּ

בְּהַבָּא חֵיבִי דְּכֵתִיב אֲשֶׁר תְּבִיא מֵאַרְצְךָ שְׁהִירֵי שִׁיעֵבַד לוֹ יִינְיֻקַת

הַקִּרְקַע לְפִירוֹתֵינוּ:

אַחוּלִי אַחִיל לִיָּה. גּוֹפֵא לְגַמְרֵי וְקִנְיֵן פִּירוֹת דְּאֵית לִיָּה לֹא לִיהוּ קִקְנָן

הַגּוֹף וְהֵינִי הוּא מְצִי לְמִימַר דְּאֵי אֵיתְמַר בְּהַא קְאָמַר ר' יוֹחָנָן

דְּקִנְיֵן פִּירוֹת קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי מִשּׁוּם דְּכָל לְגַבִּי נִפְשִׁיָּה אֲפִילוּ בְּמִקּוֹם

בְּרִיָּה נִפְשִׁיָּה עַדִּיפָא לִיָּה וְכִיוֹן דְּעַכְבַּ לְעַצְמוֹ פִּירוֹת שִׁירֵי בְּקִנְיֵן הַגּוֹף

לְעַצְמוֹ אֲבַל לְגַבִּי מוּבָר שְׂדֵהוּ לְפִירוֹת מוּדֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ

דְּקִנְיֵן פִּירוֹת שְׁמַקְנָה לְאַחֲדִים לֹאֵב קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי דְּבַכְל דּוֹכְתָא

נִפְשִׁיָּה עַדִּיפָא לִיָּה וּמִשּׁוּם דְּשְׁמַעִינָן לֵה מִתְּרוּצִיָּה דְּרִישׁ לְקִישׁ לֹא

חֲשַׁשׁ הַגְּמָרָא לְפָרֶשׁ כֵּן וְלִרְ"ל נִמִּי אֵי אֵיתְמַר בְּהַא . בְּהַא קְאָמַר רִישׁ

לְקִישׁ מִשּׁוּם דְּאָבָא לְגַבִּי בְּרִיָּה אַחוּלִי אַחוּלִי אֲבַל לְגַבִּי מוּכַר שְׂדֵהוּ

לְפִירוֹת אֵימָא מוּדֵי לִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּקִנְיֵן פִּירוֹת קִקְנָן הַגּוֹף דְּמִי

קָמִיָּל:

מֵת הַשְּׁנִי. אַחֲרֵי הַרֵאשׁוֹן קָנָה שְׁלִישִׁי:

יַחֲזְרוּ נִכְסֵים לְיוֹרְשֵׁי רֵאשׁוֹן. כְּלוֹמַר כְּשִׁימוֹת הַרֵאשׁוֹן יוֹרְשֵׁיו יוֹרְשִׁין

מְכַחוּ שֶׁהִרִי לֹא זִיכָה לְשִׁלְשִׁי אֲלֵא מְכַח הַשְּׁנִי דְּהַא לֹא קְאָמַר

לְרֵאשׁוֹן נִכְסָיו לָךְ וְאַחֲרֶיךָ לְפְלוֹנִי וְאִם אֵין פְּלוֹנִי יִתְּנוּ לְפְלוֹנִי הַשְּׁלִישִׁי

וְכִיוֹן דְּשֵׁנִי לֹא זָכָה שְׁלִישִׁי נִי לֹא יִקְנָה אֲלֵא יוֹרְשֵׁי רֵאשׁוֹן יִירְשׁוּ לְהִנִּי

נִכְסֵים וְאַעֲי'ג דְּלֵא הִיוּ קִנְיֵן לְרֵאשׁוֹן אֲלֵא לְאִכּוֹל פִּירוֹתֵיהֶן כָּל יָמֵי

חַיָּיו דְּהַא קְאָמַר לִיָּה וְאַחֲרֶיךָ לְפְלוֹנִי אֲפִי הִכִּי כִיוֹן דְּאֵין אַחֲרֶיךָ

קִיִּים זָכוּ יוֹרְשֵׁי רֵאשׁוֹן בְּגוֹף וְפִירוֹת אֵי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא קִנְיֵן פִּירוֹת

הוּי חֲשׁוֹב כְּקִנְיֵן הַגּוֹף הַלֵּכְךָ אֵיכָא לְמִימַר יַחֲזְרוּ לְיוֹרְשֵׁי רֵאשׁוֹן שֶׁהִרִי

הַפִּירוֹת קִנְיֵן לוֹ וְכְּקִנְיֵן הַגּוֹף דְּמִי דְּאֵעִי'ג דְּהַמּוּכַר שְׂדֵהוּ לְפִירוֹת לֹא

קָנָה עַל פִּירוֹת אֶת הַגּוֹף מִשּׁוּם קִנְיֵן פִּירוֹת קִקְנָן הַגּוֹף הֵינִי מִשּׁוּם

דְּבַהֲדֵיא פִּירוֹת מְכַר לוֹ וְלֹא גּוֹף וְהִרִי הוּא כְּמִי שְׁאֲמַר לוֹ וְאַחֲרָי אוֹתוֹ

זָמַן יֵהֵא הַגּוֹף וְהַפִּירוֹת שְׁלֵי אֲבַל הִכָּא לֹא שִׁירֵי לְעַצְמוֹ כְּלוֹם אֲלֵא

לְשִׁלְשִׁי נִתְּן אֶת הַגּוֹף וְלְרֵאשׁוֹן וְלִשְׁנֵי נִתְּן אֶת הַפִּירוֹת וְכִיוֹן דְּאֵיכָא

תִּרְתִּי שִׁישׁ לְרֵאשׁוֹן קִנְיֵן פִּירוֹת דְּכְּקִנְיֵן הַגּוֹף דְּמִי וְגַם סִילַק הַנוֹתָן

עַצְמוֹ מְגוֹף וְפִירוֹת הַלֵּכְךָ יַחֲזְרוּ לְיוֹרְשֵׁי רֵאשׁוֹן אֲלֵא אֵי אֵיתָא דְּלֵאֵו

כְּקִנְיֵן הַגּוֹף דְּמִי מֵאִיָּה טַעַם יַחֲזְרוּ לְרֵאשׁוֹן:

יַחֲזְרוּ לְיוֹרְשֵׁי נוֹתָן מִיבְּעֵי . לִיָּה. שֶׁהִרִי לְרֵאשׁוֹן נִתְּן פִּירוֹת וְאֵין

אַחֲרָיו אֵישׁ שִׁיקְבַּל לֹא הַגּוֹף וְלֹא פִירוֹת הַלֵּכְךָ יַחֲזְרוּ לְנוֹתָן אוֹ

לְיוֹרְשֵׁי:

אַחֲרֶיךָ שְׁאֵנִי. דְּמִשְׁמַע דְּגוֹף וְפִירוֹת נִתְּן לְרֵאשׁוֹן דְּהַא בְּהֵיא פִּרְשִׁי

אַחֲרֶיךָ יִירַשׁ פְּלוֹנִי וְהֵא לִיתֵיהֶן דְּלִירַשׁ הַלֵּכְךָ יִשְׁאָרוּ בִּיד יוֹרְשֵׁי רֵאש

רַבִּי רֵשִׁי

ה"ג תנאי היא. ולא גרסי אלא אחריו נמי תנאי היא דמשמע דתירוצא דתריצין לעיל לריש לקיש אחריו שאני לאו תירוצא הוא דהא ודאי לריש לקיש מתרצין אחריו שאני כדמתרצי רב ורבי הושעיא לעיל דהשתא קיימי כולוהו ברייתות כריש לקיש בין למאן דאמר יחזרו ליורשי נותן בין למאן דאמר יחזרו ליורשי ראשון כולוהו סבירא להו דקנין פירות דעלמא לאו קנין הגוף דמי דאפילו הך דקתני יחזרו ליורשי ראשון היינו משום דאחריו שאני אלא לרבי יוחנן הוא דמתרצין הכי תנאי היא כלו מר איכא תנאי דפליגי בקנין פירות דראשון אי קנין הגוף דמי או לא ואנא סבירא לי כמאן דאמר קנין הגוף דמי:

דתנאי כו'. דרבי ס"ל לאו קנין הגוף דמי והך ברייתא דקתני יחזרו ליורשי נותן רבי היא וריש ס"ל קנין הגוף דמי והך דקתני יחזרו ליורשי ר"ש היא ואנא ס"ל כריש והיינו דפסיק ר' יוחנן כריש ומיהו לרי"ל לאו בקנין פירות קנין הגוף דמי פליגי אלא לכ"ע לאו קנין הגוף דמי ובהא פליגי רבי סבר אחריו נמי קנין פירות בעלמא הוא דאית ליה לראשון והלכך שני מוציא מיד הלקוחות והיכא דמת שני יחזרו ליורשי נותן דקנין פירות לאו קנין הגוף דמי ורשב"ג סבר בעלמא קנין פירות לאו קנין הגוף דמי והכא אחריו שאני וגוף ופירות אקני לראשון הלכך אין לשני אלא מה ששייר ראשון והיכא דמת שני יחזרו ליורשי ראשון וכן עיקר דהשתא לא תקשי הלכתא אהלכתא דהא פסקין הלכתא כריש לקיש בפי החולץ דקנין פירות לאו קנין הגוף דמי ובהא דאחריו לפלוני קיימא לן כרבן שמעון דאין לשני אלא מה ששייר ראשון כדפסקין הלכתא לקמן ולא פליגי ריש לקיש על ההוא פסק דפסיק רבי יוחנן לקמן ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן דאמר אביי איזהו רשע ערום כו' ולקמן נמי בההיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר אביי אזל איהו אקנייה לבנו קטן כרבן שמעון כו' עד אפי' רבן שמעון לא קאמר כו' דמהתם נמי שמעינן דהלכתא כרבן שמעון והלכך בעינן לפרושי דרבן שמעון ס"ל כרי"ל דקנין פירות לאו קנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריו שאני ולא תקשי הלכתא אהלכתא:

יורד הראשון ומכר ואכל. אורחא דמילתא נקט שמכר והוציא המעות בהוצאה:

השני מוציא מיד הלקוחות. אחר שימות הראשון דקנין פירות דראשון לאו קנין הגוף דמי ואחריו שאני לא אמרינן אליבא דרבי:

אלא מה ששייר ראשון. ואם לא שייר כלום לא יטול השני כלום דקנין פירות דראשון קנין הגוף דמי לרי' יוחנן ולריש לקיש טעמא משום דאחריו שאני:

אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד. קס"ד השתא פירות יכול לאכול ולמכור אבל לא הגוף ואם מכר השני מוציא מיד הלקוחות:

הא לגופא. הא קמייתא דקאמר רבי השני מוציא הני מילי היכא דמכר הגוף שאין לו לראשון אלא פירות והך ברייתא דקאמר יורד ראשון ומכר אפירות קאי:

הא לכתחלה. קאמר ר"ש אין לו למכור לכתחלה הגוף אלא אכילת הפירות כדי שיתקיים דעתו של נותן דהא גלי דעתיה דניחא ליה שישתייר קצת לשני אם יתרצה הראשון לשייר אחריו כלום והכי קתני יורד ראשון ומכר ואוכל מסתמא דברי רבי שהרי אינו יכול למכור כ"א פירות רשב"ג אומר אין לו לראשון לירד ולמכור מסתמא שהרי הכל מכור ולא נתקיימה דעת הנותן אלא אכילת פירות הוא דאית ליה לכתחלה או למכרן אבל גופא דיעבד אין לכתחלה לא והא קמייתא דיעבד אין לשני אלא מה ששייר ראשון:

איזהו רשע ערום. גורם לעבור על דברי הנותן: **ערום.** דאהנו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מקרי רשע ואע"ג דלכתחלה אסור לעשות כן דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות בהן כרצונו:

זה המשיא עצה. לראשון למכור בנכסים דהא קי"ל כריש דאין לשני אלא מה ששייר ראשון ולא נעשה נחת רוחו של מת שאמר אחריו לפלוני דהוה ניחא ליה אם ישתיר ומיהו לא אקפיד קפידא גמורה שלא יוכל הראשון למכרן אם ירצה.

קליא, תנאי היא.

דתנאי:

"בנכסי לך ואחריו לפלוני, יורד ראשון ומכר ואכל -

השני מוציא מיד הלקוחות,

דברי רבי.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אין לשני אלא מה ששייר ראשון."

ורמניה:

"בנכסי לך ואחריו לפלוני" - יורד ראשון ומכר ואכל.

דברי רבי.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד."

קשיא דרבי אדרבי,

יורדן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל,

"דרבי אדרבי" -

לא קשיא:

הא - לגופא,

הא - לפירא.

"דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל",

לא קשיא:

הא - לכתחלה,

הא - דיעבד.

אמר אביי:

איזהו "רשע ערום" (סוטה כ.)?

זה המשיא עצה למכור בנכסים כרבן שמעון בן גמליאל.

87. קלז, א

רַסְנִים

ומודה - ר"ש אף על גב דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון אם נתנו אותו ראשון במתנת שכיב מרע כגון דאמר מהיום ולאחר מיתה לא אמר כלום והשני מוציא אי נמי כשהיה שכיב מרע נתנה דשתי מתנות הללו שוות כדאמרן לעיל איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע כו'.

ה"ג בהלכות גדולות ובפירוש רבינו חננאל מ"ט אמר אביי מתנת שכיב מרע אימת הויא לאחר מיתה וכבר קדמו אחריו - האי שני דקאמר עליה הנותן אחריו לפלוני קדם לזה שנתנו לו הראשון דמשעה שהתחיל האי ראשון לטרוף קנה השני דאחריו עם גמר מיתה משמע דמשעה דאין הראשון צריך לנכסים הללו זיכהו הנותן לזה השני אחריו מיד אבל האי מקבל מתנה מראשון לא קנה עד לאחר גמר מיתה דסתם אדם הנותן ממונו לאחר מיתתו אין רוצה להוציא ממונו מכחו עד שתגמר מיתתו אבל לעיל דנותן סליק נפשיה מהני נכסים שהרי נתנו לראשון חפץ הוא שיזכה השני עם גמר מיתתו של ראשון.

ומי אמר אביי הכי - דמתנת שכיב מרע לאחר גמר מיתה.

עם גמר מיתה - אלמא בהדי הדדי קנו ולאשמועינן אתא דחולקין בשוה.

מההיא - דעם גמר מיתה.

לא ס"ד - דמההיא דלאחר מיתה הדר ביה דהא ודאי סתם שכיב מרע הנותן לאחרים ממונו שלו אין בדעתו להוציא מרשותו עד לאחר גמר מיתתו דאשכחן נמי כה"ג גבי אשתו כשהוא מגרשה ומתירה לאחרים דלא גמר להוציאה מכחו עד לאחר גמר מיתתו.

דתנן הרי זה גיטך אם מתי - כלומר אם אמות אז יהא גט.

זה גיטך מחולי זה - לאחר גמר חולי דהיינו לאחר מיתה.

זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום - דלא גמר לגרשה עד לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה ודלא כר' יוסי מוקמינן לה בגיטין בפי מי שאחזו קורדייקוס דאי כרבי יוסי האמר זמנו של שטר מוכיח עליו וכמאן דאמר לה מהיום ולאחר מיתה דמי דקתני התם חולצת ולא מתייבמת וגבי אם מתי נמי דמי כמאן דאמר מהיום אם מתי דקתני התם הרי זה גט מיהו שמעינן מינה דלאחר מיתה קמגרש לה וה"ה למתנתו דאי עם גמר מיתה א"כ הוי גט ואמאי קתני לא אמר כלום.

היו בהן עבדים כו' - כלומר רבן שמעון קאמר דמה שמכר ראשון הכל הוי מכור ואפי' עבדים והוציאם לחירות וקפריך פשיטא דכיון דאקני גוף לראשון מצי למעבד ביה כל מה דבעי.

למיעבד איסורא - דהמשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו (ויקרא כה).

תכריכי המת אסורין בהנאה - ובפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:); נפקא לן מקראי. לשוינהו איסור הנאה לא יהבינהו ניהליה - אלא ע"מ ליהנות בהן בני אדם דניחא ליה לאיניש דליהנו אינשי מממוניה ולא ילך לאיבוד.

אמר רבי יוחנן:
הלכה פרבן שמעון בן גמליאל,
ומודה שאם נתנן במתנת שכיב מרע - לא עשה כלום,

מאי טעמא?

אמר אביי:
מתנת שכיב מרע - לא קנה אלא לאחר מיתה,
וכבר קדמו "אחריו",

ומי אמר אביי הכי?!
והא איתמר:
מתנת שכיב מרע מאימתי קנה?
אביי אמר: עם גמר מיתה,
ורבא אמר: לאחר גמר מיתה!

הדר ביה אביי מההיא.

ממאי דמההיא הדר ביה?
דלמא מהא הדר ביה?

לא סלקא דעתך,
דתנן:

"זה גיטך אם מתי",
"זה גיטך מחולי זה",
"זה גיטך לאחר מיתה" -
לא אמר כלום" (גיטין עב).

אמר רבי זירא אמר רבי יוחנן:
הלכה פרבן שמעון בן גמליאל,
ואפילו היו בהן עבדים והוציאן לחירות.

פשיטא!

מהו דתימא:
אמר ליה למיעבד איסורא לא יהבינן לך,
קא משמע לן.

אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן:
הלכה פרבן שמעון בן גמליאל,
ואפילו עשאן תכריכין למת.

פשיטא!

מהו דתימא:
לשוניהו איסורי הנאה לא יהבי לך,
קא משמע לן.

88. קלז, א-ב

רש"י

אתרוג זה נתון לך במתנה - כל ימיד.

ואחריו - אחר מיתתו.
לפלוני - לצאת בו וגם לאכלו אם ירצה דהא לא קאמר ואחריו לפלוני.

נטלו ראשון ויצא בו - כלומר נטלו לצאת בו ובירך עליו.

באנו למחלוקת כו' - דלרבי לא יצא ראשון דהא לית ליה בגויה אלא קנין פירות שהרי אינו יכול למכרו ולא קרינא ביה לכם ולר"ש ראשון יצא דהא אי בעי הוה אכיל ליה או מזבין ליה דהא אחריו קאמר מה שישתייר אחריו.

עד כאן לא פליגי - רבי ור"ש בפירות דראשון דודאי פירות אית ליה אלא בהכי פליגי דר"ש סבר קנין פירות שיש לו לראשון כקנין הגוף דמי אפי' לר"ל דאחריו שאני ורבי סבר לאו כקנין הגוף דמי ואם מכר את הגוף לא עשה ולא כלום אבל בפירות הכל מודים דאית ליה הלכך גבי אתרוג נמי יציאת ידי חובתו ליטלו היינו פירותיו דאפילו לרבי יצא.

דאי מיפק לא נפיק. ראשון לרבי למאי יהביה ניהליה שהרי אין בו פירות אחרות והגוף אינו יכול למכור ולאכול ולא ניתן לראשון אלא לקיים בו מצות נטילה ולכם קרינן ביה דאין לשני כח בו כל זמן שראוי לזה הראשון לצאת בו דהא אחריו קאמר ולא דמי לראשון השותפין שאין יוצא בו כדלקמן דהתם כולהו מיהא הוו שותפין ביחד אבל הכא אינו משועבד לשני כלל כל ימי חייו הראשון:

מכרה או שאכלה. דלרבי צריך לשלם דמי אתרוג לשני ולרבי שמעון אין לשני אלא מה ששייר ראשון ולאשמועינן אתא דכי היכי דפליגי בקרקעות פליגי באתרוג דלרבי יורד הראשון ומוכרו לצאת בו דלפירי יהביה ניהליה והיינו פירותיו ולרבי שמעון אין לו לכתחלה אלא אכילת פירות דהיינו לצאת בו ואם מכר מכור ומשום דסד"א מכור דאפי' רבי מודה דלגופו יהביה לראשון דהא ליכא פירות קא משמע לן דליטלו ולצאת בו היינו פירות שנתן לראשון והגוף נתן לשני:

דר' רב נחמן בר רב הוסיא:

"אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריו לפלוני",
נטלו ראשון ויצא בו - באנו למחלוקת רבי ורבי שמעון בן גמליאל.

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק:

עד כאן לא פליגי רבי ורבי שמעון בן גמליאל התם, אלא,

דמר סבר: 'קנין פירות כקנין הגוף דמי',

ומר סבר: 'קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי'.

אלא, הכא:

אי מיפק לא נפיק ביה - למאי יהביה ניהליה!

קלז, ב

אלא,

מיפק - דכולי עלמא לא פליגי דנפיק ביה,

מכרה או אכלה - באנו למחלוקת רבי ורבי שמעון בן גמליאל.

89. קלז, ב

קט"ס

שקנו אתרוג. ירשו מאביהן או לקחו במעות ירושת אביהן בתפוסת הבית כל זמן שלא חלקו ונטלו אחד מן האחין בלא דעת חבירו ויצא בו רואין אם אין האחין מקפידין זה על זה ויכול לאכול בלא רשותם כגון שיש אתרוגים הרבה בתפוסת הבית או שימצאו הרבה אתרוגים בעיר או שכבר יצאו ואין צריכין לו עוד:

יצא. דקרינא ביה לכם שהרי כולו שלו הוא:

ואם לאו לא יצא. דכתיב (ויקרא כג) ולקחתם לכם משלכם שיהא כולו שלו ולא שמקצתו שלו דאע"ג דדרשינן בשחיטת חולין בפ' ראשית הגז (דף קלה: קלו.) בגדיכם עריסותיכם תרומותיכם לרבות טלית של שותפין ועיסת השותפין ותבואת השותפין שחייבין בציצית ובחלה ובתרומה ה"ה נמי אי הוה כתיב הכא פרי עץ הדרכם אפי' של שותפות אבל כיון דכתיב לכם צריך שיהא כולו שלו והאי דלא כתיב ולקחת לך היינו למדרש מיניה שתהא לקיחה לכל אחד ואחד כדדרשינן במס' סוכה (דף מא:): ובתורת כהנים ומנהג שלנו שנהגו לברך כל הקהל באתרוג אחד דעתנו מסכמת לתת כל אחד במתנה את חלקו לחבירו כדאמרינן גבי רבן גמליאל ור' יהושע במסכת סוכה (שם) ואע"ג דלא פריש כמאן דפריש דמי דלא גרע ממתנה ע"מ להחזיר דלהכי מיהא דעת כל הקהל שוה שינתן לכל אחד עד שיברך עליו ואח"כ יחזיר והני מילי ביו"ט ראשון אבל ביו"ט שני אמרי' מתוך שיוצא בשאול יוצא בגזול ומה שכתוב בספרים ודוקא אתרוג אבל פריש ורמון לא אריכות פירוש של שוטים הוא ואינו מן הגמרא כן נראה בעיני וכשר:

אמר רבה בר רב הונא:
האחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית,
נטלו אחד מהן ויצא בו,
אם יכול לאוכלו - יצא,
ואם לאו - לא יצא,
ודוקא דאיכא אתרוג לכל חד וחד,
אבל פריש או רמון לא.

רִשְׁוֹנִים

90. קלז, ב

הַחֲזִירוּ יֵצֵא. אִיגְלָאֵי מִילְתָּא
 לַמְּפָרַע דְּהוּיָא מִתְּנָה מַעֲיָקְרָא
 שְׁהָרֵי קִיִּים עֵתָה תְּנָאֵי שְׁהַמְתְּנָה
 הֵיתָה תְּלוּיָה בְּתַנְאֵי וְנִתְקִיִּים:
וְאִם לֹא. אֵלָא מִכְּרוֹן אִו אִכְלוּ
 לֹא יֵצֵא דְאִיגְלָאֵי מִילְתָּא דְלֹא
 הוּיָא מִתְּנָה וְאֵעִיג דְּלִגְבֵי גִיטִין
 קִי"ל כְּרִי"מ דְּבַעֲי תְּנָאֵי כְּפֹל
 כְּדָמַר בְּפֶרֶק מִי שְׁאֲחִזוּ (גִּיטִין)
 דָּף עָה: אֲתִקִּין שְׁמוּאֵל בְּגִיטָא
 דְּשָׁכִיב מַרְע כּו' הֵי מִלִּי לַעֲנִין
 גִּיטִין וְקְדוּשִׁין הוּא דְּבַעֲיָן תְּנָאֵי
 כְּפֹל לְכַתְּחֵלָה לְרוּחָא דְּמִילְתָּא
 דִּילְפִינָן מִתְּנָאֵי בְּנֵי גָד וּבְנֵי
 רְאוּבֵן מִיָּהָא לְגַבֵּי דִּינֵי מְמוֹנוֹת
 לֹא בַעֲיָן תְּנָאֵי כְּפֹל אֵלָא גְלוּיִי
 דַּעְתָּא בַּעֲלָמָא וְכִיּוֹן דָּאֲמַר עִי"מ
 שְׁתַּחֲזִירָהוּ לִי וְאֵעִיג דְּלֹא כְּפִלְיָה
 לְמִימַר וְאִם לֹא תַחֲזִירָהוּ לֹא
 תְּהָא מִתְּנָה אֲפִי"ה לֹא הוּיָא מִתְּנָה
 אֲא"כ נִתְקִיִּים הַתְּנָאֵי דְּהָא
 אֲפִילוּ הֵיכָא דְּלֹא פִירֶשׁ כְּלוּם
 וְאִיכָא לְמִיתְּלֵי בְּאוּמְדָן דַּעְתָּא
 אֲזִלִּין בְּתַר אֲוּמְדָן דַּעְתָּא
 בְּפִירְקִין לַעֲלִיל גְּבֵי דִּינֵים הַרְבֵּה
 כְּגוֹן הַכּוֹתֵב נַכְסִיו לֹאֲשֵׁנוּ (דָּף
 קֵלָא: וְלִקְמָן בְּפֶרֶק מִי שְׁמַת
 (דָּף קֵמַח: גְּבֵי שָׁכִיב מַרְע שְׁכַתְּב
 כָּל נַכְסִיו לְאַחֲרִים וְגְּבֵי מִי
 שְׁשַׁמַּע שְׁמַת בְּנוּ וְכַתְּב נַכְסִיו
 לְאַחֲרִים וְאֲחִי"כ בָּא בְּנוּ דָּאֲמַר
 בְּפֶרֶק מִי שְׁמַת (לִקְמָן דָּף קֵמוּ:
 דְּלֹא הוּיָא מִתְּנָה:

אָמַר רַבָּא:

"אֲתֵרוּג זֶה נִתּוֹן לְךָ בְּמִתְּנָה עַל מְנַת שְׁתַּחֲזִירָהוּ לִי",
 נְטִלוּ וְיֵצֵא בּוֹ, הַחֲזִירוּ - יֵצֵא,
 לֹא הַחֲזִירוּ - לֹא יֵצֵא.

קָא מְשַׁמַּע לָן:

'מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחֲזִיר' - שְׁמָה מִתְּנָה.

91. קלז, ב

קצ"ס

ההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי בר אביי.
 כל אימת דהות אזלא למיגזריה, הוה קפיד עילוה,
 אקניתיה ניהליה כל שני חיו, אזל איהו אקנייה ניהליה לבנו קטן.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:

משום דאתו ממולאי, אמריתו מילי מוליא אתא??
 אפילו רבן שמעון בן גמליאל לא קאמר אלא לאחר,
 אכל לעצמו - לא.

אקניתיה ניהליה כל ימי חיו.
 דרב ביבי ואחריו יחזור לה ולירשיה:

אקנייה לבנו קטן. כרבן שמעון דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואע"ג דרבן שמעון לכתחלה אסר הני מילי כשאמר לו נתן אחרוך לפלוני דבעינן שישתייר לאותו פלוני אחריו קצת אבל הך איתתא כיון דיהבה ליה לגמרי כל ימי חיו ולא פירשה לו לתת אחריו לאדם אחר אלא לעצמו לקורת רוחו של רב ביבי נתכוונה ואפי' ליתנו לכתחלה לכל מי שירצה והאי דאקני לבנו קטן היינו כדי שלא תוכל האשה לחזור ולקנות ממנו א"י לפי שסמוך על שלחנו ויאכל רב ביבי הפירות תחת מזונות בנו ונראה בעיני דלא גרס לבנו קטן אלא לבנו גרידא וכן כתב בפירושי ר"ח ואגב שיטפא דכתב הכי בגמרא בשאר מקומות כתבו נמי אף בכאן:

ממולאי. כדאמר בר"ה (דף יח. ע"ש) רבא ואביי מדבית עלי קאתו ועל שם מקומץ נקראו בני עלי ממולאי כדאמר בבראשית רבה בתחלת פרשה נ"ט ואברהם זקן עטרת תפארת שיבה וגוי ר"מ אזל לממלא ראה אותם שחורי ראש אמר להם שמה ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה וכל מרבית ביתך ימותו אנשים אמרו רבי התפלל עלינו אמר להם לכו וטיפלו לצדקה ואתם זוכין לזקנה כו' וה"נ אמר בר"ה (שם) אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח:

אמריתו מילי מוליא אתא. דברים כרותים שאין בהם ממש לשון ימל קצירו (איוב יח) א"י כגון מוליא במוליא בחזקת הבתים (לעיל דף נד.) גבשושיות כלומר דברים בעלי מומין ועל שם מקומם מגדפם כדכתיב בתי אכזיב לאכזב ועקרון תעקר (מיכה א):

אפי' רבן שמעון לא קאמר. דמה שמכר ראשון הוי מכור אלא כשאמר נכסי לך ואחרוך לאחר אבל כשאמר ואחרוך לעצמי כי הך איתתא דלא אקניתיה לך אלא לימי חייך ורוצה היא שאחרוך יחזור לה אפילו רשב"ג מודה דלא אקנייה לך אלא פירות ומאי דאקנית לברך לא אהני מידי אלא לפירות כל ימי חייך:

92. קלז, ב

רָפְז"ס

אמר רבא אמר רב נחמן שור זה כו'. נראה בעיני דמקמי הא עובדא דרב ביבי גרס לה דדמיה להך דאמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי שור זה נתון לך במתנה עד זמן פלוני לעשות בו מלאכתך: **על מנת שתחזירהו לי.** אחר הזמן:

הרי זה מוקדש ומוחזר. כלומר הרי זה מוקדש שהרי מוחזר הוא ונתקיים התנאי דאיגלאי מילתא דהויא מתנה למפרע ונראה בעיני דאם מת בתוך הזמן דפטור מלשלם דלא הוה שואל להתחייב באונסין ואף לא שומר להתחייב בגניבה ואבידה אלא מקבל מתנה הוא ולא נתחייב אלא בפשיעה:

מאי אהדריה. ע"מ שתחזירהו לי קאמר ליה שיהא חזרתו לעצמו אבל כיון שהקדישו אין זו כי אם חזרה להקדש:

אמר רבא אמר רב נחמן:
"שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי",
הקדישו והחזירו - הרי זה מוקדש ומוחזר.

אמר ליה רבא לרב נחמן:
מאי אהדריה!?

אמר ליה:
ומאי חסריה?

אלא אמר רב אשי:
חזינן אי אמר ליה: "על מנת שתחזירהו" - הא אהדריה,
אי אמר ליה: "על מנת שתחזירהו לי" - מידי דחזי ליה קאמר ליה!

93. קלז, ב - קלח, א

רָצָ"ס

ה"ג הכותב נכסיו לאחר. ולא גרס כל:

קנה ואפי' עומד וצווח. איני חפץ במתנה זו וטעמא מפרש לקמיה:

כאן בצווח מעיקרא. מתחלה כשמסר לו זה את השטר התחיל צווח הלכך לא קנה שאין מזכין לו לאדם בעל כרחו דחוב הוא לו דכתיב (משלי טו) שונא מתנות יחיה וכדאמרינן [באלו טריפות] (חולין ד' מד:) והנותן עצמו לא ג' תחזיר לו שהרי סילק עצמו מהם אלא הפקר הם וכל המחזיק בהן זכה בהן כדאמרינן בכריתות בתחלת פרק המביא אשם תלוי (דף כד.) אמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו ואחר הלה אי אפשי כל המחזיק בה זכה בה ואסקינן התם כריש לקיש:

כאן בשתק ולבסוף צווח. קנה כיון דקיבל השטר בשתיקה נתרצה לזכות במתנה ומאחר שזכה אין מועיל כלום להוציאה מרשותו מה שאמר אי אפשי במתנה זו עד שיתנה בלשון מתנה לאחרים או שיפקירם:

זיכה לו ע"י אחר. בפניו והוא שתק כשמסרו את השטר או הקנו בקנין סודר לאחרים לצרכו וכשבאו למסור לו השטר התחיל צווח:

באנו למחלוקת. אם קנה אם לאו:

והיו בהן עבדים. ומתוך כך צווח שאינו רוצה לזון העבדים דאפי' למי"ד יכול הרב לומר לעבד עשה ואיני זנך אפי"ה לא ניחא ליה לעשות כן:

רב שני. מקבל מתנה:

אוכלין בתרומה. מחמת השני דודאי קנה וכתב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו (ויקרא כב):

יורשין. כלומר ראשון או יורשין ולרבן שמעון לא סבירא ליה האי דריש לקיש דאמר בכריתות בפרק המביא הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה דסבירא ליה לרבן שמעון דאדעתא דהכי יהיב ליה דאי לא בעי מקבל מתנה תיהדר ליה והכי מפרש בכריתות ומיהו הלכתא כריש לקיש ובהך פלוגתא נמי הלכתא כרבנן דהא דקיי"ל הלכה כרשב"ג במשנתנו היינו משנה אבל ברייתא לא אלא הלכה כרבנן דמשנתנו מתני' משמע אבל היכא דאמרי' משנה היינו נמי ברייתא כדאמרי' בעלמא (גיטין דף סז.) משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ומשויה קי"ל כותיה בין במשנה בין בברייתא:

הוכיח סופו. שצווח על השתיקה שבתחלה דלא נתרצה במתנה אלא להכי שתק דגנאי היא לצווח כל זמן שלא הגיע מתנה לידו:

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הכותב נכסיו לאחר,

ואמר הלה: "אי אפשי בהן" -

קנה,

ואפילו עומד וצווח.

ורבי יוחנן אמר:

לא קנה.

אמר רבי אבא בר ממל:

ולא פליגי:

כאן - בצווח מעיקרא,

כאן - בשותק מעיקרא ולבסוף צווח.

קלח, א

אמר רב נחמן בר יצחק:

זיכה לו על ידי אחר, ושתק ולבסוף צווח,

באנו למחלוקת רבן שמעון בן גמליאל ורבנן,

דתנאי:

"הנותב נכסיו לאחר והיו בהן עבדים,

ואמר הלה: "אי אפשי בהן",

אם היה רבן שני בהן - הרי אלו אוכלין בתרומה,

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

בין שאמר הלה: "אי אפשי בהן" - כבר זכו בהן יורשין.

והיונן בה: ותנא קמא אפילו עומד וצווח?!

אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן:

בצווח מעיקרו - דכולי עלמא לא פליגי דלא קני.

שתק ולבסוף צווח - דכולי עלמא לא פליגי דקני.

כי פליגי - שזיכה לו על ידי אחר ושתק, ולבסוף צווח,

דתנא קמא סבר: מדשתיק קנינהו, והאי דקא צווח מהדר הוא דקא הדר ביה.

ורבן שמעון בן גמליאל סבר: הוכיח סופו על תחלתו,

והאי דלא צווח עד השתא, דסבר: כי לא מטו לידי - מאי אצווח?

94. קלח, א

רַשְׁבֵּי

תנו רבנן שכיב מרע כו'. להכי נקט שכיב מרע דבדידיה איכא לאיפלוגי בין היכא דאמר אחריו לפלוני להיכא דלא אמר משום דראוי לחלק כל נכסיו בדבור פיו לזה כך ולזה כך אבל בריא רגיל ליתן לכל אחד בפני עצמו והדבר ידוע למי מקנה תחלה ולמי לבסוף:

שאמר תנו מאתים זוז כו'. וכגון דלא שייר אחריהן כלום דאי שייר מידי שלא חלק להם אע"ג דמית לא קנו אא"כ הקנה להם בקנין סודר כדפסקינן לקמן במי שמת (דף קנא): מתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין ואע"ג דמית: **אם יצא עליו שט"ח.** קודם שקבלו המעות אי נמי כגון דהני מאתים זוז ושלוש מאות זוז שדות ששוות כך וכך דמים הלכך אפי' לאחר שגבו גובה בעל חוב מהן דמקבל מתנת שכיב מרע כיוורש שוויה רבנן לקמן במי שמת ומקרקעי דיתמי משתעבדי לבעל חוב:

גובה מכולן. שהרי לכולם נתכוין ליתן ביחד אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים כאחד וכגון שלא שתק בינתים דהיינו נמלך לקמן במי שמת הלכך גובה מכולן מן המעט ימעיט ומן הרב ירבה כגון אם בא בעל חוב לטרורף תשע דינרין גובה מן המאתים ב' דינר ומן השלש מאות שלש דינר ומן הדי' מאות ארבע דינר והא דנקט האי סידרא רבותא הוא דנקט ומשום סיפא דהיכא דאמר אחריו ואחריו דאחרון אחרון נפסד ואע"פ שאהבו השכיב מרע יותר ליתן לו מתנה מרובה:

אין לו. כדי החוב גובה המותר משלפניו:

לפלוני בכורי כראוי לו. אמרי' לקמן דהאי כראוי לו לישנא יתירא הוא ליפיו כח שנתן לו הני מאתים זוז לבד בכורתו הלכך נוטלן וגם את בכורתו ואי לא הוה אמר כראוי לו היה נוטלן בבכורתו רצה בכורתו נוטל רצה מאתים זוז נוטל דידו על העליונה כדאמרי' נמי לקמן גבי היכא דאמר בבכורתו בהדיא:

רצה בכורתו נוטל. אם היא יותר ממאתים שהרי אינו יכול לגרוע מבכורתו אפי' לרבי יוחנן בן ברוקה כדנפקא לן בפרקין לעיל מלא יוכל לבכר:

רצה מאתים נוטל. אם בכורתו פחות ממאתים זוז וה"ה אם אמר תנו מאתים זוז לפלוני בני סתמא ולא אמר בבכורתו דידו על העליונה כדפרכינן לקמן ודלמא כראוי לו בחובו קאמר ומשנינן רבי עקיבא היא דדייק לישנא יתירא אם לא אמר כראוי לו הוה אמרינן דבחובו או בבכורתו קאמר דיטול מאתים והא דנקט הכא בבכורתו אתא לאשמועינן דאף על גב דפריש בהדיא בבכורתו אפי"ה יטול כל בכורתו אם היא יותר ממאתים זוז דידו על העליונה:

ידה על העליונה. וכגון שלא מחלה לו בכך:

לא את הבור. שבבית:

ולא את הדות. שבבית אינן מכורין בכלל בית דאף על פי שכתב לו עומקא ורומא של בית דתשמיש הן בפני עצמן ולא אהני עומקא ורומא אלא למקני עומקא ורומא כדאמרן בפרק המוכר את הבית דמסתמא לא קני איניש עומקא ורומא:

וצריך למוכר ליקח לו דרך. לבורו ולדותו ששייר לעצמו דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר לעצמו דרך:

שאינ צריך. דהא חוץ מאלו לא הוה צריך למימר למעוטי בור ודות דהא מסתמא לא קני להו לוקח אלא לטפויי לו שיויר דרך לבור ודות עצמו נתכוין ומיהו רבנן נמי מודו דכל לישנא יתירא לטפויי אתי היכא דאיכא מידי לטפויי כי הכא בהך ברייתא והא דאמרן הא מני רבי עקיבא היא לאו דוקא דהוא הדין לרבנן אלא משום דאשכחן ברבי עקיבא בהדיא דדריש לישנא יתירא מוקי לה כרי' עקיבא:

תנו רבנן:

"שכיב מרע שאמר:

"תנו מאתים זוז לפלוני,

ושלש מאות לפלוני,

וארבע מאות לפלוני" -

אין אומרין: כל הקודם בשטר זוכה,

לפיכך,

יצא עליו שטר חוב - גובה מכולם.

אבל אמר: "תנו מאתים זוז לפלוני,

ואחריו לפלוני,

ואחריו לפלוני" -

אומרין כל הקודם בשטר זוכה,

לפיכך,

יצא עליו שטר חוב - גובה מן האחרון,

אין לו - גובה משלפניו,

אין לו - גובה משלפני פניו."

תנו רבנן:

"שכיב מרע שאמר: "תנו מאתים זוז לפלוני בני בכור כראוי לו" -

נוטלן ונוטל את בכורתו.

אם אמר: "בבכורתו" -

ידו על העליונה,

רצה נוטלן,

רצה נוטל בכורתו.

ושכיב מרע שאמר: "תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראוי לה" -

נוטלתן ונוטלת את כתובתה.

אם אמר: "בכתובתה" -

ידה על העליונה,

רצה נוטלתן,

רצה נוטלת כתובתה.

ושכיב מרע שאמר: "תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי כראוי לו" -

נוטלן ונוטל את חובו,

ואם אמר: "בחובו" - נוטלן בחובו.

משום דאמר: "כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו"!!

ודלמא "כראוי לו בחובו" קאמר!

אמר רב נחמן:

אמר לי הונא: הא מני רבי עקיבא היא,

דדייק לישנא יתירא,

דתנן:

"לא את הבור

ולא את הדות,

אף על פי שכתב לו: "עומקא ורומא,"

וצריך ליקח לו דרך,

דברי רבי עקיבא.

וחכמים אומרים:

אין צריך ליקח לו דרך.

ומודה רבי עקיבא:

בזמן שאמר לו "חוי מאלו" - שאינו צריך ליקח לו דרך" (בבא בתרא סד.).

אלמא: כיון דלא צריך וקאמר לטפויי מלתא קאתי,

הכא נמי, כיון דלא צריך, וקאמר לטפויי מלתא קא אתי.

קלח,ב

95. קלח, ב

רֶשֶׁנ״ס

העדים כותבין. מה ששומעין זכרון עדות שהיתה בפנינו שאמר פלוני שכבי מרע שפלוני חייב לו מנה ומה ששמענו וחתמנו:

אע״פ שאין מכירין. את הלוח או אם נתחייב לו כלום אם לאו:

לפיכך. שנתנו חכמים רשות לעדים לכתוב מה ששמעו אף על פי שאין יודעין אם אמת אם שקר צריכין היתומים להביא ראיה לגבות מאותו פלוני דעדים הללו מה ששמעו מפי השכיב מרע כתבו והם לא ידעו אם ממש בדבריו אם לאו:

וחכמים אומרים אין כותבין וכו'. דחיישין לבית דין טועין שיראו שכתבו העדים ויהו סבורים שהעדים לא כתבו צוואת שכבי מרע עד שחקרו תחלה היטב וידעו שדבריו אמת כדאמר ריש לקיש בכתובות (דף יט.) אין העדים חותמין על השטר אא״כ נעשה בגדול ואמר נמי עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד הלכך אין כותבין אלא אם כן מכירים שדבריו אמת:

אינו צריך כו'. שהרי לא כתבו אלא אם כן הכירו ואינו צריך להביא ראיה אחרת אלא שטר זה יתקיים בחותמו:

ואף ר' מאיר. מן הדין היה לו להודות לדברי חכמים ולומר כותבין משום דאין פנאי לשכיב מרע לתבוע ללוח אלא דחייש רבי מאיר לבית דין טועין שיהו סבורין שהעדים לא כתבו אלא אם כן הכירו ולא יצריכו ליורשין להביא ראיה:

הלכתא אין חוששין לבית דין טועין. אלא כותבין אע״פ שאין מכירין כרב נחמן אליבא דרבנן:

ה״ג מאי שנא מדרבא דאמר רבא אין חולצין כו'. ול״ג דאמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא דאינהו חולצין וממאנין אע״פ שאין מכירין קאמרי בפרק מצות חליצה אבל רבא דידיה אמר אין חולצין כו' ואי גרס להו הכי גרס ומאי שנא מדרבא דאמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין כו' ורבא דידיה אמר (.) אין חולצין כו' ואדרבא קאי גמרא ופריך מ״ש האי דפסקינן הלכתא אין חוששין מדרבא דס״ל חוששין: אין חולצין אא״כ מכירין. יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין אנו יודעין שהוא יבמה אין נזקקין להם ב״ד לחלוץ כדמפרשי טעמא לקמן דחיישין לב״ד טועין שאם תבא לינשא לב״ד אחר ע״י חליצת ב״ד ראשון שחלצו לה בלא הכרה יתירוה ב״ד שני לפי שיהו טועין לומר לא חלצו לה בית דין ראשון אא״כ הכירו שזה יבמה ולא ידעו הלכה זו שחולצין אע״פ שאין מכירין הלכך תקנו דאין חולצין אא״כ מכירין וכה״ג איכא למימר נמי אין ממאנין אין בית דין נזקקין למיאון עד שיכירו שניהם מהאי טעמא גופיה: לפיכך. כיון שאין חולצין אלא אם כן מכירין כותבין עדים גט של חליצה ומיאון להתירה אע״פ שאין מכירין דהא ודאי ב״ד הכירו כשחלצו ומיאנו והלכך אם כתבו לה עדים ראינו שחלצה ומיאנה מפלוני אפילו לא כתבו בו ואשתמודענהו ניסת בעדות זו: מאי טעמא. אין חולצין אלא אם כן מכירין לאו משום דחוששין לבית דין טועין כדפרישית שאם אתה אומר חולצין בלא מכירין יטעו בית דין שני להשיאה בלא בדיקה שיהו סבורין לא חלצו אלא אם כן הכירו שטועין בהלכה זו (וסבורין חולצין אע״פ שאין מכירין) ולעיל נמי נחוש לבית דין טועין ולימא אין כותבין כרבי מאיר:

ומשני בי דינא בתר בי דינא לא דייקי. כלומר גבי חליצה ומיאון לפיכך תקנו אין חולצין אלא אם כן מכירין שאם אתה אומר חולצין אף על פי שאין מכירין התם ודאי חיישין לב״ד טועין שיטעו ב״ד שני לומר כי יפה הכירו ב״ד ראשון כשחלצו דב״ד שני בתר ב״ד ראשון לא דייקי דכיון דחליצה ומיאון בגי' כדתנן בסנהדרין (דף ב.) קמו ב״ד במילתא ושפיר עבוד חליצה ומיאון:

בי דינא בתר עדים דייקי. כגון הכא גבי צוואת שכבי מרע לא יטעו ב״ד לומר לא כתבו עדים אלא אם כן הכירו אלא ידקדקו אחרי העדים אם הכירו בדבר אם לאו והלכתא אין חוששין לב״ד טועין כדפסיק רב דמי:

תנו רבנן:

״שכיב מרע שאמר: ״מנה יש לי אצל פלוני״, העדים כותבין אף על פי שאין מכירין, לפיכך, נשהוא גובה צריך להביא ראיה, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

אין כותבין אלא אם כן מכירין, לפיכך, נשהוא גובה אין צריך להביא ראיה״.

אמר רב נחמן:

אמר לי הונא:

תנא:

״דבי מאיר אומר: אין כותבין,

וחכמים אומרים: כותבין,

ואף רבי מאיר לא אמר אלא משום בית דין טועין״.

אמר רב דימי מנהרדעא:

הלכתא: אין חוששין לבית דין טועין.

ומאי שנא מדרבא?

דאמר רבא:

אין חולצין, אלא אם כן מכירין,

ואין ממאנין, אלא אם כן מכירין,

לפיכך כותבין גט חליצה וגט מיאון, ואף על פי שאין מכירין.

מאי טעמא?

לאו משום דחוששין לבית דין טועין!

לא,

בית דין בתר בית דינא - לא דייקי

בית דינא בתר עדים - דייקי.

96. קלח, ב - קלט, א

רס"ז

מתני'

האב תולש ומאכיל. אהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו קאי דאקני ליה גופא מהיום ופירי לאחר מיתה והלכך מאכיל האב בחייו פירות שתלש לכל מי שירצה אבל מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו אע"פ שעומד לתלוש הרי הוא של בנו מקבל מתנה ודוקא בנו אבל הכותב נכסיו לאחר אפי' מה שהניח מחובר לקרקע בשעת מיתתו הרי הן של יורשים שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר והכי מוכח בגמרא: **הרי הוא של יורשין**. ולא למקבל מתנה לבדו:

גמ'

ומקשינן תלוש אין. מה שהניח תלוש הרי הן של יורשין אבל המחובר הרי הוא של מקבל מתנה דגופה של קרקע דמי ואקנייה ניהליה לאחר מיתה:

ה"ג והתניא שמין את המחוברין ללוקח. ובתוספתא דכתובות היא שנויה מכר הבן ומת האב אם יש בנכסים מחוברים לקרקעות שמין לו ולעיל מינה קתני הכותב כל נכסיו לבנו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ופירושה הכותב כל נכסיו מהיום ולאחר מיתה לבנו והלך אותו הבן ומכר הנכסים הללו בחיי אביו ואחר זמן מת האב זכה הלוקח במה שמכר לו בגופה של קרקע ואם יש בנכסים פירות מחוברין לא זכה הלוקח אלא בגופה של קרקע אבל בפירות אע"ג דמחוברים הן ליורשין הן לפיכך שמין אותן ללוקח ונותן דמיהן ליורשין:

ומשני כאן בבנו. מתני' שכתב לבנו ולא מכרן לאחר בחיי האב דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כדמפרש לקמיה דלדעת כן אקני ליה גופא לאחר מיתה עם פירות המחוברין דליזכי בהו איהו גופיה ולא לדעת כן שיזכה בהן הלוקח מבנו בחייו אי נמי הבן עצמו לא אקני ללוקח דהוא אחר אלא הגוף ולא הפירות אע"ג דמחוברין:

כאן באחר. שמכרו הבן לאחר בחיי האב וה"ה אם כתבו האב לאחר מהיום ולאחר מיתה שאין לו חלק במחוברין:

משנה

האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה, ומה שהניח תלוש - הרי הוא של יורשין.

גמרא

"תלוש" - אין, מחובר - לא?!

קלח, א

והא תניא:

"שמין את המחוברין ללוקח"!

אמר עולא:

לא קשיא:

כאן - בבנו,

כאן - באחר.

הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו.

97. קלט, א

קצ"ס

מתני'

הניח בניי גדולים וקטנים.

בדלא כתב נכסי מיירי:

מתפרנסין. לבוש וכסות:

נזונין. מזונות ממש ולפי

שפרנסת הגדולים מרובין

מפרנסת הקטנים ומזון

הקטנים וטפולן מרובה משל

גדולים לכך הוצרך לומר

שהקטנים מעכבין על הגדולים

מלהתפרנס והגדולים מעכבין

על הקטנים מליזון מתפוסת

הבית אלא חולקין בשוה

ויתפרנס ויזון כל אחד מחלקו:

נשאו גדולים. נשים ועשו צרכי

חופה מתפוסת הבית לאחר

מיתת אביהן קודם חלוקה

ישאו גם הקטנים כמו כן קודם

חלוקה:

ואם אמרו קטנים. לאחר מיתת

אביהן הרי אנו נושאים עתה

כמו שנשאתם אתם בחיי אבינו:

אין שומעין להם אלא מה שנתן

להם אביהם. בחייו נתן והכי

מפרש לה בגמ':

הניח בנות. ולא בניי:

גדולות וקטנות כו'. הכי

מיפרשא כולה כדפרשינן גבי

בניי:

נשאו גדולות. לאחר מיתת האב

ישאו נמי קטנות:

וזה חומר בבנות. היכא דבנות

יורשות מהיכא דבניי יורשין

ואיכא נמי בנות בהדיהו

שהבנות נזונות מן הבניי

בנכסיי מרובין כדתנן בריש

פירקין דלקמן הבניי יירשו

והבנות נזונות דהכי הוה תנאי

כתובה בן נוקבן דיהויין ליכי

מינאי אינון מתזנן מנכסי כו':

ואין נזונות מן הבנות. הקטנות

מן הגדולות דבמקום שהן

יורשות כל הנכסיי ליכא תנאי

כתובה דמזון בן נוקבן:

גמ'

גדול אחי. שנושא ונותן בנכסיי

ואיכא הנאה ליתמי כי מיכסי

מלבושים נאים כי היכי

דלישתמעו מיליה:

מאי דעבד עבד. ולא יטלו כנגדו

ומיהו לכתחלה אין לבזבו

בממון אחיו כל כך:

בשרכא. אדם בטל שאין להם

ריוח בדבר:

משנה

הניח בניי גדולים וקטנים -

אין הגדולים מתפרנסין על ידי הקטנים,

ולא הקטנים נזונין על הגדולים,

אלא חולקין בשוה,

נשאו הגדולים, ישאו הקטנים.

ואם אמרו קטנים: הרי אנו נושאים בדרך שנשאתם אתם - אין שומעין להם,

אלא מה שנתן להם אביהם נתן.

הניח בנות גדולות וקטנות,

אין הגדולות מתפרנסות על ידי הקטנות,

ולא הקטנות נזונות על הגדולות,

אלא חולקות בשוה.

נשאו גדולות, ישאו קטנות.

אם אמרו קטנות: הרי אנו נושאות בדרך שנשאתם אתם - אין שומעין להן.

זה חומר בבנות מבניי: שהבנות נזונות על הבניי,

ואין נזונות על הבנות.

גמרא

אמר רבא:

האי גדול אחי דלכיש ואיכסי מביתא - מאי דעבד עבד.

והא אנו תנן:

"אין הגדולים מתפרנסין על הקטנים!"

מתניתין בשרְכא.

"שרְכא"?

פשיטא!

מהו דתימא: ניחא להו דלא נינוול,

קא משמע לן.

רָשָׁ"ס

מאי קאמר. דמתניי לפי משמעותה קשיא רישא לסיפא דקתני רישא נשאו גדולים ישאו קטנים והדר תני אם אמרו קטנים דמשמע לא ישאו קטנים:

98. קלט, א

"נְשָׂאוּ גְדוּלִים יִשְׂאוּ הַקְטָנִים".

מאי קאמר?

אמר רב יהודה:

הכי קאמר:

נְשָׂאוּ גְדוּלִים לְאַחַר מִיתַת אָבִיהֶן - יִשְׂאוּ קְטָנִים לְאַחַר מִיתַת אָבִיהֶן,

אֲבָל נְשָׂאוּ גְדוּלִים בְּחַיֵּי אָבִיהֶן,

וְאָמְרוּ קְטָנִים לְאַחַר מִיתַת אָבִיהֶן: 'הֲרִי אֲנוּ נוֹשְׂאִין כְּדֶרֶךְ שְׁנֵשְׂאֵתֶם אִתְּכֶם',

אִין שׁוֹמְעִין לָהֶן,

אֲלֵא מָה שְׁנַתְּנוּ לָהֶן אָבִיהֶן נָתַן.

99. קלט, א

רָצָ"ס

ועמדה וניסת. והכניסה כל נכסיה לבעלה כדרך נשואה:

בעל לוקח הוי. מי שויוהו רבנן בנכסי אשתו בין בחייה בין לאחר מיתה כדין לוקח או כדין יורש ונפקא מינה לכל דינין החלוקין בין מקח לירושה כי הנך לקמן בשמעתין:

ישאו קטנות מבעל. חלקם המגיעים אלמא יורש הוי:

ישאו קטנות לבעל. מממון אביהן המונח ועומד עדיין בתפוסת הבית כנגד אותו ממון שנטלה הגדולה:

ומקשינן והתני ר' חייא נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל. אלמא מיד הבעל מוציאים מכלל שהכניסה לו כל הממון ואפי' חלק הקטנות ושמע מינה מדמוציאין מידו דירוש הוה דאי לוקח הוה מלוה על פה הוא ולא טריף ממשעבדי ומשני לעולם לוקח הוי מיהו מלוה בשטר היא הא פירנסת הקטנות דשאיני פירנסת נשואין דאית ליה קלא וכמלוה בשטר דמיא הלכך טריפא ממשעבדי ומוציאין אפי' מיד הלוקחות דגרסינן בפי מציאת האשה האחין ששיעבדו מוציאין אפי' מיד הלוקחות לפרנסה ואין מוציאין למזונות וכל שכן מן היורשין ולעולם אימא לך לוקח הוי ולענין לוותה ואכלה ונישאת לא גבינן מבעל:

אמר ליה רב פפא לרבא. דבעי למפשט מדרבי חייא יורש הוי:

לאו היינו דשלח רבין כו'. ומהא איכא למפשט שפיר דירש הוי:

אלמנתו נזונת. בתנאי כתובתה שכן כתב לה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסיי כל ימי מיגר ארמלותיך:

ניסת הבת. והכניסה הנכסים לבעלה אלמנתו נזונת מנכסיו:

מתה הבת. וירשה בעל:

אמר רב יהודה כו'. אמורא הוא:

ואמרו אלמנתו נזונת. דלעולם היא נזונת עד שתנשא או שתתבע כתובתה או שירצו היורשין ליתן לה כתובתה כדאמרינן בכתובות:

אי אמרת בשלמא. בעל בנכסי אשתו אפילו בחייה יורש הוי משום הכי קתני נישאת הבת אלמנתו נזונת מנכסיו דאע"ג דמזון האשה והבנות לא טרפא ממשעבדי דהיינו לקוחות מירשין מיהא גביא:

אלא אי אמרת לוקח הוי אמאי נזונת. והתנן בהנזקין (גיטין ד' מח:) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תקון העולם:

והא תנן. בבכורות:

שאין חוזרין. לבעליהן שאין חוזרין אלא ממכר: **הבכורה.** חלק בכורת הבכור כדמפרש התם מתנה קרייה רחמנא לתת לו פי שנים:

והיורש את אשתו. מפרש התם קסבר ירושת הבעל דאורייתא ואי לוקח הוי משעה שנשאת אפילו לאחר מיתה לא נפקא מכלל מקח וממכר ותהדר ביובל:

באושא התקינו. שגלתה סנהדרין לשם כדמפרש בר"ה (ד' לא.):

האשה שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה. שאם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא וירשה בעל יפסידו. ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות שלא נשמו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה ולהכי מיקרי מלוג שמולגן ומחסרן בעל שאוכל הפירות כמליגת הראש:

אי אמרת בשלמא לוקח שויוהו. רבנן משעה שנשאה משו"ה מפיק דלוקח ראשון הוי אלא אי אמרת בעל בנכסי אשתו יורש הוי משעת נשואין אמאי מפיק למה תקנו באושא שהבעל מוציא והלא האשה שהיא מורשת אותו מכרה ואין כח ביורשין לירש מה שמכר אביהן אלא ודאי מדתקנו שהבעל מוציא כך היה עיקר תקנת אושא שיהא הבעל לוקח בנכסי משעה שנשאה והלכך מוציא שהרי קדם מקחו למקחן של לקוחות:

"הניח בנות גדולות וקטנות" וכו'

ש'לח ליה אבנה בר גניבא לרבא,
למדינו רבינו:

לוותה ואכלה ועמדה ונישאת,
בעל - 'לוקח' הוי?

או: 'יורש' הוי?

"לוקח הוי" - ומלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות?

או דלמא:

"יורש הוי" - ומלוה על פה גובה מן היורשין?

אמר ליה:

תנינא:

"נשאו גדולות ישאו קטנות",

מאי לאו נשאו גדולות לבעל, ישאו קטנות מבעל.

לא,

נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות לבעל.

איני?

והא תני רבי חייא:

"נשאו גדולות לבעל ישאו קטנות מבעל"!

דלמא שאני פרנסה,

דאית לה קלא.

אמר ליה רב פפא לרבא:

לאו היינו דשלח רבין באגרתיה:

מי שמת והניח אלמנה ובת,

אלמנתו נזונת מנכסיו.

נישאת הבת, אלמנתו נזונת מנכסיו,

מתה הבת:

אמר רב יהודה בן אחותו של רבי יוסי ברבי חנינא:

על ידי ה'ה מעשה, ואמר:

אלמנתו נזונת מנכסיו.

אי אמרת בשלמא: יורש הוי, משום הכי אלמנתו נזונת מנכסיו,

אלא אי אמרת: לוקח הוי,

אמאי נזונת מנכסיו!

אמר אביי:

אי לאו דשלח רבין, אנו לא ידעינן?!

והא תנן:

"אלו הן שאין חוזרין ביובל:

הבכורה, והיורש את אשתו" (בכורות נב):!

קלט, ב

אמר ליה רבא:

והשתא דשלח מי ידעינן?!

האמר רבי יוסי ברבי חנינא:

באושא התקינו:

האשה שמכרה נכסי מלוג, בחיי בעלה ומתה,

הבעל מוציא מיד הלקוחות!

רַבֵּי

אַלֵּא אִמְר רַב אִשִּׁי כו'. לְתַרְץ עַל כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים שִׁישׁ מִקּוֹמוֹת שֶׁשְּׂאֻהוּ כִּיּוֹרֵשׁ וִישׁ מִקּוֹמוֹת שֶׁשְּׂאֻהוּ כְּלוֹקַח:
וְהִיכָא דְטַבָּא לִיה כו'. כַּדִּמְפָרֵשׁ וְאִזִּיל:

גְּבִי יוֹבֵל כו' מִשּׁוּם פְּסִידָא דִּידֵיהּ. דְּלֵא תְהַדֵּר בִּיּוֹבֵל לְמִשְׁפַּחַת אִשְׁתּוֹ:

גְּבִי דְרַבִּין. אַע"ג דְּאִיכָא פְּסִידָא דִּידֵיהּ חֵיִשִּׁי לְפִסִּידָא דְאַלְמְנָה שְׂמַאחַר שְׁקֵדָם תְּנַאי מְזוּנֹתֵיהּ לְנִשְׂוֹאִין לֹא טוֹב לְנוּ לְהַפְסִידָא בִּידֵים:

דְּאִיכָא פְּסִידָא דְלִקְוֹחוֹת. אִמְנַאי לֹא חֵיִשִּׁינָן כִּי הִיכִי דְחֵיִשִּׁינָן לְפִסִּידָא דְאַלְמְנָה:

דִּיתְבָּא תוֹתֵי גְבֵרָא. וְרַאֲוִי לִיּוֹרֵשָׁה כְּשֶׁתְּמוֹת וְאֵלּוּ הָעֵרִימוּ לְהוֹצִיאָם מִיָּדוֹ הִלְכַךְ יִפְסִידוּ וְלַעֲנִין שְׂאִילְתָּא דְשְׂאִילְנָא פִּי רַבִּינוּ חֲנַנְאֵל וְרֹאֵה אֲנִי אֵת דְּבֵרֵי לֹוֹתָהּ וְאִכְלָהּ וְעַמְדָּה וְנִיִּסְתָּ מִסְתַּבְּרָא דְכִיּוֹרֵשׁ הוּא מִשּׁוּם פְּסִידָא דְמִלוּהּ וְכֵן סוּגִיא דְשִׁמְעֵתָא דְכָל הִיכָא דְאִיכָא פְּסִידָא כְּגוֹן פְּסִידָא דְאַלְמְנָה דְלִיכָא לְמִימַר אִיהוּ דְאַפְסִיד אֲנַפְשִׁיהּ שׂוֹיְהוּ רַבֵּן כִּיּוֹרֵשׁ:

אַלֵּא, אִמְר רַב אִשִּׁי:

בְּעַל שׂוֹיְהוּ רַבֵּן כִּיּוֹרֵשׁ,

וְשׂוֹיְהוּ רַבֵּן כְּלוֹקַח,

וְהִיכָא דְטַבָּא לִיה עֲבָדוּ לִיה.

גְּבִי יוֹבֵל - שׂוֹיְהוּ רַבֵּן כִּיּוֹרֵשׁ, מִשּׁוּם פְּסִידָא דִּידֵיהּ,

גְּבִי דְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא - שׂוֹיְהוּ רַבֵּן כְּלוֹקַח, מִשּׁוּם פְּסִידָא דִּידֵיהּ,

גְּבִי דְרַבִּין - מִשּׁוּם פְּסִידָא דְאַלְמְנָה שׂוֹיְהוּ רַבֵּן כִּיּוֹרֵשׁ.

וְהָא גְּבִי דְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא,

דְּאִיכָא פְּסִידָא לְלִקְוֹחוֹת,

וְשׂוֹיְהוּ רַבֵּן כְּלוֹקַח!

הֵתָם אִיְהוּ אֲפִסִּידוּ אֲנַפְשִׁיְהוּ,

כִּיּוֹן דְּאִיכָא בְּעַל, לֹא אִיבְעִי לְהוּ לְמִיּוֹבֵן מְאִיתְתָּא דִּיתְבָּא תוֹתֵי גְבֵרָא.

הַדְרִין עַלְךָ יֵשׁ נֹחֲלִין